

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gorm Benzon

Sagnenes Danmark

Fyn med øer

Aarsleff & Friis

Danskerne's Historie Online
Danske Slægtsforskere's Blåbæk

Saghenes Danmark

Gorm Benzon

Sagnenes Danmark

Fyn med omliggende øer

Overigtskort sidst i bogen

Aarsleff & Friis
1985

**Gorm Benzon:
SAGNENES DANMARK
Bind 5**

**ISBN 87-87969-24-6
Copyright: Gorm Benzon
Fotografier: Stig Benzon
Tegninger: Gorm Benzon
Layout: Klaus Aarsleff
Tryk: Borch Tryk, Ringsted**

Forord

De tre mest tavse mennesker, jeg har mødt, var fynboer. Det var to brødre og en fætter, og når de kom sammen, sagde de praktisk talt ikke andet end »goddag«, når de ankom og »farvel«, når de tog afsted igen. De sad bare i hvert sit hjørne og smilede og nikkede - alle mennesker syntes, de var så hyggelige, og ingen andre opdagede vist nogensinde, at de tre aldrig mælede et muk. De fleste har jo selv så meget, de skal have sagt.

Tavshed er ellers ikke fynboernes sag, de fleste af dem elsker simpelthen at snakke, og det er helt utroligt, hvad de kan få ud af ingenting. Da man ellers rundt om i riget kort og knapt sagde »ik« efter hver anden sætning, sagde fynboerne »ik å da«, og jeg var vidne til en rekord, da jeg hørte en dame fra det nordfynske give sine følelser luft med »ih, jamen ik å da for så vidt«. Først troede jeg, det var et tilfælde, men snart efter blev der givet da capo, og nu venter man så spændt på, hvad de næste ord, der hæftes på, bliver.

Ifølge fynboerne selv, er »fynsk de sprov, som Vorherres små engler snakker om søndawwi«, men Achton Friis vidste bedre. I »Danmarks store øer« giver han følgende viden til bedste:

Da Vorherre havde skabt alle de andre danskere, spurgte ærkeenglen Gabriel, som stod og så til:

»Skal du ikke lave fynboerne?«

»Ne-øj«, sagde Vorherre, »fynboerne skal ikke laves«.

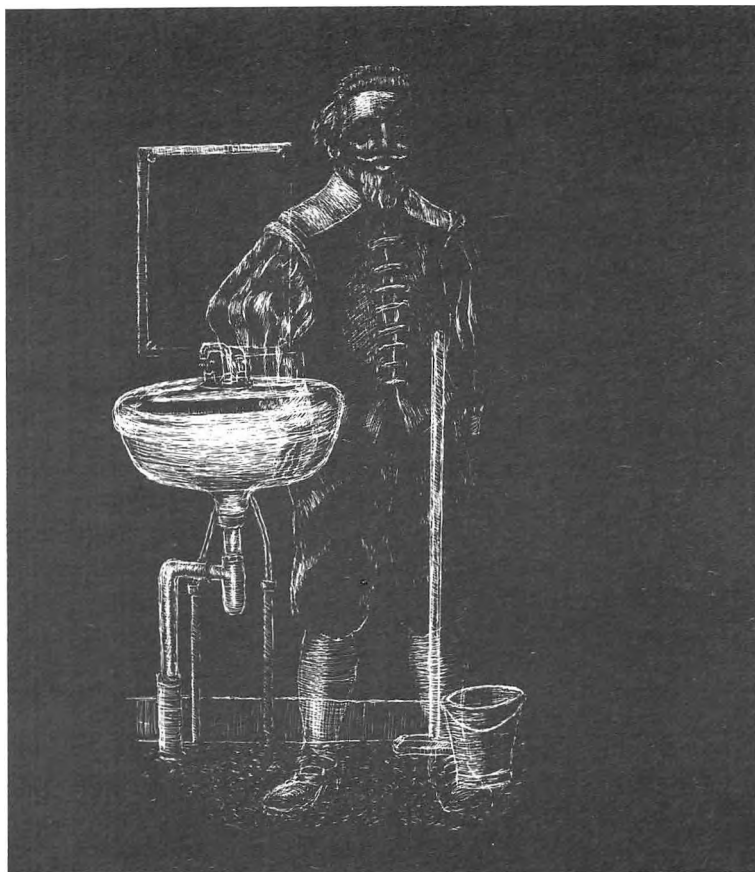
»Hvorfor ikke?« spurgte Gabriel.

»Nej - de bander så væmmeligt«.

Men Gabriel blev ved med at overtale Vorherre, indtil han endelig blev utålmodig og sparkede til en stor hestepære, som lå ved siden af ham. Og ved sparket røg den i stykker, og ud af den fór en fynbo.

»Her er fandenpineme jé!« råbte han.

Den fynske fortællelyst, øens tætte bebyggelse, de mange herregårde, som Fanden jo påstås at have sået, medsammt de mange påvirkninger, der er nået øen udefra, har givet den en utrolig

Et af vore egne spøgelser på Oregaard har flere gange vist sig på toiletet.

mængde sagn, og det er helt umuligt at få plads til dem alle i en bog af dette format. Jeg må så blot håbe, at man vil være nogenlunde enig med mig i de udvalg, jeg har foretaget, og det er da også muligt, at der i eventuelle typebehandlende bind bliver lejlighed til at hilse på nogle flere sagn fra fynsområdet.

Gorm Benzon

Arreskov

1. (B2 på kortet)

Om hovedfordrejelse og frierfærd.

På voldstedet af det gamle Arreskov går der - især ved store højtid - en hvid dame af en ikke helt harmløs type. Hvis man ser hende, gør man klogest i at gå forbi uden at mæle ét ord, thi åbner man munden, kan det komme dyrt at stå.

En ridefoged på Arreskov havde været til julegilde i en nærliggende mølle, og da det nærmede sig midnat, ville han hjem, men vejene var så opblødte, at de nærmest var ufarbare, derfor gik han i stedet om ad markerne og gammel Arreskovs voldsted. Da han nåede dertil, så han en hvidklædt dame sidde på en træstub. Han tænkte, det var en af gårdens piger, som undertiden drev lidt gæk med ham, og udbød: »Skal hér jeg d'g møde?«

Da så kvinden op, og fogeden blev klar over, at nogen levende pige var det ikke, hun sagde nogle ord til ham og afkrævede ham det løfte, at han næste nat skulle komme igen.

Om morgenen fortalte ridefogeden skytten om sin oplevelse, og skytten rådede ham til at gå ud på voldstedet, som han havde lovet. Ridefogeden turde imidlertid ikke, han gik i stedet i sin seng, som han mente var et sikrere opholdssted. Dér fandt de ham siden liggende død med ansigtet drejet om i nakken.

I 1769 var oberst Albrecht Christopher Schaffalitzky de Muckadell blevet enkemand og besluttede at indgå et nyt ægteskab. Han fik lyst til enken på Brobygaard, Susanne Ernst, der da var 58 år gammel, og hans frierfærd var af en noget særegen karakter: Han udklædte sig som bissekræmmer og gik op med nogle varer, som han falbød enken; hun må imidlertid have gennemskuet ham, thi han blev overmåde vel modtaget, og inden han atter vandrede hjem, var forlovelsen i orden. Lykken varede imidlertid kun kort. To år efter var han påny enkemand, og denne gang friede han til Erik Skeel v. Holsten's enke, Berthe Kirstine Juel Reedtz til Arreskov.

På sin ridetur derhen mødte han en gammel mand og spurgte denne, om det ærinde, han var ude i, ville have gode veje? - »Ja, hvad er det for et ærinde?« - Han ville da fri til fruén på Arreskov. - »Så har det ingen nød«, smilede den gamle, »Det lykkes

sikkert«. - Og det gjorde det. Snart efter blev de to gift.

I 1210 ejede Knud Urne Arreskov. I 1241 stod hertug Abel af Sønderjylland som ejer. I 1248 ødelagdes borgen. Et voldsted af den påvises endnu ved Perdeholmen. Snart efter opførtes det andet Arreskov ved bredden af den store sø. I 1264 erobrede det af Kronen og blev derefter nedbrudt. I 1558 anlagdes det nuværende voldsted af Erik Rosenkrantz. 1568 opførtes en østfløj i to et halvt stokværk. 1573 rejstes nordfløjen i to stokværk og med portgennemkørsel. I 1580erne udvidedes anlægget bl.a. med et tårn ved arkitekten Dominicus Baetiaz, og i 1872 blev den gamle ladegård revet ned, gravene tilkastet og hovedbygningen gennemgribende restaureret i nyrenæssancestil.

Bellinge

2. (B1-2 på kortet)

Verdens ende.

Når det går mod verdens ende, vil der i Odense Å ved Bellinge bro dannes en holm, og på denne holm vil et hyldetræ slå rod og vokse op til en sådan størrelse, at den danske konge engang skal komme og binde sin hest til det.

Ligeledes skal der engang i Bellinge fødes en hvid kalv med røde øren og røde sokker. Der vil da udbrude en krig, og kalven skal komme til at vade i blodstrømme så høje, som det røde går op på dens ben. Alle våbenføre danske mænd vil falde i den krig, og til sidst skal gråskæggede mænd og 12 års drenge gå sammen og redde landet ved at vinde det sidste slag.

Der bliver nu mangel på vand i hele verden, og tilsidst vil kalven, der da er blevet en ko, stå på holmen og brøle efter vand, fordi Odense å er udtørret - og så forgår verden.

Det er Sibylle, der har spået alt dette. Hun har også sagt, at vogne skulle komme til at køre uden heste, og at Odense ville komme til at hænge sammen med tråde - vel telefontråde og elektriske ledninger. Helt galt går det for menneskene, når kvinder klæder og ter sig som om de var mænd.

Billeshave 3. (A1 på kortet)

Ud ville de ikke.

I Vejlbys kirke sover Billeshaves gamle ejere, de Bille'r, Urne'r og Juel'er deres sidste, lange søvn, men engang blev de dog vakte til dåd:

I forrige århundrede havde man sat sig for at udvide Vejlbys Kirke, og af samme grund skulle adelsslægtens kapel på midten af kirkens nordside indtages til kirkerum og kisterne nedsættes på kirkegården.

Det var ikke forbundet med vanskeligheder af nogen art at få kisterne lempet gennem gange og indvendige døre i kirken, men da den ret brede dør ud til kirkegården skulle passeres, satte de af-døde hårdt mod hårdt. Lige meget hvordan kisterne blev vendt og drejet, var det ikke muligt at få dem ud, og efter at have slidt længe med sagen, gav man op, førte kisterne tilbage og begravede dem i stedet under kapellets gulv, hvad de gamle adelsmænd og fruer viste sig storslåede nok til at acceptere, omend de havde betalt for at skulle hvile oppe i kapellet til evige tider.

I 1600'erne oprettedes Billeshave af Erik Bille. 1768 opførte N. Krabbe Juel en trefløjet hovedbygning i bindingsværk. I 1860 ombyggedes den i grundmur, og man rev sidefløjene ned. I dag er Billeshave en selvejende institution og optagelseshjem.

Boltinggaard 4. (B2 på kortet)

Tal ikke til hende.

På Boltinggaard spøjte en høj, slank jomfru; hun bar en sort silkekjole, som raslede, når hun gik, og så livagtigt virkede spøgelset, at mange tiltalte det. Sådant tålte jomfruen imidlertid ikke og gjorde sig på stedet usynlig.

Der gik rygter om, at en bissekræmmer var blevet myrdet af herremanden, som tilegnede sig hans penge og gravede liget ned et eller andet sted på gården; historien blev slået hen som folkesnak, men

da man engang mange år senere opbrød et lerstampet gulv i vognporten, blev der godt nok fundet en menneskelig benrad.

Boltinggaard ejedes i 1589 af Peder Thott. I 1610 stod der på ejendommen et grundmuret hus omgivet af grave. I 1854 var huset så medtaget, at det blev opgivet at restaurere det. Det blev revet ned og erstattedes af den nuværende hovedbygning.

Brahesborg

5. (A2 på kortet)

I ældgammel tid hed herregården Brahesborg, Bisbo, og lå på den mark, der nu kaldes »Bispen«. Det var Jørgen Brahe (d. 1661) der flyttede den til det nuværende sted i årene 1638-56 og gav den navnet Brahesborg. Men på pladsen, hvor gården stod, har det aldrig siden været rigtigt fat om natten. Der kommer føjtende ild og anden ufærd, og følger man efter noget af det, man ser, kan man være ret overbevist om, at der sker en ulykke.

I Ørsted kirke hviler nogle gamle Rantzau'er fra Brahesborg, og det kan ikke have været helt gode mennesker, mener egnens befolkning, thi det er sikkert og vist, at Fanden har benyttet deres kapel som audiensgemak. Ville folk i forbindelse med ham, gik de torsdag aften efter solens nedgang tre gange baglæns rundt om kirken og derpå op ad trappen til kapellet, hvor de pustede ind gennem nøglehullet, så sprang døren op, og den onde selv kunne fås i tale.

Brahesborg kaldtes oprindelig Bisbo og ejedes af Odense bispestol. 1530 var den i Verner Bertelsen Svaales besiddelse. 1638 erhvervedes Bisbo af Jørgen Brahe og fik navnet Brahesborg. I årene 1638-56 lod han en hovedbygning med tre tårne opføre. 1756, medens Chr. Rantzau ejede Brahesborg, blev den ombygget. Tårnene og de høje gavle blev revet ned, og gravene fyldt op.

Der er megen mystisk færd omkring Brahetrolleborg, hvor katte forvandler sig til kvinder og grever stivner på kirkegården. En spøgende dronning kan man også opvise, så fornemmere kan det vel egentlig ikke være.

Brahetrolleborg 6. (B2 på kortet)

Munke og en dronning spøger.

Brahetrolleborg kan følges tilbage til 1100tallet, dengang hed det Holmekloster og tilhørte Cistercienser-ordenen. I 1200tallet blev kirken, hvoraf endnu en del står, opført. Dengang reformationen blev indført, spåede munkene, at deres kirke en dag, når den var helt fuld af lutherske kættere, ville styrte sammen og knuse dem - efter sigende den egentlige årsag til, at det var sløjt med kirkesøg-

ningen på stedet.

To korsarme, som oprindelig var på kirken, blev - ifølge sagnet - nedbrudt af Anne Lykke (d. 1641), som agtede at indrette en mere bekvem beboelse. Det var nær ved, at kirkens hovedfløj var gået til ved samme lejlighed, men da begyndte de munke, som lå begravet dér, at spøge så forfærdeligt både ved dag og nat, at fruén måtte opgive sit forehavende.

Det hævdes, at der endnu i stille natstimer - især om vinteren - lyder dæmpet korsang fra kirken; dog har endnu aldrig nogen vovet sig ind for at se, hvem det vel er, der synger. Et lille, hvidt lam er kirkens skytsdyr; det blev forhen hyppigt set, men har nu ikke vist sig i mange år.

I det vestre hus, der ligesom kirken går tilbage til middelalderen, er der en brønd, hvorfra der er åbning til en underjordisk gang, som vist fører til Arreskov. Da brønden for længe siden rensedes, forsøgte et par modige karle at trænge ned i løngangen, de passerede nogle snoninger, men standsedes så af en kobberport, som de ikke formåede at rokke, og derved blev det.

Kaj Lykke's (d. 1699) meriter på Brahetrolleborg er vel bekendte. Han var uhyre kvindeglad, og når det berettes, at pigernes soveværelse lå ved siden af hans, er det ikke fabel. Derimod må man håbe, det er en skrøne, at han en dag smed en smuk ung adelsfrøken fra svalen på første sal ned i borggården, fordi hun ikke ville gantes med ham. Ifølge traditionen lod Kaj Lykke under svensekriegen alt sit smør og sine fødevarer køre ud i skoven og grave ned, for at fjenden ikke skulle få nytte deraf. Siden har stedet - en dyb slugt - båret navnet »Smørhulen«.

Det sorte kabinet i østfløjen var Anna Sophie Reventlow's (d. 1743) og Frederik IV's (d. 1730) brudeværelse, om man ellers tør tro de folkelige beretninger. Her er det ikke godt at være om natten, thi der går noget pusleri, og det er nok dronningen, som ikke ønsker, at stedet skal profaneres ved at inferiøre gæster sover dér.

I slutningen af det 17. og et stykke ind i det 18. århundrede havde man en ridefoged på Brahetrolleborg, som hed Niels Krogstrup. Han var dobbeltgænger og benyttede denne alsidighed til bøndernes fordærv, han kunne være over dem på marken samtidig med,

at han sad hjemme på gården og syslede med papirer. Dog udnyttede han alle de resultater, der herved opnåedes, til egen fordel, og godset forfaldt i hans tid ganske uhyrligt.

Da greve Johan Ludvig Reventlow (d. 1738) i 1722 overtog Brahetrolleborg, sammenkaldte han bønderne, pegede på skampælen, træhesten og de øvrige bondeplager-redskaber og sagde til dem: »Kom nu børn, lad os ikke mere få anledning til at bruge disse slemme tugtemestre, der har voldt jer så mange sure timer og fremkaldt så megen bitterhed i jeres hjerter. Slå derfor dygtigt til, så de bliver tilintetgjort, og lad os aldrig få anledning til at ønske dem tilbage«. (Ifølge andre sagn er det en af de senere Reventlow'er, der lader bønderne ødelægge torturinstrumenterne).

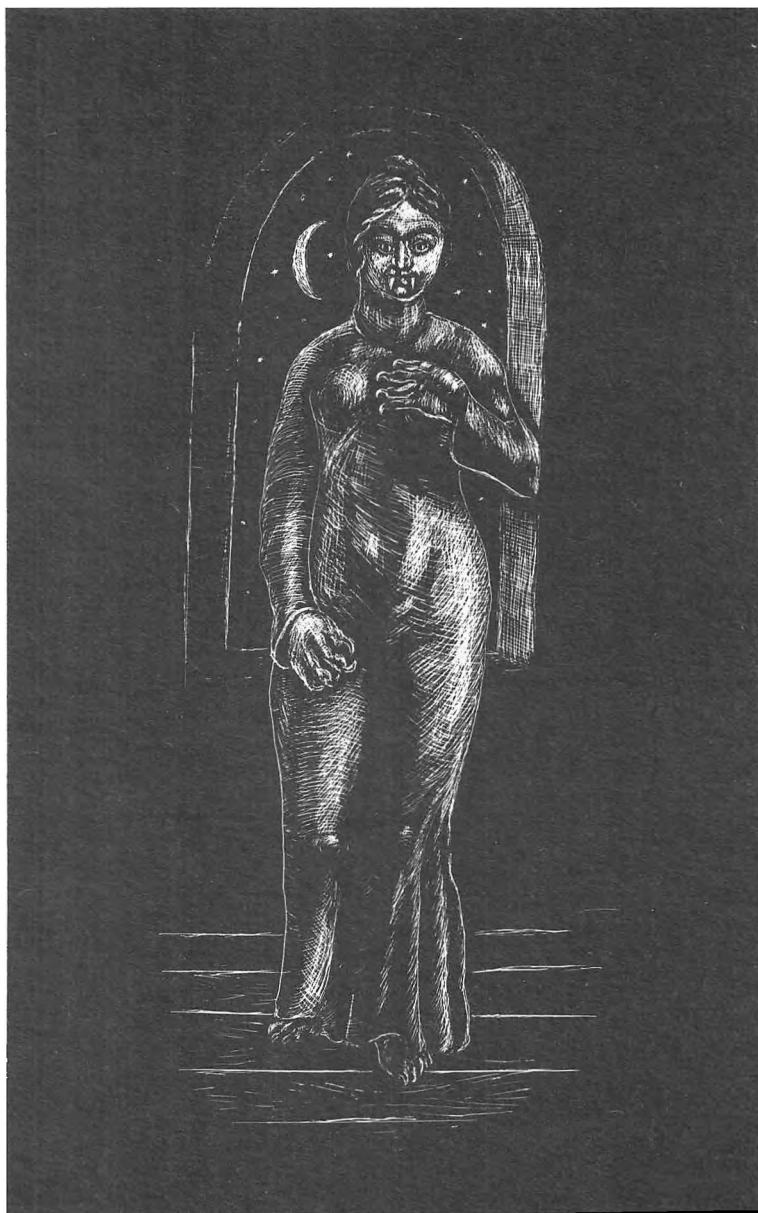
Engang havde en frue på Brahetrolleborg spillet kort med herremanden på Hvidkilde, og hun må have siddet i uheld den dag, thi da aftenen kom, havde hun tabt alt, hvad hun ejede, og godserne med. Hvidkildemanden viste sig imidlertid som fuldblods aristokrat, han rejste sig og eftergav med et dybt buk den konsternede dame hele spillægælden.

Herover blev hun så glad, at hun skænkede Brahetrolleborg kirke en hel del sølvtøj samt en alterdug, som hun udsmykkede med broderi af de kort, hvorpå hun havde tabt gården. Dugen eksisterer dog ikke mere.

Mads Skytte havde været Johan Ludvig Reventlow's gode ven, så længe han levede, og da han i 1790 døde, var greven utrøstelig. Hver aften gik han hen på Mads Skyttes grav og påkaldte ham med høj røst og følgende ord: »Mads Skytte, Mads Skytte! Ak, du gik meget for tidligt fra mig. Jeg havde endnu meget at tale med dig om. Men du er borte, Mads Skytte, min bedste ven og rådgiver!«

En aften skete der pludselig det, at en heftig rædsel bemægtigede sig greven, han gennemisnedes, rystede over hele kroppen og kunne ikke røre sig af stedet, han blev blot stående og udstødte nogle jamrende lyde.

Dette hørte den kloge mand, hr. Gustav, der boede i den gamle skole, som lå på Brahetrolleborg kirkegård. Det stod ham klart, at greven måtte være i nød, og han stod derfor op af sengen og gik

ud på kirkegården. Det sagdes at være i sidste øjeblik, han kom til stede, for greven havde ved at påkalde den døde ved graven bragt sig i den største livsfare. Nu fik hr. Gustav bragt sagerne til rette, hvordan han så bar sig ad, og der skete ikke videre.

Engang holdt der en sort kat til i tårnet i Brahetrolleborg kirke, og den sad altid i et bestemt glamhul og kiggede på klokkeren med sine gulgrønne øjne, når han skulle op for at ringe solen ned. Det var ikke noget, der passede klokkeren, og en dag besluttede han, at nu skulle den kat jages væk én gang for alle. Han gav sig til at løbe rundt efter den, og missen for fra hjørne til hjørne på klokkeloftet. Tilsidst sprang den op i glamhullet, og klokkeren - det bæst - prøvede, om han kunne skubbe den ud. I det samme forvandlede katten sig til en høj, sort dame, som truede ad ham, og dette gav ham et sådant chok, at han besvimede. Han blev siden fundet liggende bevidstløs på gulvet i tårnet, og det varede længe, førend han rigtig var karl for sin hat igen. Siden var han altid så venlig og god imod katte, som ordentlige mennesker bør være det.

Brahetrolleborg var i 1172 cistercienserkloster under navnet Insula Dei også kaldet Holmekloster. Kirken opførtes i 1200tallet, og i 1400årene blev et trefløjet klosteranlæg bygget. 1568 fik den herregård, der var blevet oprettet af klosteret, navnet Rantzausholm, og i 1585 ombyggedes den søndre fløj. I 1620 forhøjedes østfløjen og der tilbyggedes to tårne. I 1655 opførtes ladegården af hvilke dele endnu står. I 1660erne får gården igen nyt navn - Brahetrolleborg. 1768 restaureres hovedbygningen og i 1868-71 ombygges såvel hovedbygning som kirke ved arkitekt Wienberg. Der opføres arkade og trappetårn i gården. Der rådes bod på nogle af denne restaurerings værste forsyndelser ved en ny restaurering i 1920 ved V. Dahl.

Kirkekatten forvandlede sig til en sort dame.

Bramstrup

7. (B2 på kortet)

Kalv svor falsk.

Gennem hele 1500tallet ejedes Bramstrup af de Brockenhuus'ere, som også besad Lindved. Der hører ikke skov af betydning til nogle af gårdene, den eneste bøgeskov er en smal strimmel, som kaldes Langholm. En overgang sad en fru Brockenhuus på Bramstrup, og da fik bymændene i Volderslev lyst til at gøre fordring på Langholm. De påstod, at den rettelig tilhørte dem, og at den i ældre tid ulovligt var blevet dem frataget. Fruen havde ikke lyst til at afgive skoven, men da hun manglede de fornødne adkomstbeviser, gik sagen til retten.

Fruen mødte ikke selv, hun sendte sin ridefoged, Markus Kalv, og selvom han ganske manglede beviseligheder, svor han dog sin saligheds ed på, at skoven altid havde tilhørt Bramstrup, samt at han så ofte hos fru Brockenhuus havde set skødet, som imidlertid var bortkommet. På hans ord fik fru Brockenhuus tilkendt Langholm.

Markus Kalv havde ventet, at fru Brockenhuus ville modtage ham med åbne arme, men da han fortalte om sagens udfald, sagde hun hånligt: »Er Langholm min, da er helvede dit«. Og derved blev det.

Da Kalv var død, tumlede han rundt i skoven i en kalvs skikkelse, og det var ikke behageligt at møde ham, men hvis folk havde ånds nærværelse nok til at trække deres fyrstål op og slå gnister med det, fortrak han. Omsider måtte man mane spøgelse ned, det skete ved en gammel eg, men fra træets stamme udflyd der fra denne dag en saft, som vedblev at rinde, til træets kraft var udtømt, og det visnede.

I en stue på Bramstrup er en kvinde, som gik igen på gården, nedmanet, og en pæl blev drevet igennem hende. På vejene udenfor gården skal man kunne møde en stor sort hund med gnistrende øjne, den stiller folk mærkelige spørgsmål, og hvis de svarer forkert, risikerer de at blive nøflet af kreaturet.

Bramstrup kendes tilbage til 1424. I 1505 bygger Mikkell Brockenhuus en borg med ladegård og have. I 1670 opføres der en ladegård, og i 1689 rejses den endnu stående hovedbygning ved Ernst Brandenburger for Frederik Gersdorff. 1810 ombygges hovedbygningen til empire, og i de seneste årtier har den nuværende ejer,

H.O.B. Langkilde, gennem en enestående indsats reddet Bramstrup fra undergang ved en meget omfattende restaurering.

Brobygaard 8. (B2 på kortet)

Vrede og drab.

På Brobygaard levede under svenskekrigene en meget stærk ladefoged, som tillige havde den egenskab, at han var skudfast, så ingen kugle bed på ham. Da han en dag kom hjem til sit hus, fandt han to svenske soldater, der var ved at plyndre. Den ene slog han ihjel på stedet, den anden flygtede, men blev indhentet på den såkaldte Odense Banke og dræbt. I det samme kom en svensk officer kørende forbi med sin unge hustru og deres lille barn. Ladefogeden, der var optændt af vildt raseri, overfaldt dem og dræbte først manden, hvorefter han lod den stakkels kvinde vederfares samme skæbne. End ikke barnet gik fri, fogeden greb det i benene og knuste dets hoved mod en sten.

Længe efter hørte folk, som om natten passerede dette sted, et lille barn græde.

Brobygaard nævnes i 1568, hvor den tilhører Bild Nielsen Kruckow. I 1589 ejer Frantz Rantzau den, og der står da et bindingsværkshus med to tilbygninger på det gravomgivne voldsted. I Børge Trolles ejertid - i 1673 - rejses den nuværende hovedbygning i grundmur, og der opføres en trefløjet ladegård i egebindingværk. I 1760'erne eller 70'erne opføres nordfløjen, og i begyndelsen af dette århundrede opføres hovedbygningens tårnlignende hjørnepavillon.

Broholm med den vældige skat, som blev frataget de underjordiske og nu atter bevogtes af dem. - På øverste etage spøger en nysgerrig grå dame.

Broholm 9. (C2 på kortet)

Skatten der sank.

Det siges for vist, at Fanden tog Otte Skeel, da han døde i 1644. Han lod den nuværende hovedbygning kaldet »Det høje Hus« opføre, og på en lille ø beliggende i den brede voldgrav eller søen, der omgiver gården, anlagde han en hel straffekoloni, hvor de bønder eller håndværkere, der trodsede hans vilje, blev lagt i bolt og jern. Efter forbilledet i København blev øen kaldt »Bremerholm«.

Medens Otte Skeel's enke, fru Ide Lunge (d. 1671), sad på gården, hændte der noget besynderligt: En pige fra den nærliggende bondeby, Gudme, havde været til hove på godset, og det blev sent, inden hun kunne komme hjem. Hendes vej gik forbi Lillesø, som lå på skellet mellem hovmarken og bymarken, og da hun vandrede langs et pilehegn ved engene, så hun nogle mandslinger med store hoveder og korte ben trunte rundt ved søens bred og vende i nogle dynger, der i den aftagende månens lys skinnede som sølv og guld.

Pigen standsede og betragtede det sælsomme skue. Modig ved situationen var hun ikke, men alligevel tog hun sig sammen og fortsatte hen ad vejen.

Netop som hun nåede søen, forsvandt puslungerne, og guldet og sølvet viste sig at være almindelige tørvestakke. Alligevel fik pigen lyst til at se nærmere på tørvene, hun stak to af dem i sit forklæde, men efterhånden blev hun træt af at slæbe på dem og smed dem fra sig.

Omsider kom pigen hjem og ville gå til ro. Hun rystede sit forklæde, og noget klirrede mod gulvet. Det viste sig at være to søvklumper.

Nu gik det op for hende, at det virkelig var sølv og guld, der havde ligget ved søen, men at troldene havde kastet et trylleskær over det, så det var kommet til at se ud som tørv. Hun skyndte sig tilbage efter de »tørv«, hun havde smidt væk, men de var sporløst forsvundet, og da hun fortsatte til søen, var såvel de underjordiske som deres skatte borte, så hun måtte kønt nøjes med de to småklumper, der var blevet tilbage.

Næste dag fortalte hun sine forældre om den oplevelse, hun havde haft, og da sølvet var fundet på hovmarken, der hørte til Broholm, fandt faderen det bedst at aflevere det til fru Ide:

Nådigrøen hørte beretningen om troldene, hun modtog også fundet, men som bevis for, at hun påskønnede sine bønders ærlighed, lod hun af sølvet forarbejde nogle sirlige småting til pigen.

Siden den dag havde fru Ide ingen ro på sig. Når månen var i aftagende og skinnede klart, forlod hun Broholm og vandrede alene rundt. Hvad hun havde for, vidste folk ikke, thi hun lovede den en ulykke, som fulgte efter hende.

En skønne morgen stod der foran trappetårnet en stor kobberkedel. Dens låg var fast skruet til, og fru Ide forlangte at få den

båret op i sit soveværelse. Det var nu ikke helt lige til, for den var så tung, at alle gårdens karle tilsammen havde ondt ved at rokke den; omsider lykkedes det dog, og den blev stillet ved siden af fru Ides seng, hvor den i flere år havde sin plads. Det hed sig, at den rummede en mægtig skat, som en høvding havde sænket i Lillesø, inden han drog på krigerfærd. Han var imidlertid aldrig vendt hjem; derfor havde de underjordiske taget skatten i forvaring, men på en eller anden måde havde fru Ide narret den fra dem.

Så brød svenskekrigen ud, og ved juletid gik der rygte om, at man snart kunne vente besøg af fremmede tropper. Fru Ide fandt det rådeligst at bringe sin skat i sikkerhed. Kedlen blev bakset ned fra trappetårnet og op på en slæde, hvor også nådigfruen tog plads. Det var vistnok meningen, at kedlen skulle have været til Mullerup, og for at skyde genvej, ville fru Ide køre over den tillagte Gudme Sø.

Det viste sig imidlertid, at isen var for tynd, den begyndte at give efter under slæden, og Ide Lunge måtte springe af. I det samme brast det under slædens bagende, kedlen gled ned og forsvandt med et plask i det sorte vand, men ellers skete der ingen ulykker, og fruene kunne uskadt vende hjem til Broholm.

Da svenskerne kort efter kom til gården og ville plyndre, fortalte fruene, at hun havde prøvet at bringe sine værdier i sikkerhed, men at de nu lå på bunden af Gudme Sø. Svenskerne red straks til søen. De kunne mærke kedlen på bunden, men at få den op, magtede de ikke og måtte derfor drage videre med uforrettet sag.

Flere gange har folk forsøgt at bjerge skatten i Gudme Sø, men det er ikke lykkedes, og et sted i bundens dynd står kedlen med troldenes sølv og guld endnu.

En køn gammel skrøne, vil man sige. Jovist, men på den anden side: Netop på Broholm-Hesselager-egnen er der gjort nogle af de største og mest værdifulde oldtidsfund, som kendes fra Danmark.

Der er ikke slemt med spøgerier på Broholm, men en nysgerrig grå dame kan man dog opvise. Hun manifesterede sig i den forrige ejer hofjægermester Jørgen Sehesteds besidderperiode:

Man havde fået besøg af en onkel til ejeren, og han havde fået et par gæsteværelser på øverste etage stillet til rådighed. En morgen, da han stod og barberede sig, fik han pludselig i barberspejlet øje på en ældre dame iført en grå kjole. Hun betragtede ham øjen-

synlig interesseret, og da han ikke kendte hende, syntes han, det var en underlig opførsel sådan uden videre at trænge sig ind i hans værelse. Han vendte sig derfor om med en hvas bemærkning på læben, men der var ingen dame at se noget sted, og da han tog i døren, var den låst - det havde han forresten selv gjort om aftenen.

Hovedrystende vendte han tilbage til barberingen, og da han kiggede i spejlet, var damen der igen og fulgte spændt med i barberingsprocessen. Endnu engang vendte han sig. - Der var ingen. - Så måtte han lidt ilde til mode konstatere, at det åbenbart spøjte på værelset, og damen blev der standhaftig, kunne han se, til barberingen var ført til ende med let rystende hånd.

Broholm kendes i 1326, hvor den tilhører Absalon Jonsen Ulfeld. Der har i hans tid ligget et hus på borgholmens sydlige del. Det nedrives i 1642, hvor Otte Skeel lader den nu stående hovedfløj med tårn og portfløj opføre. På den ydre holm fornys ladegården. I 1839-56 gennemgår Broholm en noget uheldig restaurering ved G. Fr. Hetsch, og i 1895 opføres et stort firkantet tårn, medens der i 1905 kommer en biblioteksfløj til. 1925-26 lader Jørgen Sehested arkitekt Mogens Clemmensen gennemføre en forbilledlig restaurering af Broholm, der herved genvinder en væsentlig del af den oprindelige renæssancekarakter. I 1954 lader han H.H. Engqvist forestå en ikke mindre sober reovering af portfløjen.

Broløkke 10. (C3 på kortet)

En sælsom haremis.

Broløkke er sagnmæssigt en stiltfærdig gård, men man har dog haft en hare, der ikke var som den slags dyr er flest, og folk mente, at det var en gammel herremand, der gik igen i den skikkelse.

Når herskabet kom kørende op for døren med deres karet, kom haren altid hen til vognen, og somme tider sprang den op på trinnet for at kigge ind. Godsejeren fredede strengt om dyret, og ingen fik lov at fortrædige haren. Hver aften fik den en skål mælk, og pigerne blev altid spurgt, om de havde husket haren, inden de fik lov til at holde fyraften.

I begyndelsen af 1500'erne ejedes Brøløkke af kronen og kaldtes da Brobjerg, først i 1640'erne, hvor den ejedes af Henrik Jespersen Mylting, fik den sit nuværende navn. I 1758 opføres nordfløjen i ét stokværk. I 1873 tilføjes østfløjen.

Dalby

11. (C1 på kortet)

En usædvanlig eksport.

Hvis det i dag spørger på den lille ø Romsø i Storebælt, kan man takke en præst i Dalby på »fastlandet« derfor.

Der boede engang en mand i Dalby, der hed Flint. Hvordan han teede sig, medens han levede her på jord, véd man sandt at sige ikke alverden om, men et eller andet galt må han vel have gjort, for da han var død, spøjte han på gården, hvor han havde boet, så det var rent forskrækkeligt.

De efterladte kunne på ingen måde udholde dette spøjeri, som plagede dem fra sol gik ned til den stod op, og tilsidst henvendte de sig til præsten, som da også beredvilligt lovede at skille dem ved det brydsomme gespenst.

Følgelig stillede han på gården en aftenstund iført kjole og krave og udrustet med en bibel, og da Flint gjorde sin entre, gik præsten i lag med ham. Det lykkedes at drive Flint ud af huset, og præsten så sig nu om efter et passende sted at sætte ham hen. Hans øjne faldt da på et læs mæg, som stod på en arbejdsvogn og ventede på at blive kørt ud på marken, og i det valgte han at mane Flint ind.

Nu fik enken imidlertid betænkeligheder, for hvordan ville det gå, når man spredte møget ud på marken? Så blev Flint vel fri igen. Det havde pastoren ikke tænkt på, og han grublede noget over, hvordan det problem skulle løses, for man kunne naturligvis ikke have det møglæs stående på vognen til evig tid.

Det var vinter, og det frøs, så det knagede. Isen lå tyk og stærk over Storebælt og havde gjort Romsø landfast med Fyn, og så slog det ned i præsten, at man da egentlig blot kunne køre læsset derover. Han fik en skikkelig bondemand til at påtage sig hvervet uden dog at sige, hvad det var, han egentlig kørte med. I så fald havde han næppe været interesseret i den tjans. Det eneste, præ-

sten sagde til ham var, at transporten skulle foregå i skridtgang hele vejen.

Bonden lovede at køre som befalet, men der er nu et ganske pænt stykke vej til Romsø, og det gik uendelig langsomt, syntes bondemanden. Han ærgrede sig over det efter hans opfattelse ganske urimelige forlangende, og tilsidst blev han enig med sig selv om at vove det ene øje og hylpe på hestene for at få dem over i trav.

Det gik ganske godt et lille stykke vej, men så kom man til en strækning med ujævn is, og vognen hoppede op og ned. Da lød det omme fra møgbunken: »Kør sagte med mig, det sagde præsten til dig!«

Og havde bonden ikke før haft gåsehud, fordi han frøs, så fik han det nu af skræk, og hestene fik lov til at gå det sidste stykke i skridtgang, medens bonden stirrede stift lige ud. Han ikke så meget som vovede at se sig om.

På Romsø blev læsset i en hast skovlet af, og så gik det ellers tilbage til Fyn i galop. - Men hvis møget siden er blevet spredt, spøger det altså på Romsø.

Dallund

12. (B1 på kortet)

Afskyelige herremænd.

Der var i ældre tid så gruelig meget spøgeri på den gamle herregård Dallund ved Søndersø, og det ældste spøgeri synes at have haft forbindelse med Eiler Høg, som i 1630erne udvidede hovedbygningen bl.a. med et stateligt trappetårn, og som dertil byggede et par store lader.

Det fra så mange steder kendte sagn om tømmeren, der i overmod indgår væddemål med byherren om, at han forud på stykket kan beregne, hvor mange stykker tømmer og nagler, der går til laden, kendes også fra Dallund:

Tømmeren er en mand, der kan sit kram, og han har beregnet ganske rigtigt, men herremanden, der er et umoralsk skarn, stjæler en af naglerne, og da antallet altså ikke passer, taber tømmeren væddemålet, som går ud på, at han ingen betaling skal have, hvis han har regnet fejl.

På Dallund går det ikke bedre, end på de andre herregårde: Da det står den stakkels tømmer klart, at han ikke får en skilling for sit arbejde, lister han sig lige så stille ind i laden og hænger sig, og han fæstner endda rebet i det taphul, hvortil naglen mangler.

Eiler Høg, som ellers alle dage havde været en grov rad, blev trods alt noget chokeret over, at han således havde drevet den uskyldige tømmer til selvmord, og det siges, at han efter den dag blev et i alle måder nettere menneske. Måske havde han gjort sig forhåbninger om, at et lydefrit levned fra nu af, ville formilde de højere magter. - I så fald blev forhåbningerne skuffede: Eiler Høg måtte efter sin død kønt slutte sig til gengangernes skare. Han rumsterede omkring på slottet og på vejene omkring det, og mange, som mødte ham, jog han en slem skræk i livet.

En nat dundrede det voldsomt på døren hos den lille skomager i Søndersø, og man hørte en stemme uden for råbe: »Jeg Eiler Høg! Sy mig et par gode støvler, thi jeg kan ikke have mine ben i fred for hunde!«

Skomageren var forståeligt nok alt andet end begejstret over den mærkelige ordre, han havde fået. Han turde imidlertid ikke andet end at gå igang, og det var noget, der kom til at gå stærkt, for han brød sig bestemt ikke om påny at få besøg af den hensøvede herremand.

Da støvlerne nogle dage efter var færdige, hængte han dem om aftenen uden for døren, og næste morgen var de væk. I stedet hang herremandens flotte røde kappe som betaling. Den tog skomageren til sig med god samvittighed, og det udmærkede klæde blev syet om til tøj til hans børn.

Nu er det jo desværre sådan, at verden er fuld af misundelige mennesker, og nogle naboer fik så frygteligt ondt af det fine tøj, som skomagerbørnene gik rundt i. Ingen troede på skomagerens beretning om spøgelse, og det endte med, at man angav ham for tyveri af Høg's kappe. Den arme fyr var således kommet godt i knibe for sin hjælpsomhed. Han blev slæbt for retten, hvor det eneste, han kunne gøre, var at gentage sin fantastiske beretning, og for den havde dommeren kun et smil tilovers.

I de tider var straffen for tyveri, at man fik afhugget nogle fingre eller en hånd. Begge dele ville berøve vor skomager enhver mulighed for at videreføre sit erhverv, så han var meget ilde stedt.

Da sprang døren til retslokalet pludselig op, og man hørte lyden

Dallund med de mange hårde herremænd, der dog også engang imellem kunne vise sig som retfærdighedens vogtere.

af et par tunge støvler, som langsomt bevægede sig op mod dommerens pult. Der var ingen at se.

Foran dommeren gjorde skridtene holdt. Der var dødsens stilhed i salen. Så hamredes en næve i bordpladen med stor kraft, og en dyb stemme, der lød som et ekko fra en anden verden, råbte: »Jeg Eiler Høg! Kappen er min, og kappen må han have!«

Der gik et koldt sus gennem lokalet, og man kunne forstå, at den opbragte herremand var vendt tilbage til skyggernes land. Hans vidnesbyrd havde imidlertid gjort stærkt indtryk på juryen, som i en vis hast frifandt skomageren.

Men endnu skal man i mørke, stille nætter kunne høre lyden af et par svære støvler, der tramper afsted mod Dallund, og Høg kan nok have skomagerens solide støvler behov, for han må trave til Dallund helt nede fra Ollerup ved Svendborg, hvor han ligger begravet.

Ikke mange danske herregårde kan opvise en sådan række grumme herremænd, som Dallund, og de misgerninger, som flere af dem gjorde sig skyldige i, hører til de grovest tænkelige: Man véd ikke længere, hvem der sad på Dallund, dengang Ulkendrup endnu var en lille selvejer-bondeby med fire store gårde og et par småhuse. Derimod er det sikkert og vist, at han havde en vældig appetit på at få udvidet godset med den jord, der hørte til gårdene.

En julenat, hvor alle i Ulkendrup var samlede til gilde, blev gården pludselig overfaldet af røvere. De viste ingen skånsel, men myrdede alle, de fandt: Mænd, kvinder, børn og gamle. Kun een eneste kvinde havde held til at undslippe. Hun havde været ude ved brønden efter vand og dækkede sig, så røverne ikke fik øje på hende.

Hun flygtede ned til Næsbyhoved Slot, hvor der dengang lå soldater indkvarterede. Dem fik hun til at ride til Ulkendrup.

Det var tydeligt, at røverne endnu var på stedet for at gøre sig til gode med den julemad og drikke, som var faldet i deres hænder. De var godt berusede, men da de blev klar over, at der var soldater i farvandet, gjorde de alligevel klar til forsvar: De stoppede de bastante fynske fjerdyner i vinduerne for at holde kuglerne ude, og de må åbenbart have virket ganske godt, for det var ikke muligt at få skudt banditterne ud fra deres tilholdssted. Det endte med, at man måtte stikke hele byen i brand, og først da blev de røget ud.

Alle ugerningsmændene blev fanget, og man underkastede dem tortur, uden at man af den grund fik noget at vide om motivet til deres handling. Kun den yngste fik man gjort mør. Han tilstod, at det var herremanden på Dallund, der havde betalt dem for at overfalde byen og dræbe beboerne. Han ville nemlig på den måde sikre sig jorden.

Det ejendommelige er, at Ulkendrup virkelig kom til at høre ind under Dallund, og først i nyere tid, hvor dele af godset udstykkedes, blev den atter skilt derfra.

Når der på et sted har boet flere særprægede, stærke personer, er det ikke sjældent, at folk har blandet traditionerne om dem sammen, således at det er vanskeligt at konstatere, hvor den ene person hører op og den næste begynder.

På den måde er det gået med de Finecke'r på Dallund. Oberst

Günther Diderik v. Finecke forveksles ustandselig med sin søn, højesteretsassessor Theodosius Ernst Frederik v. Finecke. Den således sammenbragte sagnperson kaldes gerne »generalen«, hvad ingen af de virkelig implicerede var. Den titel bar først Carl Philip v. Blixen-Finecke, der overtog godset efter Theodosius' es hedenfart.

Nok er det: Det er om de to første herrer og ikke om generalen, der findes en mængde mere eller mindre pålidelige historier og sagn:

Obersten udførte en række store byggearbejder på den noget forfaldne gård, bl.a. erstattede han den brøstfældige østfløj med en ny, og den slags koster mange penge. Samtidig investerede han brave summer i at frøge godsets tilliggende, og folk mente, at han skaffede sig de nødvendige midler gennem at stå i kontakt med mørkets magter. - Noget, der på grufuld vis blev bekræftet, da han under meget specielle omstændigheder forlod jordelivet i 1729.

Straks efter, at obersten var fyldt de 40, kom der en underlig uro over ham. Han kunne aldrig være alene, og om natten måtte der sidde en håndfast karl med dragen huggert uden for døren til hans soveværelse og passe på.

En nat var samme karl imidlertid døset hen, og i det samme kom et par vældige hunde springende. De må have haft usædvanlige kræfter, for de sprængte den aflåste sovekammerdør og løb ind til obersten, som de uden videre trak ud af dynerne og daskede mod muren til han døde.

Som et bevis på historiens rigtighed fremføres det, at der i kirkebogen, hvor oberstens død blev indskrevet, ses en vældig blækklat just på dette sted. Det skulle være degnen, der kom til at spille, da han hørte om nådigherrens frygtelige endeligt.

På væggen i sovekammeret var der også fremkommet en plet, men det var nu af oberstens blod, og den modstod i mange år alle forsøg, der blev gjort på at fjerne den. De rester af krigeren, som hundene havde efterladt, blev lagt i en kiste, som henstilledes i åben begravelse i Skamby Kirke, og en smuk ligsten sattes over ham.

Oberst Günther Diderik v. Fineckes søn, Theodosius, var en streng og indesluttet mand, som, hvis det slog ham, kunne behandle sine bønder meget brutalt. Engang var han således kom-

met uoverens med en bonde om et eller andet, og han idømte ham da den straf, at han hver søndag i kirketiden skulle stille på Dallund og få sig en ridetur på træhesten.

Præsten i Allesø, Knud Grønvold, kom allerede på det tidspunkt dårligt ud af det med herremanden, som han syntes var et bæst overfor bønderne, og da bemeldte bonde derfor stillede i præstegården og klagede sin nød, sagde præsten, at han naturligvis skulle komme i kirken, som han plejede og blot blæse herremanden en hatfuld.

Det rettede bonden sig selvsagt hjertens gerne efter, men herremanden blev rasende, og det kom til en bitter strid mellem Grønvold og ham.

Hver gang en bonde skulle have en overhaling på Dallund, mødte præsten nu op og overdængede herremanden, der yndede selv at eksekvere sine domme, med hånsord såsom: »Giv den magre krikke en tønde havre, så den kan bære den gamle mand«. Krikken var naturligvis træhesten. Og slog herremanden løs på en af bønderne, råbte præsten: »Er det en djævel, så slå til, er det et Guds barn, så hold op!«

På den måde ødelagde vor præst det, som skulle have været moralen i afklapsningerne, og tilsidst anmodede Theodosius kongen om at måtte berøve Grønvold kjole og krave, fordi han var en meget ringe præst. Kongen syntes dog nok, at han forinden selv ville høre præsten prædike, og Grønvold fik derfor besked om at stille i slotskirken i København. Han skal på det tidspunkt have brugt så mange penge til processer mod herremanden, at han måtte tigge sig vej gennem Sjælland.

Tre søndage i træk skulle Grønvold prædike, og først, når han stod på prædikestolen, fik han stukket en seddel i hånden med et skriftsted ud fra hvilket han skulle tale.

Det gik fint de første to søndage, men den tredje fik han et blankt stykke papir. Han fortalte da, hvorledes der i begyndelsen havde været intet, og hvordan Gud ud af det havde skabt verden og menneskene. Kongen blev så begejstret for den fynske præsts forkyndelse, at han ikke alene bestemte, at han skulle beholde kjole og krave, men tillige beordrede han Theodosius v. Finecke til at forlige sig med ham. Det gjorde Finecke da, og for at vise, at han ikke bar nag, inviterede han efterdags Grønvold til middag på Dallund en gang om ugen. Den stod da næsten altid på kål, som

var præstens livret.

Egnens befolkning var på det rene med, at Finecke var gal. Han havde nemlig meget fornemme manerer, og den slags forstod man ikke at skatte efter fortjeneste. Helt tosset var det naturligvis, at han ydermere interesserede sig for arkæologi. Han lod en lang række høje på egnen udgrave, og i en af dem vil man vide, at han fandt syv tønder guld. Hertil må vel siges, at hvis det virkelig var sandt, var han åbenbart ikke så tovlige endda.

I virkeligheden var resultaterne nu næppe så strålende, efter som de fleste gravhøje ikke er synderligt rige på gravgods.

Finecke var litterært interesseret, og i dagevis kunne han lukke sig inde i sit studerekammer, hvor han bare hele tiden sad og læste. Den slags var i høj grad suspekt, og der taltes om, at han ejede en Cyprianus med røde bogstaver, så han kunne læse den onde selv til sig. Hans kantede væsen og opfarethed over for undergivne gjorde ham meget ilde lidt, og det hændte, at der var bønder, som direkte satte sig op imod deres herskab:

En morgenstund var v. Finecke redet ud i marken for at tale et alvorssord med en af godsets bønder. Denne var just ved at pløje, og han havde seksspand for ploven.

Da han fik øje på herremanden, var han nok klar over, at der næppe var behageligheder i vente, og han løste derfor i al ubemærkethed seletøjet delvis hos nogle af hestene. Finecke nåede helt hen til ploven, men da var det pludselig, at bonden »tabte« kontrol over hestene, og de nærmeste gik frem med et sæt.

Førend Theodosius havde fattet, hvad der egentlig foregik, holdt han med sin hest midt i plovspandet, og bedre blev det ikke, da disse heste pludselig begyndte at vandre i kreds. Theodosius drejede med, og hurtigere og hurtigere gik det. Han råbte og bandede, at hvis bonden ikke øjeblikkelig fik standset den karrusel, ville al landsens ulykker ramme ham.

Bonden rystede fortvivlet på hovedet. Han kunne intet stille op, og først da Theodosius helt havde lagt tonen om og bønligt bad om at slippe fri mod aldrig mere at røre bonden eller genere ham det mindste, lykkedes det agraren påny at blive herre over situationen og plovspandet.

Theodosius havde en hund, som hed Filipine. Den elskede han efter sigende, fordi den altid gik i benene på folk, som den ikke kendte, og bed dem eftertrykkeligt. Da den døde, rejste han en

mindsten over den i parken. Det samme skete, da hans hest i en alder af 35 år gik til de evige græsgange.

Måske viste Finecke så stor hengivenhed over for dyr, fordi han havde så ondt ved at komme i kontakt med mennesker. Han forblev ugift hele livet, men hver søndag fik han besøg af en kone fra en af landsbyerne, og hende hyggede han sig så lidt sammen med.

Finecke var ikke nogen tryk mand. Han troede altid, at folk ville ham til livs, hvad de meget muligt også ville. Han havde indrettet sig således, at hvis nogen om natten agtede sig til hans soveværelse, måtte de forinden forcere 15 låste døre. Bag den sidste lå han selv, og på natbordet ved siden af ham lå en ladt pistol og oven på dynen en sabel. Han var indstillet på at kæmpe til det sidste.

Men en dag var hans tid alligevel ude. Det var i 1801, og han vidste det udmærket selv. Da derfor en aftenstund en karet skumplede op på gårdspladsen, gik han uden videre vrøvl ned og steg ind i den. Gårdens folk så nok, at hestene havde gloende øjne, og at ilden fnyste ud af deres næsebor, og da vognen var kommet ud på vejen, blev den pludselig helt gloende, lettede og strøg afsted gennem luften over Sønder sø. Det var på samme måde profeten Elias var blevet hentet, men på egnen var man enige om, at bestemmelsesstedet næppe var det samme.

Det var dog ikke det sidste, man så til Theodosius: Både han og hans far spøger på Dallund. Oberst Finecke kommer mærkeligt nok på den mest diskrete måde, nemlig i en lille lukket vogn med tospand, hvorimod Theodosius har valgt en stor karet med firspand og kusk på bukken.

Løber man på en af dem på Dallund, kan man kende dem fra hinanden på, at obersten optræder i uniform med kappe og lange støvler, medens Theodosius har en sort skødesfrakke, kalvekrøs om halsen, trekantet hat på hovedet og i hånden en bog med gyldne spænder.

I Finecke'ernes tid havde man på Dallund en foged ved navn Sparrevohn, og han skal have været den stærkeste mand, der nogensinde levede på Fyn. Der går mange sagn om hans utrolige bedrifter, og man har unægtelig lidt svært ved at tro, at det hele er sandhed, men underholdende er det allenfals.

Som altid i de dage var der mukkeri mellem bønderne og herskabets repræsentant, fogeden. En dag besluttede de Dallund bønder, at de ville tage Sparrevohn lidt i skole, for de fandt, at

han efterhånden var blevet for brutal. Vel vidende, at det var en værdig modstander, de havde med at gøre, gik de til ham i flok og følge:

En dag da han var ude for at tilse noget pligtkørsel, som bønderne skulle udføre, sørgede en af dem for at gøre sig ud til bens. Han optrådte så provokerende, at fogeden ikke så anden udvej end på stedet at tildele ham en korporlig revselse. Han ville just til at gribe kalorius i kraven, da de andre bønder med et slog ring om ham og begyndte at lange ud efter ham.

Nu forstod Sparrevohn, hvad klokken var slået, og at der stod tørre tærsk på menuen.

Han ræsonerede da som så, at det lige så gerne kunne være de andre, der fik kløene, hvorfor han trak den bonde, han allerede havde fat i, ind til sig. Han tog et forsvarligt greb i nakkeskindet på krabaten, og inden det rigtig gik op for kollegerne, hvad der egentlig var på færde, hvirvlede fogeden deres stalbror rundt i luften, som havde han været en stridskølle og ikke et menneske.

Sparrevohn nåede hele kredsen rundt. Han mejede oprørerne ned, så de trimlede til alle sider, og der vankede både brådne pander, blå øjne og løse tænder. Da han omsider syntes, at de obsternasige havde fået, hvad de havde godt af, lod han »køllen«, som ømmede sig slemt, falde, og sagde, medens han rettede lidt på frakken: »Ja, ja, børnlille, nu kan i jo tænke lidt over sagerne!«

Derpå gik han, og bønderne følte aldrig siden nogen trang til at løfte hånd mod den stærke foged. - Det skal iøvrigt siges til Sparrevohns ros, at episoden gav ham selv stof til eftertanke, for efterdags gik han aldrig mere hårdt til sine undergivne. Han havde ingen lyst til at være forhadet, og takket være de vel anbragte prøver, som han siden gav på sine herkuleskræfter, opnåede han da også at blive overmåde populær.

Sparrevohn var aldrig bange for at tage et nap med, når det kneb, og det gjorde det bl.a. under den frygtelige kvægsyge, der alene på Dallund bortrev over 400 kreaturer.

En morgen, da han kom ud i stalden, lå en mængde køer døde i deres båse, og det var et næsten uoverkommeligt arbejde at få slæbt de tunge kadavere ud. Sparrevohn stod lidt og betragtede, hvordan bønderne med deres heste asede og masede for at få køerne af vejen, uden at det dog blev til alverden.

Så greb han resolut en ko i bagbenene og trak den ene mand ud

på gårdspladsen, hvorefter han gik tilbage og hentede en ny. Takket være det gode eksempel, kom der ekstra gang i bøndernes præstationer, og ved fælles hjælp lykkedes det at få stalden tømt. Det var efter sigende ikke så få køer, Sparrevohn klarede med egen hånd.

Der blev talt vidt og bredt om Sparrevohns bedrift. Dog skulle det ikke vare længe, førend han slog sin egen rekord - endda særdelelse overbevisende: Under forårets markarbejde havde en bonde fået rigeligt stort læs på sin vogn, og nu påstod han over for Sparrevohn, at hestene umuligt kunne trække så stor en byrde.

Fogeden kiggede lidt på læsset, kløede sig i nakken og sagde så: »Pokker heller, min gamle ven, det læs dér er jo i virkeligheden ikke større, end at en rask karl kan bære det på sin ryg!«

»Da gad jeg ellers nok se den karl«, mente bonden.

»Det lader sig vel gøre, thi han står hér foran dig!« sagde Sparrevohn med megen værdighed. Derefter kravlede han ind under vognen, greb fat i dens sider med hænderne og stemmede ryggen imod bunden med det resultat, at såvel vognen som dens last hævedes i vejret.

Bonden var ved at tabe både næse og mund. Dette var jo simpelthen en umulighed. Så kom han i tanke om hestene: »Sæt vognen, sæt vognen«, råbte han til Sparrevohn. »Hvis du løfter hestene med, falder de bare ned og kommer til skade!«

Dette ræsonnement bøjede fogeden sig for. Roligt lod han ekvipagen glide ned fra ryggen, og hvordan det nu ellers gik til, så lykkedes det alligevel bonden at få hestene bevæget til at trække læsset derhen, hvor det skulle.

Engang holdt man på Dallund en fest for bønderne, og såvel herremanden som Sparrevohn deltog. Det gik lystigt til, og Sparrevohn gav deltagerne et par små prøver på sin formidable styrke.

Finecke, som var i godt lune, udbød: »Ja, ja, Sparrevohn, stærk er du jo, og meget kan du klare, men selv med dine kræfter er der måde: Nede i kælderen står der fem fade med den bedste franske og tyske vin, og et af dem kunne du vel nok rokke, måske også to. Hvis du imidlertid formår at slæbe hele redeligheden herop i gildessalen på een gang og uden at bruge kunstige hjælpemidler, så er fadene dine medsamme deres indhold!«

Sparrevohn gik ned i kælderen og kiggede på fadene, så vendte han tilbage til salen og spurgte herremanden, om ikke det kunne

tilstås ham at bruge en ende reb til det ene af dem. Hvis det lod sig gøre, gik han gerne ind på væddemålet.

»Top!« sagde herremanden leende og gav sig så ellers igang med anden lystighed, for enhver kunne jo sige sig selv, at det kunne Sparrevohn aldrig klare.

Noget efter lød der en bumsen og rumsteren på trappen. Man ilede hen for at se, hvad der var på færde, og dér kom Sparrevohn masende op af trinene. Han havde bundet rebet omkring det ene fad og bar det i tænderne. De to næste havde han stukket under armen, og for de sidstes vedkommende havde han trukket spunsen ud og bøjet et par fingre ned i spunshullet.

Ikke alene fik han ankrene op af trappen. Det lykkedes ham endda at få kantet dem ind gennem døren, uden at de blev tabt, hvorpå han stolt spankulerede tværs over salens gulv og anbragte samtlige ankre smukt på gulvet foran den himmelfaldne herremand.

Finecke var dog klog nok til at le med, og selvom Sparrevohn gerne ville have givet sig tilfreds med et enkelt af fadene, kunne der ikke være tale om sligt: Et væddemål er et væddemål! Så lod den gemytlige foged i stedet nogle af de gode dråber komme festens deltagere til gode, og havde stemningen ikke været god før, så blev den det nu.

Omkring 1400 tilhørte Dallund Berneke Skinkel, og i 1540 opførte Gert Bryske en tofløjet hovedbygning med spærremur i vest og syd. I 1634 udvidedes hovedbygningen, og der opførtes et trappe-tårn. I 1720erne og 30erne istandsattes hovedbygningen, østfløjen fornyedes og gravene opfyldtes. I 1849 udvidedes hovedbygningen og istandsattes i tidens smag. Dallunds hovedbygning er i dag rekreativshjem.

Dalum Kloster

13. (B1 på kortet)

Dalum Kloster tilhørte nonner af benediktinerordenen, og historikeren Arild Huitfeldt (d. 1609) beretter lidt maliciøst, hvordan der engang skete et mirakel på klosteret, da samtidig både »kok«, »bryggerkarl«, og »kældersvend«, kom i barselsseng.

I klosterets have ses undertiden en hvid, gennemsigtig skikkelse, det er en nonne, som havde brudt sit kyskhedsløfte.

Engang sad ejeren af Dalum Kloster (andre siger Dalumgaard) og spillede kort sammen med nogle svirebrødre. Der blev spillet højt, og gården blev tabt. Da han døde, kunne han imidlertid ikke finde ro i graven, men kørte i karet op foran hovedbygningen og gik ind i den stue hvor gården var bortspillet, og man kunne høre, hvorledes der natten igennem blev bandet og slået i bordet. Det var ikke muligt at mane ham ned, men da man stillede to englefigurer ved hver side af hovedindgangen, turde han ikke længere komme der.

Ved midnatstid har man set en sort mand ile gennem gangene på Dalum Kloster. Alle døre springer op for ham, og lysene slukkes.

I det 12. århundrede var Dalum et benediktiner nonnekloster, og et firefløjet klosteranlæg opførtes. I 1536 gik det over til Kronen. 1658, hvor svenskerne hærgede gården, stod der en vinkelfløjet hovedbygning hvori indgik middelalderlige dele. 1682 fik gården navnet Christiansdal. I P.U.F. Benzon's ejertid blev der 1812-18 opført en ny sydfløj. I 1832 nedbrændte avlsgården og vestfløjen udvidedes. I 1906 overtog den katolske Sct. Hedvigordenen Christiansdal og gav den atter navnet Dalum Kloster.

Egebjerggaard og Kjørerup

14. (B1 på kortet)

De gamle Podebusk'er og den forbandede kirke.

Herremanden på Kjørerup ville rejse en kirke ved sin gård, men alt hvad der byggedes om dagen blev revet ned om natten, så man kom ingen vegne med det. En dag stod herremanden og betragtede byggetomten, han var ved at opgive det hele, men da kom Fanden til ham og lovede, at hvis herremanden ville tilhøre ham, når den sidste sten var sat i muren, skulle kirken nok blive stående. Dette gik herremanden ind på, og den første sten blev lagt i den ondes navn.

Nu var der intet til hinder for at bygge, og arbejdet gik rask fra hånden; nogle år senere stod kirken færdig, men herremanden indskærpede håndværkerne, at den sidste sten, som skulle have siddet oppe under loftet, ikke måtte lægges ind.

En dag spadserede bygmesteren gennem kirken, han havde intet hørt om hullet, der ikke måtte udfyldes, og da han syntes, det skæmmede kirkeloftet, anbragte han en sten deri.

I samme øjeblik kom der en sær uro over herremanden, der på det tidspunkt var i København. Han skyndte sig hjem og løb op på sit værelse på Kjørup. Lidt efter hørte gårdens folk en grufuld larm derinde fra. Så blev alt stille, og da man omsider vovede at åbne døren, var værelset tomt, men overalt på gulv og vægge var der blodspor. Det var den onde, der havde taget sig betalt!

Kjørup Kirke var stor og flot. I tårnet sad ikke færre end syv klokker, men der var intet held ved stedet, fordi den første sten lå i Fandens navn. Da klokkerne skulle prøves, revnede kirketårnet, og gennem tiden skete der så mange forskellige uheld, at man i 1784 rev kirkebygningen ned og byggede andre huse på dens sted. I den første tid var der dog aldrig ro i disse huse, luftige skikkelser svævede rundt i stuer og på gange, og i et rum, hvor der indrettedes kontor, blev skrivebordet ustandselig optaget af et gespenst, som sad og krattede på et pergament med en gåsepen. Herremanden, som havde rejst kirken og fået så ringe tak for den, kører hver nat mellem Kjørup og Egebjerggaard i en karet med fire sorte heste for.

På Kjørup har der altid gået meget spøgeri. En gang imellem i månelyse nætter kunne man således i et bestemt værelse se de gamle Podebusk'er, som engang ejede den og Egebjerggaard, sidde og spille kort. De var prægtigt klædte, og på gulvet luskede deres slanke jagthunde sagteligt omkring. Det var selvsagt ej heller godt at være i rummet, hvor Fanden hentede herremanden.

Flere af Podebusk'erne, som besad Kjørup og Egebjerggaard fra begyndelsen af 1400tallet og til 1781, var meget velstående, men det stod klart, at de ikke var kommet til deres mange penge, som de hver lørdag aften målte op i en skæppe, på naturlig måde. Skovene på egnen var fulde af sælsomme væsner, mest ellefruer, som boede under elletrunternes rødder; de var ofte i bekneb for fødevarer, dem fik de så på Kjørup, men til gengæld fik Pode-

busk'erne penge og kostbarheder, som ellefruerne åbenbart ikke var påholdende med.

På Egebjerggaard var der også spøgeri; det kunne lyde somom en mængde mennesker trampede rundt på loftet, selvom man vidste, at der ingen var. Helt galt blev det, da en grevinde Petersdorff, som de kaldte »den gamle frue«, døde. Hendes to søstre og en ung husbestyrerinde sad da alene på gården, og den afdøde gik igen, så det snart ikke var til at nære sig for hende. Bedst som man sad om aftenen med stearinlysene tændt, begyndte flammerne at brænde med et underligt blåligt skær, for til sidst helt at dø ud, og samtidigt kom der en højst ubehagelig kulde i stuen. Gik man gennem de mørke lokaler, kunne det føles, som om noget låddent kom og strøg sig op ad én, men der var intet alligevel. Fra køkkenet lød der undertiden vældige brag, som om alt porcelæn var gået på gulvet, men på trods heraf stod alt i skønneste orden, når nogen gik derud.

I et bestemt værelse var det særlig galt, og en aften ved midnatstide tog husbestyrerinden mod til sig, gik derind og spurgte ud i mørket, om der var noget, gammelfruen ønskede rettet, siden hun ikke lod dem i fred.

Der var stille et øjeblik, men så lød en stemme så ubeskrivelig forfærdelig. Spøgelset svarede, at der var virkelig noget, som måtte bringes i orden. Det skete, og siden var der stort set ro på gården, men husbestyrerinden havde trods alt pådraget sig et chok hin midnat, og til sine dages ende fik hun med mellemrum gysninger.

I 1582 opføres Kjørups hovedfløj samt kirken på et stort dobbeltvoldsted. I 1650 oprettes Egebjerggaard og får trefløjet hovedbygning af bindingsværk. 1784 nedrives Kjørup kirke, og 1830 får Egebjerggaard, som nu kaldes Einsiedelsborg ny hovedbygning. Samtidig istandsættes Kjørups hovedbygning. I 1930erne får Egebjerggaard sit gamle navn tilbage. De to gårde er nu adskilt.

Egeskov. En af Europas fineste gamle vandborge. Den har haft en indemuret dame og var rammen om mange andre dramatiske begivenheder og sagn.

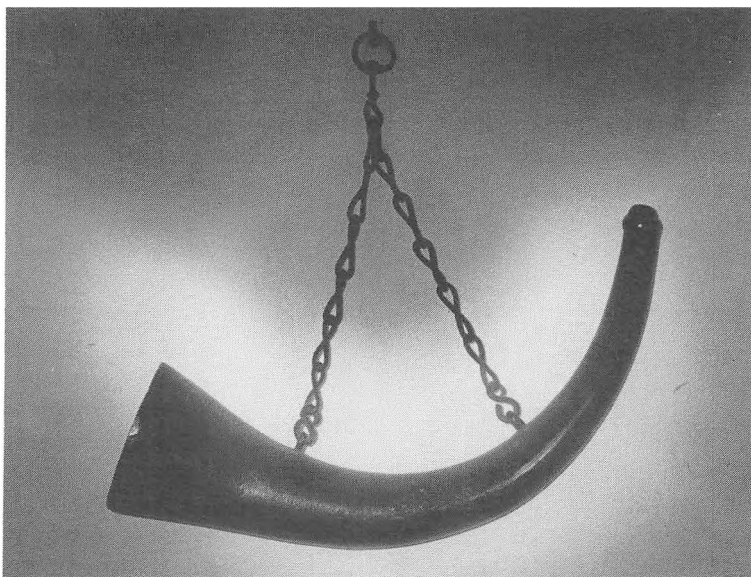
Egeskov

15. (B2-3 på kortet)

Den indemurede.

Ifølge sagnene gik der en hel egeskov til, da Frantz Brockenhuus i årene omkring 1554 opførte sin herreborg nær ved Kværndrup. Den fik, vil man vide, navn heraf. Sandt at sige erstattede den imidlertid en anden, ældre hovedbygning af samme navn, der igen lå i landsbyen Egeskov.

Det sagdes, at der i Frantz Brockenhuus' Egeskov var lige så

Bronzeluren, som den urimeligt stærke Brockenhuus truttede i, når han red ind på Egeskov. Det var en ganske god bedrift, for den hang under porthvælvingen, og han løftede både sig selv og hesten op for at nå den.

mange vinduer, som der er dage i året, så mange døre, som der er uger og så mange skorstene, som der er måneder.

Da Frantz Brockenhuus i 1569 blev dræbt under krigen mod Sverige, blev det hans søn, den stridbare og krakilske Laurids Brockenhuus, der overtog Egeskov. Han skal have været overmåde stærk: I en kæde under porthvælvingen hang gårdens bronzelur, og når herremanden red dér igennem, greb han undertiden i en krog i hvælvet, spændte benene fast om hesten og hævede både sig selv og den op i armene, så han kunne nå lurens mundstykke og trutte en lystig fanfare. Det er en vældig god historie, den lider blot af den beskedne skavank, at luren er mærket - støbt - med årstallet 1615, og Brockenhuus døde i 1604.

Laurids Brockenhuus' voldsomme sind førte ham ind i mange alvorlige situationer, og han begik bl.a. mord på en kvinde, men det var i de dage, hvor man kunne betale sig fra konsekvenserne, som en sådan forbrydelse uvægerligt havde fået for en mindre be-

midlet ikke-adelig. Mistænksom var han også ud over alle grænser. Når han forlod Egeskov, låste han enten sin hustru, Karen Skram (d. 1625) inde eller udstyrede hende med et kyskhedsbælte.

Det der dog nok mest satte sindede i bevægelse var, at han notorisk lod sin datter, Rigborg, mure inde på Egeskov.

Rigborg, som skal have været en særdeles smuk ung kvinde, kom som attenårig til Nykøbing Slot for dér at lære hofmanerer af enkedronning Sophie, og året efter blev hun hofdame hos dronning Anna Cathrina. Chr. IV, der bestemt ikke var nogen modstander af det svage køn, gjorde stormkur til hofdamen, men hun afviste ham, for hun havde tabt sit hjerte til den elegante og rige hofsinde, Frederik Rosenkrantz fra Rosenvold og Boller.

Til ulykke for de to fik deres gensidige kærlighed følger. Rigborg måtte flygte til Lindved ved Odense, hvor hendes moster, der var gift med Ove Bille, boede. Her nedkom hun i 1599 med en søn.

Der kom en voldsom reaktion fra Laurids Brockenhuus. Han krævede af Chr. IV, at denne skulle lade sagens parter retsforfølge og dømme, hvilket kongen, der ikke havde kunnet få sin vilje med Rigborg, ikke havde det fjerneste imod. Da det imidlertid ikke efter Brockenhuus' mening gik hurtigt nok, beskyldte han Chr. IV for selv at være fader til barnet - og så kan det ellers være, at der kom gang i sagerne.

På Lindved fik man at vide, at Rigborg skulle holdes indespærret, medens hendes sag behandlede, og Frederik Rosenkrantz, som var flygtet til Hamburg, blev simpelthen bortført derfra og hentet hjem til Danmark.

Dommen, der afsagdes over de to var simpelthen knusende: Frederik Rosenkrantz skulle på skafottet have afhugget to fingre og være at regne for en æreløs mand. Rigborg skulle af sin far holdes indespærret på livstid.

Gennem intervention fra en del adelsmænd lykkedes det at få ændret Rosenkrantz's dom til landsforvisning, mod at han drog til Ungarn eller Østrig og deltog i kampen mod tyrken. Men Rigborg blev overgivet i sin unaturlige fars varetægt. Han fratog hende barnet og indsatte hende i et værelse på Egeskov sammen med en tjenestepige, som hun kunne have til underholdning. Derpå blev døren muret til. Kun en lille lem holdtes åben, så der kunne stikkes lidt mad ind til fangen.

Jomfru Rigborgs værelse, hvor hun sad indemuret i samfulde fem år, fordi hun havde forelsket sig i en, der åbenbart ikke var den rette.

I fem år sad hun der, men i samme øjeblik, Laurids Brockenhuus havde lukket sine øjne på Bramstrup i 1604, løslod Karen Skram hende. Da moderen var død i 1625, lod Rigborgs søskende hende overtage Nybøllegaard, og her levede hun agtet af alle under navnet fru Rigborg, til hun døde i 1641. Sønnen, som hun havde født, havde fået navnet Holger. Han blev lyst i kuld og køn som en ægte Rosenkrantz, og han blev en duelig officer. Gennem sin søn, Ludvig, blev han stamfader til de norske Rosenkrantz'er til Rosendal.

Det siges, at Laurids Brockenhuus var så hadefuld over for sin

datter, at han lod hende afmale i hel figur på døren til en hemmelighed - et toilet. Der er også godtnok fundet et maleri af et menneske på en dør på Egeskov, det forestiller blot ikke nogen unge.

Hele Egeskovs velfærd afhænger af en noget medtaget træstatuette, der opbevares på loftet. Behandles den ikke med tilbørlig respekt, bliver der spøgeri på gården, og bringes den væk, vil Egeskov synke i voldgraven.

Om figurens herkomst vides ikke meget. Den forestiller en dreng og skal være en havefigur fra midten af 1700'erne. Sagnet derimod melder, at den sammen med en hel del andre prægtigt skårne figurer skal have siddet i en sal på borgen, samt at den er langt ældre. Da salen blev lavet om, toges alle figurerne ned, og der skal længe have været ypperlige træfigurer fra Egeskov at finde hos enegns bønder.

Figuren må vel nærmest betragtes som en personificering af gårdens værneånd, husvætten eller nissen, om man vil. Ifølge folketraditionen skal han hver lillejuleaften have et knippe frisk halm at ligge på, og der er blevet talt om, at han hver nytårsnat fik et fad vand stillet op, så han kunne tage et årligt bad.

Det er iøvrigt spået, at Egeskov skal synke i graven netop en lillejuleaften, og derfor var mange af de gamle herskaber ikke glade for at være hjemme i tiden omkring jul. Sikkert er det, at holdes vandstanden i søen og voldgraven omkring slottet ikke på et bestemt niveau, så det rigeligt dækker den pilotering, hvorpå murene er rejst, så vil Egeskov i løbet af ganske kort tid synke sammen, fordi tømmeret dekomponerer.

En sort dame spøger på Egeskov, ligesom hun kan ses på vejene der omkring. Hun er høj og slank og iført silkekjole. Det er genfærdet af en husjomfru på gården, som druknede sig i voldgraven af ulykkelig kærlighed. Hun går endnu på de steder, hvor hun engang fulgtes med ham, der svigtede hende.

Fra et rum, der i ældre tid fungerede som spindestue, har man senere ofte hørt rokken gå ved nattetide, og i et af pigeværelserne er pigerne ikke sjældent blevet vækket ved, at nogen strøg dem blidt over kinden. Der var dog aldrig noget at se.

Lyden af en klokke er hørt af mange. Den ringer med en sprød tone, og det eneste mærkelige derved er, at man ikke på gården

har nogen sådan klokke.

Der har altid været meget kørende spøgeri på vejene ved Egeskov:

På vejen mellem Kværndrup og Egeskov mødte en mand fra egnen således en septemberdag i 1883 en arbejdsfjedervogn, der kørte med retning mod herregården. Han undrede sig over, hvad det vel kunne være for et køretøj, fordi såvel vogn som heste forekom ham usædvanlig store.

Arbejdsvognen kørte ganske roligt afsted, og da vor mand var i en let vogn med raske løbere for, lod han dem strække ud, for at han kunne komme op på siden af den anden. Tilsyneladende gik det også ganske let, indtil han var et lille stykke fra den anden vogn - så var det ham ikke muligt at komme den nærmere, selvom hans egne heste løb afsted alt hvad de kunne, og de andre øjensynligt kun luntede sindigt hen ad vejen.

Han sad netop og drøftede det mærkværdige heri med sin pige, der også var med, da den anden vogn med et opløste sig og forsvandt for deres øjne.

Mellem Brahetrolleborg og Egeskov kører der en karet med to sorte heste for. Det lyder, som om der sidder mange lystige mennesker i den, men det er kun dem, man hører, hverken vogn eller heste giver den mindste lyd fra sig. Medens man møder arbejdsvognen om dagen, færdes kareten kun ved nattetid.

Endnu holdes der hvert år marked på Egeskovs jorder. Det er en tradition, der går helt tilbage til afladshandelens tid i det 14. århundrede.

Om Kværndrups højt beliggende kirke, der stammer fra middelalderen, fortælles det, at dengang den skulle opføres, kunne folk ikke enes om, hvor den skulle ligge. Da drømte »greven på Egeskov« at Vorherre ville sende en hvid due, som skulle vise kirkens

Af denne mærkelige træfigur afhænger hele Egeskovs lykke og velfærd. Den ligger på loftet inde mellem nogle bjælker, og må ikke røres, for så går det galt. Antagelig er den et billedskærerarbejde fra bruskarokken. Teorien med 1700årene, som har været fremsat, holder næppe stik. Vi skal tilbage til anden halvdel af 1600årene.

sted. Næste dag så han, at der sad en hvid due på den høje bakke, hvor kirken så kom til at knejse.

Egeskov nævnes i 1405, hvor den ejes af Ludeke Skinkel. I 1554 opføres den nuværende hovedbygning i en sø på en pilotering af træstammer. 1881 opføres en portbygning ved den svenske arkitekt Helgo Zetterwald. I 1884-86 restaureres slottet ved Helgo Zetterwald, der ikke, som man tidligere har ment det, gør f.eks. gavlene til en nygotisk pastiche, men på grundlag af sikre bygningsspor genskaber husets oprindelige sengotiske karakter. I greve Gregers Ahlefeldt-Laurvig-Billes ejertid (1946-85) gennemføres forbilledlige restaureringer og tilbageførelser, og den store parks barokhave dels sikres dels genskabes, ligesom yderligere haveanlæg føjes til.

Erholm 16. (B1 på kortet)

Kongen jager.

I de mørke efterårsnætter høres der stundom jagt i luften omkring Erholm. Jægere råber, heste pruster og hunde halser. Der er en raslen af kæder og svirpen med piske. Det er den vilde jagt, men hér er det hverken grønjæger, kong Valdemar eller Palnatoke, der opererer. Derimod har Christian II fået jagtretten til området.

I parkens sydvestre hjørne næsten helt ud til vejen ligger Statene dam, og dér spørger det, fordi en pige fra Erholm engang druknede sig i dammen. Hver eneste midnat stiger hun i en hvid dames skikkelse op fra det stille vand, men hun tåler ikke at blive set, og føler hun, at der er levende mennesker til stede, springer hun straks tilbage i dammen med et plask. Hun er meget på vagt, så det højeste nogen har nået at fange er et flygtigt glimt af hende. De fleste har blot hørt plasket og troet, at det var en stor gedde, der slog.

Under den store kvægsyge var Erholms meget fine kreaturbesætning af en eller anden grund gået ram forbi, og der døde ikke et eneste kreatur. Dette kunne omegnens misundelige bønder ikke tåle: De tog et styrtet kreatur, tappede blodet af det og hældte det

i et vandhul, hvor Erholms besætning drak.

Kort efter brød kvægsygen ud på Erholm, og næsten alle dyrene døde.

Desværre er denne beretning næppe noget sagn men en begivenhed, der virkelig har fundet sted.

Omkring 1500 var Claus Eriksen Ravensberg ejer af Erholm. I 1733 står der på stedet en enetages bindingsværks hovedbygning, som istandsættes og udvides af Hans Simonsen. 1850-54 opføres en ny hovedbygning ved J.D. Herholdt.

Fjellebro 17. (B2 på kortet)

Noget bar.

På den sydfynske herregård, Fjellebro, finder vi en af landets prægtigste baroktrapper, den går op gennem den ene fløj, og der er adskillige meter fra den øverste repos og til gulvet med ølandsfliser på bunden af trapperummet.

Godsets nuværende ejerinde, fru arkitekt Suzanne Ludvigsen, har fortalt, at hun engang som barn legede på den øverste repos og lænede sig ud over gelænderet. Hun tabte da med ét balancen og styrtede på hovedet ned. Det var et livsfarligt fald, men pludselig følte hun, at noget greb hende. Hvad det var, ved ingen, men kort efter fandt hun sig selv liggende uskadt på gulvet.

Forhen så man ikke sjældent en karet med fire sorte heste for køre ind på Fjellebro, men nu er spøgeriet blevet svækket, så kun lyden er tilbage. Iøvrigt menes det, at der ligger en skat begravet under voldgraven, for folk har set lys brænde der.

Et sagn om gravplyndring svarende til det, der fortælles om Sandholt (se denne) fortælles også om Fjellebro.

Fjellebro omtales i 1462, hvor den antagelig havde bygninger af bindingsværk. I 1560erne opføres en nordfløj i to stokværk og med trappetårn for Ebbe Munk. 1622 opføres sydfløj med port og kapel samt vestfløj - begge dele i to stokværk. 1726 ombygges anlægget. I anden halvdel af 1700årene rives østfløjen og tårnet ned.

Flintholm 18. (B2 på kortet)

Pas på fødderne!

På Flintholm spøjte én, de kaldte Stærri, han drillede folk, så de var ved at gå ud af deres gode skind, og derfor skulle han manes ned, men det var en kompliceret sag, for han drillede også præsten. Først da man fik lagt en grime på ham, lykkedes det at trække ham ud af huset, men da han kom til trappen, ville han under ingen omstændigheder videre. Så manede præsten ham da dér, hvad der dog viste sig at være en lidet heldig disposition, thi vel kunne spøgelset ikke mere gå omkring, men han greb fat i folks sko, når de gik på trappen, og hvis de faldt, hørte man ham klukle nede i jorden. Efter at gården er bygget om (1843-44) har man intet mærket til den drilagtige Stærri.

Flintholm ejedes omkring 1505 af Claus Bryske, der 1506 opførte en beskeden hovedbygning. Den stod til den nuværende hovedbygning rejstes 1843-44.

Fraugdegaard 19. (B-C1 på kortet)

Kingo spøger og helligkilden slår fra sig.

Det var en aften i året 1900. Herskabet på Fraugdegaard sad i dagligstuen, hvortil tjeneren var på vej med en bakke forfriskninger. Da han passerede havestuen, hørte man et forskrækket udråb og et brag; et øjeblik efter kom han styrtende ind i dagligstuen ryttende over hele kroppen og ganske forstyrret.

Da tjeneren havde sundet sig en stund, var han istand til at fortælle om, hvad der havde kyst ham, så han havde tabt bakken. Han havde set en meget bleg mand i præsteornat sidde ved et bord og blade i en stor bog. Tjeneren kendte ham ikke og gik hen for at spørge, hvad han havde at gøre i stuen, men i det samme opløstes præstesikkert for hans øjne og forsvandt.

At det var den navnkundige salmedigter, biskop Thomas Kingo, som ejede gården fra 1697 til sin død 1703, tjeneren havde set, var ingen i tvivl om.

Kingo er antagelig den eneste af Fraugdegaards forhenværende ejere, der undertiden manifesterer sig på selve hovedbygningen, men rundt om ved avlsgården skal en vis Thomas Widkier (d. 1765) gå igen. Han sidder på ryggen af en hest, hvis gloende tunge hænger den ud af gabet. I hånden bærer han en stok.

Widkier havde købt Fraugdegaard i 1750, han var en ualmindelig dygtig mand, men han havde en slem hang til at prygle sine undergivne og var alt i alt ikke så lidt af en bondeplager. Da han blev ældre, kunne han ikke længere gå, han måtte altid ride rundt. - Det berettes, at han endog red ind i kirken. Til slut fik han en bærestol at sidde i, men han havde altid en stok i hånden, som han slog bønderne med, når de på en eller anden måde havde forset sig.

I 1822 overtog ritmester Ali Sehested gården. Han var en noget sammensat natur; på én gang rå og drivende sentimental. Når en af hans yndlingshunde døde, blev den begravet i skoven og fik en smuk mindesten. Derimod undså ritmesteren sig ikke for at slæbe »de smukke Marsviin'ers« kister op fra krypten i Fraugde kirke, for at der samme sted kunne gøres plads til en standsmæssig begravelse til ham selv. Da Marsviin'ernes kister var gjort af solidt egetræ og ikke det ringeste møre, tog han ligene ud og begravede dem, medens kisternes fulgode egeplanker fandt anvendelse til reparation af ridestalden. Ja, en af kisterne endte som hyttefad i voldgraven!

Ritmesteren havde været i fransk krigstjeneste og deltog i Napoleons felttog til Moskva 1812-14. En prægtig hvid hingst bar ham i slagene, og efter krigen bragte han den med hjem til Danmark. Da den højt bedaget døde i 1838, lod han en smuk mindestøtte, som endnu står, rejse over den. Hingsten havde besiddet den forunderlige egenskab at kunne »dølle« ild. Hvis ritmesteren red ind mellem en brændende og en ikke antændt bygning, sprang ilden ikke over.

Lidt sønden om Fraugdegaard er en lund, hvori det hellige væld, »Holde Kilde«, springer. Kilden har en pyramideformet overbygning af træ og blev forhen besøgt af en mængde mennesker, som ved at bade sig med dens vand fik kureret deres svagheder. Engang misbrugte en bonde imidlertid det hellige vand for at helbrede sit skabede øg, og ved den lejlighed mistede kilden sin undergørende kraft. Vedligeholdes skal den dog fortsat, og hvis

Fraugdegaard opført i 1580erne af Oluf Daa. Et vældigt dobbelthus i bindingsværk. Her kan man endnu løbe på salig bispen, Thomas Kingo.

træoverbygningen kommer noget til, udbryder der en slem sygdom på Fraugdegaard.

Under en storm i 1930 blæste overbygningen om, og samtidig blev adskillige af Fraugdegaards folk angrebet af en alvorlig byldelidelse, som syntes at være aldeles uhelbredelig. Man søgte råd hos adskillige læger, men ingen kunne hjælpe.

I begyndelsen tænkte ingen på, at der kunne være nogen forbindelse mellem kildens ødelagte overbygning og sygdommen, men så erindrede en pige fra egnen herskabet om sagnet, og overbyg-

ningen blev i en hast restaureret. I samme øjeblik, den var sat på plads, forsvandt byldesygen på Fraugdegaard sporløst.

I 1397 ejedes Fraugdegaard af Niels Jacobsen og var da en bondegård. I 1588, hvor den var øget til en hovedgård, opførtes det endnu stående dobbelthus af bindingsværk af Oluf Daa. 1769 ombyggedes gårdfacaden i grundmur, og 1882-83 gennemgik hele anlægget en omfattende restaurering.

Frørup

20. (C2 på kortet)

Kilden sprang hvor morderen sank.

Ved Frørup springer Regitze Kilde, og den havde længe ry for at besidde stærke lægedomskræfter. Ikke mindst ved Sct. Hans-tider blev den søgt, og der udviklede sig efterhånden et kildemarked, hvortil såvel de syge, som folk, der ønskede at feste lidt, kom anstigende.

Ifølge et gammelt sagn opstod kilden på følgende måde: Ansgar havde længe ønsket at kristne Danmark, og før han selv tog herop, sendte han en kvinde ved navn Risia eller Regitze til Fyn. Her kom hun ved Frørup til at overvære en fest, som holdtes til ære for frugtbarhedsguden Frøj, efter at vårsæden var lagt i jorden, for Frørup var et center for dyrkelsen af guden Frøj.

Regitze tog da ordet og fortalte dem om den hvide Krist, og herover blev Frøj dyrkerne så ophidsede, at en af dem greb en stridsøkse og kløvede hendes hoved. I samme øjeblik åbnede jorden sig imidlertid og opslugte drabsmanden, og dér, hvor han sank, vældede kilden frem. Hvordan den nu ellers skulle kunne blive syndeligt hellig af det, tør ikke siges, men hellig var den, og vandets kraft helbredte et utal af syge mennesker.

Kildemarked var Sct. Hans dag, og der var sådan set intet i vejen for, at en rask kunne drage til kildemarked og hente flasker med vand til syge familiemedlemmer eller venner. Den eneste betingelse, der knyttede sig til sagen var, at vandet ikke måtte komme under tag, for så tabte det sin kraft. Hvis man derfor måtte i hus under rejsen med flaskerne, blev de stillet uden for, og ved hjemmene opbevarede man dem gerne under et træ i haven.

Det faktiske forhold er antagelig, at kilden forhen var viet til guden Frøj og har spillet en rolle i frugtbarheds- og helsekult, og at man så siden fra kristent hold har valgt at forbinde vældet med en martyrhistorie fremfor at bekæmpe folketroen.

Der kendes flere former af sagnet om den dræbte kvinde. Ifølge de fleste af dem er det en jomfru, der dræbes efter at være voldtaget.

Dette leder tankerne hen på, at der i hedensk tid er blevet foretaget ofringer af unge kvinder ved kilden i forbindelse med dyrkelsen af guden Frøj. Det var ikke ualmindeligt, at der ofredes mennesker netop til frugtbarhedsguder, fordi man mente, at de for at kunne give liv et sted måtte tage det et andet, og ved at præsten før ofringen gennemførte et samleje med kvinden, adresseredes hun om man så må sige til frugtbarhedsguden.

Fyns Hoved 21. (C1 på kortet)

Han jager til dommedag.

Fynshovedmanden skal, medens han levede, have været en herremand eller høvedsmand fra egnen omkring Odense. Måske var han en af slotsherrerne på det gamle, længst forsvundne Næsbyhoved Slot.

Ofte tog han op til Hindsholm for at jage i det pragtfulde terræn, og han var så begejstret for stedet, at han en dag udråbte, at Gud gerne måtte beholde sit himmerige, hvis han blot til evig tid kunne få lov til at jage på Hindsholm. - Det fik han.

Fynshovedmanden rider fra egnen omkring Odense nordpå op over Bogense, videre langs kysten og ud på Enebærødde. Let og ubesværet sætter hans snehvide ganger over gabet til Odense Fjord, og han fortsætter så op over Hindsholm til Fyns Hoved. Her huserer han i tiden mellem lillejuleaften og helligtrekonger, og man skal da ikke vise sig med våben i hånd efter mørkets frembrud, for Fynshovedmanden tror så, at man er ude på at drive jagt, og han tåler ikke sin jagtret krænket.

Fynshovedmanden har en afgjort konservativ indstilling. Han følger kun i beskedent omfang det bestående vejnet, ellers rider han ad gamle veje og stier, som forlængst er nedlagt. Engang gik

vejen gennem Mesinge præstegård, og her ville Fynshovedmanden partout ride gennem den ene port og ud af den anden. Søgte man at holde portene lukket, blev de uden videre sprængt.

Denne vilde jæger har det som de fleste danskere: Han er altid i bekneb for penge. Alligevel plejer han at betale ordentligt for sig, hvis man gør ham en tjeneste: Da en kone i Martofte således engang havde givet hans hunde noget at drikke, råbte han disse mande ord til hende: »Flyt dig, forvar dig, min pfer (hest) han slar dig!« Hvormed han mente, at hesten slog bagud. Det fik konen til at forføje sig ind i huset i en vis hast og smække døren i. Det bragte da mod døren, som skulle huset styrte sammen, og kort efter hørte hun lyden af en hest der galoperede bort. Da hun siden gik ud for at se, hvad der egentlig var sket af skade på døren, sad der en sølvhestesko fast på den.

Fynshovedmanden vil dog nok selv være den, der giver, for da man - ligeledes i Martofte - fandt en af hans sølvhestesko og tog den til sig, var den lige så stille forduftet, da man kort efter ville se til den, hvor den var blevet lagt.

Somme vil iøvrigt vide, at Fynshovedmanden slet ikke går på jagt. I virkeligheden er han oppe for at fri til en skønjomfru, der bor på Fynshoved. Når han lillejuleaften rider derop, er han i højt humør og mild og venlig imod dem, han møder. Men når han helligtrekongersnat rider hjem efter - som sædvanlig - at have fået en kurv, er han ikke god at træffe, så den nat er det bedste, man kan gøre, at holde sig inden døre.

Faarevejle 22. (C3 på kortet)

På herregården Faarevejle viser sig en ældre dame klædt i sort. Hvem hun er, og hvad hun går der efter, aner ingen mors sjæl, men hun er meget stilfærdig og gør ikke nogen fortræd. Endvidere har der været uro i mælkestuen, hvor der om natten skramledes rundt med bøtter og spande. På avlsgården hørte folkene, hvordan der om natten kørte vogne ind og hakkelsesmaskinerne begyndte at snurre; hvis man imidlertid tog mod til sig og råbte ud, om man kunne få ro, ophørte larmen øjeblikkelig.

Ifølge sagnet skal Faarevejle forgå to gange ved brand og én

gang ved vand. Den er allerede brændt første gang.

I 1350erne ejedes Faarevejle af Niels Brock. I 1494 var Erik Hardenberg ejer, han opførte et stenhus kaldet »Det høje Hus«. I 1565 lod en senere Erik Hardenberg borggården indgrave med vandfyldte grave. Der rejstes et firkantet tårn, og anlægget udstyredes med bastioner. 1634 opførtes en ladegård. I 1820 blev det høje hus revet ned, 1868 byggedes en ny hovedbygning, som imidlertid kun to år efter brændte og erstattedes af den nu stående hovedbygning.

Glorup 23. (C2 på kortet)

Den natlige eksplosion.

I Sankt Knuds Kirke i Odense ligger general Hans Ahlefeldt (d. 1694) og hans søn, Christian (d. 1695), i åben begravelse sammen med Hans Ahlefeldt's to hustruer, Catharina Sehested (d. 1670) og Anna v. Rumohr (d. 1711). Et af landets største og mest prunkende gravminder er rejst over dem, det er udført af billedhuggeren Thomas Quellinus. Hver nat, når klokken slår tolv, rejser de sig fra deres kister og kører i en sort karosse forspændt med fire flammetungede heste til deres gamle herregård, Glorup.

Det var Anna v. Rumohr, der betalte epitafiet og hele kapellets indretning. Noget godt lov havde hun egentlig ikke på Glorup-egnen, hvor man beskyldte hende for at være både hårdhjertet og gerrig, hvad der nu næppe er helt i overensstemmelse med de faktiske forhold.

Nok er det: En lillejuleaften samlede hun alle gårdens folk og bespiste dem på det bedste med veltillavet mad og vin, som de ellers ikke var vant til at drikke. Selve juleaften bød hun sin kusk spænde for kareten og lade hestene gå hvorhen de ville. De kørte da til helvedes port, hvor fruhen blev hentet ind af nogle høje herrer. Hvordan hun så siden påny er kommet til veje, så hun kunne blive begravet standsmæssigt i kirken, er ikke godt at sige.

Glorup har aldrig været kloster, men det forhindrer ikke, at en munk ved nattetide optræder i et bestemt værelse, hvor han ekspe-

rimiterer med et eller andet farligt. En ung mand, som sov i det pågældende værelse, vågnede om natten ved at det var lyst som om dagen. Henne ved et bord stod munken med ryggen til, og manden opfattede tydeligt, at han arbejdede med et eller andet i en retort eller morter. Han ville sige noget, men tungen svigtede ham, og det blev kun til et halvkvalt skrig. I det samme lød der et brag, som om det, munken stod med, var sprunget i luften, og dermed var spøgeriet forbi.

På Glorups gange er der hørt fortvivlet jamren som af en kvinde i dybeste vånede, og lyden bevæger sig gennem det meste af huset. I køkkenet er der også forskelligt tøjleri på færde: I de tidlige morgentimer, inden det bliver lyst, er det som om der bliver kokkereret og gjort ved, selv om endnu ingen levende sjæl er derude. I porten er der flere gange set en ligskare, og på trappen går en mørk skikkelse. Endelig fables om, at der fra Glorup til Rygaard fører en løngang.

1390 nævnes Povl Nielsen som ejer af Glorup, og et voldsted af en borg, som han muligt har opført, er kendeligt. Ca. 1590 opfører Christoffer Valkendorf en firefløjet hovedbygning i to stokværk og med fire tårne samt omgivet af voldgrave. Den ombygges i 1743-44 for Chr. Ludvig Scheel v. Plessen ved Philip de Lange, og tårnene nedrives. 1765 finder endnu en ombygning sted ved N.H. Jardin og Chr. J. Zuber for A.G. Moltke. 1860-70 flyttes avlsgården og den endnu eksisterende park i engelsk stil anlægges. Glorup rummer nogle af vort lands smukkeste interiører.

Gudbjerg Kirke 24. (C2 på kortet)

Det vælder i bakken.

Da Gudbjerg Kirke engang i romansk tid skulle opføres, havde man - som så mange andre steder - en del kvaler med byggeriet. Man var gået igang på banken mellem Gudbjerg og Lakkendrup, dog alt hvad der byggedes om dagen, blev revet ned om natten, og det skulle være troldenene, som var på spil.

Til sidst tabte de Gudbjerg-folk lysten til at arbejde videre, og da de en morgen kom til byggepladsen og fandt alt væltet som

sædvanlig, besluttede de, at nu skulle det være slut. De gik i flok og følge tilbage til byen. I det samme fik de øje på en due, der kom flyvende ned fra himlen, den kredsede over en vældbænk midt i byen, slog sig ned der og blev siddende. Da folkene kom hen til den, så de, at den havde et stykke kalk i næbbet.

Så var man klar over, at det var hér, der burde bygges, og selvom det var vanskeligt, fordi der var så meget vand i banken, blev kirken rejst dér, og den er da også kønt blevet stående, men det siges, at hver gang, man vil grave en grav, står der vand i den.

Guldbjerg blev også på anden måde knyttet til troldene: En juleaften sad herremanden sammen med gårdskarlene på Mullerup og talte om, at der i den såkaldte, nu forsvundne Gildehøj, altid var troldfolk, der dansede rundt på højtidsaftener. En af karlene tilbød da at ride derud og komme tilbage og berette, hvad der skete ved højen. Han fik gårdens rappeste hest at ride på, og afsted gik det.

Da han nåede højen, var festlighederne i fuld gang, og troldene dansede rundt inde i højen, hvilket man kunne se, fordi de af hensyn til udluftningen lod den stå på fire gloende pæle.

En stund holdt karlen med sin hest og så på gildet. Da kom der pludselig en lille trold truntende ud med et blinkende guldbæger i hånden og sagde, at nu skulle karlen have lov til at smage deres gildesøl.

Karlen greb bægeret, men drikke turde han ikke. I stedet slyngede han drikken over skulderen, noget af den ramte hesten på krydset, og i det samme tog pokker ved dyret, som sprængte afsted, så karlen knapt kunne holde sig fast. Det måtte være stærke sager, bægeret havde indeholdt.

Karlen holdt stadig bægeret fast i hånden, og da trolden så, at han red afsted med det, satte han efter. Det gik stærkt, men hesten var stadig helt balstyrisk, og den løb på tværs over en nypløjet mark, og det var nok karlens held, for troldtøj kan ikke gøre korses tegn, hvad de uvægerligt ville komme til, hvis de sprang over en plovfure. Derfor måtte trolden løbe op ad den ene plovfure og ned ad den anden, og sådan gik det i zigzag, indtil han var ved markens ende. Alligevel indhentede han næsten karlen og hans hest, og da de nåede bygaden i Guldbjerg, var han så tæt på, at han slog en klo i hestens hale. Det er ikke godt at sige, hvordan det hele var endt, hvis ikke man netop var ud for kirken, og karlen var

så fornuftig at kyle bægeret ind på kirkegården. Da indså trolden, at bægeret var tabt, og han satte sig ned på bygaden og tudede så infernalsk, at alle byens hunde stemte i og tudede med.

Karlen red tilbage til Mullerup, og da han fortalte, hvad der var passeret, ville man først ikke tro ham, men så viste han dem hesten, som havde fået en stor skaldet plet på krydset, hvor den bedske troldedrik var faldet, og som tillige havde fået det halve af halens hår trukket ud.

Næste morgen gik man i flok og følge op til kirken og fandt bægeret på kirkegården. Det blev skænket til kirken og gjorde i mangfoldige år tjeneste som alterbæger.

Gudbjerg Kirke har også et liglam, som varsler død: En karl fra byen havde engang om vinteren været nede ved Mullerup for at sidde vagt over en syg, og ud på aftenen var han på vej hjem. Det var en kold, blæsende nat, og da han netop var ud for en mose, fik han øje på et lille hvidt lam, der kom traskende på vejen med kurs mod Mullerup.

Karlen fik ondt af det bitte kræ, og da det er ud for ham, stryger han det på ryggen og siger: »Åh din lille stakkel!«

I det samme får han et stød, så han slynges et stykke ud i mosen, og hvis ikke det havde været vinter og mosen var frosset til, var han bestemt druknet. Nu var han på det rene med, at det ikke var noget almindeligt lam, han havde mødt, men kirkelammet fra Gudbjerg, og ganske rigtigt: Næste dag døde den syge på Mullerup.

Der er alt ialt en del puslerier omkring kirken. På kirkegården er der set spøgelseskvinder gående omkring ved nattetide.

Gyldensteen 25. (B1 på kortet)

Der findes en mængde sagn om den reformerte franske bankier, Jean Henri Huguétan, som i 1719 købte den daværende Enggaard og forandrede dens navn til Gyldensteen. Han ophøjedes siden i dansk grevestand med samme navn som gården. Den almindeligste version af fortællingen om, hvordan han kom til Danmark, lyder således:

Ludvig den fjortende førte mange krige, og de kostede ham

Gyldensteen ved Bogense bør man ikke opholde sig på en juleaften, for da går der næsten altid noget galt, og det er spået, at slottet netop en sådan aften eller nat vil synke i jorden.

enorme summer, som det undertiden holdt hårdt at udrede, han havde derfor gentagne gange lånt penge af Huguetan, som dengang boede i Frankrig. En dag stillede suverænenes finansminister med en vekselløydende på tre millioner francs og ville have Huguetan til at underskrive den. Først nægtede finansmanden, men ministeren truede ham med al landsens ulykker, så han tilsidst gav efter. Ikke så snart var ministeren imidlertid ude af døren med den underskrevne vekselløydende, førend Huguetan sendte bud til alle sine forbindelser om ikke at honorere veksløydenden. Derpå samlede han i hast alle sine rørlige værdier og flygtede til Holland. Her købte han en gård, og blev gennem ægteskab med komtesse Mauritia Margareta af Nassau-Odyck udnævnt til rigsfriherre af Odyck.

Ludvig den fjortende var imidlertid ikke færdig med Huguétan, han sendte nogle agenter til Holland, de brød ind i hans hus og skræmte hans unge kone, som lå alvorligt syg, så hun døde dagen derpå. Huguétan blev overmandet, bastet og bundet og båret ud til en ventende lukket karosse.

Med nedrullede gardiner gik det afsted gennem Holland og Belgien, og snart var man ved grænsen til fransk besat område. Den øverste af de franske agenter lindede så meget på døren, at han kunne smutte ud og få undertegnet sine passér-papirer. Imedens stod egnens folk omkring den lukkede karosse og undrede sig over, hvad der vel kunne være bag de nedrullede gardiner. En soldat fra det danske kontingent, som deltog i den spanske arvefølgekrig, som dengang rasede i Nederlandene (1701-14), mente at have set et glimt af en silkekjole, da agenten smuttede ud, han troede derfor, det var en underdejlige dame, som sad i karossen, og nysgerrigheden drev ham til at lukke dens dør op. Til sin forbløffelse så han, at det ikke var nogen pige, men en mand i silkeslåbrok - bundet på arme og ben og med et tørklæde lagt stramt om munden. I en hast fik han slået alarm, og snart var Huguétan befriet. De franske agenter arresteredes og blev siden alle halshugget. Huguétan var imidlertid så taknemmelig over sin frelse, at han besluttede at bosætte sig i det land, hvorfra hans redningsmand, soldaten, stammede.

Dengang Huguétan ville købe Enggaarden, advarede folk ham og sagde, at den nok blev meget dyr. - »Lad den det«, svarede Huguétan; »jeg har penge nok til at jeg kunne forgylde hver sten i den!« På grund af denne pompøse udtalelse fik gården og siden han selv navnet Gyldensteen.

Sandt at sige var Huguétan vist nok ikke kommet helt så fint til sine mange penge, som man gennem sagnet kunne få indtryk af, og folk vidste da også at berette, at Fanden nok havde haft en finger med i spillet. Der forlyder intet om, hvorvidt han personlig indfandt sig for at hente Huguétan, da denne døde, men greven vidste selv på dag og time, hvornår kontrakten var udløbet, og han skulle herfra (det skete i 1749, da han var over 80 år gammel).

I begyndelsen af krigen mellem Hertugdømmerne og Danmark i 1848-50, forlød det, at hertugen af Augustenborg opholdt sig på Gyldensteen, men da folk på egnen fattede mistanke, puttede

værtsfolkene ham i en tønde, som blev kørt over til Æbelø, hvorfra han udskibedes. Det er grunden til, at han ikke blev fundet på gården, da den senere blev ransaget - nogle siger af dansk militær, andre at det var egnens befolkning, som tog sagen i deres egen hånd.

Der har altid været meget pusleri på Gyldensteen, så snart mørket falder på, er der uro i hver en dunkel krog, påstår gamle tjenestefolk. I perioder, når slottet stod tomt, kunne det ske, at man udefra så lys i salene, og kort efter rullede en vogn bort, men det var ikke levende, der havde besøgt Gyldensteen.

Det er spået, at Gyldensteen skal synke en julenat, og grevinde Constance Knuth, som omkring 1800 boede på gården, var af den faste overbevisning, at spådommen engang ville gå i opfyldelse; derfor var hun altid bortrejst i julen.

Og der er virkelig ofte noget galt på Gyldensteen julenat. Den nuværende ejers far, lensgreve Carl Johan Bernstorff-Gyldensteen beretter, at han i sin tid har haft flere mærkværdige og egentlig ikke ganske behagelige oplevelser på Gyldensteen netop i denne nat. Et år udbrød der kaminbrand, et andet sprang hovedvandleddet på loftet, og endelig væltede fem af de 150 vældige bøge på festpladsen en julenat med et brag, så hele huset rystede og møbler og senge forskubbede sig.

Ved landsbyen Vester Egense stod engang en hård kamp mellem nissen fra Æbelø og Gyldensteen-nissen, som havde været ovre på hinandens gårde for at stjæle havre til hestene. Al havren blev spildt, og ligegyldigt, hvad der siden er blevet sået på det sted, så kommer der altid grøn havre op.

Gyldensteen, som oprindeligt hed Enggaard, ejedes ca. 1400 af Niels Thomesen, antagelig af slægten Lunge. I 1636 opførte Gregers Krabbe en trefløjet grundmuret ladegård, og i 1640 opførtes hovedbygningens store hus. Omkring 1700 ombygges hovedbygningen, vinkelfløjene opføres og haven anlægges. 1719 købes godset af J.H. Huguetan og får navnet Gyldensteen. Ca. 1800 opføres sidefløjene. 1926 får hovedbygningen det nuværende udseende ved arkitekt Mogens Clemmensen.

Hagenskov

26. (A2 på kortet)

Guldskatten.

Hagenskov er bygget af den gamle næsekonge, Hagen. Han er gravsat i en høj i Lunden på en opsadlet guldhest og er omgivet af æventyrlige skatte. Der er kun én måde at finde disse skatte på, og det er ved at opføde to kulsorte tvilingekøer. Når de er i en bestemt alder (man véd ulykkeligvis ikke hvilken), skal de spændes for en plov, så finder de selv hen til højen, hvor de gode sager er skjult, og pløjer dem frem. Mange - deriblandt Frederik VII - skal have forsøgt lykken med skovl og spade, men ikke fundet noget af interesse.

På gården opbevaredes længe en simpel malkestol, en mælkebøtte og et par træsko. De havde tilhørt en af Hagenskops fornemme fruer. Hun var før sit giftermål med herremanden en fattig bondepige, som han havde forelsket sig i på grund af hendes skønhed og gode hjerte. Magten steg hende da heller ikke til hovedet, og hun forlangte, at de nævnte ting altid skulle være hende for øje, så de kunne minde om hendes ringe herkomst.

I 1864 var Hagenskov (dengang hed det Frederiksgave) lazaret, og en sygeplejerske skal i dølgsmål have født et barn og ombragt det dér. Efter at hun selv var død, vendte hun tilbage til stedet, hvor hun havde begået denne ugerning. Mange så hende, og man hørte hende skrige så hjerteskrærende. Imidlertid blev der bedt for hende, og siden hørte spøgeriet op.

På gårdens mejeri var der forhen en del uro om natten; der blev skramlet rundt med mælkebøtter, men der var aldrig noget at se. I avlsgården har folk mødt en stor, fed spøgelsesorner, den følger efter dem, den træffer, men den gør ikke noget.

1251 tilhører Hagenskov kronen, og der står et befæstet slot. 1519 opføres et nyt stenhus, og ved slutningen af 1500-årene står der et firefløjet anlæg med tårn, staldgård og ladegård. 1620-21 opføres et fruerstuehus og 1651-53 et køkkenhus. Stedet kaldes nu Frederiksgave. I 1748 nedbrænder det gamle slot og erstattes af en beskeden bindingsværks-hovedbygning som opføres nordvest for borgbanken og endnu er bevaret. I 1775 rejses den nye hovedbyg-

ning for storkøbmand Niels Ryberg ved G.E. Rosenberg. 1962 får stedet det gamle navn Hagenskov tilbage.

Harridslevgaard 27. (B1 på kortet)

Røvere, hekse og spøgelse ad libitum.

Det er ikke uforståeligt, at den tårnprydede Harridslevgaard, der med røde tage knejser på sin høje borgbanke, har appelleret til godtfolks fantasi, thi den er såvel i landskabet som i sagnverdenen et sted, som fanger opmærksomheden.

Der er delte meninger om, hvorvidt det ældste Harridslevgaard blev bygget af sørøvere eller som værn mod sådanne. Helst ser folk i det prægtige slot en gammel sørøverrede, og indtil for halvhundredede år siden hed gården aldrig andet end »røverslottet«. Engang kunne man sejle direkte til Harridslev ad en vig vesten om Bogense, og fra den høje banke var der fortrinligt udblik over havet, så man kunne se, når der sejlede skibe forbi, som det var umagen værd at kapre. Øverst på det endnu stående tårn, var der, vil man vide, udvendig anbragt jernkroge, hvorpå hængtes lygter, så det samtidig kunne fungere som fyrtårn.

Engang var det blevet så slemt med røverierne fra Harridslevgaard, at egnens beboere klagede til kongen derover: Han rejste straks afsted med sin hird, og da han nåede frem, gik han - under foregivende af, at man var på fredelig rejse - ind på borgen og bad om husly for sig og sine mænd.

Røverridderen modtog de uventede gæster med største venlighed. Der dækkedes op med, hvad huset formåede, og alle bænkedes ved bordet, således, at der for hver røver sad en hirdmand. Kongen havde ridderen ved sin side.

En stund skævede kongen og hans mænd til de lækre retter, men de turde ikke spise af frygt for, at maden var forgiftet. Da løftede ridderen sit bæger og sagde, at nu skulle liflig vin bane vej for maden.

I det samme gav kongen tegn til sine mænd, de rev deres daggert af skeden, og hver dræbte sin røver-bordfælle. På den måde blev hele banden udryddet, uden at kongen mistede én kriger.

En pige, der i forrige århundrede tjente på Harridslevgaard, har

Harridslevgaard kan byde på både mangfoldige spøgerier og en heksehistorie af de bedre. Det var selve Chr. IV's søn, der blev forgjort af et træsk fruentimmer, og det syntes kongen bestemt ikke om.

fortalt, at man i hendes tid fandt en lem i muren, og da den blev åbnet, viste det sig, at der bagved lå et betydeligt rum med menneskelige skeletrester. Her havde røverne åbenbart skjult deres ofre, mente hun.

En høj på gårdens mark betegnes sædvanligvis som gravhøj, men der har også rejst sig røster om, at det i virkeligheden skulle dreje sig om et gammelt voldsted. Denne antagelse finder - siges det - støtte i den kendsgerning, at der fra gårdens kælder fører en løngang ud til højen, som iøvrigt kaldes Lonehøj.

Om gangen nu virkelig er så lang, er vel et spørgsmål, men at

den er der et sted, er der egentlig ingen særlig grund til at betvivle. Sagens er det en af de ikke usædvanlige latrinkanaler fra hemmeligheder, som kendes bl.a. fra Lindenberg og Ørbækklunde. I forrige århundrede forsøgte en lensgreve Bernstorff-Gyldensteen at kravle ned i gangen. Han nåede dog ikke langt, før en sammenstyrtning umuliggjorde al videre fremtrængen. Herefter blev nedgangen tilkastet, og den er ikke senere genfundet.

Den berømte høvding, Palnatoke, ejede det ældste Harridslevgaard (han døde engang i første halvdel af 900tallet), han ligger begravet i Lonehøj, og han spøger på såvel Harridslevgaard som på Oregaard.

Kai Rantzau, der i årene omkring 1606 gav Harridslevgaards hovedbygning en del af dens endnu bevarede festivit, døde i 1623, og hans enke, Anne Lykke, var da kun 28 år gammel. I tre år sørgede hun over den tabte gemal. Så mente hun, at det kunne være nok med elendigheden og begyndte atter at leve livet.

Christian IV havde en søn, der bar samme navn som han selv. Han var blevet udvalgt til at være konge efter sin far og kaldtes derfor »Den udvalgte prins«.

Det skal nok have været så som så med prinsens åndelige habitus, og boglig lærdom havde han meget ondt ved at tilegne sig, hvortil kom, at hans helbred var svagt. Fra sin far havde han arvet appetitten på bordets glæder medsam en forsvarlig tørst, af hvilket hans exterior i foruroligende grad bar præg. Det var nok heller ikke fra nogen fremmed, han havde sin udprægede faible for det smukke køn.

En af de damer, der betog ham stærkt, var den nydelige og livlige fru Anne Lykke på Harridslevgaard, og medens Chr. IV var i Tyskland, hvor han med liden bravour forsøgte sig som feltherre, lagde hun an på den udvalgte prins, der styrede rigets affærer under faderens fravær. Det mente hun nu roligt at kunne gøre, eftersom hun jo var enke og tilhørte en af landets bedste slægter, og prinsen var ungarl.

De to hyggede sig sammen på Harridslevgaard, og Anne Lykke fulgte med prinsen på hans rejser rundt om i Danmark, hvilket skal have givet anledning til en del snak blandt folk - men det er der jo så meget, der gør.

Chr. IV blev ude af sig selv af raseri, da han bragte forholdet i erfaring. Det var såmænd synd at sige, at han selv lagde bånd på sig, når talen var om det modsatte køn, og han betænkte uden for sine ægteskaber vort land med en særdeles talstærk børnefolk. Derimod krævede han af alle andre en forbilledlig moral, og folk, som havde vovet at sætte sig op imod de herskende regler, var blevet behandlet med ubønhørlig strengthed af majestæten. Spørgsmålet var nu blot, hvad man skulle stille op, når et af kongehusets egne medlemmer - endda den udvalgte prins - gav sig til at skeje ud?

Kongen lod uden videre fru Anne arrestere, medens prinsen slap med en faderlig reprimande. Anne Lykke havde, som kongen udtrykte det, »opført sig imod alle ærlige fruentimmers sæder og brug«.

Først blev den stakkels dame indsat i Nyborg Slot, så overflyttedes hun til Båhus Slot og endelig til Kronborg, hvor så mange fjender af riget i forvejen sad fængslet. Det var imidlertid ikke den magtsyge despot muligt at få hende til at angre sine handlinger, og omsider begyndte adelen af knurre over behandlingen af hende, som stred imod al dansk lovgivning. Det endte da også med, at kongen i begyndelsen af 1628 frigav hende, mod at hun tog fast ophold på Harridslevgaard og ikke fjernede sig derfra.

Kongen glemte imidlertid ikke så let, og han ønskede på en eller anden måde at tage hævn over adelsfruen, ligesom han nok gerne ville finde på et eller andet, der kunne undskylde prinsens efter hans mening så uheldige passion.

Lejligheden kom, da der en dag ved hoffet meldte sig en mandsperson. Han var holstener og kaldtes Jens Boldmester. Han havde været i Anne Lykkes tjeneste, men havde åbenbart haft en eller anden kontrovers med hende, og nu ønskede han at blive kongelig stafet. Hvis sådant lod sig arrangere, havde han da iøvrigt en artig historie at berette over for kongen.

Han fik embedet og fortalte da, at Anne Lykke engang havde sendt ham til Süderstapel i Sydslesvig, hvor der boede en troldkvinde ved navn Lamme Heine. Hende havde han givet en sum penge fra sin frue, mod at hun skulle forhekse prinsen, så han blev evigt forelsket i Anne Lykke. Mod kongen skulle hun derimod øve trolddom, så han døde. Man havde siden - af hensyn til trolddommens heldige gennemførelse - sørget for, at heksen fik en lok hår

fra prinsen og en fra kongen samt et stykke af prinsens krave, og en støvlehæl, som kongen havde tabt. Dem skulle hun bruge til at læse over.

Chr. IV lod straks Lamme Heine arrestere, og hun blev underkastet en række forhør, hvor hun snart rodede sig ind i et væv af selvmodsigelser. Det eneste, der stod fast, var, at hun havde modtaget pengene af Jens Boldmester samt de nævnte effekter, som iøvrigt fandtes i hendes besiddelse, uden at det dog blev godtgjort, hvorvidt de virkelig stammede fra kongen og prinsen.

Tilsidst spændte man hende på pinebænken, for at få en ordentlig tilståelse frem. Der brød hun sammen, bad om nåde og indrømmede, at alt, hvad hun havde sagt om fru Anne var løgn og opspind. Hun havde ikke det ringeste kendskab til hende, men var blevet bestukket til at »tilstå« den ganske skrøne.

Nu kunne man vel med rimelighed have forventet, at de retfærdighedssøgende myndigheder havde slået en klo i Jens Boldmester, men det synes ikke at være sket. I stedet gik man videre med nye forhør, hvoraf det skulle fremgå, at Lamme Heine havde øvet trolddom på Anne Lykkes foranledning. Borgmesteren og byens råd i Odense skulle dømme i sagen, dog var det ikke muligt at bevæge dem til at udlægge Lamme Heine som troldkvinde. Man lod derfor sagen gå videre til lensmanden og kirkenævningene, uden at resultatet af den grund blev mere i pagt med kongens ønsker.

Chr. IV ville imidlertid med djævelens vold og magt have Lamme Heine udlagt som heks og Anne Lykke som anstifter af hekserierne. Derfor overgav han sagen til landsdommer Torben Akeleye. Det skal imidlertid siges til dennes ros, at han var ubestikkelig. Godtnok dømte han Lamme Heine til at have sit liv forbrudt, men det var for afgivelse af falske forklaringer og bagvaskelse og ikke for hekseri.

Kongen fik et raserianfald, da han hørte om Torben Akeleyes domsafsigelse, og han afsatte ham på stedet, ja, han søgte endog at rejse sag imod ham.

Nu var adelen imidlertid ved for alvor at tabe tålmodigheden med den stridbare og uforsonlige monark, og man lod ham forstå, at han ville gøre særdeles klogt i at lade sagen falde, hvad han da omsider gjorde. Men Lamme Heine, som nok ikke var andet end en enfoldig gammel kone, der havde ladet sig lokke af nogle penge, fik hovedet hugget af.

Man måtte således fastslå, at fru Anne Lykke ikke havde udøvet anden trolddom mod prins Christian, end den, som kvinder nu engang udøver på mænd, og det skal da tilføjes, at hun allerede i 1629 havde held til på samme måde at forgøre Knud Ulfeld på Hellerup. Ham giftede hun sig med, og de levede lykkeligt til hun døde - vistnok i 1641.

Fogeden Niels Hunderup, der døde 1771, huserede på Harridslevgaard, medens den ejedes af enken efter oberstløjtnant Philip Johan Hagedorn, Christiane Hoppe.

At han var en dygtig landmand, er hævet over tvivl. Det skal således bl.a. have været ham, der sørgede for, at gårdens hestestutteri i den tid blev kendt som et af landets ypperste, med store, kraftige heste, som eksporteredes til både Frankrig, Italien og Østrig.

Det var imidlertid ikke blot hestene, der havde hans interesse. Også bøndernes forhold blandede han sig i, og nok vel rigeligt. Han havde flere ideer, som han utvivlsomt selv fandt fremragende, men som ikke vakte bøndernes udelte begejstring.

En af hans teorier gik således ud på, at de stærkeste og kønneste karle skulle giftes med piger, der var lige så heldigt udrustet fra naturens hånd. På den måde ville man sikkert opnå et særlig arbejdsdygtigt afkom.

En anden kongstanke var, at stærke og snilde karle blev gift med koner, som var blevet enker på godsets bøndergårde. På den måde fik man straks en effektiv mand til at drive stedet videre, og man slap for alt forsørgelsespjattet. En gang imellem hændte det vel, at et par sagde blankt nej til at gå ind på ideen, men så fik de en gæv dragt prygl, som gerne forårsagede, at de skiftede standpunkt.

Ifølge overleveringen var Hunderup en tid lang ungkarl, men han havde i nogle år en søster til at føre hus for sig. Hende tvang han til at stå i forhold til sig. Forholdet fik imidlertid følger: Søsteren blev gravid, og dette optændte et sandt raseri hos ham. Han bandt det arme kvindemenneske til halen af sin hest, og så gik det afsted i fuld galop over markerne med hende slæbende bagefter. Om det skulle være for at få hende til at abortere, skal være usagt. Allenfals døde hun af den rå behandling.

Senere skal Hunderup være blevet gift, hvilket dog ingenlunde

gjorde hans sind mildere. Han fortsatte med at mishandle bønderne på det græsseligste.

Nogle vil vide, at den grumme foged en skønne dag blev så led ved sig selv, at han tog sig af dage. Andre er derimod af en ganske anden opfattelse. De er sikre på, at Hunderup aldrig angrede sine synder, og at han til det sidste fortsatte med at vride penge ud af folk. - Han skal iøvrigt ej heller have taget i betænkning at snyde sit herskab. Når nogen talte med ham om den død, der venter os alle og om, at han dog vist burde tænke på sin saligheds sag og omvende sig, medens tid var, grinede han blot og sagde, at hans guld var hans salighed.

I 1771 blev han syg og forstod, at enden nærmede sig. Tanken derom gjorde ham så lystig, at han satte i et latterbrøl, som fik ruderne til at klirre, og medens han lå der og vred sig af grin, holdt hans hjerte op med at slå, sjælen forlod hans syndige krop, og bønderne åndede lettet op, for nu havde de da endelig fred for deres plageånd - troede de.

Ingen begræd vist fogedens bortgang, men hans kone fik gruelig travlt med at brænde en masse papirer. Det var sager, som Hunderup havde haft med at gøre, og man sagde, at det var for, at hans talrige bedragerier over for herskabet ikke skulle blive opdaget. Desværre medgik ved samme lejlighed en god del af Harriidslevgaards arkiv, så det er begrænset, hvad man nu ved om dens ældre historie.

Hunderup blev begravet på Skovby kirkegård, men naturligvis kunne han ikke ligge roligt. Snart havde man atter et rend af ham på herregården, både om natten og ved højlys dag: Han sad på kontoret og skrattede i bøgerne med sin gåsepen. Han ville sikkert rette nogle af de forsyndelser, han havde begået eller søge at dække over dem. Det blev imidlertid ingen ting til, for ligegyldigt hvor meget og hvor længe, han skrev, så kom der ikke til at stå andet og mere i bøgerne, end der hele tiden havde gjort.

Om natten red han rundt på en grå hest, og både den og han selv optrådte med gloende øjne. Ellers trampede han rundt på kornlofterne og kylede om sig med målebøtter og strygetøj, hvis han da ikke opererede i stalden og gjorde dyrene tovlige.

Flere gange havde man fat i præster for at få manet ham ned, uden at det dog nyttede stort, for Hunderup var dem alle for stærk. Han pustede deres lys ud, så de ikke kunne se, han slog de-

res bøger fra dem, så de ikke kunne komme til maneformlerne. Det morede ham ustyrligt, og han slog sin kendte skraldlatte op, så hårene rejste sig på de tilstedeværende af skræk.

Den gamle præst i Bogense havde man været i lag med for at få ham til at mane spøgelseset. Han var imidlertid klar over, at han ikke ville kunne få magten over en sådan krabat. Det mente kapellanen, hr. Henning Christensen, derimod nok, at han kunne, og derfor satte han sig for at gå i lag med gespenstet.

Ganske pudsigt er det i den forbindelse at konstatere, at Wiberg i sin præstehistorie fremhæver, at man tillagde Henning Christensen evnen til at kunne mane.

En aftenstund stillede pastor Christensen så på Harridslevgaard iført kjole og krave. Tre bøger havde han med under armen, og i lommen et fyrtøj, et lys, en silketråd og tre små træpløkke. Han gik ind i folkestuen, hvor Hunderup plejede at komme stillende. Først slog han ild i Treenighedens navn. Derpå slog han korsets tegn over flammen, stak de tre pløkke fast i en revne i bordpladen og satte sig til at vente sammen med de dristige, der ville overvære operationen.

Lidt efter sprang den ene pløk ud af bordet: »Så, nu står Hunderup op af graven på Skovby kirkegaard«, konstaterede præsten. Lidt efter sprang der nok en pløk: »Nu kommer han ind på gården«, filosoferede mester Henning, og da den tredje pløk sprang, rejste han sig og udbød: »Nu har vi Hunderup hér, hvad øjeblik det skal være!«

Og ganske rigtigt: Lidt efter blev døren slået op, og fogeden kom ind. Han så alt andet end hyggelig ud og stillede lige mod præsten, som havde grebet den første bog og begyndte at læse over gejsten.

Hunderup ville puste lyset ud, sådan som han plejede, men den gik ikke, for det var velsignet, så han kunne ikke få magt over flammen. I stedet vendte han sig resolut og slog bogen ud af præstens hånd. Dette var hr. Henning dog forberedt på ville ske. Han greb straks den anden bog, som han i forvejen havde slået op i, og læste uanfægtet videre.

Endnu engang gik gespenstet til angreb, og det lykkedes også at slå denne bog fra præsten. Der var imidlertid stadig en tilbage, og den kunne Hunderup ikke få ram på. Han svarede længe for sig, dog var det tydeligt, at hans kræfter var i aftagen, og det endte

med, at præsten trak silkestråden op af lommen og bandt den om spøgelse.

Hunderup protesterede: Han ville manes for bordenden, så han kunne høre lidt af lystigheden i folkestuen, men derom ville præsten ikke høre tale, og han trak afsted med spøgelse bundet i den tynde tråd. Det, som nu skulle gennemføres, måtte der ikke være vidner til, så hr. Henning gav de andre tilstedeværende strenge ordrer om, at de under ingen omstændigheder måtte følge efter, og det rettede alle sig efter så nær som en skomager, der var en frygtelig nysgerrig rad.

Han smuttede ud af døren og fulgte i nogen afstand præsten og Hunderup. Han så spøgelse blive drevet ud til et kær på en mark, og her begyndte det at synke i jorden. Inden det nåede helt ned, fik det imidlertid øje på skomageren og pustede efter ham. Så grueligt var pustet, at skomagerens hoved kom til at sidde skævt og aldrig siden kunne rettes op.

Da præsten vendte tilbage til Harridslevgaard, var han helt gennemblødt af sved. Han blev i hast kørt hjem til præstegården, hvor han låste sig inde på sit kammer. I tre dage hverken så eller hørte man noget til ham, og da han atter viste sig, så han meget medtaget ud.

En af de gamle herremænd spørger i tårnet, hvor han vandrer rundt iført guldgaloneret uniform og med en bredskygget hat på hovedet. Når han møder folk, stirrer han brøstigt på dem, og da hans øjne er gloende, er det ingenlunde rart. Hvem gengangeren er, vides ikke med bestemthed. Der består de to muligheder, at det drejer sig om den stridbare oberstløjtnant Philip Hagedorn (d. 1740), eller om generalløjtnant Johan Bardenfleth (d. 1810). Om sidstnævnte, som iøvrigt var et elskeligt menneske, vidste folk at fortælle, at han stod i forbindelse med mørkets magter. - Så meget endda, at han kunne skille sin tjeners sjæl fra kroppen og sende den fra København til Harridslevgaard efter en sølvteske, som man havde glemte.

I den såkaldt hvide sal er der undertiden fornemmet pusleri, hvem det så ellers er, der driver sit spil her. Den teori har været fremsat, at det skulle være den smukke og livslystne Anne Lykke, der ikke kan forholde sig rolig i graven og vender tilbage til stedet, hvor

hun engang slog gækken løs sammen med den udvalgte prins Christian.

Forhen gik riddersalen på Harridslevgaard under betegnelsen »Snedkersalen«, hvilket skyldtes, at der sad de prægtigste udskårne paneler på væggene. Iøvrigt blev disse paneler engang - antagelig i fru Hagedorn's dage - brækket ned og brugt som brændsel.

Hesselagergaard 28. (C2 på kortet)

Som til så mangan anden gammel bygning, knytter der sig også til Hesselagergaard fortællingen om en indemuret jomfru. Man fandt hendes skørnede rester ved en reparation af noget murværk i kælderen - angiveligt i 1850erne. Da den murniche, hvor hun stod, blev åbnet, bar hun et slør, som imidlertid straks faldt sammen til støv ved forbindelsen med den friske luft. Hendes jordiske levninger blev stedt til hvile på Hesselager Kirkegård. Det siges, at hun endnu stundom viser sig i kælderen - vist hovedsagelig i køkkenet.

Hovedbygningen på Hesselagergaard er nok bygget på pæle i en sump, og da kansleren Johan Friis opførte huset, måtte han have en lindorm til at hjælpe sig dermed. Men lindorme hjælper aldrig vederlagsfrit, og denne har som betaling krævet, at den en højhelig juleaften må vælte det stolte hus ned i voldgraven. Det værste er, at ingen véd, hvornår lindormen tager sig betalt, og derfor har herskabet i umindelige tider ikke skøttet om at fejre julen på gården.

Hesselagergaard ejedes i 1446 af Henrik Friis. I 1522 blev kansleren Johan Friis ejer, og i henholdsvis 1538 og 1550 lod han den nu stående hovedbygning opføre ved henholdsvis Morten Bussert og Jacob Binck. På forborgen stod to bindingsværkslænger, den ene med ottekantet trappetårn. I begyndelsen af 1800'erne ødelagde kancelliråd Simon Andersen Dons hele det prægtige forborganlæg og tilkastede voldgraven mellem ladegårdsvoldstedet og hovedvoldstedet. - En helt utrolig opvisning i barbari. Den maleri-

Som en vældig rød tyr rejser Hesselagergaard sig fra den lille borgholm i søen.

ske hovedbygning, som er et af landets mest særprægede stykker arkitektur, står dog til al lykke endnu.

Hellerup

29. (C2 på kortet)

Pryglende herremand.

Om en af herremændene på Hellerup - vistnok geheimeråd Chr. Sehestedt Juul (d. 1788) - fortæller sagnet, at han var meget streng imod bønderne. Når de mødte ham på vejen, måtte de vige ned i grøften, om også vejen var bred nok, til at to vogne kunne passere forbi hinanden.

En dag kom en bondemand kørende, og han traf en fremmed, som spurgte, om han kunne få kørejlighed. Det gik nok an, mente bonden, og manden kom op på bukken ved siden af ham. Lidt efter så bonden, at herremanden kom kørende, og han ville vige ud i grøften, som han vidste, han skulle, men da sagde hans passager: »Lad være med det, bliv kun på vejen, det er på mit ansvar!«

Så fortsatte bonden, og da de to vogne mødtes, blev herremanden meget opbragt, han bød sin kusk smøre bonden nogle rap med piskan, men i det samme åbnede den fremmede sin kappe, og de så da, at det var kronprinsen; han havde hørt om, hvor dårligt bønderne blev behandlet, og ville nu skaffe sig syn for sagn.

Godsejeren fik ordre til omgående at følge med til København, hvor han kom til at kysse den blå jomfru, og efter det fik bønderne på egnen mere tålelige kår.

(At sagnet ikke har noget med virkeligheden at gøre, er ret indlysende, men det viser bøndernes uvilje overfor herremanden, som i dette tilfælde var af en noget konservativ type.)

Omkring 1400 havde Hellerup, som ejedes af Niels Jensen Bild af slægten Ulfeld et voldsted med en borg. I 1580erne erstattedes den af en bindingsværkshovedbygning. Ca. 1670 opføres den nuværende hovedbygningens nordfløj. Den ombygges i 1804, og østfløjen opføres. I 1874 restaureres hovedbygningen og sydfløjen, hvis oprindelse er uvis, istandsættes.

Hindemæe

30. (C1 på kortet)

Om natten kommer en vogn, forspændt med fire, jagende ind over Hindemæe's gårdsplads og op foran hovedindgangen. Hestene fnyser og stamper, kusken slår smeld med piskan, og man iler ud for at tage imod de fremmede, men i det samme er det hele forsvundet.

Man kender Hindemæe tilbage til 1480, hvor den ejedes af Jørgen Urne, men der vides meget lidt om bygningerne, før der i Seneca Hagedorns ejertid, der påbegyndtes i 1725, opførtes en ny borg- og ladegård af bindingsværk. Den nuværende hovedbygning opførtes i 1790. Den har midterparti i to stokværk, resten er i ét højt stokværk.

Hindsgavl

31. (A1 på kortet)

En nonne og en druknet brud.

Nordvest for det nuværende Hindsgavl Slot, lige uden for dets park, ligger der en flad engstrækning, som på de tre sider er omgivet af høje skrænter, medens Lillebælts blå strøm risler ved den fjerde. Midt på engen, lige ud til bæltet, kupler et højt stejlt voldsted - en borgbanke - sig op. Det er Gammelborgs sørgelige, men romantiske rester. Engang var den et stærkt led i Lillebælts og Fyns fortifikation, men svenskere, stormflod og forfald bragte borgen undergang, og nu vidner kun vage fundamentrester om husene, der engang knejsede på banken med syn helt til Kolding og langt ned og op ad bæltet.

Det skal have været kæmpen Grim, der byggede borgens første huse, og derfor kaldtes stedet engang Grimborg, fortæller sagnet. Samtidig opførtes der inde på land et nonnekloster, som lå godt beskyttet af borgen, og mellem borg og kloster var der en kirke.

På borgen boede engang en riddersmand og hans meget smukke datter. Til hende bejlede en ældre rig ridder, som hun bestemt ikke havde noget til overs for, samt en ung, fattig mand, som hun havde planer om at give jaord.

Det nuværende Hindsgavl slot. Der, hvor en forhenværende nationalbankdirektør havde sit værelse, spøger der.

Først måtte hun imidlertid spørge sin far, for det gjorde man dengang i slige anliggender, og han sagde, at hun skulle tage den rige ridder. Det ville hun på ingen måde, og da hun forstod, at den unge mand gav faderen hende alligevel aldrig lov til at tage, besluttede hun i stedet at klostergive sig for dog i det mindste at få fred.

Hun blev optaget som novice i klosteret ved siden af borgen, men just den dag, hvor hun i kirken skulle tage sløret, dukkede den rige bejler op med sine folk for at forhindre dette. De brød ind i kirken just som ceremonien skulle finde sted, og den unge pige flygtede sammen med nogle nonner og præsten gennem en

Gammelslot ved Hindsgavl er en borgbanke, som ligger i en dejlig eng helt ud mod Lillebælt. Engang var der også et kloster og en kirke, men kirken sank på grund af en giftelysten ridders efterstræbelser af en ung dame, der hellere ville være nonne. Klosteret er smuldret bort, og borgen sunket i grus.

gang, der førte over til klosteret. Ikke så snart var de ude af kirken, førend denne sank i grunden med ridderen samt alle hans svende.

Sagnet fortæller intet om, hvorvidt faderen nu, da den rige bejler var borte, gav pigen lov til at tage sit hjertes udkårne, ejheller kan det oplyse, om datteren nu, hvor plageånden var borte, opgav at tage sløret, men vi har da altid lov til at håbe det bedste.

I Hindsgavls park skal man stundom kunne møde en hvid dame. Hvis hun ser en mand, nærmer hun sig ham med udbredte arme, men når hun kommer tæt på ham, forsvinder hun med et suk.

Dette er genfærdet af en brud, som engang skulle giftes med en herremand på Hindsgavl. Hun kom kørende til stedet i en karet forspændt med fire heste, men ud for en dam blev hestene sky og løb løbsk, og kareten væltede ned i dammen. Det gik da så sørgeligt, at den unge kvinde blev klemt fast mellem sædet og rejsegodset og druknede.

Iøvrigt siges samme dam at have været stedet for nok en drukneulykke, og den har givet anledning til hestebefordret spøgeri:

En flok unge mennesker fra Middelfart havde besøgt Hindsgavl, og om aftenen begav de sig tilbage mod byen. Da de var kommet et stykke hen ad vejen, så de en lille vogn komme kørende imod sig.

Først troede de, at det var en, der var sendt ud for at hente dem, men efterhånden som ekvipagen kom nærmere, blev de klar over, at det ikke var nogen almindelig vogn. Lige foran dem drejede den pludselig ind til siden og forsvandt.

De unge mennesker fandt sagen meget mærkelig og gav sig til at undersøge den nærmere. De opdagede da, at der, netop hvor vognen drejede ind, var et lille buskads bag hvilket der lå en besked, men dyb sø.

Senere fik de at vide, at en frøken fra Hindsgavl var kørt forkert med sin vogn netop dér, var faldet i søen og druknet.

På hovedbygningens første sal, hvor der nu er kursuslokaler, havde forhenværende nationalbankdirektør C.V. Bramsnæs, der fra 1960-65 var formand for A/S Hindsgavl, sit værelse, og i det værelse spøjte det.

Mange, der siden har overnattet i det, kunne berette, at man følte, at der var nogen usynligt til stede. Undertiden kunne der

Hultræet på Hindsgavl, som småbørn med engelsk syge blev trukket igennem som led i en »genfødsel«, som skulle befri dem for lidelsen.

endog høres åndedrag og lyden af nogen, der gik omkring i knirkende sko, hvem det så ellers var. Nu er det kun kursister, spøgelset kan manifestere sig for, og det finder det åbenbart er ret udsigtsløst, for man har intet mærket til spøgeriet siden værelset inddroges til kursuslokale.

I parken findes et stykke af et hultræ, som smukt præpareret, at det ikke forgår, nu nærmest har skulpturens rolle.

I ældre tid var Hindsgavls hultræ meget kendt og meget besøgt af folk, hvis børn led af engelsk syge. De små blev så på torsdag nætter trukket igennem hullet i stammen. Det var en symbolsk genfødsel og skulle betyde, at de blev lidelsen kvit. Om træet fortsat er virksomt, nu, hvor det ikke længere står på roden, skal jeg lade være usagt.

Allerede omkring år 1200 skal der have ligget en borg på Hindsgavls gamle borgbanke. 1231 omtales domænet i Valdemar Sejrs jordebog. Der nævnes intet direkte om nogen borg, men i 1287 af-

brænder de fredløse Hindsgavl, og otte år senere må en ny borg være rejst. Flere gange i de følgende år brænder Hindsgavl og må genopbygges. Den havdes bl.a. i en årrække i pant af de holstenske grever. 1658 erobredes Hindsgavl af svenskerne og borgen ødelægges. 1694 styrter dele af den gamle borg i havet under en storm. 1692 er den gamle ladegård nedrevet, en ny opføres på gårdens nuværende sted. Muligt også en hovedbygning. 1784 opføres den nuværende hovedbygning.

Hofmansgave 32. (B1 på kortet)

De tog ligskjorten med.

Det var slemt at gå til hove på Hofmansgave dengang Lange'rne ejede den, thi de kørte deres folk hårdt. Det blev sagt, at man helst skulle medbringe sin jordskjorte, når man mødte på gården, thi det var ikke vist, om man nogensinde kom levende derfra. (Langerne sad på Hofmansgave, dengang Bøttigersholm 1754-1780).

I en lille skov ikke langt fra herregården går et sort genfærd og klager; det er af en herremand, der var så hård mod sine bønder, at de tilsidst pudsede deres hunde på ham, så disse bed ham ihjel.

Hofmansgave kaldtes i 1483, hvor den nævnes første gang, Knyle og ejedes af Anders Drage. I 1588 opføres der af Fr. Qvitzow en ny hovedbygning og avlsgård kaldet Qvitzowsholm. Da Jens Rosenkrantz imidlertid i 1683 overtager gården, synes han, at et nyt navn er påkrævet, og kalder den Roseneje. 1718 giver Johan Frederik Bøttiger stedet navnet Bøttigersholm, og først i 1785 får det af Niels de Hofman det nuværende navn. 1784-87 opføres den nuværende hovedbygning med to bindingsværkssidefløje, og der bygges to bindingsværksslænger på ladegården.

Holckenhavn

33. (C2 på kortet)

Det er ikke synderlig slemt med spøgeri på Holckenhavn, dog påstås det, at Ellen Marsviin (d. 1649), som i mangt og meget gav slottet dets nuværende, pragtfulde gestalt, undertiden viser sig i skikkelse af en hvid dame. Medens hun endnu levede, anede det hende vel, at sådant kanhænde var i vente, thi tre nætter i træk drømte hun, at hun brændte i helvedes luer. Årsagen var hende ej heller ukendt; hun havde flyttet den store altertavle fra Bregninge Kirke på Taasinge til Ellensborg, som Holckenhavn dengang hed.

Fruen havde lige så lidt lyst til at brænde evigt som til at give tavlen tilbage. Derfor besluttede hun at sone sin synd ved i stedet at bygge en kirke på sin ejendom, Turø. Her indtraf imidlertid et mærkværdigt uheld: Byggematerialerne var stablede ved kysten, men om natten satte det ind med storm og højvande, og næste morgen var det hele skyllet op på øens nordside og strandet ét bestemt sted. Det var slet ikke hér, man havde tænkt sig at anbringe kirken, men fru Ellen betragtede det som et vink ovenfra og beordrede kirken rejst på en høj nær strandingsstedet.

Ellen Marsviin var en meget påholdende dame, og også under opførelsen af kirken var hun ude med sparekniven. Materialerne var overskydende dele, som hun havde skrabet sammen rundt omkring, og dette er forklaringen på, at der optrådte hele fjorten figurer af de tolv apostle, at der var flere figurer af nogle apostle og ingen af andre.

Det er vel denne påholdenhed på urette sted, fru Ellen nu må bøde for med lidt gengangeri i ny og næ.

Ellen Marsviins svigersøn, Christian IV, burde i høj grad have krav på vor medynk, thi ofte kom han såre ulykkeligt afsted. Som nu på Ellensborg: Han kom dertil om natten for at besøge Kirsten Munk, men porten var lukket og folkene lod sig ikke banke op. Han svømmede da i stedet over voldgraven, krøb sagteligt ind i borgen og listede til fru Kirstens kammer, hvor han uden at mæle ét ord lagde sig i hendes seng. Damen sagde heller ikke noget.

Men ak, da dagen gryede, så han, at han havde taget fejl, thi det var ikke fru Kirsten, men en af hendes terner, han havde sovet

Det statelige Holckenhavn - et af Danmarks skønneste renæssanceslotte. Dér begik fjerde Christian engang en fejltagelse, fordi en dame forholdt sig tavs.

hos. Fruen var selv flyttet til et andet kammer, og den velopdragne glut havde holdt sig ganske tavs, ja; end ikke sat sig til modværge, da hans majestæt behagede at blive oplagt til skæmt.

Den tavse nat fik følger. Pigen fødte et barn, og kongen, som havde lidt dårlig samvittighed, hentede af sit skatkammer så meget sølv, som barnet vejede, gav hende det og giftede hende med ladefogeden på Ellensborg.

Ved Holckenhavn viser der sig undertiden en umådelig stor, sort mand, som ganske lydløst vandrer omkring.

Det siges at være Corfitz Ulfeld, der i 1662 var forvist til Holcken-

havn et stykke tid, som har skåret nogle af de prægtige fyldinger på prædikestolen i slotskirken.

I 1380erne ejedes det nuværende Holckenhavn af Anders Jacobsen Ulfeld og kaldtes Kogsbølle. Medens Jacob Ulfeld ejede gården, opførtes der i årene omkring 1585 en nordfløj og et porthus ved Dominicus Baetiaz. Hertil kom senere et klokketårn, et sydøsttårn og en udvidelse af østfløjen. Gården fik samtidig navnet Ulfeldsholm. 1631-34 opførtes for Ellen Marsviin vestfløjen med tårn og kirke og en sydfløj rejstes samt staldbygninger. Gården skifter navn til Ellensborg. 1672 overtager baron Eiler Holck gården og kalder den Holckenhavn. I 1820erne reduceres det store anlæg noget, men får 1904-10 ved en smuk restaurering en del af den tabte pragt tilbage.

Hollufgaard 34. (B1 på kortet)

Det spøger i en lang gang på Hollufgaard; to hvide damer danser rundt der ved midnatstide, men ingen lyd høres. Hver højtidsaften vandrer en sort, hovedløs mand fra avlsgården over til hovedbygningen; det skal være en af de gamle ejere, der har gjort noget galt.

I mejeriet er der ligeledes puslerier, der rumsteres med kar og spande, og endelig kan nævnes, at flere har hørt en karet rumle ind på gårdspladsen uden, at der var noget at se.

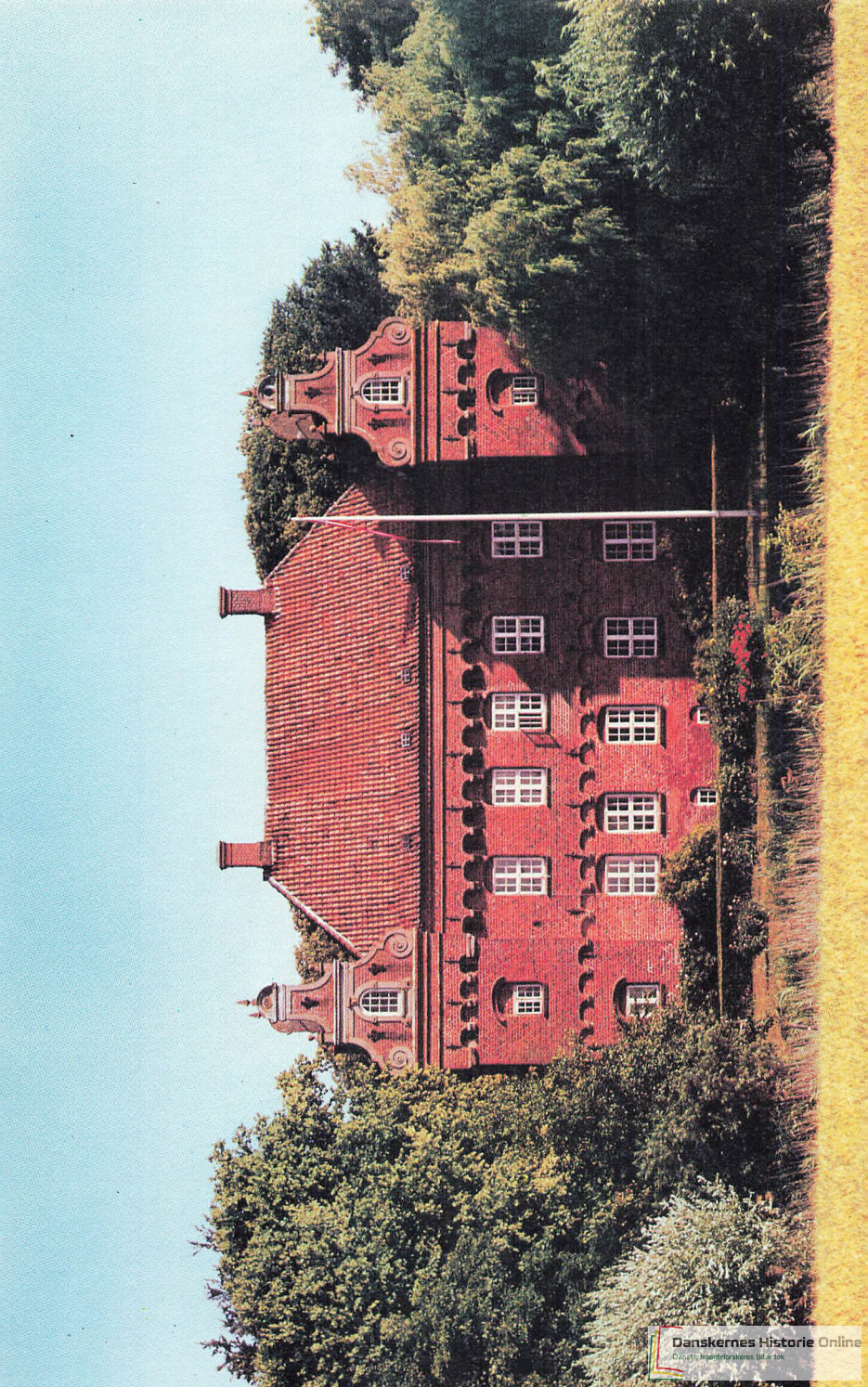
Hollufgaard, som kendes i 1480erne, får den nuværende hovedbygning i 1577, hvor den opføres for Jørgen Marsviin d.y. af Peter de Dunker. Den har tre tårne mod gårdspladsen, to små hængetårne »peberbøsser« mod haven samt ligeledes på denne side to

Farveplanche I

På Hvedholm spøger en arm, som sikkert tilhører en af de »kostelige Brahe'r«, hvis jordiske rester hviler i krypten under Horne Kirke.

Hollufgaard med de tre tårne og dansende spøgelser i gangen.

karnapper. 1829 ombygges hovedbygningen og mister karnapper og »peberbøsser«. Året efter opføres sidefløje mod nord og øst. Avlsgården er stort set af nyere dato.

Farveplanche 2

Det smukke Nakkebølle mellem Faaborg og Svendborg. En prægtig herberg, der engang var rammen om en forfærdelig hekseriaffære.

Hvedholm, hvor en arm spøger uden dame.

Hvedholm 35. (B2 på kortet)

Armen i lysegrøn silke.

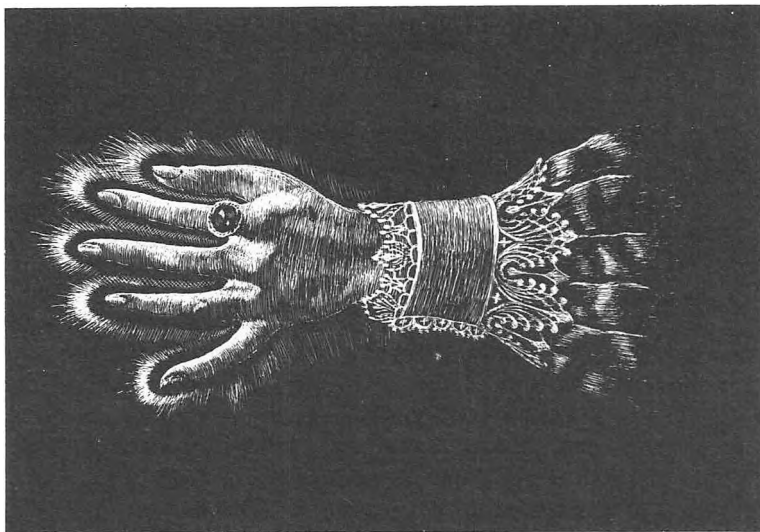
Man skulle tro, at spøgelses måtte have vanskeligt ved at finde sig til rette på det i forrige århundrede stærkt ombyggede Hvedholm Slot, dog har man også hér i nyere tid haft oplevelser, som tyder på det modsatte. Comtesse Ella Bille Brahe Selby har berettet om en mærkelig hændelse derfra:

»Da bedstefar (lensgreve Preben Bille Brahe Selby, d. 1918) var

død, lå slottet ubeboet, men onkel Bille Brahe fra Kolding havde sin vin dér, og en del af vore møbler befandt sig også på stedet. En dag enedes vi om at lave picnic til Hvedholm, og herrerne skulle skaffe os maden ved jagt og fiskeri, det gav dog kun en enkelt agerhøne samt en sølle aborre, hvilket var noget lidt til de 12-16 mennesker, der var mødt op. Nå, vi klarede os på anden vis, og samtalen ved bordet gik lystigt, indtil pludselig min mor (Ellen Basse Fønss, d. 1949) baron Schaffalitzky og onkel Preben blegnede og blev ganske stille. Da de havde sundet sig lidt, foreslog mor, at de hver skulle nedskrive på en seddel, hvad de havde set, og der kom til at stå det samme på alle sedlerne: En arm i lysegrøn silke med knipling var blevet rakt ind over bordet, men resten af personen havde ikke vist sig«.

Hvem det var, der ved den lejlighed spøjte på slottet, kan naturligvis ingen sige, men ifølge sagnet er der i kælderens nedmanet en fru »Sues«, og det må ikke være gjort godt nok, thi mange

Den mystiske hånd er efter sigende ofte dukket op over bordet, når man holdt middagselskaber på Hvedholm. Nogle vil vide, at den tilhører en af de gamle Braher, der hviler under Horne kirke.

meldte senere om, at de havde mødt hende.

I det gamle kapel på gården, som ikke var blevet færdigbygget, spøjte det også, der gik en sort puddelhund omkring.

På Hvedholm havde man en nisse, og denne kom engang i strid med Steensgaard-nissen om et læs havre. På en mark ved Mørkebjerggaard, kæmpede de om læsset, og marken har siden båret navnet »Havremark«.

Omkring 1430 ejedes Hvedholm af Laurens Jensen Panter og havde bygninger af bindingsværk. I 1588 lod Erik Bille en trefløjet hovedbygning i to stokværk og med tårne opføre medsammt en trefløjet ladegård. I 1637 ombyggedes ladegården, og nogle af bygningerne fra dengang står endnu. 1681 hærgedes hovedbygningen af en brand og måtte underkastes en stor reparation. Sydfløjen nyopførtes, den blev påny revet ned i 1878-82, hvor hovedbygningen ved Johan Schrøder gennemgik en hovedrestauration, der ikke just kan siges at have hørt til de heldige. 1928 indrettedes slottet til plejehjem.

Hverringe 36. (C1 på kortet)

Den drabelige Krabbe Juel.

Sagnet melder om en gæv kriger og drabelig kæmpe på Hverringe ved navn Krabbe Juel, som under svenskekrigene (1657-60) gjorde sig bemærket ved sin resolute indsats overfor de svenske tropper. Denne fortræffelige person må imidlertid henføres til myternes verden; han har aldrig eksisteret. Under bemeldte krige ejede Kaj Lykke (d. 1699) gården. 1662 overgik den til, Dorthe Krabbe - f. Daa - (d. 1675), derpå fulgte hendes søn, Niels Krabbe (d. 1708) og efter ham igen Gregers Juel (d. 1731).

Såvel Krabbe som Juel var kendt som dygtige og tapre officerer. Niels Krabbe var øverstbefalende for hestgarden, og Juel, som opnåede generalløjtnantsrang, vandt ry i såvel den spanske arvefølgekrig (1710-13) som store nordiske krig (1709-20). I 1716 tog han dog sin afsked krænket over en forbigåelse. Det er tænkeligt, at sagnets helt er sammensmeltet af de to, måske med tilføjel-

Nytårsnat rejser de gamle Hverringe-herremænd sig fra deres kister i Kerteminde Kirke og kører afsted til herregården.

se af træk fra en tredje, anonym person:

Da svenskerne var på Fyn, var der en godsejer på Hverringe, som hed Krabbe Juel, han var en stor karl og panserklædt, og han havde en hue, som hans tjener knapt kunne løfte. Dertil var han skudfri og formåede at vise de store kugler fra sig; de små kunne det være ligegyldigt med, da han jo var pansret. Krabbe Juel gik i et par store kravestøvler, og når krigen om aftenen var slut, kunne støvlekraverne være halvt fulde af kugler, som han så rystede ud med en bemærkning om, at det nok havde haglet stærkt.

Engang var han syd for Kerteminde Bugt ved Lundsgaards skov blevet omringet af mange fjender, og det så ud som om han ville blive taget til fange, men han sporede hesten, red ud i vandet og

lod den svømme over med sig. På halvvejen var dyret så udmattet, at det nær havde givet op. Krabbe Juel drog da sit sværd og ride-sede det i halsen, thi så længe blodet løber, arbejder dyret. Han nåde på den måde virkelig over, men hesten døde af overanstrengelse i samme øjeblik, den ved Kikkenborg fik land under hovene.

Svenskerne brændte Krabbe Juels lade af, men han fik indført i freds-betingelserne, at de skulle bygge ham en ny, hvad de også gjorde. (Niels Krabbe byggede den nu forsvundne lade i 1702).

I Kerteminde Kirke er en del af herremændene fra Hverringe begravet. Hver nytårsnat, når klokken slår tolv, rejser de sig og kører i en karet forspændt med fire sorte heste til Hverringe. Man kan nok vide, når det er dem, der kommer, for deres kusk er hovedløs. I nogle timer har de lov at færdes på deres gamle gård, men når morgenhanen galer første gang, skal de være tilbage. Dengang, der var byled for Kerteminde, hørte portbetjenten dem hver nytårsnat, og nogle gange ville han åbne leddet for den karet, der kom, men inden han nåede så vidt, var den faret durk igennem det.

Der er på egnen nogen uenighed om, hvorvidt det var en herremand eller en forvalter på Hverringe, der havde forskrevet sig til den onde, men sikkert skal det være, at en skønne dag stillede den onde i egen skrækindjagende person på herregården for at hente den forskrevnes sjæl. Der blev en tumlen, jamren og klagen i værelset, hvor det fandt sted, og da man siden vovede sig derind, var det tomt, men der var blodpletter overalt, og de viste sig siden at være uafvaskelige.

Efter den tid spøjte den afhentede - hvem han så var - i skikkelse af en jagthund, der føjtede rundt overalt på godset og kom ind på hovedbygningen, hvor den lagde sig under borde og stole. Det var nu ikke særlig godt, for de andre hunde var bange for den, og kom man intetanende til at stikke fødderne igennem den, fordi man ikke havde set, at den lå der, gennemisnedes man fra tå til top.

Så blev pastor Bjørn fra Viby tilkaldt for at sætte skidteriet bort, det lykkedes også godt nok, men efterspillet var dramatisk. Da han med karlen Hans på bukken var på vej hjem mod præstegården, knagede og bragede det i alle skovens træer, som om de

styrtede omkuld, og de to så begge, at et gloende læssetræ kom flyvende gennem luften over træernes toppe.

Fanden holdt mærkeligt nok ikke vognen tilbage, sådan som han ellers plejede at gøre det, men alligvel må han have haft fat i den, for præsten bød Hans at køre den ud i møddingspølen på præstegården. Han sagde, at der tre gange i nattens løb ville være en, der kaldte på ham og bød ham trække vognen op af pølen, men det måtte han under ingen omstændigheder reagere på, thi da ville det gå ham ilde. Først når der blev kaldt i Jesu navn, skulle han komme. - Det gik da også nøjagtig, som præsten havde sagt. Hans vendte sig imidlertid bare om på den anden side og sov videre. Først da pastor Bjørn stillede om morgenen og befalede ham i Jesu navn at tage vognen op, parerede han ordre. - Bjørn var præst i Viby fra 1773 til sin død i 1818.

Ved en gammel eg i Hverringes park skal der gå en hvid dame omkring ved nattetid. Hvem det er, eller hvorfor hun går der, ved man ikke, men hun skal være set af mangfoldige mennesker. Når man nærmer sig hende, forsvinder hun.

Der er dem, som tror, at Hverringe engang skal brænde, thi en fodermester har set forbrand. På afstand så det ud for ham, som om hele gården stod i lys lue, men da han nåede derhen, var der intet.

Under svenskekrigene begravedes et »kongeligt taffel« i en mose ved Hverringe. Det er aldrig blevet fundet.

Hverringe nævnes først omkring 1350, hvor den tilhørte Nicolaus Limbek. I anden halvdel af 1400årene eller i 1500tallet var hovedbygningen et dobbelthus - en herreborg noget i retning af Egeskov. Den nuværende hovedbygning er klassicistisk og opført i 1790.

Hvidkilde

37. (C2 på kortet)

Da bispen manede.

Der boede engang for mange år siden en ung, smuk pige på Hvidkilde. En dag var hun ude at spadsere, men blev da overfaldet af nogle mænd, som skændede og dræbte hende og begravede hende på en mark. Kort efter så folk imidlertid en høj, klar lue brænde på stedet, liget blev fundet, og der rejstes et trækors til minde om hende.

Pigens familie opdagede vel, hvem det var, der havde myrdet hende, men da gerningsmændene var mægtige folk, dyssedes sagen ned, mod at de betalte en stor sum penge og afstod tre gårde. Det bestemtes imidlertid, at når trækorset faldt om, skulle de tre gårde tilhøre den part, der først fik rejst et nyt, og derfor opbevarede der altid et færdigt trækors på Hvidkilde samt hos den familie i Svendborg, hvoraf drabsmændene var rundet.

Ridder Markvard Rønnow til Hvidkilde (d. 1506) lå i strid med den trættekære og snu biskop, Jens Andersen Beldenak, som beskyldte ham for kætteri, efterdi han var for nært beslægtet med sin hustru, Mette Hardenberg (i de dage betragtedes blodskam som kætteri). Sindene var i oprør, og da Rønnow en dag, da han kom med stort følge, mødte bispen, der kun ledsagedes af en tjener, besluttede han at tage højærværdigheden fangen. Så galt kom det dog ikke til at gå, thi bispen, om hvem man sagde, at han forstod den sorte kunst, fremdrog med højtidelig mine en liden bog af sit ærme og gav sig roligt til at læse i den, medens han med hænderne gjorde sære gebærder. Det var mere, end den tapre ridder og hans følge kunne stå for, og fast overbevist om, at bispen fremmanede dæmoner, som snart ville sidde dem i haserne, salverede de sig det bedste, de havde lært.

Det var i et murrum på Hvidkilde, at Sibylle Gjøe gemte sit barn, som hun havde født i dølgsmål og ombragt (se under Jerstrup).

Antagelig var Hvidkildes første navn Kildeborg, og i 1230erne stod der en borg på et voldsted, som endnu er kendeligt i Dyrehaven. Denne borg ødelagdes i 1535 under grevfejden. Ca. 1550 op-

førtes midterfløjen i det nuværende anlæg af Eiler Rønnow. I 1742 udvidedes den, og vest- og østfløjen opførtes ved Philip de Lange for Johan Lehn. 1820 opførtes den pragtfulde, tildels endnu bevarede ladegård i bindingsværk af Sophie Amalie Rantzau-Lehn. Hovedbygningen manifesterer sig nu som et rococo-anlæg.

Haarslev 38. (Bl på kortet)

Englens forgæves besøg.

Miraklernes tid påstås at være forbi, men forhen skal der være sket ikke så få rundt omkring, og selv fra Nordfyn meldes der om både mirakler og åbenbaringer.

Meget omtalt i begyndelsen af 1600årene var åbenbaringen i Haarslev, som bl.a. biskop Jacob Madsen Weile kommer ind på i sin visitatsbog. Det var den Haarslev præst, Niels Knudsen, der i marts 1601 fandt det klogest at overgive følgende dokument til bispem:

Immanuel:

Her effter følger nogen Obenbarelsze, som er skeedtt enn erligh, gudfryctige alderne Pige wed Naffn Mette Nielsdaather, barnfød y Haaesløff Sognn y saa Maade, att imellom Torsdagh oc Fredag, denn 16. og 17. Aprilis (1600), imellom Midnatt oc Dagh, daa hørde hunn en Røst, som enn klingende Barnerøst, y Christen Andersøns Gaard y Haaesløff, som sagde træ Gange: O wæ och voch, o wæ och voch, o wæ och voch offuer all Wærdenn! Item Fiortendage der effter, denn 30 Aprilis, Faardagenn for Wollermis Dag y Deffningen (dagningen) (effter hun om Aftingenn, før hun gick i sin Sengh, haffde fallett paa sinn Knæ och inderlig bædett Gud om Nade vnder sinn Korsz), daa hørde hunn y sitt Kamers, som hunn laa y Gaardenn, en klingende Røst, som sagde till hinde: Wær stadigh y denn rette Tro! Gud will hielpe och trøste Digh och wæderquege Dig: Du tørtt icke lade Dig forferdis. Jegh er Guds Engell; Gud haffuer send migh thill Digh, och mig er befallett aff Gud, att ieg skall sige thill Dig nogett, som Du skallt ligge paa ditt Hiarte: Du skallt sige thill Gudtzordtzthienere, som skall prædicke oc lære Gudtz Ordtt for Gudtz Børn, att de sige dennem, att de rætter och bedrer denem och flyer hartt thill Gud;

thi Gud haffuer oprest itt hartt Riisz, som hand wil straffe denem med, for deris store Synder oc Ondskab, for deris blodige Eder, deris store Hoffmodighedtt, paa dennem sielff oc deris Kræ, med stor Blodstørtningh, wden de fly hartt thill Gud. Men wille de dett giøre, daa will hand gjerne hielpe denem«.

Nogle vil vide, at Mette endog så englen, som lod sig til syne i et gyldent lys. Da den havde sagt, hvad den ville, forsvandt den, og lyset døde langsomt bort.

Mette Nielsdatter skyndte sig op og klædte sig på, hvorefter hun gik over til præstegården og bankede mester Niels op. Hun betroede ham åbenbaringens alvorlige karakter, og han greb fluks en gåsæpen og skrev det hele ned efter hendes diktat.

Han drøftede først sagen med egnens andre præster, men omsider enedes man om at overgive den i bispens hænder, hvilket altså skete i marts det følgende år.

Måske havde man en anelse om, at det var papismen, som her stak hovedet frem, og at det hele var et nummer, som Mette havde udtænkt for at sætte de lutheranske præster en skræk i livet. De var netop - efter Jacob Madsen Weiles ordre - igang med at fjerne gamle katolske altertavler fra de nordfynske kirker, og de havde en lumsk mistanke om, at de bl.a. nu skulle skræmmes til at ophøre med denne udrensning, og vende tilbage til den katolske forkyndelse. Ingen af delene passede dem, og derfor slog de det hele hen som overspændt kællingesnak.

Det skulle imidlertid snart vise sig, at advarslen var alvorligt ment:

Endnu samme sommer udbrød der pest, og den rasede med mindre afbrydelser i de næste tre år. En mængde mennesker døde, og det skete mærkværdigt nok netop gerne ved blodstyrning, fordi lungerne blev angrebet. I store byer som København og Aalborg døde omved en fjerdedel af alle indbyggerne, og ligeledes på Fyn blev man hårdt ramt.

Ingen kunne med rette påstå, at man ikke havde fået chancen for at undgå elendigheden: Advarslen var blevet givet i god tid, man valgte blot at sidde den overhørig. Folk var overbeviste om, at soten var Guds straf, og måske har Jacob Madsen Weile, som dog overlevede epidemien, fundet sig foranlediget til at tænke lidt nærmere over, om han måske burde have undladt at fare så hårdt frem imod resterne af den katolske tro, som han vitterligt gjorde.

Sagen er bestemt ikke uinteressant: Spådommen er vel bevidnet, og den gives bispen i hænde nogle måneder, før pesten udbræder, hvorefter han - ligeledes inden pesten er en realitet - nedskriver profetien i sin visitatsbog.

Hvis det på allerhøjeste sted havde været hensigten med epidemien at forbedre menneskene, kan det kun beklages, at det også denne gang slog fejl: Få år senere - i 1611 - tog man fat på Kalmarkrigen, som varede til 1613, så på det felt var det ret forgæves, at englen havde talt til Mette Nielsdatter i Haarslev. Men kanhænde det alligevel var den indirekte årsag til, at man på Fyn trods alt fik bevaret en hel del katolske altertavler.

Jerstrup 39. (B1 på kortet)

En sørgelig historie.

Der er i og for sig ingen grund til her at ribbe op i den sørgelige - fuldt historiske - affære fra Jerstrup, hvor Sibylle Gjõe have boet hos sin svoger, Mourids v. Achersleben og i hans hus var blevet besvangret - ifølge folkesladderen af ham. Barnet havde hun ombragt og skjult i sit kammer på Hvidkilde, hvortil hun flyttede.

Forholdet kom til at koste Sibylle Gjõe halsen. Christian IV, der så sandelig ikke selv var nogen moralens apostel, havde ingen medfølelse når andre veg af fra dydens smalle sti, og han lod hende henrette i december det herrens år 1635.

Undertiden høres stemmer på Jerstrup, det er Sibylle Gjõe og Mourids v. Achersleben. En kælen samtale begynder et sted i parken, nærmer sig hovedbygningen og fortsætter inde i huset. Så vidt det kan konstateres, skaffer parret sig adgang ved at klatre ind gennem et vindue. Det er kun stemmerne, der fornemmes, man har aldrig set nogen.

Det fortælles, at der et sted på en lille bakkestrækning mellem Jerstrup og Grindløse altid vokser havre. Det kommer sig af, at en nisse fra herregården og en fra byen, der havde stjålet havre hos hinanden, mødtes og kom i slagsmål på det sted. Under kampen spildtes kornet, og det har groet der siden.

I 1328 tilhørte Jerstrup Niels Eriksen Banner, men man ved ikke meget om bygningerne, før den trefløjede hovedbygning, som endnu står, opførtes i det 18. århundrede.

Juelsberg 40. (C1 på kortet)

Man ved ikke, hvem det er, der spøger på Juelsberg, men utallige mennesker har haft en mystisk oplevelse, når de overnattede i et bestemt værelse. Spøgeriet er iøvrigt ikke noget, som tilhører en fjern fortid, det foregår den dag i dag.

Kun få har hørt eller set noget i værelset, men ved totiden om natten er de vågnet med en beklemmende fornemmelse af ikke at være alene, og det varer lidt, inden den ubehagelige følelse forta-ger sig.

Kammerherre Gregers Iuel overnattede engang i værelset; han vågnede som andre før ham omkring klokken to, dog uden at føle sig uhyggeligt til mode. Han fik til sin undren øje på en fugl, som flaksede rundt i værelset for straks efter at flyve ud gennem vinduet. Kammerherren stod op for at lukke vinduet, men da han kom derhen, var det ikke åbent.

I tidligere tid skal der i det samme værelse være iagttaget en hvid dame, hun har dog ikke vist sig i mange år, derimod har følsomme mennesker fornemmet en kraft, som udøvede et fysisk pres mod dem.

I biblioteket på første sal står et billard, som åbenbart interesse- rer gårdens spøgelse, thi det er undertiden hørt, at nogen spillede derinde om natten. Flere gange har man ladet sig narre, troet at det var levende mennesker og er gået ind for at sige spillefuglene et borgerligt ord, fordi de ved deres hensynsløshed forstyrrede natte- søvnen for husets andre beboere. - Der var ikke en mors sjæl at se.

Juelsberg-nissen hedder Bærthel; han fik engang klø af en nisse fra Korkendrup, der havde stjålet hø på herregården. Bærthel prøvede at standse ham, men opnåede kun at få trøjen banket. En »tot« hø, som Korkendrup-nissen tabte, var så stor, at to heste dårligt kunne trække den hjem.

Oprindelig hed Juelsberg Raschenberg og havde hovedbygning i bindingsværk. Den nuværende statelige hovedbygning fik den først i 1771-86, da den opførtes for Gregers Chr. Juel ved G.D. Tschierscke og G.E. Rosenberg. 1797 fik den navnet Juelsberg.

Juulskov 41. (C2 på kortet)

Fanden og alskens overnaturligt godtfolk.

Når man ikke ser så meget til Fanden i vore dage, har det sin forklaring, han er nemlig nedmanet under et stort takstræ ved herregården Juulskov nær Nyborg, og der må han smukt blive, til træet engang falder om. Hvis verden derfor alligevel ikke er blevet stort bedre, må det skyldes, at menneskene i virkeligheden selv er ansvarlige for hovedparten af de nederdrægtigheder, som Fanden forhen fik stukket i hesteskoene.

Det hele kom sig af, at Juulskov engang brændte og skulle bygges op påny, men herremanden var temmelig forarmet og kunne ikke skaffe penge nok til at rejse en standsmæssig våning. Han satte sig derfor i forbindelse med Fanden, hvad der dengang ikke var vanskeligt, og bad ham om hjælp. Fanden ville også nok assistere, men forlangte til gengæld at få herremandens sjæl, når der ikke længere var grønt på træerne i Juulskovs park.

Herremanden gik ind på ordningen, men han var en filur, for ikke så snart var gården færdig, før han plantede en taks ved siden af, og da Fanden en barsk efterårsnat indfandt sig for at hente jorddrotten, pegede denne på træet, der stod grønt og har gjort det siden.

Men Fanden, som således var snydt, fik ikke engang lov til at lunte af, thi herremanden havde fået forstærkning af en mankløgtig præst, som pludselig trådte frem med den hellige skrift i hånden og »taledede mandeligt« til mørkets hersker. Ud af døren ville Fanden ikke, men istedet tvang præsten ham gennem et lille hul i murværket ved siden af. Selv gik han den normale vej ud og satte efter en drabelig dyst Fanden ned under den grønne taks.

Idet Fanden sank i jorden, svor han, at den der vovede at røre hans taks, ville han tage sig venligt af og i tilgift hente den herremand, som måtte sidde på gården.

Det er således klart, at man på Juulskov gør alt for at værne om taksen, der nu er meget stor. Engang i 1860'erne brændte hovedbygningens ene længe, men da den skulle genopbygges, blev den gjort et par meter kortere, end egentlig påtænkt, fordi man ikke ville risikere at beskadige Fandens taks. En af håndværkerne havde ved udgravning til fundamentet det uheld at kappe et par af dens rødder over, og kort efter visnede hans arme hen, så han aldrig mere kom til at arbejde.

I begyndelsen af dette århundrede syntes gårdens kusk, at nogle af taksens grene hang i vejen og klippede dem derfor - trods advarsler fra besindige folk - af. Dagen efter bulnede hans hænder op, og det varede længe, inden de atter kom sig.

En skønne dag må Juulskov-taksen ifølge naturens love falde, men man har altid et nyt træ parat, som man håber at kunne stikke ned, inden Fanden smutter op af jorden.

Hullet i hovedbygningen ved siden af indgangsdøren er der endnu, det er stoppet med en sten, men kan ikke mures til, og hvis man stikker en finger ind i det, er det sikkert, at man den påfølgende nat får hæslige drømme.

I kælderens under Juulskov lå nogle lænker. Om natten kunne det hænde, at de raslede dernede, og samtidig blev gårdens hunde urolige og gik omkring og myslede.

Et af landets mest berygtede spøgelseskamre er det såkaldte blå værelse på Juulskov. Her har en hvid jomfru sin gang, men hvem hun er, og hvorfor hun går der, ved man ikke. Mange har set hende, og hun lagde en iskold hånd på en ung mand, som overnattede derinde, men ellers gjorde hun ham ikke noget.

Den hvide dame er en tåget skikkelse. Hun kommer ud af en tapetdør i det blå værelse og forsvinder i den tilstødende stue, der i gamle dage var del af en sal.

Juulskovs spøgelseskaret hører til de mere bemærkelsesværdige af slagsen, eftersom den undertiden tager passagerer op.

En karl, som tjente i Skjellerup, havde en kæreste på Juulskov. Han besøgte hende ofte, og da han en aften var på vej til Juulskov, kom der en karet kørende bag ham. Han vinkede ad den, kusken holdt hestene an, og han steg ind.

I nogen tid kørte de afsted, så dukkede Juulskovs mure frem forude; karlen fik vognen standset, takkede for turen og stod af, men i samme øjeblik, hans fod rørte jorden, var vogn, heste og

kusk sporløst forsvundet. Han var på nøjagtig samme sted, hvor han befandt sig, da han blev taget op!

Man hører ofte kareten komme kørende ind på Juulskov, men det er sjældent, nogen ser den. En aften havde en staldkarl imidlertid en oplevelse med den, der kostede ham forstanden.

Herskabet var ude til selskab, og staldkarlen og husholdersken sad sammen i en stue og ventede på, at det skulle komme hjem. Pludselig hørte de en vogn skumple gennem porten, op over gården og hen foran hovedtrappen, hvor den gjorde holdt.

Karlen skyndte sig ud for at hjælpe kusken med at spænde fra; uden at se sig nærmere for, løb han hen og tog fat i skaglerne ved den nærmere hest. I det samme opdagede han, at det ikke var de sædvanlige heste og så derfor op imod kusken for at spørge, om der var handlet heste, men hvor forfærdet blev han ikke, da han i stedet for den kendte kusk så en frygtelig skikkelse sidde på bukken.

Karlen slap skaglerne og sprang tilside for at komme væk. I det samme slog skikkelsen knald med pishen, og vognen rullede med et drøn som et tordenskrald ud af gården, medens ilden funkede om hestenes muler.

Karlen var så chokeret, at han knapt kunne gå, men omsider nåede han ind til husholdersken, der fra vinduet havde set det hele og sad ligbleg og rystede i en stol.

Lidt efter lød der påny vognrumlen. Denne gang var det virkelig herskabet, der vendte hjem, og alle kunne gå til ro: men ud på natten vågnede karlen ved en sær støj, og da han så op, stod der et hæsligt væsen og gloede på ham. Det var mere, end han kunne tage, han gik fra forstanden og vedblev at være sær resten af sine dage.

Om etatsråd H.P. Langkilde, der ejede Juulskov fra 1863 til 1918, fortælles det at han var dobbeltgænger. En aften da han sad nede i stuen, bad han en af pigerne gå op i hans værelse ovenpå og hente nogle papirer. Pigen adlød, men til hendes forbavselse sad etatsråden der allerede med hånden på papirerne. Hun fattede ikke, hvordan det kunne gå til, men tænkte dog, at han måtte kende en hurtigere vej end hun. Derfor sagde hun »undskyld«, kniktede og gik atter ned i stuen.

Da hun så etatsråden sidde i sin stol, stirrede hun vantro på ham og da han spurgte, hvorfor hun ikke havde papirerne med, blev

hun endnu mere forvirret.

- »Jamen etatsråden sad jo selv deroppe og læste i dem«, svarede hun.

- »Næh, mig var det nu ikke«, smilede etatsråden, som nok var bekendt med sin lille særhed, og så måtte han selv gå op efter papirerne, for pigen turde bestemt ikke gentage forsøget.

En ganske egenartet oplevelse havde en hr. W. Lindhart, som var gæst på det nærliggende Ørbæklunde, da Juulskovs avlsgård brændte i 1899. Han drømte en nat, at Juulskov brændte, og drømmen forekom ham så virkelig, at han åbnede vinduet og bad en af Ørbæklundes folk se efter, om der var noget galt, men det var der øjensynligt ikke, og derfor gik han atter til ro.

Halvanden time senere kom baron Juel-Brockdorff fra Hinde-mæ ridende og meddelte, at Juulskov stod i flammer!

Nær Juulskov ligger Frueskov og Drastrupskov. I den første går et kvindeligt genfærd, og man hører hende jamre: »Jeg fryser, jeg fryser«. Fra Drastrupskov svarer hendes mand, hr. Strande, med dyb røst: »Så gå til Juulskov og varm dig«.

Juulskov tilhørte i 1365 en vis Niels Madsen. Ca. 1590 lod Hans Speil den nuværende hovedbygning opføre ved Dominicus Baetiaz. Den havde på det tidspunkt tårn. I 1600årene tilføjedes to sidefløje i bindingsværk begge to stokværk høje, de ombyggedes i 1797, brændte i 1862 og erstattedes af en mindre sidefløj i samme stil som hovedhuset. I 1899 brændte den pragtfulde gamle avlsgård i bindingsværk.

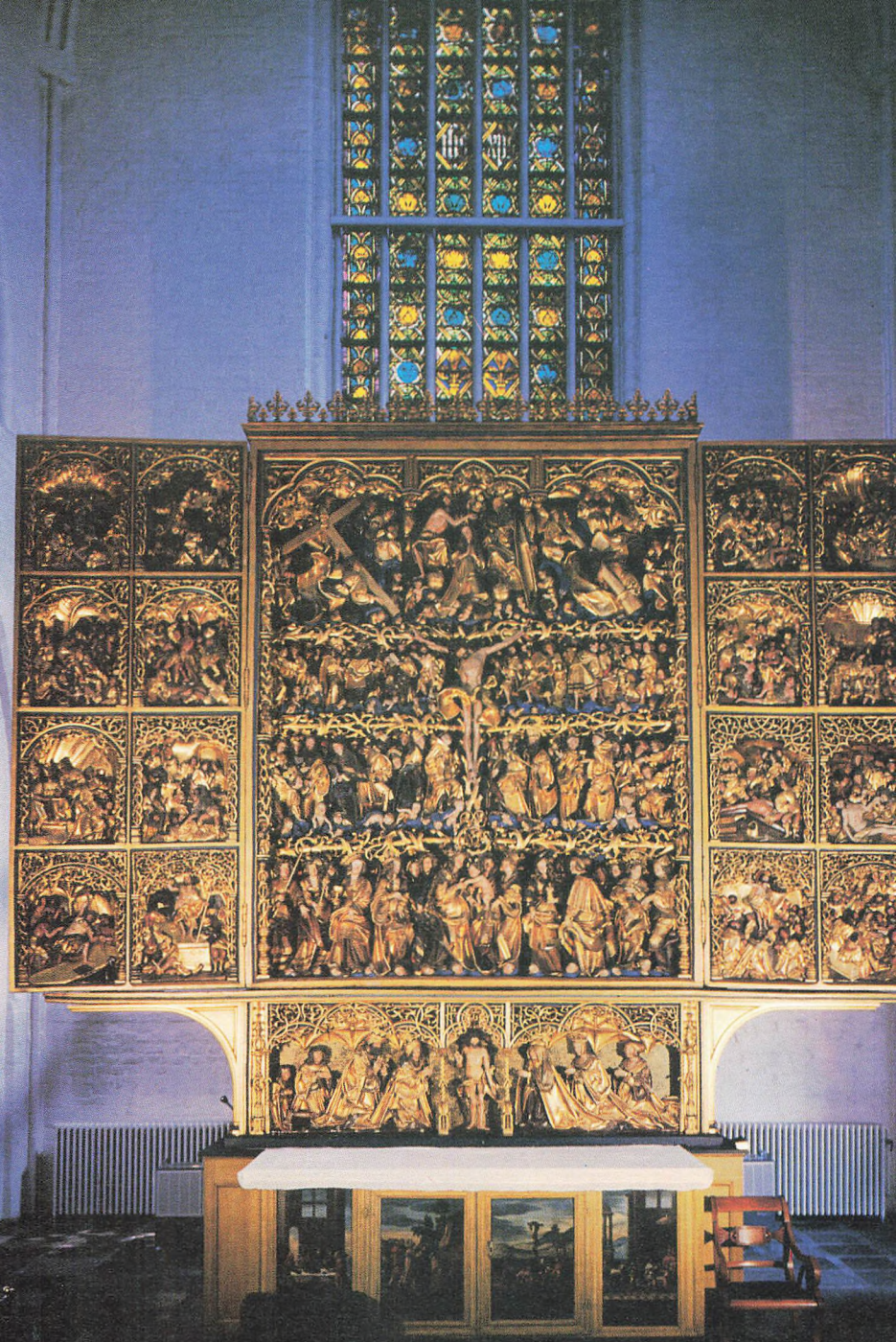
Farveplanche III

Margrethe Skovgaard, som blev sværtet sort, fordi hun ikke ville låne kongen penge. Nu stråler hendes ligsten atter i de oprindelige stærke farver. Sct. Knuds kirke, Odense.

SALIGEERE DE DØDE I HERREN
 THIDE HVILER AF DERIS ARBEID
 OG DERIS CIERNING ER FØLGE
 DEMEFTER APOCALI 14

HER LIGGER BEGRAFVEN ER LIG OG WEL BYRDIG IOMFRVE
 IOMFRV MARGRETE SKOFGAARD TIL SANDERVM
 DØTE DEN 7 AVGVSTI ANNO 15 CVDGIFV HINDE

Kerte Kirke

42. (A-BI på kortet)

Et troldekast med konsekvenser.

Det siges, at de jyske uldkræmmere, som i sin tid rejste landet tyndt på kryds og tværs, brugte Kerte Kirke på Vestfyn som kendetærke og mødested, og det var sikkert ikke nogen helt dårlig idé, for den er den eneste af sin slags i hele landet. Årsagen er, at tårnet ikke som ved andre kirker står sammenbygget med skibet, men troner i ensom majestæt på kirkegården. Jyderne mente, at kirken virkede noget lemlæstet, og de kaldte den aldrig andet end »æ split kerk«.

Det er sãmænd trolde i Barløse, der er skyld i, at kirken blev separeret fra tårnet, for trolde bryder sig nu engang ikke om klokkeklang, så da han kom under vejrs med, at menneskene ville føje et tårn til vestsiden af den allerede opførte kirke, blev han gruelig gal i nakken og samlede en masse store sten sammen. Dem kylede han hver nat efter nybyggeriet, og da trolde ser ypperligt i mørke, var resultatet at alt, hvad mennesker byggede op om dagen, blev skudt i grus om natten. Man har siden fundet en masse store sten på kirkegården, og det skal have været troldeens skyts.

Menneskene var imidlertid ikke til sinds at opgive tanken om at få et kirketårn, og i deres kvide gik de da til en klog kone. Hun gav dem det råd, at de skulle binde to stude sammen og slippe dem ind på kirkegården om aftenen, og hvor de blev fundet liggende om morgenen ved solopgang, kunne tårnet rejses.

Man fulgte hendes råd, og dér, hvor man nu tog fat på byggeriet, kunne trolde af en eller anden mærkelig grund ikke ramme. Alle stenene susede forbi og faldt på andre steder. Tilsidst havde trolde kun en eneste vældig stor sten tilbage. Han samlede alle sine kræfter, tog omhyggeligt sigte og kastede så.

Blokken fløj gennem luften, men ak, heller ikke denne gang havde han heldet med sig: Stenen passerede tårnet i nogen afstand

Farveplanche IV

Altertavlen i Sct. Knuds kirke i Odense - et mesterligt arbejde af den gotiske billedskærer Claus Berg. Den er et af Europas bedste sengotiske kunststykker. - Men man skal ikke prøve på at flytte den, for da man engang gjorde det, gik det såre ilde.

Kerte kirkes tårn ligger adskilt fra kirken, og det var nu fordi en trolld skød til måls efter det tårn, man ville have bygget til selve kirken.

og landede først med et vældigt plask i Brændea nord for kirken.

Her ligger troldestenen, som den kaldes, endnu ude i vandet, og på den side, som vender nedad, er der aftryk af troldens fem fingre, siges det.

Sagn af denne art er ikke ualmindelige, men måske er der virkelig noget om snakken netop i forbindelse med Kerte Kirke. Meget tyder nemlig på, at man faktisk har prøvet at bygge tårnet ved vestgavlen, og at det ikke har kunnet blive stående. Grunden skal nu være den mere prosaiske, at der ligger et bælte med flydesand dér, hvor det havde været tanken at bygge tårnet, og derfor kunne man ikke få fast grund under det.

En anden teori går ud på, at det murede tårn har erstattet en klokkestabel eller måske snarere et klokkehus af træ og er blevet anbragt på stedet, hvor forgængeren stod.

Klingstrup 43. (C2 på kortet)

På Klingstrup hørte folkene ofte, hvordan kærneværket i mejeriet arbejdede om natten. Tog nogen mod til sig og gik derud, var der dog aldrig noget at se eller høre.

Oprindelig ejedes Klingstrup af Odense bispestol. I 1631, hvor den ejedes af Mourids v. Aschersleben og Claus Brockenhuus, fik den hovedbygning af bindingsværk og grundmur omgivet af voldgrave. I 1802 blev denne gård revet ned, og 1820 byggedes en ny hovedbygning i én etage. 1853 opføres hovedbygning i to stokværk med sidefløje i ét stokværk.

Kokkehøj 44. (B1 på kortet)

Danser om retterstedet.

Ved Aasum ligger Kokkehøj, og på den blev engang 16 bønder fra byen henrettet, fordi de havde taget livet af herremanden fra Hindemæe. Samme herremand skal nok have været en hård hund, og han havde haft flere sammenstød med bønderne. Det, der fik bægere til at flyde over var, at han engang, hvor han havde været i Odense, red en af de Aasum mænd ned på en bro, fordi han ikke var hurtig nok til at komme af vejen.

De 16 bønder sammensvor sig nu om at dræbe herremanden, og en dag passede de ham op og overfaldt ham. De huggede alle lærne i ham for alle at være lige gode om drabet, og han var så forhugget, at han var næsten uigenkendelig, da han siden blev fundet.

Imidlertid fandt man ud af, hvem der stod bag forbrydelsen, Aasummændene blev fængslet og siden måtte de så strække hals på Kokkehøj.

I Kokkehøj bor der ellefruer, og de har en velsignet appetit på mandfolk. Om natten står højen på gloende pæle, og da danser ellefruerne ud og ind i deres lette gevandter. Dårrende fagre skal de se ud, og de prøver, om de kan lokke forbipasserende karle med i deres dans.

En gårdmand fra Aasum havde været i Odense, og det var blevet sent, inden han begav sig på hjemvejen. Han var ridende på en stor og noget vild hingst, og det blev hans lykke. Da han nemlig kom til Kokkehøj, var elverdansen netop igang, og de forførelser fruentimmere svævede ham imøde. To af dem greb fat ved hingstens tøjler, hvilket imidlertid gjorde den ganske balstyrisk. Den satte afsted mod hjemmet i strakt karriere med ellefruerne løbende ved siden af, først ved åen gav de op og vendte om.

Hingsten standsede ikke, førend den var tilbage i gården, og den løb så gnisterne fæg den om hovene. Manden råbte, at man skulle slukke lys og ild, for det hæver al fortryllelse, og så ville han iøvrigt til at stikke af og tilbage til ellefruerne, men det fik de ham da godtnok snakket fra.

Krumstrup 45. (C2 på kortet)

»Spøgelset« som morder.

I 1756 måtte Peder Lange på Krumstrup lade sit unge liv. Han bestyrede gården for sin mor, og dette kunne den ældre, bedre begavede broder, Rasmus, der var et skidt menneske, ikke unde ham. Der findes forskellige sagn om, under hvilke omstændigheder den infame Rasmus tog livet af den enfoldige Peder, og den mest originale version lyder således:

Rasmus var student og levede et vildt liv i København; han var på den måde kommet i en betydelig gæld og mente, at han bedre kunne skaffe sig penge og klare sig ud af klemmen, hvis han kom til at bestyre Krumstrup.

I juleferien, hvor han var hjemme, drejede han samtalen hen på den skat, som ifølge overleveringen ligger begravet et sted i den nærliggende skov. Han betroede Peder, at han godt vidste, hvor rigdommene fandtes, men at de kun kunne hentes en nytårsnat klokken tolv. Man måtte være tre om foretagendet, og desværre var Rasmus afskåret fra selv at deltage, men han ville stille flasker med en hemmelighedsfuld væske til rådighed for Peder og to andre, hvis de havde lyst til at grave. Om de da så et spøgelse, skulle hver stikke sin flaske ud, thi da havde det onde ingen magt.

Peder havde vældig lyst til at gå på skattejagt, og han fik to af

gårdens folk overtalt til nytårsnat at ledsage sig til det anviste sted. Medens de stod og gravede, viste der sig pludselig en hvid skikkelse, som blæste ild ud af munden. Det var Rasmus, der havde forklædt sig som spøgelse, men de tre godtroende mænd lod sig narre, og tømte deres flasker. Snart efter faldt de alle bevidstløse om, og medens begge karlene en tid efter kom til sig selv, vågnede Peder aldrig mere, de havde nemlig kun fået en skrap sovedrik, men i hans flaske havde der været dødbringende gift.

Længe troede man, at Peder var død af et chok, men tilsidst opklaredes sagens rette sammenhæng, og Rasmus blev dømt til livsvarigt slaveri.

En anden version går ud på, at Peder blev taget af dage i et værelse på Krumstrup, hvor broderen lokkede ham til at tømme en flaske skedevand. En voldsom blodstyrning indtraf, og der kom en blodplet på gulvet; den lod sig ikke siden fjerne, ligegyldigt hvilke midler, der brugtes.

Blodpletten er i hvert fald autentisk, men om den skyldes et mord eller en mere uskyldig hændelse, er ikke godt at sige. At den ikke lod sig fjerne, viste sig siden at have en ganske naturlig forklaring. Blodet var nemlig trukket helt igennem gulvplankerne.

Om Mads Møller, som ejede godset fra 1782-91, hvor han - meget mod sin vilje - måtte afhænde det til kammerjunker Knud Juel, fortælles mange historier, der viser denne borgerlige herremand fra en såre utiltalende side.

Møller misbrugte bondepigerne og pryglede og plagede bønderne og gårdens karle for et godt ord. Når han gik i marken havde han altid sin »snusdåse« med. Den bestod af en metalblok på enden af en spadserestok, og opførte en bonde sig på en måde, som af en eller anden grund ikke konvernerede plageånden, fik han lov til at »lugte« til »snusdåsen«, hvad der ikke gjorde godt.

Møller stillede ved en fest Krumstrup til salg, det var for spas, men kammerjunker Juel tog spasen bogstavelig, og Møller blev nødt til at afhænde til ham. Det første den nye ejer foretog sig var at byde bønderne til gilde, og her fyrede de under deres punch med træhesten og de øvrige torturretskaber, der i samme anledning blev hugget til pindebrænde.

Det var ikke blot Peder Lange, som havde været ude efter

Det hyggelige Krumstrup har en meget uhyggelig mordhistorie, hvori et ildblæsende spøgelse spiller en væsentlig rolle.

Krumstrup-skatten. Engang i forrige århundrede gravede en bonde efter den og fik endog skatteskrinet i hænde, men han blev alligevel narret, og det gik således til:

Bonden passerede ofte gennem skoven ved nattetid, han så da et lys brænde på et bestemt sted, og blev enig med sig selv om, at det nok var dér, den store skat lå. En aften bevæbnede han sig derfor med skovl og spade og gik hen til stedet, hvor han begyndte at grave. Efter nogen tids arbejde klirrede spaden mod noget hårdt, og han faldt på knæ for at grave videre med hænderne. Det lykkedes at fritlægge et ret stort, metalbundet skrin. Han greb fat i det, og selvom det var rasende tungt, kom det op at stå på kanten af hullet.

Nu ville bonden puste et øjeblik, før han baksede skrinet hjem. Han kiggede op, men så da foran sig en hvid dame, som nidstirrede ham med et forfærdeligt blik. Det var for meget for den gode mand, med et skrig faldt han om og besvime. Da han vågnede var både skrinet og damen forsvundet. Hullet i jorden var der hel-

ler ikke mere, og der brændte aldrig siden lys på stedet, hvor skat-
ten var fundet. - Måske har spøgelse flyttet den til en mere sikker
plads.

Ved Sct. Annæ Kilde ikke langt fra Krumstrup stod i katolsk tid et
lille kapel, det blev senere brudt ned, og stenene derfra anvendtes
dels til Ryslinge Kirke, dels til nogle byggearbejder på Krumstrup.
Herved blev stenene vanhelligede, og derfor er der altid meget
småpusleri på Krumstrup.

Gården kendes i 1529, hvor den tilhører Oluf Knudsen. Først i be-
gyndelsen af 1600årene rejses den nuværende hovedbygning i
bindingsværk. Den ombygges noget i 1715, men bevarer dog en
del af den oprindelige karakter mod havesiden. I 1920 opføres tår-
net.

Kærsgaard 46. (A1 på kortet)

Hunden ligger begravet - fru en ikke.

Det gamle Kærsgaard ved Brenderup står ikke mere: De fire
bindingsværksfløje, hvoraf den ældste var fra 1569, og den yngste
fra 1714, måtte i 1815-17 vige for det nuværende klassicistiske pa-
læ, som rejstes af A.C. Vedel. Han adledes i 1826 under navnet
Wedel-Heinen.

Men Brenderups middelalderlige kirke står stadig på sin banke
som nabo til herregården, og et sted på kirkegården siges det, at
hunden ligger begravet!

Det gode dyr tilhørte i levende live fru Anna Trolle på Kærsgaard.
Hun sad der i enkestand efter, at gemalen, Erik Bille, var
død i 1675, og først i 1723 - altså små halvhundrede år senere
- fór hun selv heden under, hvad man tør kalde dramatiske om-
stændigheder. Børn havde hun ingen af, og det var vel derfor ikke
urimeligt, at hendes trofaste vovser blev en god del forkælede, for
hun elskede dem højt.

Men hunde bliver gud bedre det, ikke gamle, og en skønne dag
- det skal forresten have været i 1687 - forlod hendes yndlingshund
denne syndige og bedrøvelige verden til fordel for de evige jagt-

marker. Anna Trolle var aldeles utrøstelig, og hun tog den skæbnesvangre beslutning, at hunden, koste hvad det ville, skulle begravnes i kristen jord.

Hun bad så mindeligt præsten, som på det tidspunkt må have været magister Jørgen Jørgensen Carstens, om hun dog ikke kunne få tilladelse til at begrave hunden på kirkegården. Ja, somme siger, at hun endog forlangte af præsten, at han skulle begrave den.

Den kirkens mand blev forståeligt nok noget pikeret over nådigfruens anmodning, der vel på udenforstående kunne virke som noget i retning af blasfemi, og han nægtede pure at jorde et dyr på menneskers begravelsesplads.

Fru Anna gav imidlertid ikke op: Hun inviterede præsten op på gården til en uddybende drøftelse af sagen, og herunder sørgede hun for, at det hverken skortede på mad eller drikke. Samtidig udbredte hun sig med megen veltalenhed om hundens ganske ekstraordinære egenskaber, og som et led i argumentationen skubbede hun et af sine gode sølvkrus, som hun ydermere havde fyldt til randen med dalere af samme lødige materiale, hen foran næsen på præsten. Han skulle dog have lidt for al den ulejlighed, hun havde gjort ham.

Det stod nu med ét præsten klart, at han havde gjort galt i at nægte fruens hund en ordentlig jordefærd, al den stund, at dens egenskaber jo uomtvisteligt havde været så ædle og smukke, at man ellers kun traf dem hos de allerbedste mennesker. Præsten var såmænd mest tilbøjelig til at mene, at der i virkeligheden var tale om en menneskesjæl, der ved skæbnes lunefulde træf var havnet i en hundegestalt, og enden på visen blev, at fru Trolles hund begravedes på Brenderup kirkegård.

Som det imidlertid så ofte går, var der nogle geskæftige personer, der havde hørt om hundebegravelsen på kirkegården. Det fik de særdeles ondt af, og det gik så vidt, at de klagede til bispem i Odense, eftersom det nok ikke nyttede stort at gå til den meddelagtige sjælehyrde.

Bispem blev mildt sagt bestyrtet, og han tog præsten alvorligt i skole. Magister Carstens stod imidlertid fast på, at hundens egenskaber havde været så menneskelige, at han allenfals ikke turde gå ind for, at det drejede sig om nogen almindelig hund, hvorfor han bad bispem i stedet gå til Anna Trolle og drøfte sagen med hende.

Der findes nu to versioner af sagnet: Ifølge den ene - den kedelige - tog han såvel præst som godsejerfrue eftertrykkeligt i skole og lovede dem al landsens og himlens ulykker, hvis ikke den forbi-strede køters kadaver på stedet blev fjernet! Det blev det så, og fruene gravsatte i stedet den hedenfarne vovses jordiske rester på Korshøj, som endda skal have fået navn af det trækors, som hun lod sætte over den.

Ifølge den anden, mere hyggelige version, blev bispemanden inviteret til middag på Kærsgaard, hvor man opvartede ham med hans erklærede yndlingsspisestegte agerhøns ad libitum. Sådanne har visselig gennem tiderne bevæget hjertet hos mere end én øvrighedsperson. Til dem skænkede udsøgte vine fra gårdens velassorterede kælder, og da der desuden serveredes andet og mere til gæstens velbehagelighed, blev bispemanden efterhånden i et udpræget menneskevenligt lune.

Fru Anna mente, at tiden nu måtte være inde til at tage hunden på tapetet, og hun talte dens sag så varmt og længe, at bispemanden blev ganske rørt. Til slut afrundede hun sine betragtninger ved at skub-

Der er ikke langt fra Kærsgaard til Brenderup Kirke, men naboskabet har nok undertiden været lidt belastende for kirken.

be et dalerfyldt sølvkrus over mod prælaten som en ringe erkendtlighed, fordi han havde taget den lange rejse blot for hendes og hendes hunds skyld.

Herefter kunne bispren kun medgive præsten, at man notorisk stod over for en så usædvanlig hund, at kirkegården måtte anses for dens eneste rimelige hvilested.

Men kan man end bevæge gejstligheden, thi den er da gudske-lov af kød og blod, så er Fanden til gengæld ganske upåvirkelig, og har man syndet, falder hans hammer med ubønhørlig konsekvens.

At Anna Trolle havde haft forbindelse til mørkets fyrste, var godtfolk ikke i tvivl om. Ja, hun havde endda drevet det så vidt, at hun havde opsat hans billed flere steder på Kærsgaard, og det så alle og enhver kunne se dem!

Fanden havde da også i rimelig tid forinden sendt fru en avis om, at han agtede at hjemføre hende til svovlgryderne juleaften 1723, og nogle dage forinden stillede hun derfor hos præsten og sagde, at nu var den gruelig gal, og om ikke han ville forsøge at hjælpe hende?

Det ville han nok, og lillejuleaften mødte han op på Kærsgaard, hvor han malede kors for alle yderdøre, over alle vinduer samt for kaminer og ovne, så Fanden ikke kunne passere igennem noget sted.

Den der imidlertid hører Fanden til, skal han også nok få fat i, og netop julenat blev det en vældig storm. Et stort asketræ i parken væltede ned mod hovedbygningen på Kærsgaard og slog hul i taget. Gennem dette ukorsede hul smuttede Fanden ind, og i den gule stue slog han en klo i Anna Trolle. Han brændte hende op på stedet, så der kun blev en askehob tilbage.

For at dække over den noget triste måde, hvorpå fru Anna havde forladt jordelivet, fyldte de efterladte sten i hendes kiste, så den blev passende tung, hvorefter den begravedes på normal vis.

Så vidt sagnet, og det kan såmænd udmærket tænkes, at nådig-fruen har begravet sin hund under lidt ejendommelige former, og at hun er død samme nat, som et stort træ væltede over mod gården og slog hul i taget, men at Fanden skulle have haft nogen adgang til at fjerne sig med hendes sjæl, er lidet troligt.

Fru Anna Trolle var nemlig en både dygtig og meget godgørende dame: Det var således hende og ingen anden, man kan takke

for, at Fyn en tidlang producerede Danmarks bedste øl, samt at netop egnen omkring Brenderup blev landets vigtigste humleavlscenter. År 1700 sendte hun nemlig nogle af Kærsgaards bønder til Preussen, hvor de opholdt sig i to år for at studere humleavl og ølbrygning, og de gavnlige resultater af ekspeditionen udeblev ikke.

For unge menneskers uddannelse sørgede hun ligeledes gavmildt og lod selv en skole bygge til egnens børn samt ansatte en duelig lærer ved den. Hun var ejheller sen, når det gjaldt om at hjælpe fattige brude til et passende udstyr.

Alt dette måtte prædestinere hende til et langt gunstigere opholdssted efter kroppens død. Nej, årsagen til miseren må nok have været det med djævlbillederne, og så melder spørgsmålet sig: Hvad i alverden fik dog en skikkelig nordfynsk herregårdsfrue til at sætte flere djævlbilleder op på sin gård?

Forklaringen er, at hun hed Trolle, og hendes slægt førte en hovedløs trolde i sit våbenskjold samt et afhugget troldehoved på hjelmen. Dette våben prydede sammen med gemalen, Erik Bille's, mindst to sandstenstavler på Kærsgaard, og da vi nu kender den rette forklaring på djævlbilledernes tilstedeværelse, tør vi også tro på fruens salighed.

Lammehave 47. (B2 på kortet)

På Lammehave Lyng spørger det. En herremand fra Lammehave har engang svoret på, at dette stykke jord tilhørte ham, og hans kone vidnede, selvom det var uret. Siden deres død har de om natten gået på stedet. Man hører hende klynke: »Jeg fryser, jeg fryser«. Hvorefter han med frygtelig, grov stemme svarer: »Så gak til Lammehave og varm dig«.

I 1419, hvor Niels Skinkel ejede gården, stod der en borg, Gammel Lammehauge, hvis voldsted endnu ses. I 1560 deles gården, og der bygges en hovedbygning, Ny Lammehave på den ene parcel. Senere samles den atter, og Ny Lammehave rives ned. 1734 opføres en trefløjet hovedbygning i bindingsværk, den ombygges i slutningen af 1700årene og i 1920.

Langesø, som engang var en herreborg, og hvor en lindorm og stolte fru Ide slår deres folder.

Langesø 48. (B1 på kortet)

En lindorm og en drage.

Det er visseligt et grimt uheld, hvis man kommer for skade at sluge en af de små orme, som findes i hasselnødder, det er nemlig i virkeligheden lindormelarver, og nedsvælgningen af et sådant krapyl vil uvægerligt få de frygteligste konsekvenser.

Ormen begynder straks at gøre sig til gode med den mad, som den ulykkelige spiser, og snart tager den til at vokse. Jo større ormen bliver, des mindre udbytte får værtsmennesket af den ind-

tagne føde, så det bliver snart ganske afkræftet, medens ormen vokser og bliver trind og stor. Tilsidst har den nået et omfang, så dens krop presser mod værtens hjerte. Følgelig dør den pågældende, liget bliver lagt i kiste og begravet.

Under jorden sætter ormen de jordiske rester af værtsmennesket til livs, og når kisten er tømt, kravler den videre til den næste, hvis indhold den ligeledes fortærer. Således kan en lindorm rydde op på en hel stor kirkegård, uden at nogen aner, hvad der foregår under jordens overflade, men når der ikke er flere døde, bliver den for alvor sulten, og så kommer den frem ved nattetide, for solen får dens bløde, klamme hud til at sprække. Den kaster sig over kreaturer, får og hvad den ellers kan finde. En lindorm kan med lethed sætte en velvoksen okse til livs. Som dessert foretrækker den unge jomfruer, men det er den nu ikke ene om.

Lindormen er en stor ynder af lindetræer, og den graver sig gerne en hule under sådanne. Det har den f.eks. gjort ved Langesø, hvor den ligger og døser under lindealleen. Om sommeren svømmer den i månelyse nætter ud og bader sin lange skidne krop i den stedlige sø, hvis vand da bliver grønt og kommer til at lugte ilde.

Det værste, man kan gøre imod en lindorm skal være at vise den et billede af den selv, thi synet af så megen hæslighed vil uvægerligt dræbe den.

Da Antonius Bryske derfor i 1554 opførte sin herreborg på Langesø, vel vidende, at der levede en lindorm på domænet, lod han ifølge sagnet en sandstenstavle med lindormens billed opsætte på huset. Det skulle nok kunne holde bæstet på afstand, så det ikke slog hul i muren med den lange svans, sådan som den slags orme ellers har for vane.

Hvad der blev af Antonius Bryskes hovedbygning, véd man i grunden ikke, men den synes ikke at have stået ret længe, førend den blev erstattet af en anden, så måske var det lindormen - forgængelighedens lugubre sindbilled - der på trods af den magiske sandsten havde været på spil.

Sandstenens tilstedeværelse er intet sagn: Den findes endnu på Langesø, men når den åbenbart ikke gjorde noget indtryk på ormen, skyldtes det utvivlsomt, at Bryske havde kludret i det og sat en drage på den i stedet for en lindorm, hvilket, som man vil forstå, er was anderes.

Denne drage slynger sig om Bryskes våbenskjold, og den har

naturligvis ikke en smule med nogen lindorm at skaffe. Folk undrede sig længe over dens tilstedeværelse, for den minder slet ikke om våbendyr, sådan som man ellers kender dem fra dansk heraldik. Forklaringen er, at dragen er et ordensdyr: Kong Sigismund af Ungarn, der regerede 1387-1437, indstiftede drageordenen, og da Antonius Bryske synes at være den første i slægten, der bærer den, er det antagelig ham, ordenen er blevet tildelt. Siden beholdt slægten den som almindeligt våbendyr.

Det er ikke få mærkværdige historier, godtfolks mistydning af heraldiske motiver og anden sælsom ornamentik gennem år og dag har givet anledning til.

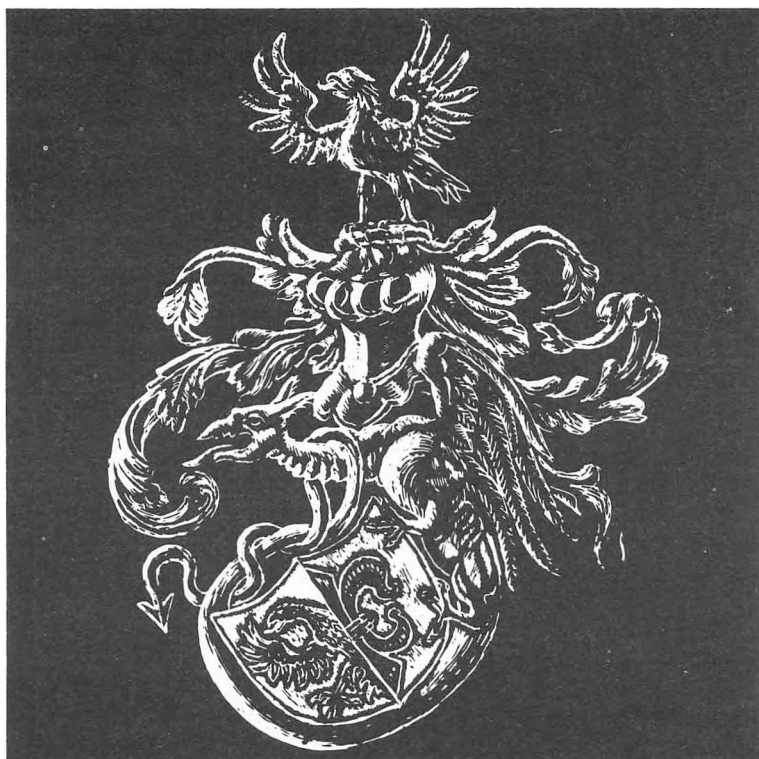
Langesøs store sagnfigur er fru Ide Rathlou, der døde år 1700. Hun var gift med Adolf Hans Holsten, der døde 1694. Han havde været en lærd mand og havde forstået at holde sin overmåde standsbevidste og ret stridbare frues vældige foretagsomhed inden for passende rammer, men i de seks år, hun sad enke på Langesø, var det ikke morsomt at være bonde på godset.

Der findes et maleri af fruene, og hun har set ganske godt ud, men der kan ikke herske nogen tvivl om, at hun tillige var et stolt fruentimmer. På hovedet har hun en baret med farvede strudsfejer, der danner plumager ned over håret med de lange slangekrøller. Holdningen er rank og selvbevidst. Hun vender siden til, og beskueren får en albue lige i synet. Den er smuk, bevares, men tillige spids.

Fru Ide forlangte en meget høj arbejdsydelse af sine bønder. Dog hørte hun ej heller til dem, der selv lå på den lade side. Aldrig var hun ledig: Selv når hun var ude på køreture eller sad i kirken og overværede gudstjenesten, spandt hun på en ten, som hun medbragte.

Hun førte en lang række processer mod godset bønder, og det var vel hovedårsagen til, at de talte så ilde om hende. Det hed sig bl.a., at når hun så små børn, der gik og plukkede aks af kornet på hendes marker, lod hun sine folk gribe dem og bringe dem til sig, hvorpå hun klippede fingrene af de søde små med sin broder-saks, for at de ikke tiere skulle falde i fristelse.

Ganske det samme fortælles om fru Ingeborg til Woer, og opspind og fabel er det naturligvis altsammen. Hvad man imidlertid med sikkerhed kan fastslå er, at populær var hun ikke.

Bryske-våbenet med dragen.

En dag deltog fru Ide Rathlou i et selskab, hvor også en præst var tilstede, og han gjorde sig til talsmand for den efter fru Ides mening helt forskruede opfattelse, at også arbejdsfolk og bønder dog var mennesker for Gud og fuldt så gode som både adel og præsteskab. Nådigfruen tilkastede pastoren et meget unådigt blik, hvorpå hun mælede:

»Om så hele gejstligheden tillader, at arbejdsfolk og bønder kommer i himlen, så gør min søn og jeg det ikke!« - Hvorefter Vorherre åbenbart efter hendes mening kønt havde at rette sig.

Siden fandt hun anledning til at drøfte slige sager med præsten nok en gang og spurgte, om det virkelig kunne være hans mening, at herremændene i himlen måtte dele bænke med bønderne. I så fald var forholdene dér jo helt forskellige fra, hvad de var i kirken, hvor herskabet havde sin egen stol.

Pastoren kunne berolige hende med, at adelen sandelig også i himlen havde en bænke for sig selv, - »men«, føjede han til, »den er slemt støvet, for det er så sjældent, at nogen kommer og sætter sig på den«.

Fru Ide yndede at færdes med manér. Hun kørte altid i en stor, statelig karosse forspændt med fire sorte gangere med plumager på hovedtøjet, blinkere og seletøjsbeslag af det rene sølv.

En aftenstund, da hun var blevet 66 år gammel - det var i året 1700 - bød hun kusken spænde for karossen. Hun satte sig ind og sagde, at han skulle køre.

»Ja, men hvor skal jeg køre hen?« spurgte kusken.

»Lad du kun hestene løbe, som de har lyst til, så skal du se, at de nok finder den rette vej«, lød svaret.

I lang tid strøg hestene afsted med voldsom fart, og deres sider gik som blæsebælge, medens skummet i flager fløj fra mulerne. Kusken syntes, det var somom de fløj gennem luften, men han kunne intet rigtig se, fordi det var så mørkt.

Pludselig sagtnede hestene farten, og snart efter rullede ekvipagen ind foran en stor, dyster borg. Her stod fru Ide Rathlou af og gik hen og bankede på den store port, hvor hun straks blev lukket ind. Da hun ikke kom ud igen, listede kusken hen og tittede ind gennem et vindue, og dér så han, at fru Ide måtte danse med nogle sorte kavalerer og havde gloende sko på fødderne.

Så var han nok klar over, hvor man befandt sig, og han skyndte sig at liste tilbage til vognen, hvor han satte sig op på bukken og vidste ikke rigtig, hvad han skulle gøre.

I det samme gik porten op, og fru Ide kom ud. Hun vaklede hen til vognen satte sig ind og bød kusken køre hjem. Også denne gang skulle hestene nok finde vej. Det gjorde de virkelig, og efter at de havde løbet en stund, drejede de ind på en vej, som også kusken kendte. Snart efter var man hjemme på Langesø.

Næste morgen fandt man fru Ide Rathlou liggende død i sin seng, og hun blev begravet på Vigerslev kirkegård. Man kan imidlertid nok sige sig selv, at efter den måde, hvorpå hun var død, fik

hun ikke fred i graven, og længe varede det ikke, førend man atter kunne se hende køre rundt på vejene i Langesøs omegn. Det skete stadig med manér, men nu altid om natten, og de fire sorte heste for karossen havde gløende øjne og flammende tunger.

Hver evige nat skulle dette spøgeri gennem Rue og altid forbi smedjen, som lå ud til vejen. Det larmede, raslede og skumplede, og den gode smed fik sin nattesøvn aldeles spoleret. Det blev han efterhånden grundigt træt af, og en aftenstund besluttede han at spærre vejen for spøgelseskareten. Det skete ved, at han dryssede en forsvarlig mængde hørfrø tværs over vejbanen, for det er en kendt sag, at over hørfrø kan intet spøgeri gå.

Så lagde vor smed sig ellers veltilfreds til ro vis på, at den nat ville han allenfals få lov til at sove uden forstyrrelser. Han blev imidlertid klogere: Kort efter, at midnatstimen var slået, blev der en larmen og regeren uden for smedjen, og pludselig tog det til at knage og brage i huset, som skulle det styrte sammen. Til sin rædsel så smeden en karosse med fire sorte for gennembryde den ene væg, køre gennem stuen forbi hans seng og forsvinde ud gennem den modsatte væg.

Det var mere, end han kunne tage: Han stod op, gik ud af huset og fik i en hast hørfrøene fejlet til side, så karetten kunne passere når som helst, det var belejligt for fru Ide.

Derefter kom turen til huset, som han ventede at finde helt ødelagt, men det havde overhovedet ingen skade taget, eftersom karetten jo ikke var af denne verden.

I små hundrede år kunne man møde fru Ides karosse på egnens veje ved nattetid, og det spøjte så slemt på Langesø, at det skulle være den egentlige årsag til, at man valgte at rive den gamle hovedbygning ned og bygge en ny.

Det hjalp imidlertid aldrig det mindste, for nu slog hun sig løs i den nye i stedet. Til sidst måtte man have fat i den navnkundige præst Rasmus Balslev fra Haarslev. Han mødte en midnatsstund karossen ved den såkaldte Sortemose, og her stod der en voldsom dyst mellem ham og fru Ides spøgelse. Det endte dog med, at præsten fik magten, og det besværlige damespøgelse sank ned i sumpen, hvor der rammedes en svær egepæl igennem hende, så hun blev bundet til stedet.

I lange tider sås denne manepæl, men engang omkring midten af forrige århundrede forsvandt den. Om fru Ide ved den lejlighed

blev fri, eller om hun endnu sidder på bunden af mosen og kukkelurer, kan man ikke vide. Et er imidlertid sikkert: Møder man en nat ved Langesø en karosse med sort firspand, er det klogt at komme af vejen i en fart, for da er det sikkert fru Ide, og hun er ikke til at spøge med.

Der berettes ofte om onde herremænd, hvorimod man sjældent hører noget til de gode; af samme grund har mange moderne mennesker fået den fejlagtige opfattelse, at herremændene som helhed var nogle ondsindede eksistenser, hvis største fryd det var at mishandle deres undergivne.

Med sandhed kan dog heldigvis siges, at den onde herremand var en undtagelse, og - hvad de færreste synes at betænke - i otte af ti tilfælde en personage stammende fra det jævne borgerskabs eller bøndernes egne lag - hvis det da ikke var en af disse forløbne landsknægte sydfra, som vore centraleuropæisk orienterede enevoldskonger hidkaldte ad libitum.

Det har hørt til de virkelige sjældenheder, at en herremand af gammel dansk adel indlod sig på at mishandle sine bønder. Gav han dem endelig en revselse, var den også ofte vel fortjent, thi bønderne var såvist ejheller lutter engle.

Geheimeråd Adam Christopher Holsten (d. 1801) var et af disse elskelige herskaber, hvis godhed kunne blive så massiv, at selv bønderne rystede på hovedet af ham. Når der var misvækst - og det hændte let i de tider - sørgede Holsten altid for at dele korn ud blandt sine bønder, så de intet savnede, og de, der havde flest børn, fik også mest korn.

Manglede bønderne husgeråd, var han aldrig bleg for at udruste dem med, hvad han fandt passende, og kom en lille håndværker med et stykke arbejde, som han havde udført, og krævede en betaling, som Holsten fandt var for lav, risikerede manden at blive taget alvorligt i skole af geheimeråden, der sagde, at han burde tænke bedre på sin kone og sine børn og forlange noget mere for sit arbejde. Så fik han gerne dobbelt op, og det syntes de fleste nu ikke, var den værste måde at få en røffel på.

At geheimeråden måske ikke ragede op blandt de største ånder, er en sag for sig, men han er et eksempel på den gode mand, som vore mange lidet herregårds-elskværdige historiske skribenter i tilgivelig distraktion har glemt at fremhæve.

Vist spøger Holsten, men næppe som en straf. De, der har mødt ham siger, at han går og ser så inderligt tilfreds ud, og han har altid et venligt nik og et smil til overs for folk, inden han trækker sig over på den anden side af vor erkendelses grænser og bliver usynlig.

Omkring 1415 ejede Berneke Skinkel Langesø, og i 1554 opførte Antonius Bryske på stedet en to etagers herreborg med to ottekantede hjørnetårne. Allerede tidligt i 1700årene havde gården dog fået en ny hovedbygning af bindingsværk. I 1775 opførtes den endnu stående, meget smukke hovedbygning ved G.D. Tschierscke, G.E. Rosenberg og Hans Næss.

Lindved

49. (B1 på kortet)

Indkørselsporten på Lindved kunne ikke være lukket nytårsaften; der kom da en karet med fire heste for kørende ind på gårdspladsen, vendte og kørte ud igen. Det er en af de gamle ejere, som således aflægger besøg, og de gange, han har fundet porten lukket, er den blevet sprængt.

Også på Mølledammen er der spøgeri. Her viser en hvid tågelet hest sig. Måske er det damhesten.

Lindved, hvis ganske enestående smukke bindingsværksavlsgård brændte for nogle år siden, kendes fra 1470, hvor den ejedes af Peder Marsviin. Dens endnu stående nordvestfløj af hovedhuset byggedes i begyndelsen af 1600årene. I 1842 opførtes en nordøstfløj, som i modsætning til den anden er i grundmur.

Lundsgaard

50. (C1 på kortet)

Han skulle være blevet hjemme.

I Storskoven ved Lundsgaard ligger en stor, stejl høj med nogen træbevoksning; den kaldes »Jomfruhøj«, og om den fortælles følgende sagn:

På Lundsgaard boede en herremand, som havde tre smukke døtre, der var trolovede med hver sin prins. Faderen agtede sig på korstog til det hellige land sammen med prinserne, og for at beskytte pigerne mod tre røverriddere fra egnen, der havde bejlet, men fået nej, lod de højen opkaste og indrettede i den en hule til pigerne, som fik proviant med til et år. Derpå tilplantedes højen.

I lang tid gik alt godt, men en dag, da røverridderne red forbi, bjæffede en lille hund, som den yngste pige havde taget med; det hørte ridderne og gravede sig ind i hulen. Pigerne ville dog ikke gifte sig med dem og undgik en sådan skæbne ved at hver jog sig en dolk i hjertet.

Heraf kan herremænd lære, at det er vigtigere at blive hjemme og se efter det, der kommer dem ved, end at rejse ud til foretagender, som de strengt taget intet har at gøre med.

I 1435 ejedes Lundsgaard af Peder Hogenschild. Man kender ikke noget til bygningerne, før avlsgården opførtes i 1647. 1660 blev den gamle hovedbygning istandsat. Den var i to stokværk og havde tårn. I 1763 brændte den og 1765 opførtes den nu stående hovedbygning for Jens Juel ved G.D. Tschierscke.

Lykkesholm 51. (C2 på kortet)

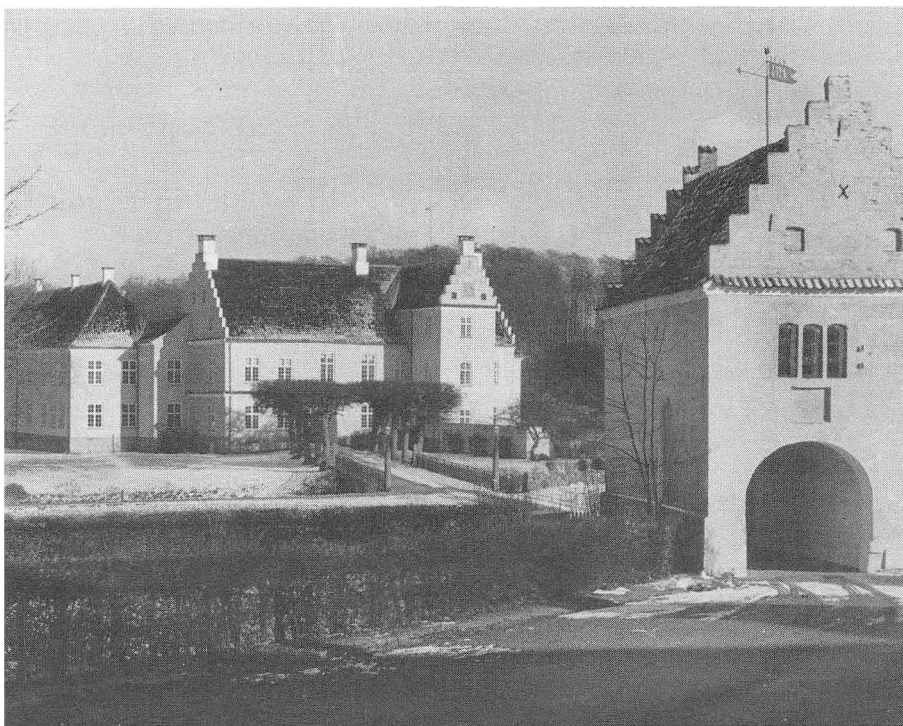
Hyldekvinderne.

På Lykkesholm er der gentagne gange iagttaget en spøgelseskar. Ved nattetide kører den op og ned ad en bred gang i haven, men den viser sig også i borggården, hvortil porten aldrig kan være lukket. Det formodes at være gamle, urolige herskaber fra Lykkesholm der kører i den.

Det har altid været slemt med elverfolk på egnen, og navnlig vrimler det med hyldekvinder, som har deres bo i de mange gamle hyldebuske på stedet.

Engang var der nogle små børn på gården, som ikke ville trives, og man så da en nat, hvorledes hyldekvinderne kom til dem - det var fordi der var sat hylde træ i vuggen.

1329 hed stedet Magelund, det var en borg og ejedes af Kirstine af

Lykkesholm, hvor hyldekvinder er på færde.

Magelund. I slutningen af 1300årene flyttes borgen og får navnet Lykkesholm. I 1560erne eller 70erne opføres en bindingsværksfløj for Henning Qvitzow og ca. 1600 bygges vestfløjen med tårn fremspringet ved Dominicus Baetiaz. 1640 opføres en ladegård for Christen Thomesen Sehested. I den indgik den endnu stående »Odense port« - et firkantet porttårn. 1784 opførtes hovedbygningens sydfløj, to år efter blev den gamle bindingsværksfløj revet ned og nordfløjen opførtes.

Lyø

52. (B2 på kortet)

Hvorfor skoven mangler.

Engang, men det er mange herrens år siden, stod der på Lyø den fagreste egeskov, hvori meget vildt, her i blandt rådyr og dåhjorte sprang omkring, og den havde sikkert stået der den dag i dag, om ikke det var fordi en dumdrstig skibskaptajn fik den spoleret med sine hundekunster:

Kaptajnen skulle sejle til Norge fra Faaborg med en ladning, og han ville nu være sikker på at få god vind derop. Af den grund gik han hen til en gammel troldkvinde og satte hende ind i situationen. Hun ville gerne hjælpe ham og tog et skident tørklæde, som hun slog tre knuder på, samtidig med, at hun fremmumlede nogle græsselige besværgelser. Så gav hun kaptajnen det med besked om, at den første knude skulle han løse, når han var vel ude af havnen, den næste når han var i rum sø, og den tredie, når han

På Lyøs veje trasker megen skummel færd afsted ved nattetide. Folk hører slæbende skridt og stønnen bag sig, og de kan møde afdøde præster.

skulle sejle tilbage fra Norge.

Det lovede kaptajnen at holde sig efterrettelig, og da han havde fået skibet ud af havnen, løste han den ene knude op. Straks rejste der sig en frisk brise, for hvilken skibet skød afsted, men han syntes nu ikke, at det gik hurtigt nok, så da man rundede knolden, løste han den anden knude.

Så kan det nok være, at man fik skum for boven, og det gjorde kaptajnen så overmodig, at han løste tredie knude just som man var ud for Lyø.

I samme nu blæste det op til orkan. Det blæste, så skibet gik under med mand og mus, så kaptajnen fik ingen glæde af sin letsindighed. Det værste var imidlertid, at stormen væltede hele skoven på Lyø, og da den lagde sig, stod der blot et enkelt træ tilbage hist og her.

Måske passede det i grunden bønderne ganske godt, for nu kunne de for alvor komme til at dyrke den fede jord, og det har de troligt gjort siden.

Lyø har også haft en heks, hun hed »Lådne Grete«, så hun skal nok have været skøn at skue. Man erindrer vist ikke længere noget om hendes bedrifter, men brændt blev hun da, og det skete på »Lådne Gretes« kiste - en stor, sort, aflang sten, som ligger på Lyø rev.

Ellers er øens store sagnfigur præsten Søffren Jensøn, der havde kaldet fra 1632 til 1675. Han bar det ejendommelige øgenavn »Skræphat«, og han var en både stærk og brutal mand.

Efter datidens skik og brug skulle Lyøs bønder betale tiende til ham, og fandt Skræphat ikke, at han fik, hvad han havde krav på, greb han med sin vældige lab de ellers så stovte bønder, vendte bunden i vejret på dem og gav dem en gammeldags endefuld.

En sådan afklapsning fandt han også, at en kone, der en dag vovede at sige ham imod, havde fortjent. Derfor tog han hende og løftede hende op i vejret, men just som han ville kippe hende om, gled hun fra ham og faldt til jorden, hvilket skete med en sådan kraft, at hun slog hovedet imod og blev liggende ubevægelig. Det så ikke godt ud, og værre blev det, da hun et par dage efter døde.

Skræphat var kommet i en slem knibe, men det gik dog, som det dengang ofte gjorde, at sagen blev dysset ned. Præsten var jo

trods alt en standsperson. Han fortrød da også bittert, hvad han havde gjort, og det siges, at han over den arme kone holdt sit livs bedste ligprædiken, så gode ord fik hun i det mindste med på vejen.

Det fortælles, at Skræphats passion var at jage spurve, hvis kvidren han ikke kunne udstå, og han bar gerne sin muskedonner med sig, når han skulle over i kirken for at prædike, så han på vejen kunne pille de spurve, han løb på, ned.

Sit bedste skud leverede han i selve præstegården på gårdspladsen. Det gav på en gang 45 spurve, 11 krager og en so. Soen var Skræphats egen, og den var intetanende trådt frem på arenaen i samme øjeblik, som pastoren gav ild mod fuglene.

Ro i graven fik Skræphat ikke. Han færdes stadig på Lyøs veje, hvor mange nattevandrere har hørt hans slæbende skridt bag sig, og især huserer han ved det såkaldte Skræphats hul - en liden mose, som var fuld af de dejligste tørv, og som Skræphat falskelig tilsvor sig for at få noget ordentligt brændsel til præstegårdens ovne.

Løjtved 53. (B2 på kortet)

Om natten kommer en stor rustvogn trukket af fire heste med sorte dækkener rumlende ind på Løjtveds gårdsplads, hvor den forsvinder. Man mener at have iagttaget, at vognen begynder sin færd et sted på Rødkilde-egnen.

1372 ejedes Løjtved af Timme Maanestierne. Den har på et eller andet tidspunkt fået hovedbygning af grundmurede huse. De blev revet ned i 1754 og erstattedes af bindingsværksfløje. 1842 opføres den nuværende hovedbygning i to stokværk med to sidefløje i ét stokværk.

Margaard 54. (B1 på kortet)

Hvem skal have prygl?

I gammel tid skulle bønderne fra Margaard til Dallunds Mølle for at få deres korn malet. De måtte da passere et led tæt ved Dallund, og her stod herremanden fra Dallund og morede sig med at svirpe

de sagesløse mennesker over ryggen med sin pisk.

Omsider tog bønderne mod til sig og klagede til deres egen herremand på Margaard, han forklædte sig da selv som bonde og tog med dem næste gang, der skulle males korn.

Ganske rigtigt stod Dallund-herremanden sin sædvane tro ved leddet med pirken i hånden. Den forklædte Margaard-herremand spurgte, om det var dem, der skulle have prygl, og den anden svarede ja. - »Så er det nok bedst, jeg får først«, råbte Margaardmanden, trak sin sabel og sprang af vognen. Da nu herren fra Dallund fik at se, hvem han havde for sig, kølnedes hans lyst til at slå, og han stillede sig aldrig siden ved leddet.

Når det påstås, at alle herrerne på Margaard var elskværdige folk, som hverken brugte træhest eller andre hårde metoder overfor deres undergivne, er det vist lidt for optimistisk bedømt. Sandt at sige var general Christian Schöller (d. 1778) vist nok en meget krasbørstig herre, der ikke sparede på røflerne, og det påstås da også, at han spøger i den gamle allé.

Margaard kendes i 1310, hvor den bl.a. ejes af Timme Lauridsen Abildgaard. Der står en borg på stedet. Muligt er dele af dens kældere bevaret i det nu stående hovedhus. 1694 erstattes borgen af bindingsværkshuse, og i 1745 opføres den nuværende meget fornemme rococo-hovedbygning for C.G. Grüner ved J.G. Rosenberg.

Mesinge

55. (C1 på kortet)

Hun skulle have været afsted.

Hindsholm og Fyns Hoved burde være det helt ideelle terræn for trolde og underjordiske, og hvis det ikke havde været for de mange kirker, havde vi sikkert haft en hel del af dem tilbage på lokaliteten. Nu synes de fleste at være forduftet, således også trolden i Mesinge.

Han boede i Mesinge banke, og oven på banken boede en gårdmand og hans kone. De havde et landbrug med en del dyr, hvori blandt køer. Konen brød trolden sig helt bestemt ikke om, for hun havde det med at gå og synge salmer, medens hun arbejdede, men

med manden stod han på den bedste fod, og de aflagde tit og ofte hinanden en lille visit og fik sig en snak om løst og fast.

En skønne dag kom manden imidlertid på, at han ville udvide sin besætning, og til den ende måtte han have en ny kalvebås. Den fik han godtnok også indrettet, men det viste sig snart at alle kalvene, som han stillede derind, lige så stille døde.

Selvom trolden aldrig sagde noget om sagen, når de sad og passerede, fik manden efterhånden en mistanke om, at han vist havde en finger med i spillet, og en aften spurgte han trolden direkte. Denne svarede, at båsen var blevet placeret et meget uheldigt sted, eftersom ajlen fra kalvene sivede direkte ned og lavede skjolder på loftet i hans dagligstue. Ja, det kunne ligefrem dryppe ned på hans bord, når han sad og spiste.

Så forstod bondemanden, at de mange kalvedødsfald var en fin hentydning fra troldens side om, at han egentlig helst så kalvebåsen flyttet et andet sted hen. Det blev den, og siden levede samtlige kalve.

I Mesinge Kirke havde de fået kirkeklokker, og dem kunne trolden ikke tåle lyden af, han holdt sig for ørerne og hylede og skreg, når klokkerne rungede. I nogle år holdt han ud, men en skønne dag gav han op. Han tog ind til Kerteminde og skaffede sig plads på en skude, som havde last til Norge. Dertil rejste han og slog sig ned et sted i Dovrefjeld.

Nogen tid efter kom en kertemindeskipper til Norge og gik i land i nærheden af det sted, hvor trolden nu boede, og da trolden hørte det syngende fynske mål uden for troldefjeldet, lukkede han op og inviterede skipperen ind i sin klippehule. De sludrede om Mesinge og om gårdmanden, som skipperen udmærket kendte, og da skipperen tog afsted, bad trolden ham om at hilse sin gamle ven.

»Ja, bi lidt«, sagde trolden med et fiffigt smil. »Kunne du ikke også være rar at tage en gave med til bondens kone fra mig?«

Det ville skipperen gerne, og trolden kom og stak ham en pakke i hånden, og med den rejste søulken tilbage til Fyn, hvor han traf bonden, afleverede hilsenen og gav ham gaven til sin kone.

Bonden var naturligvis glad for at høre, at hans gamle underbo havde det godt, men pakken til konen var han ikke stolt ved. Hun insisterede imidlertid på at åbne den, og i den lå der et smukt bælte med et stort spænde af sølv. Hun ville netop til at tage det på,

da bonden standsede hende:

»Det ville jeg ikke gøre, hvis jeg var dig«, sagde han advarende.
»Trollden kunne bestemt ikke lide dig, og jeg er ikke vis på, at der er lykke ved hans gave«.

Selvom konen ikke var meget for det, thi hun syntes om bæltet, fik manden hende alligevel overtalt til først at spænde det om et træ, som stod ude på gårdspladsen, så man kunne se, hvad der skete med det.

I samme øjeblik, bæltet var lukket om træet, begyndte det at rokke frem og tilbage, og pludselig var det som om en usynlig kraft rev det op af jorden, og det fløj afsted gennem luften med kurs mod Norge. - Og hvad trollden så ellers ville have haft konen til Norge for, når han ikke kunne fordrage hende, må guderne vide. Nu fik han i stedet noget at fyre i kaminen med.

Moderup 56. (BI på kortet)

Spøgelset Eriksen.

Et spøgeri plejer at være et anliggende, som mest gør krav på lokal opmærksomhed. Det er måske til nogen gene for beboerne i et bestemt hus, eller det driver sit spil inden for et begrænset område - f.eks. en kirkegård - hvis grænser man derfor helst ikke overskrider efter mørkets frembrud. Sagen drøftes på egnen, men den skal sandelig være af en dramatisk karakter for at kunne vække interesse på landsbasis.

Affæren omkring Niels Eriksen fra Moderup var en af dem, der drøftedes over hele kongeriget. Ja, der blev endog skrevet en vise, som gennemgik spøgeriet og dets følger i alle grufulde enkeltheder. Desværre er den vist nu helt gået i glemmebogen.

Første gang, man hører noget til Niels Eriksen er i det herrens år 1688. Han var da gårdmand i Moderup og var kendt som et begærligt, brutalt og kvindekært stykke mandfolk. På egnen mistænkte man ham for nogle år tidligere at have myrdet en omrejsende kræmmer, som han havde passet op i skoven Fleskeris ved Elved. Efter drabet var kræmmeren blevet udplyndret, og liget skjult ved en lille dam, som kaldes Kræmmerhullet, hvor det siden blev fundet.

Kræmmerne rejste dengang ofte rundt i månedsvis, og især henimod slutningen af en tur kunne de være i besiddelse af meget store kontante beløb, som de havde fået ind for varerne, og som de gerne bar på kroppen i et pengebælte eller en pengekat.

Indtil kræmmeren forsvandt, havde Eriksen siddet og hakket slemt i det. Nu var der pludselig blevet en påfaldende velstand i hans gård. Nogen egentlig sigtelse mod ham blev der dog godt nok aldrig rejst, og han døde en naturlig død som en holden mand i sommeren 1690. Den 9. juli begravedes han, og det var vel at forvente, at man dermed havde fred for ham.

Man blev imidlertid snart klogere, for allerede da ligfølget vendte tilbage fra kirken og kørte ind på afdødes gård, hvor gravøllet skulle drikkes, fik man øje på Eriksens spøgelse, der sad i en af loftslugerne og morede sig gevaldigt.

Derefter begyndte begivenhederne at tage fart på gården i Moderup: I starten mærkede enken nu ikke selv så meget til spøgerierne, men det tør siges, at andre gjorde. Eriksen huserede bl.a. i staldene, hvor han fandt opbyggelse ved at slå heste og køer løse, så de løb ud fra deres båse og lavede alskens ravage.

Han kylede rundt med korn, hø og halm på lofterne, så det hele efterhånden lå i én mismask, men det værste var nok, at hans interesse for det andet køn på ingen måde var blevet svækket: Når pigerne sad og malkede eller var ved at lave mad, mærkede de pludselig, at en iskold hånd gled op ad deres ben og kneb dem frækt i bagdelen.

Der var aldrig nogen at se, og når de med et rædselshvin smed hvad de havde i hænderne og flygtede i panik, hørte de en sjofel latter fra det tomme rum. - Til sidst var det ikke muligt at holde kvindeligt hjælp på gården.

Endnu værre blev det dog, da konen lidt senere kom i tanke om, at hun ville gifte sig påny, for det er nu sin sag at drive en gård uden en mand. Det lykkedes hende af finde en egnet gemal, og han rykkede intetanende ind på Eriksens gamle gård.

Det viste sig dog snart, at Eriksen ikke bifaldt partiet, og han udfoldede en ren terror over for parret: Når de om aftenen var gået til ro, varede det aldrig længe, førend den skinsyge gejst dukkede op. Han trak dynen af sin levende rival og satte sine benede fingre i hans sul, så han var både blå og gul over hele kroppen af dødningekneb. Enden på visen blev altid, at Eriksen fik efterføl-

geren fordrevet, hvorpå han selv triumferende lagde sig til rette på sin gamle plads ved siden af konen i ægtesengen.

En så kold sengekammerat brød konen sig forstæeligt nok ikke om, og hun og manden enedes om at få spøgeriet bragt til ophør. Sammen med nogle andre af byfolkene gik de en aften op til Eriksens grav på kirkegården, hvor de dryssede rigeligt med hørfrø i et bælte omkring den, thi over sådanne frø antages det, at spøgelser ikke kan gå.

Eriksen kunne. Få timer efter indfandt han sig på gården, som han plejede og tog fat på sine sædvanlige utyskestreger, nu blot endnu voldsommere.

Så forsøgte man sig med tørrede bær af flyverøn (et rønnetræ, der vokser på en murafsats, i et træ eller et andet sted, hvor dets rødder ikke har direkte forbindelse med jorden). Det viste sig imidlertid at være lige så virkningsløst, og derfor indså man, at det klogeste sagtens var at søge kirkens bistand.

En dag stillede de to hos provsten i Eilby. Han hed Rasmus Madsen Kverndrup og var kendt som en from mand og en stærk ordets forkynder. Han havde tidligere vist sig at være istand til at skaffe ro på steder, hvor det spøjte.

Kverndrup var nu ikke meget for at give møde hér. Han var ganske på det rene med, at Eriksen ville blive en farlig modstander, og længe forsøgte han at snakke uden om en nedmaning. Omsider indvilgede han dog i at vove en dyst: En aften først i august 1691 kørte han af gårde med kusken Niels Piber på bukken og med sine to sønner, Laurids Rasmussen Trane, der just var blevet præst og Mads Rasmussen Trane, der var student, i vognen hos sig. Destinationen var Eriksens gård i Moderup.

Da man var kommet ind på gårdspladsen og havde spændt fra, fik Niels Piber til opgave at udråbe gejstens navn med høj og lydelig røst. Det gjorde han, og det viste sig straks, at Eriksen ikke agtede at holde sig tilbage: Der kom et vældigt halmknippe flyvende ud fra en af loftslugerne, det ramte provsten, så han væltede omkuld.

Straks gik den nybagte præst, Laurids Trane, løs på spøgelsen med skriftens ord. Eriksen, som nu var dukket op ved siden af dem, betragtede maneren med et sarkastisk smil og sagde, at han vist ikke kunne siges at være værdig til en alvorlig opgave som denne, al den stund, at han jo dagen forinden havde muntret sig

ret eftertrykkeligt med en af tjenestepigerne i præstegårdens maltkølle.

Provsten, som just var kommet på benene igen, faldt i baldåne ved denne skånselsløse afsløring af sønnen som en ryggesløs vellystning, og da Eriksen i det samme slog bibelen ud af hånden på den forfjamskede Laurids, måtte studenten Mads i stedet træde i aktion. Det var vel meningen, at han engang, om studierne ellers faldt godt ud, skulle være præst, men han var alt for grøn til at mane et gespenst som Eriksen, og denne lukkede da også uden videre munden på ham ved at rive ham under næsen, at han engang havde stjålet et hvedebrød fra en bager.

Det var i virkeligheden lige førend Eriksen fik magten, og det er ikke godt at sige, hvad der var sket, hvis det virkelig var blevet tilfældet. Til al lykke havde provsten imidlertid nu sundet sig en smule. Han blev hjulpet på benene, og så tog han ellers fat med skriftens stærkeste ord.

På Kverndrups levnedsførsel var der ingen plet, så snart var Eriksen på retræte: Baglæns blev han drevet ud gennem porten og ned i en sump kaldet Eilers kær. Her i den bløde jord sank han langsomt ned, og de to sønner samt Niels Piber kom slæbende med en kølle og en tilspidset pæl, som skulle drives ned over ham.

Inden jorden imidlertid lukkede sig over Niels Eriksens hoved, udråbte han en forbandelse over provsten og hans sønner, som ikke skulle leve år og dag derefter. Men så var det også sket med ham, og den spidse pæl dreves med vældige kølleslag ned i jorden, hvor han var sunket, så han spiddedes til stedet.

Forbandelsen gik snart i opfyldelse: Allerede få dage efter, nemlig d. 8. august, døde gamle provst Kverndrup, og d. 15. februar 1692 afgik Laurids ved døden. Samme år d. 20. juli måtte Mads gøre de to andre følge i det hinsidige, og den eneste overlevende var således Niels Piber. På ham havde den uhyggelige oplevelse imidlertid taget så meget, at han gik fra forstanden og blev til gru og ynke for alle.

Spøgelset Eriksen viste sig mere resistent, og den pæl, som var brugt var åbenbart hverken af egetræ eller behandlet ordentligt med tjære. Få år senere væltede den nemlig om, og så var gejsten atter på fri fod. Han tog fat i gården på en frisk med sin gamle energi, og endnu op i forrige århundrede gjorde han sig bemærket ved at lede vejfarende ved Moderup på vildspor, slå kreaturer og

heste løse på gården eller ved pludselig at puste en hob aske fra ildstedet ned i grøden, så den blev uspiselig.

Ingen præst havde længere lyst til at vove pelsen og mane Eriksen ned for anden gang, og derfor måtte man kønt tåle spøgerierne, indtil de ebbede ud af sig selv.

Nakkebølle 57. (B2 på kortet)

En berømt hekseriaffære.

Fortællingen om Nakkebølle-hekseriet er i sig selv intet sagn, men en historisk velfunderet beretning fra en tid, hvor skarnsfolk forjorde værgeløse medmennesker for - naturligvis - når deres onde kunster opdagedes, at blive behørigt torturerede samt brændt på bålet.

I de fleste tilfælde var anklagerne grundløse, og mange uskyldige - mest kvinder - led døden for gerninger, de aldrig havde begået.

Dog: Nutidens nøgterne mennesker er tilbøjelige til at tro for godt om heksene og for slet om de mennesker, der bragte dem på bålet. Nogle af de straffede troede virkelig selv, at de kunne forvolde ondt og havde viljen dertil. At enkelte vitterlig har besiddet visse evner til at gøre fortræd - f.eks. gennem hypnose og suggestion - er absolut muligt.

I 1584 ægtede herren til Nakkebølle, Eiler Brockenhuus (d. 1602), Anne Bille fra Hvidkilde (d. 1640). Herved forbigik han jomfru Christence Kruckow, som var i huset hos ham, og som dengang har været omkring de 30 år. Jomfruen havde vel gjort regning på selv at blive frue til Nakkebølle, og i sin bitterhed besluttede hun at tage en frygtelig hævn over den foretrukne Anne Bille.

Allerede under vielsen i salen på Nakkebølle d. 9. august, var hun på færde. Fredagen forinden havde hun sammen med Onse Lauridsdatter og Johanne Jenses målt brudesengen med et bånd, og medens vielsen stod på, havde de slået knude på båndet, hvorved de mente at nedkalde ulykke over Anne Bille.

Men ikke nok med det. Jomfru Anne havde taget en forgjort edderkop og lagt den i noget fåremæksost, som hun bød fru An-

Nakkebølle trues af brand, hvis nogle af træerne omkring den fældes.

ne. Denne, som vist anede uråd, nægtede at spise deraf og reddede måske derved livet.

Christence Kruckow var imidlertid fast besluttet på een gang for alle at knække rivalinden. Hun fik en af sine to medhjælperer til at gøre en voksdukke i fru Annes billede, den bar Christence under armen i 40 uger - den tid det tager fra undfangelsen til et foster er fuldbårent - dernæst blev dukken døbt af præsten i Aastrup, hr. Mads, og en fredag nedsattes den under fru Annes kir-

kestol med ordene: »Nu sætter vi al fru Annes lykke og velfærd ned!«

For at det ikke skulle være løgn, fik jomfru Christence Thomas Smed på Nakkebølle til at gøre sig tre stålkors, de blev indvundet i sort tråd og omviklet med de tre troldkvinders hovedhår samt sluttelig emballeret i silkepapir og anbragt under fodenden i den stakkels fru Annes seng. Resultatet af disse koglerier blev, at fru Anne i et tidsrum af 14 år fødte 17 børn, som enten var dødfødte, eller som døde umiddelbart efter fødslen.

Man var ikke i tvivl om, at fru Annes vanheld skyldtes hekseri, og efterhånden havde man held til at finde frem til de rette skadevoldere. I årene 1596 og 97 verserede sagen, som endte med, at de to bønderkvinder blev brændt på bålet, medens den egentlige hovedperson, Christence Kruckow, takket være sin adelige byrd, slap med skrækken.

Siden udviklede Christence sig to gange i heksesager i Aalborg. I 1611 var hun påny med til voksdukke-magi for at skade nogle uvenner, men sagen afsløredes inden den ret var kommet igang, og hun slap påny for en alvorlig dom. Endelig forgjorde hun engang op imod 1620 præsten ved Aalborg Vor Frue Kirke, David Klyne's kone, så denne mistede sin forstand, og nu faldt hammeren.

Jomfru Christence førtes til København for at blive afhørt og domfældt dér, de andre kvinder, som havde været implicerede, brændtes i Aalborg.

At Christence virkelig har gjort sit bedste for at ødelægge den ulykkelige præstefrue, kan næppe omtvistes. Der fremlagdes da også et overvældende materiale imod hende både vedrørende denne sidste sag og en række andre, og hun erkendte blankt sin skyld. Dommen lød på halshugning.

På Skovbakken ved Aalborg - byen hvor hun længst havde drevet sit uvæsen - henrettedes hun i sommeren 1621. Således endte en af vore mest bemærkelsesværdige hekseprocesser, og selvom man måske trækker på skulderen af selve hekseriet som overtro, må det erkendes, at jomfruen var et menneske, som havde viljen til at gøre fortræd, og som selv var fuldt overtødt om sin magt dertil.

Christence Kruckow har indlagt sig fortjeneste ved inden sin død at oprette et legat for fattige studenter ved Københavns Uni-

versitet, det uddeles den dag i dag under navnet: »Den halshuggede jomfrus legat«. Blandt synlige minder om hende kan nævnes det berømte Nakkebølle-tæppe fra 1589, på dette rigt broderede stykke, som det har taget år at forfærdige, har også hun arbejdet.

På Nakkebølle går en grå dame, som er set af mange. Nogle påstår, at det er Christence Kruckow, som efter døden har måttet vende tilbage til den sydfynske herregård, hvor hun forvoldte så megen fortræd. Andre mener, at den grå dame er genfærdet af en frue, som af sin opfarende gemal blev kastet ud af vinduet og i faldet mistede livet.

På loftet vandrer en godsforvalter hvileløst omkring i de stille nat-tetimer, han er klædt i hvidt og har gloende øjne. Han havde stjålet af herremandens kasse, og da det blev opdaget, hængte han sig i en loftsbjælke.

Udenfor Nakkebølle står nogle ældgamle træer, de må aldrig røres, thi i dem er gårdens ild sat hen. Da man for ikke ret mange år tilbage ville skære nogle grene bort, som hang i vejen, udbrød der straks en mindre ildløs. - Siden har ingen haft lyst til at friste skæbnen ved at røre træerne.

I 1200årene står der en borg i skoven Enemærket, det bevarede voldsted kaldes »Herregårdsholmen«. I 1300årene opføres en ny borg i Hønsesosen. Den har bestået af et enkelthus. Den afbrændes i 1534 under Grevens Fejde. 1559 opføres herreborg af Susanne Bølle og Jacob Brockenhuus på gravomgivet voldsted. 1710 tages noget af det øvre stokværk og gavlene ændres. 1870 ombygges hovedbygningens overdel påny i nyrenæssance.

Nedergaard 58. (C2 på kortet)

På det gamle Nedergaard var et værelse med en seng, der altid skulle stå opredt. Hver nat dannedes i den en fordybning, som om en hund havde ligget der. Også mange nisser meldtes der om, men efter at hovedbygningen i 1867 blev bygget om, forsvandt de.

Ikke langt fra gården er et væld i en eng, og der skal en kedel med penge være sat ned.

Selvom Nedergaard kendes i 1409, kender man faktisk intet til dens bygninger, før der i 1720 opføres en enetages hovedbygning i egebindingsværk. Den nye hovedbygning fra 1867, som erstatter bindingsværkshuset, står endnu.

Nielstrup 59. (C2 på kortet)

Fra herregården Nielstrup berettes om en myrdet jomfru ganske svarende til et sagn fra Hvidkilde (se denne gård).

Engang skulle en mur på Nielstrup nedbrydes i forbindelse med sammenlægning af nogle værelser, men da man tog fat på arbejdet, blev der en puslen og rumsteren, så der snart ikke var til at være på gården. Det påstås, at en jomfru, som havde stået i forhold til en hund, står indemuret dér.

I mejeriet gik også spøgeri, det lød som om der hver nat kærnedes smør.

1325 tilhører Nielstrup Niels Brock. I midten af 1400årene står der en befæstet borg, som 1535 under Grevens Fejde afbrændes. Få år efter erstattes den af trefløjet hovedbygning med tårn. Den erstattes i 1820 af den nu stående hovedbygning i ét stokværk.

Nordskov 60. (B2 på kortet)

På Nordskov kunne portene aldrig stå lukkede om natten, fordi der skulle spøgeri igennem. Hver midnat kom en karet med fire for jagende op i gården, og i avlsbygningerne kunne man høre, at hakkelsesmaskinen gik.

Nordskov ejes i 1495 af Joachim Bast. Først i 1700, hvor der opføres en ny hovedbygning af bindingsværk i to stokværk, ved man noget om husene. I 1901-18 finder store istandsættelser sted.

Nyborg Slot

61. (C2 på kortet)

Bed abemanagerne sig mon fast?

Christian II fødtes på Nyborg Slot i 1481, og medens han endnu var spæd, smuttede en stor, tam abe, de havde på slottet, en dag ind i værelset, hvor vuggen stod; den greb prinsen, sprang ud af vinduet med ham og klatrede op på taget, hvor den satte sig til at lege med ham.

De chokerede hoffolk lokkede for aben, og det lykkedes dem virkelig at få den til at komme ned med barnet, som var ganske uskadt. Man har senere udtydet denne begivenhed som et varsel om Christians ophøjelse til konge over trede riger samt hans efterfølgende fald til landflygtighed og sluttelig fangenskab.

På Nyborg Slot sad engang en kongelig lensmand, som havde en meget smuk hustru. Hun var noget yngre end han, og underholdt sig derfor en hel del med en af mandens svende. En skønne dag kom de tos kærlighedsforhold imidlertid for dagen, lensmanden lod svenden gribe og drog omsorg for, at han blev henrettet i Borgskoven udenfor Nyborg.

Da fruenerne erfarede, hvilken trist skæbne hendes hjertenskær havde fået, græmmede hun sig til døde. Hun går endnu hver nat fra Nyborg Slot og ud til stedet, hvor elskereren led døden. På armen bærer hun et lille barn.

Nyborg Slot ejedes i 1175 af Knud Pritzlavsen, der opførte en romansk borg. I 1200 overgik den til kronen, som udbyggede borgen og udstyrede den med et kernetårn, hvis underdel endnu står og kaldes Knudstårnet. 1265 opføres palatium i to stokværk, det indgår i den endnu bevarede hovedbygning. 1470 forlænges palatiet mod syd og forhøjes med et stokværk. 1549 forlænges kongefløjen og Stranges Tårn opføres. 1607 ombygges slottet, og 1630 opføres en østfløj. 1670-1722 forfalder slottet, sydøsttårnet og den gamle ringmur rives ned sammen med de bygninger, der knytter sig til den. Kongefløjen ombygges indvendig. 1789 nedrives Stranges Tårn, 1828 fjernes vægtergangen, 1873 fjernes resten af nordfløjen. 1917-23 fremragende dygtig restaurering ved Mogens Clemmensen, der gengiver hovedhuset den oprindelige skikkelse.

Bag Odense slots venlige barokfacade skjuler sig et gammelt kloster og dele af en kongsgård. Her huserer et ondsindet gespenst, der engang dræbte en student ved at klaske ham mod loftet.

Odense Slot

62. (B1 på kortet)

Dræberspøgelset.

Der berettes en forfærdelig historie om tre unge mennesker, som ødelagdes af et spøgelse på Odense Slot. Det skal have drejet sig om to brødre Pade samt en unavngiven person.

De tre var »studenter« og havde hørt så megen tale om spøgelsesværelset på slottet; de syntes, det kunne være ganske fornøjeligt at stifte nærmere bekendtskab med et gespenst, og fik da lov til at overnatte på stedet.

Ud på natten blev der en puslen rundt. Den dristigste sprang ud af sengen, tiltalte spøgeriet og sagde, at nu ville de have ro. Så hørte de andre, som havde søgt beskyttelse under det værn, en dyne udgør, hvordan den formastelige blev klasket op mod loftet nogle gange. Han skreg højt, men pludselig blev alt stille, og de tvende kujoner turde end ikke kigge ud.

Næste morgen fandt man den ene af brødrene Pade liggende død på gulvet. De to andre var blevet ganske forstyrrede i deres hoveder af skræk og blev aldrig siden normale. Det menes forresten at være sidste gang, det har spøgt i værelset.

1280 var Odense Slot johanitterkloster kaldet Sct. Hans Kloster og i 15.- og 16. århundrede opføres et trefløjet klosteranlæg med kirke. Efter reformationen får stedet navnet Odensegaard og 1575 ombygges det og får to tårne. 1720-23 ombygges sydøst og vestfløjen, nordfløjen opføres i to stokværk ved J.C. Krieger. 1790 moderniseres slottet og 1840 og 1902 foregår der istandsættelser. 1927 omdannes det til administrationskontorer.

Oregaard

63. (B1 på kortet)

Palnatokes hår, hekseri og spøgelse.

I første halvdel af 900'erne boede der på Fyn en mægtig jarl, der hed Palnatoke. Det var ham der grundlagde det navnkundige krigersamfund, Jomsborg, som menes at have ligget et sted ved Oder-flodens munding.

Især Nordfyn gør krav på Palnatoke, og han skal have haft et helt system af borge ved kysten, således en borg i Baaring skov, Oregaard og Harridslevgaard. Et sagn fortæller, at da Harald Blåtand engang besøgte jarlens borg i Baaring, forelskede han sig i en kvinde dér, som siden fødte ham en søn. Han døbttes Otto, men hans kongenavn blev Svend med tilnavnet Tveskæg. Palnatoke blev hans fosterfader og tog sig af drengens opdragelse og uddannelse.

Forholdet mellem kongen og Palnatoke var ofte noget anspændt, sikkert fordi kongen var bange for, at den tapre og stortalende jarl skulle få for megen magt, og da Palnatoke engang i et lystigt lag pralede med, at han i en vis afstand kunne skyde et æble ned fra en pog med sin bue og pil, tog Harald ham på ordet.

Nu betød »pog« både stok og dreng på gammelt dansk, men kongen valgte at lægge den sidste betydning i ordet. Ydermere forlangte han, at det var Palnatokes egen søn, Odinkar, der skulle bære æblet på hovedet. Der måtte kun skydes én gang, og var han

Oregaard, hvor Palnatoke kan trækkes i håret, hvor hekse har drevet deres skumle færd, og hvor en bestand af elskelige spøgelser kan mønstres.

uheldig at ramme ved siden af eller dræbe sin søn med skuddet, ville han selv blive dræbt som en æreløs mand.

Det uhyggelige skydestævne skal have fundet sted ved en gård uden for Fjeldsted eller ved Skydebjerg, som nogen vil vide skylder samme begivenhed sit navn.

Palnatoke, som var en rolig mand, fortrak ikke en mine: Han stillede drengen op og anbragte æblet, så det balancerede på hans hoved. Han sørgede for, at drengen kom til at stå med ryggen mod skudretningen, så synet af pilen ikke skræmte ham. Dernæst indskærpede han knægten, at han ikke måtte røre sig den mindste smule, når han hørte pilen komme susende, for så var det ude med dem begge.

Derefter gik Palnatoke tilbage på den afstand, som kongen havde befalet. Han tog to pile fra sit kogger, spændte buen, tog omhyggeligt sigte og skød den ene pil af. Den svirrede gennem luften, gik nok så nydeligt gennem midten af æblet og rev det ned af Odinkars hoved.

Kongen måtte anerkende, at det visseligt var et mesterligt skud. Han undrede sig imidlertid over, hvad Palnatoke ville med to pile, når der kun var tilstået ham eet skud? Jarlen smilede og sagde, at hvis han havde haft det uheld at ramme forkert med det første skud, så det var gået ud over drengen, skulle han have vidst at ramme så meget bedre med det næste, for det var jo en skam, at den uskyldige skulle lide og den skyldige slippe fri!

Harald Blåtand forstod den forblommede trussel, og han glemte den aldrig. Han ventede nu blot på en gunstig lejlighed til at få ryddet jarlen af vejen.

Det varede ikke så længe, inden han fik chancen: Sammen med Palnatoke og sine andre stormænd var han om vinteren i Skåne, og hér berettede han en aften ved et drikkegilde om sine udmærkede evner som skiløber - en kunst han påstod at have lært af finlapperne.

Naturligvis kunne Palnatoke ikke holde sin store mund lukket. Han havde den frækhed at påstå, at han stod langt bedre på ski end kong Harald, og det endte med, at kongen rejste sig fra højsædet og råbte, at så skulle jarlen sandelig også få lov til at vise sine færdigheder. Næste dag skulle han stå på ski ned ad Kullagniben - en af Kullens stejleste klipper, og gjorde han det ikke, ville det gå ham ilde!

Den gæve fynbo gav naturligvis ikke op for bollemælk: Næste dag stillede han med et par ski og en lille, kort stav på Kullagniben, og i kongens og de andres påsyn spændte han skiene på fødderne, satte af og fór ned over fjeldet, så sneen hvirvlede efter ham. Den lille stav brugte han til at støde fra med, når han kom for tæt til en klippeblok.

Tilslidst tabte man ham af syne, og ingen blev derfor klar over, at han ramte mod en stor sten, så hans ene ski knækkede, og han selv styrtede. Palnatoke kom dog intet til. Han gik lidt videre frem og opdagede da, at han uvægerligt var omkommet, hvis ikke han var styrtet, for pludselig faldt klippen lodret ned mod havet. Det var således hævet over enhver tvivl, at kongen ønskede at skaffe sig af med ham.

Forståeligt nok blev Palnatoke rasende, og han svor at tage hævn over den ondsksfulde kong Harald. Han var så heldig, at der just sejlede et skib forbi. Han præjede det og fik det til at lægge ind ved klipperne, hvorpå han selv klatrede ned og sprang ombord. Han blev sejlet over til Svend Tveskæg, som han sluttede sig til.

Siden fandt Haralds folk Palnatokes ski på stranden, og man var enig om, at han nok var omkommet ved at styrte i havet.

Svend Tveskæg kom ikke for godt ud af det med sin far, og det endte med, at han kom i åben krig mod ham. I denne støttede bl.a. fynboerne Svend. En tid måtte Harald Blåtand rømme af landet, men han kom siden tilbage med en styrke krigsmænd, hvormed han tog kampen op mod sin søn. Det kom til et vældigt slag, og medens nogle mener, at det fandt sted på Helgenæs, er andre sikre på, at det var på Bornholm.

Nok er det: Man kæmpede hele dagen, uden at nogen af hærene kunne få overtaget. Kampen indstilledes så, og det var meningen, at der skulle forhandles om fred dagen derpå. Efter aftensmåltidet fik kong Harald trang til at lette sin bug, han gik derfor alene ud i skovkanten, hvor han satte sig på hug og bøjede kroppen forover.

Den altid vågne Palnatoke, som naturligvis støttede Svend, var listet hen ved skoven for at spejde, og da han så sin plageånd i den jordnære stilling, forstod han, at nu var chancen for hævn der. Han drog en pil af koggeret og ekspederede den afsted mod den intetanende monark. Så djævelsk ramte den, at den trængte ind gennem hans bag og først standsede farten, da den stak ud af

munden.

På kongens skrig kom hans hirdmænd ilende. De bar ham tilbage til hans telt, hvor han imidlertid kort efter udåndede. Han blev med pomp og pragt begravet i den kirke i Roskilde, som han selv havde ladet bygge, og Svend blev konge.

Palnatoke synes nu at have slået sig til ro på sine fynske borge, og en skønne dag var hans liv til ende. Som en tapper høvding blev han naturligvis højsat. De lærde er imidlertid uenige om, hvor det kan være sket: Mellem Odense og Aasum ligger Palles høj, og her vil odenseanerne have, at han skal ligge. På Nordfyn er man imidlertid ikke et øjeblik i tvivl om, at det rette hvilested er Lonehøj eller Låddenhøj ved Harridslevgaard. Det fortælles endog, at der går en løngang fra gården ud til højen, hvad man så ellers har brugt den til.

Somme vil imidlertid vide, at Palnatoke overhovedet ikke er død, men at han på samme måde som Holger Danske sidder og sover, og hvad mere er, de siger, at han sover i min kælder her på Oregaard! Der skal være et hul i muren, og hvis man stikker armen dybt nok ind, kan man med hånden få fat i hans hår og rykke en tot ud. Nu har jeg troligt stukket hånden ind i alle de huller, jeg har kunnet hitte, men jeg må til min beklagelse melde, at jeg indtil nu kun har fået spindelvæv o.l. mellem fingrene, så det er åbenbart ikke det rette hul, jeg har fundet. Jeg lover imidlertid, at hvis jeg en dag skulle hitte hullet og få fat, så rusker jeg ordentligt til, så gamle Palnatoke vågner, springer op og redder Danmark ud af alle vanskeligheder. Holger Danske synes det jo ikke muligt at få sparket liv i.

Palnatoke rumsterer en hel del på Nordfyn: I mørke forårs- og efterårsnætter rider han på evig jagt afsted over landet under navnet Palle Jæger.

En skikkelig husmand, som var på vej hjem over Ørbæk mark, hørte pludselig Palle Jæger fløjte efter sine hunde. Han var helt klar over, at så skulle bæsterne pudses på en eller anden, og han var kvik nok til at forstå at det meget vel kunne være på ham selv. Derfor skyndte han sig at bore sin stok fast i jorden og slå sin kavaj om den, for at den skulle ligne et menneske og måske opholde hundene en smule. Og så tog han træskoene i hånden og smurte hjemover.

I samme nu han var inden for døren og fik smækket den i, var

hundene fremme, de kradsede på og holdt et farligt hus, men da der var skåret et kors i døren, kunne de ikke komme ind. - Næste morgen gik han ud for at se til stok og kavaj. Da var det hele revet til små stumper og spredt ud over et stort areal.

I Allesø var en mand en aften gået uden for huset for at forrette sin nødtørft. Bedst som han sad bag en busk og filosoferede over tilværelsen, kom et par vældige hunde med gloende øjne og snusede ham bagi. Han kom ellers på benene i en fart, og med bukserne slaskende om haserne, tiltrådte han i hop og spring en lidet flatterende retræte. Bag sig hørte han en skraldende latter. Det var Pal-le Jæger.

Hans Johansen Lindenov (1542-96) ejede blandt flere godser - såsom Gaunø og Dronninglund - også Oregaard, og det er antagelig ham, der har bygget den endnu stående hovedbygning.

Engang omkring 1595 var han kommet i et alvorligt modsætningsforhold til Oregaards foged, Jørgen Ibsen eller Jepsen, som nogle kalder ham. Måske var det regnskaberne, det havde været galt med. Allenfals blev enden på visen, at Jørgen Ibsen og hans kone, Karine, blev sat på porten og kom ud af gården i stor hast. Det skal i samme forbindelse være kommet til en heftig ordveksling, hvorunder fogedparret lovede, at der ville ske herremanden en ulykke. Det er den slags folk siger, når de bliver ophidsede, og i regelen bør man nok ikke lægge for stor vægt på slig vredessnak. I dette tilfælde tyder meget imidlertid på, at forbandelserne ikke alene var mente, men at man også efter bedste evne søgte at sætte magt bag dem.

Et års tid efter sammenstødet med fogeden, blev Lindenov syg, medens han opholdt sig på Oregaard. Der blev tilkaldt en badskærer fra Odense, for det stod straks klart, at tilstanden var alvorlig. Den brave mand fik lov til at udfolde samtlige sine lægekunster: Han årelod den syge og gav ham diverse hemmelighedsfulde tinkturer samt laxativer, men alt til ingen nytte. Den 23. maj 1596 udåndede Hans Johansen Lindenov på sin fynske herregård.

Enken, Margrethe Rosenkrantz, blev ude af sig selv af sorg og raseri og lod badskæreren fængsle, fordi hun mente, at han med sin doktoreren havde taget gemalen af dage, og selv om den arme mand fastholdt sin uskyldighed, lod hun sig ikke blødgøre. Først et kongebrev fra Chr. IV bragte hende til fornuft, så hun lod bad-

skæreren sætte på fri fod igen.

Hermed var sagen dog ingenlunde til ende. Det stod Margrethe Rosenkrantz klart, at nogen gennem hekseri havde nedkaldt sygdommen over Hans Lindenov, og hvem havde vel bedre grund til den slags end fogeden Jørgen Ibsen og Karine?

De to arresteredes, og da de naturligvis ikke straks ville tilstå deres onde kunster, tog man forskellige krasbørstige midler i anvendelse for at hjælpe lidt på deres hukommelse og åbne for deres talegaver.

Det endte da også med, at Karine brød sammen og tilstod det hele: Hun havde med mandens assistance udført den berygtede og dengang meget frygtede voksdukkemagi, hvis reelle kraft datidens mennesker var fuldt overtydet om. Og magien havde været rettet mod Hans Lindenov.

Til sådanne formål modelleredes en lille voksdukke - i dette tilfælde var der tale om hele tre - hvori der helst skulle ligge indkapslet hår, negle eller andet fra kroppen på den, der skulle skades. Dukken burde selvsagt ligne offeret mest muligt, og den blev båret på kroppen af heksen, som hun vel må kaldes, i ni måneder - den tid, det tager for et menneskefoster at blive fuldbårent.

Under udfoldelse af bestemte ritualer blev dukken nu »født«, og det næste var at få den døbt. Det skulle gøres af en rigtig, ordineret præst i en kirke, ganske som man døber et barn, og den slags hundekunster lod ikke helt få præster sig forunderligt nok bevæge til - sikkert mod en rundelig godtgørelse.

I den aktuelle sag gik man til Ore Kirke med de tre dukker, og præsten Hans Jacobsen døpte dem. Det sagde Karine, at hun ikke havde noget mod at tilstå, for hun hadede præsten, der engang havde straffet hendes mand, fordi han ikke kunne sin børnelærdom fra bibelen; noget som i de tidlige protestantiske tider ansås for en alvorlig forseelse.

Men det blev værre endnu: Efter dåben havde man taget gulvflikerne i Lindenov'ernes herskabsstol op og gravet en grav, som dukkerne var blevet lagt i, hvorefter der var foretaget jordpåkastelse og fremsagt ordene: »Nu sætter vi Hans Lindenovs liv og velværd ned!«

Der blev gravet i kirken - og man fandt virkelig de tre dukker!

Præsten, der åbenbart ikke kunne komme uden om sin medvirken, blev prompte afskediget fra sit embede, hvilket vist egentlig

måtte siges at være nådigt sluppet. Fogedparret gik det langt værre: De dømtes ved Ore birketing til at have deres liv forbrudt ved hekseri, og d. 22. marts 1597 måtte begge bestige bålet på Ore-birk.

Hans Lindenov's og Margrethe Rosenkrantz' søn, Laurits Lindenov, (d. 1635) arvede Oregaard og færdes stadig på gården i ny og næ. Jeg har selv set ham to gange, min svigermor så ham én gang. Han kom ved den lejlighed gående tværs over gulvet i en stue, som nu er inddraget i et større rum, og forsvandt ind i væggen. Da vi restaurerede huset, fandt vi en blændet dør på stedet, hvor han var forsvundet.

Lauritz Lindenov optræder i sort tøj med en stor hvid barokkrave, der falder ned over skuldrene. Han er lyshåret med lyst hage - og overskæg. En statue af ham findes i Aarhus domkirke, her er han iført sort harnisk. Spøgelset har udpræget lighed med denne statue.

Statholder i Norge, senere stiftamtmand over Fyn, Erik Banner (d. 1687) ser man intet til på gården, men måske er det lyden af hans støvler, der undertiden høres ved nattetid, og nogle af de mange jagthunde, som han yndede at omgive sig med, kan endnu træffes, bl.a. en brun- og hvidbroget hønsehund og en ganske lys lille jagthund. Den brune og hvidbrogede har jeg set én gang, den lyse har hele familien flere gange stiftet bekendtskab med: Den optræder i sent efterår og tidligt forår, hvor den undertiden løber med ud, når de andre, levende, hunde skal luftes. - Man ser den aldrig komme ind og mærker ej heller noget til den i huset. Vore hunde reagerer imidlertid ofte på noget, som mennesker ikke kan se.

En ung pige blev engang under et angreb på borgen, som Oregaard engang var, forfulgt af fjender. Hun flygtede, kastede sig i voldgraven og druknede. Hun skal stadig gå i alleen om natten, hvor hun forhen blev set af mange. Det er antagelig hende, der også undertiden opererer inde i hovedbygningen, hvor hun et par gange har vækket sovende herrer og iøvrigt til tider fylder et rum med duft af gammeldags parfume.

På pladsen hvor den gamle avlsgård lå, spøger både en hvid hest og en stor orne. Under jorden skal der gå en løngang fra gården og op til den nærliggende skov.

Paddesø

64. (B1 på kortet)

Gaarden der sank.

Når man kører forbi Paddesø (nogle staver det Padesø) på landevejen, kan man se en lille sø, som ligger smukt i det bakkede terræn. I den skal vandet være overmåde dybt, og i gammel tid skyndte bønderne sig at køre forbi den, når det var efter mørkets frembrud, for man vidste nok, at dér drev den onde selv sit spil.

Engang satte nogle unge mennesker fra egnen sig for, at de ville prøve at lodde dybden i søen. De fik derfor fat i en ordentlig mængde reb, bandt et tungt lod i den ene ende og tøjrede den anden til toften i en båd, hvorefter de roede ud midt på søen. Dér lod de rebet gå ud, og det standsede ikke, førend man var nået dertil, hvor det var bundet fast i toften. Nogen bund nåedes altså ikke.

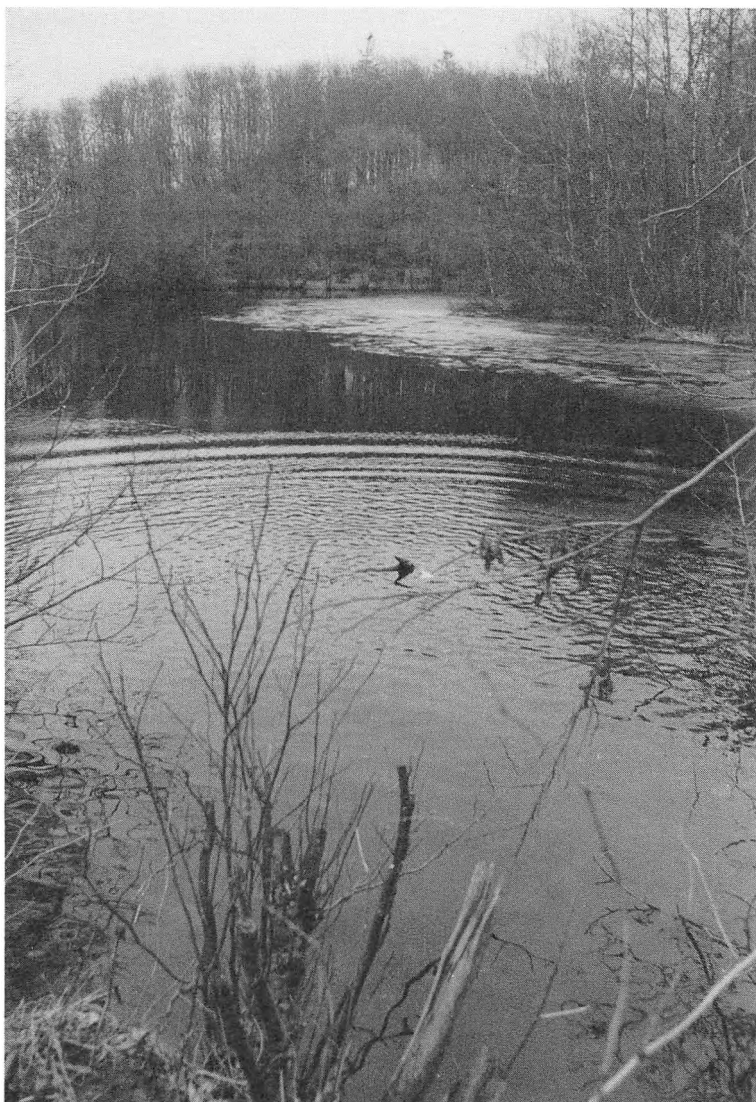
Netop som man ville til at trække rebet ind, mærkedes der et vældigt rusk i det, og da det kom helt op, viste det sig, at loddet var forsvundet. I dets sted var der bundet et bukkehorn - andre siger en oksepande. Nu var man helt på det rene med, hvad det var for kræfter, der huserede i søens dyb og sørgede for i en hast at komme ind på det tørre.

Der hvor søen nu ligger har der ifølge sagnet ikke altid været vand. I gammel tid var der tørt land, og midt i det hele lå en stor gård. De mennesker der boede på stedet, var nogle slemme, gudløse personer, de viste sig aldrig i kirken og havde kun hånsord til overs for præst og menighed.

En dag - og det har vel været ved en af årets store højtider - sad gårdsfolkene sammen om et veldækket bord. Man havde fået rigeligt både at spise og drikke, og talen faldt nu på kirken og præsten.

Pludselig fik gårdens ejer en lys idé: Man burde lave et nummer med pastoren og gøre ham helt til grin. Derfor slæbte man gårdens store so fra svinestien og ind til et af gårdens sengesteder, hvor den blev lagt i halmen, fik en dyne over sig og en rød nathue på hovedet.

Så gik der ellers bud til præsten, om ikke nok han hurtigst muligt ville komme til gården, for gammelmor var blevet syg, og det stod klart for alle, at hun ikke havde langt igen. Selvom hun hidtil havde haft svært ved at forlige sig med kristendommen, ønskede

Paddesø, hvor gården sank, og hvor en tyr gik med til bunds. - Men den blev der ikke.

hun nu at gøre afbigt og blive berettet, så hun i fred med både Gud og mennesker kunne drage det sidste suk.

Præsten ville naturligvis særdeles gerne hjælpe. Ikke alene var den gamle kone i sjælenød, men han så også straks en chance for at komme på talefod med gårdens øvrige beboere og få dem omvendt. Han skyndte sig derfor at pakke altergangssættet sammen, iførte sig ornat, stak den store bibel under armen og begav sig afsted.

På gården modtog man ham med traurige miner og bøjede hoveder. Man var synligt påvirket af det triste, som nu ventede den afholdte husfrue.

Pastoren blev ført ind i stuen, hvor den syge lå. Der var halv-mørkt, og forhænget til sengestedet var trukket halvt for. Han kunne dog nok høre, at der lå nogen derinde, og de hivende åndedræt lod formode, at enden nok var nær.

Manden foreslog, at præsten skulle vente lidt med at gå helt hen til den syge. Måske ville det blive hende en alt for stærk oplevelse. Bedst var det sagtens, hvis han først på afstand læste op af den hellige skrift, og det gjorde den intetanende præst så, efter at han forinden havde lagt sin kalot og berettelsessættet fra sig på en skammel, der stod i et hjørne.

Det blev til mange Guds ord, og de tilstedeværende hostede og snøftede uafsladeligt - de var åbenbart stærkt grebne. Pastoren mente derfor, at nu måtte tiden til en personlig henvendelse være inde. Han lagde bibelen på skamlen til de andre ting, gik hen til sengestedet og trak forhænget til side.

Et par enfoldige blå øjne under lange øjenvipper tittede ham i møde, en tryne vippede for næsen af ham, og der lød et tydeligt »røff« fra »patienten«.

Præsten indså, at han var blevet holdt for nar, og hvad værre var, at man havde hånet den kristne tro. Vred og fortvivlet løb han ud af værelset, medens folkene vred sig af grin og tørrede store glædestårer af øjnene.

Ikke så snart var han kommet uden for gården, førend han vendte sig om, løftede hænderne mod himlen og nedkaldte forbandelsen over stedet. Og hvad skete? - Der lød en rumlen fra jorden, gården med både so og indvånere sank i dybet, medens støvskyer stod op i luften. I det samme begyndte vand fra underjordiske væld at fosse ind, og længe varede det ikke, førend der på går-

dens sted lå en sø.

Det hele skete for øjnene af præsten, der ganske forstenet be-
tragtede de voldsomme resultater af sin forbandelse. Først da van-
det var faldet til ro, kom han så meget til sig selv, at han kunne gå
hjem. På vejen kom han i tanke om, at han havde glemt kalotten,
bibelen og berettelsessættet på gården, og af en eller anden grund
gik han tilbage til søen. Dér flød skamlen rundt, og på den lå de
glemte effekter ganske uskadede.

Hvis det var himlens dom, der havde ramt gården, var det kun
naturligt, at man ville holde sin repræsentant, præsten, skadesløs.

Hertil minder sagnet meget om en række andre sagn om dybe
søer og moradser rundt om i landet, men der er en »krølle« på
denne fynske udgave, som de andre mangler:

Sammen med gården var en stor tyr, som stod i stalden, gået til
bunds og den havde ingen lyst til at drukne. Da den ikke kunne
komme op gennem vandet, borede den sig i stedet ind i siden på
søen lige til Alsbo banker, hvor den gjorde et kast med hovedet, så
der blev brudt et hul i jorden, og derfra har vandet altid siden lø-
bet. Tyren fortsatte imidlertid endnu et stykke under jorden, og
dér, hvor den endelig brød helt op, dannedes en sø. - Men det var
også en stor tyr.

Ravnholt 65. (C2 på kortet)

Myrdet af kronprinsen?

Gesandten Christian Sehestedt Juul til Ravnholt døde i 1788, og
folkesagnet fortæller, at det i virkeligheden var kronprinsen, den
senere Frederik VI, der tog livet af ham. Landboreformerne hav-
de bragt godsejeren i modsætningsforhold til Hans Kongelige
Højhed, og Juul blev kaldt til København, hvor han havde et
stormfuldt møde med hr. kronprinsen, hvis krav om bondefrigø-
relse han ikke kunne bifalde.

Kort efter døde Juul; nogle siger, at han mistede hovedet, andre
at han måtte kysse den blå jomfru eller blev ombragt ved hjælp af
gift. Nok er det: I død tilstand førtes han hjem til Ravnholt.
Juul's overgreb imod godsets bønder har næppe været så grave-
rende, som undertiden påstået, thi han spøger ikke.

Før ombygningerne på Ravnholt i forrige århundrede, var der et spøgelsesværelse med en seng, som skulle redes hver morgen. Om natten lå en genfærdshund i den.

Ravnholt nævnes 1382, i 1400erne står der et bindingsværkshus på stedet. 1592 opføres en øst- og nordfløj i to og tre stokværk. 1707 finder en større istandsættelse sted, 1737 opføres et kapel og senere i århundredet »Jagtherrefløj« . 1846 opføres vestfløjen. 1864-71 ombygges hovedbygningen i ny-renæssancestil, der opføres et tårn og kapellet forlænges.

Reddemandsstenen 66. (C3 på kortet)

En slikken tyr.

Tyre kan være nogle grove karle, som ikke betænker sig på at gå løs på mennesker - og så er det bare med at komme af vejen i en vis hastighed, hvis man kan.

På Nordenbro Vesteregn ved Magleby på Sydlangeland kom en mand en dag travende over en mark, hvor der gik nogle kreaturer. Pludselig begyndte en tyr, som åbenbart var mandolm, at brumme og rode jorden op med klovene, hvorpå den satte efter ham i galop.

Manden var udmærket klar over, at det gjaldt hans liv, så han fik sparket træskoene af sig og pilede afsted, det bedste han havde lært.

På marken stod en del store sten, og det lykkedes ham akkurat at nå frem til dem og kravle op på den største, førend tyren fnyssende og prustende var på pletten.

Den løb nogle gange brølende rundt om stenen for at finde et angrebepunkt, men uden held, og da den ikke kunne nå manden på anden måde, rejste den sig på bagbenene. Rigtig komme til ham kunne den stadig ikke, men med sin lange, ru tunge slikkede den ham på hans storetæer, så der tilsidst knapt var kød tilbage på dem.

Omsider kedede denne syssel tyren, den gjorde omkring og lutede brummende hen til sine køer, hvorpå manden kravlede ned fra stenen og havde held til at nå hjem uden yderligere vidervær-

digheder, men han var syg i fødderne længe efter.

Efterhånden blev alle de andre sten på marken slæbt væk eller sprængt men Reddemandsstenen, som den største af dem nu blev kaldt, fik lov at blive stående. Det påstås, at den engang var endesten i en stor langdysse.

Risinge 67. (C1 på kortet)

Damen på bagsædet.

Det spørger ikke på selve Risinge, men kanhænde det ikke er så godt at køre der forbi om natten. En lillebilvognmand fra Kerteminde kom således en sen aften i al fredsommelighed og uden passagerer tøffende ad landevejen ved Risinge, da han pludselig i spejlet fik øje på en hvid dame, som sad bag i vognen. Først troede han, at han havde set forkert og vendte sig om, men damen sad der godt nok. Så kan det ellers være, at rædslen greb den brave mand, han trykkede speederen i bund og strøg afsted mod hjemmet, hvor han hoppede af og styrtede ind uden at give sig tid til hverken at slå motoren fra eller kræve betaling af sin sælsomme passager.

Risinge ejedes i 1526 af Kronen. I 1750 opføres en bindingsværks-hovedbygning i ét stokværk, den forlænges i 1794 og i 1857-59 opføres de to sidefløje samt i 1903 det store tårn ved Anton Rosen.

Rugaard 68. (B1 på kortet)

Skatten i dammen.

I årene omkring 1400 ejedes Rugaard af Berneke Skinkel, der af almuen betegnedes som en ond, ugudelig mand. I umindelige tider efter sin død gik han igen. Om natten kom han sammen med nogle andre genfærd kørende til gården i en karet, som de åbenbart havde slået sig sammen om. Hvis porten var lukket, sprang den op af sig selv med et brag. Når spøgelserne var kommet ind på gårdspladsen, stod de ud og gik op i en sal, hvor de opholdt sig et øje-

blik, derpå vendte de tilbage samme vej, som de var kommet.

I Rugaards skov står et sælsomt træ. Om natten vandrer det nemlig rundt som om det havde ben. Træet tilhører elverfolket, som ofte holder møde under dets grene.

Under Svenskekrigene var Rugaard besat af svenske tropper, og officererne boede på slottet, de opførte sig vist i det store hele ret menneskeligt og havde ansat danskere til at drive landbruget. Da slaget om Nyborg (1659) skulle stå, blev den på Rugaard liggende styrke kaldt til forstærkning, uden at nogen fra den anede, hvad der forestod. Derfor lod man også alle officerskonerne blive alene tilbage på det praktisk talt ubevogtede slot. Snart efter fik fruene nys om, hvilken vending, sagen havde taget, at deres egne var slået og at polakker og brandenburgere-danskernes bundsforvanter i lynmarch var på vej mod Rugaard fra Middelfart. De skyndte sig da at samle alle deres kostbarheder i en kiste, som de sænkede ned på bunden af mølledammen, hvorefter de flygtede. Kisten blev vist ikke fundet, da kammerråd Nicolaj Duus i 1700tallet lod sine bønder rydde dammen, så enten har en anden taget kisten, eller også ligger den der endnu.

I middelalderen tilhørte Rugaard Kronen og var sæde for en lensmand. I 1719 stod der et trefløjet anlæg med trappetårn og kapel i østfløjen. Det blev altsammen på det tidspunkt revet ned på grund af forfald og erstattedes af en trefløjet bindingsværkshovedbygning samt en trefløjet ladegård. I 1874 måtte hovedbygningen vige for den nuværende i nederlandsk nyrenæssance.

Rygaard 69. (C2 på kortet)

Jomfruens tragedie.

På Rygaard levede engang en smuk og dejlig jomfru. Hun havde kastet sin kærlighed på en fattig adelsmand fra Sjælland, og ville gifte sig med ham, men hendes fader modsatte sig bestemt et så ulige parti.

Skæbnen ville imidlertid, at jomfruen blev med livsfrugt ved adelsmanden, og herover blev den hjerteløse fader så opbragt, at

Rygaard har en tragisk kærlighedshistorie, der endte i død og elendighed.

han efter fødslen lod hende sætte ned i et fangehul i kælderen. En nat kom kæresten og ville hjælpe hende ud, men uheldigvis opdagede en af borgsvendene, hvad der var på færde. Han greb pigen, som råbte til sin hjertenskær, at denne hurtigst muligt skulle forsvinde, hvad han også gjorde. Svenden slap nu pigen for at sætte efter hendes kæreste, som dog fik bragt sig i salveten. Nu vidste herremandens datter udmærket godt, at hendes fader næppe ville vise hende medlidenhed, og derfor gjorde hun ende på sit unge liv ved at kaste sig i en brønd i kælderen, hvor hun ynkeligt druknede.

Herremanden lod sætte en minderune over datterens skændsel: På den nordre væg i Langaa Kirke, oppe ved korbuen, ses et kalkmaleri visende djævelen, som har slået sine kløer i en ung pige. Det er jomfruen fra Rygaard, malet på faderens bestilling og den faderlige hadskhed har sat sig sine spor, thi hun er ikke gjort skøn at skue. - Ikke sært, at hun efter døden sørger over den kranke skæbne, der blev hende til del. Om natten går hun rundt ved voldgraven og vrider sine hænder. Hun er klædt i hvidt, og man kan se igennem hende.

Et sted i Rygaards tykke mure skal en skat være skjult af en herremand, som aldrig nåede at hæve den. Mange har søgt efter kostbarhederne, men uden held. En forpagter på gården var så overbevist om, at sagnet talte sandt, at han lod en murer gennemgå hele det store hus og slå huller i murværket. Skatten blev dog ikke fundet ved den lejlighed, så den er der nok endnu.

At der går hemmelige gange i Rygaards murværk er sikkert og vist, nogle af dem er fundet, og der skal nok være flere. Det fortælles, at der også går en løngang fra Rygaard til det nærliggende Glorup.

På en af de lange gange færdes et såre ubehageligt spøgelse. Hvis man blot én gang møder det, får man en sådan skræk i livet, at man ikke længere tør blive på gården. Måske var det det, som nu afdøde lensbaron Holger Rosenkrantz, Rosenholm, stiftede bekendtskab med under et besøg på Rygaard.

I 1764 døde Rygaards ejer, Peder v. Pultz meget pludseligt, og det kunne naturligvis kun betyde, at det var Fanden, der havde taget ham, mente folk.

Rygaard, som sammen med Spøttrup i Salling, er landets fornemste middelalderborge, kendes i 1300årene. Mellem 1525 og 35 opfører Johan Urne den nu stående høje hovedfløj samt derpå sydfløjen, øst- og vestfløjen. Omkring 1590 opsættes to trappetårne af Niels Bild. I den nuværende ejer, baronesse Alice Rosenkrantz's tid er borgen, som længe havde været ubeboet, meget smukt og skånsomt renoveret.

Rødkilde 70. (B2 på kortet)

Dér var herremanden.

I 1736 købte ridefogeden på Rødkilde, Jens Lange, gården af Johan Lehn til Hvidkilde. - Dvs., folk sagde godt nok, at gården var blevet Lehn franarret, hvilket foregik på følgende måde: En dag kom Lange op til Lehn og klagede over, at han på ingen måde

kunne styre de genstridige bønder, men hvis han fik et papir på Rødkilde, skulle han nok formå at sætte dem på plads. Dette gik godsejeren ind på, men så snart, Lange havde modtaget papiret, tilegnede han sig uden videre gården og drev herremanden ud.

At Lange var et skarn mod sine bønder, hører man ofte berettet: Måske var forholdet dem imellem ej heller det bedste, men ret beset var det nu nok, fordi den energiske, virkelystne herremands reformideer ikke tiltalte de reaktionære bønder. Lange var i høj grad foregangsmand indenfor landbruget, og til hans ubetingede fordel taler, at han var blandt dem, der varmest gik ind for ophævelsen af stavnsbåndet.

Lange havde tvunget bonden Thomas til at blive udflytter, fordi han ønskede noget god jord, som lå ved Thomas gamle gård. Denne historie havde ganske forarmet Thomas, og en dag, han mødte herremanden, fik denne besked. Det endte med, at Thomas opbragt råbte: »Hvor tror I, at I vil vågne, når I dør?« - »Det skal jeg da såmænd komme og fortælle dig til sin tid«, lovede herremanden smilende.

Kort efter døde Lange, men der gik blot tre dage efter begravelsen, så var han atter på færde. Thomas sad den pågældende aften ved middagsmaden sammen med sin kone, da lænkehunden tog til at glamme, og den ene karosse efter den anden rullede ind på gårdspladsen. Thomas var nok klar over, hvem der kom, og da han ikke ville have spøgeriet ind i huset, gik han modigt ud og hen til en vogn, hvorfra Lange, som var gloende, vinkede. Konen, der ikke kunne tøjle sin nysgerrighed, lod døren stå på klem og lyttede efter. Hun hørte, at Thomas samtalede med herremanden i en hviskende toneart, men hvad de sagde til hinanden, kunne hun ikke opfatte.

Lidt efter slog kuskene på karosserne smeld med pisken og kørte afsted med deres last af døde herremænds sjæle til helvede. Thomas kom ind igen, men det eneste, han ville oplyse konen om var, at Lange havde det hårdt, hvor han nu opholdt sig.

Efter den nat var Thomas, der før havde været en lystig karl, helt forandret; han gik tungsindig og tavs omkring og blev aldrig siden rigtig glad.

Noget skønt eftermæle reddede Lange sig ikke. I en nidvise, der blev sunget på egnen, hed det bl.a.: »Hr. Lange, hr. Lange, han

rider i helvede ind, ham følger elleve svende«.

I de dystre jævndøgnsnætter spøger han endnu på egnen; når vinden står pibende ind fra Øhavet, aner man hans skygge, som jager afsted på Rødkildes marker.

I 1314 ejedes Rødkilde af Thyge Lauridsen Abildgaard. I anden halvdel af 1600årene står der på et voldsted en borggård af bindingsværk. På dette tidspunkt ombyggedes den til en trefløjet hovedbygning i bindingsværk fordi det gamle anlæg var forfaldent. I 1854 veg bindingsværksgården for den nuværende hovedbygning.

Rønningesøgaard 71. (CI på kortet)

Den store skat i søen.

Det er den almindelige antagelse, at Caspar Markdanner (d. 1618) var en søn af Christian III og en skomagerdatter fra Kolding. Navnet Markdanner fik man frem ved at bytte om på stavelserne i »Dannemark« og tilføje et »r«. Tidligt ophøjedes denne mand i adelsstanden og var i en årrække lensmand på Koldinghus Slot. Siden forærede kongen ham Rønningesøgaard, hvis hovedbygning han for en del har opført. Herremanden glemte dog aldrig, at han på mødrende side var ud af en jævn håndværkerfamilie, og han lod vindfløjene på gården udforme som skomagerlæste.

I billardstuen på Rønningesøgaard hænger et stort maleri forestillende kansleren Niels Kaas på dødslejet. En af dem, der står om ham, skal være Caspar Markdanner. Gårdens hele velfærd afhænger af dette billedes tilstedeværelse; flyttes det bort, vil der ske skrækkelige ting.

I Rønningesøgaards skov ved Tvedvad å findes tre store høje. Efter sagnet skal der hér have ligget et slot, som tilhørte Valdemar Atterdag og kaldtes Tvedvadslottet.

Det mest fascinerende sagn fra Rønningesøgaard omhandler den formidable skat, som endnu skal ligge på bunden af gårdens ret store sø. Det er uvist, hvordan skatten er kommet der; måske var

Rønningesøgaard i hvis sø en vældig skat er gemt.

det herremanden på gården, som under svenskekrigene fyldte en kiste med kostbarheder og sænkede den i vandet for at fjenderne ikke skulle få fat i dem. Det er dog også fortalt, at svenskerne efter de danskes sejr ved Nyborg i 1659 måtte forlade egnen så brat, at de ikke nåede at få deres plyndringsgods med og derfor lod kostbarhederne gå til bunds i søen i nogle store kobberkedler.

Mange har prøvet at hæve denne skat, og forskellige metoder er

bragt i anvendelse, men indtil nu har vist ingen haft heldet med sig. I begyndelsen vidste man nok, hvor skatten lå, det lykkedes også at få sænket reb og kæder ned om den, dog lod den sig aldrig rocke. Man indhentede da det råd hos en klog mand, at ni tyrekalve i fire år skulle opfødes med hvedebrød og sødmælk et sted, hvor solen ikke kunne falde på dem, de skulle så have magten til at trække skatten op.

Det gik vældig fint med ideens udførelse indtil skatten var næsten oppe, da kom en af arbejderne med et glædesråb, og resultatet var, at kæderne knækkede og skatten gled tilbage, thi man må aldrig tale under skattejagt.

En meget konstruktiv idé var det at tømme søen for vand. Til den ende gennemgravedes en bakke med en rende, så der kom afløb. Da vandet imidlertid begyndte at synke, fremkom der en vældig revne i muren på Rønningesøgaard, og derfor blev renden i en hast kastet til igen.

Revnen er endnu synlig, og skatten ligger stadig i søen, medmindre der da er én, som virkelig har forstået at holde tand for tunge både før, under og efter skattehævningen, der har tilvendt sig rigdommene.

Rønningesøgaard ejedes oprindeligt af Kronen og kaldtes da Tvevad Slot. I 1500 stod der kun bindingsværkshuse på ejendommen, men i 1596 opfører Caspar Markdanner den endnu stående østfløj med trappetårn. 1672 opføres en nordfløj i bindingsværk, den ombygges i 1757 i mur, og portalen med portræthermer af Caspar Markdanner og Sophie Oldeland, hans hustru, flyttes til dens nuværende plads. I 1886 restaureres huset i nederlandsk renæssance ved H. Klein.

Rørbæk

72. (C1 på kortet)

Den nuværende hovedbygning på Rørbæk er ikke af alder, men alligevel har den allerede opnået at få sit spøgelse, det er en irriterende drilleånd, som man ganske vist ikke ser, men i høj grad mærker. Mange gange forsvinder ting, som man sikkert véd er blevet lagt et bestemt sted, for så at dukke op et helt andet, under-

tiden helt ude i haven, hvor de dekorativt hænges op i træer og på buske.

Omkring 1500 var Henning Qvitzow ejer af Rørbæk. Ca. 1600 opføres en meget smuk bindingsværkshovedbygning omgivet af voldgrave. Den demoleres hensynsløst i 1925, hvorved landet mister en af dets bedste bindingsværksanlæg, og erstattes samme år af den nuværende hovedbygning.

Sanderumgaard 73. (C1 på kortet)

Sværtet fordi hun ikke lånte kongen penge.

I Sct. Knuds Kirke i Odense findes en stor ligsten over jomfru Margrethe Skovgaard til Sanderumgaard (d. 1615). Den fremtræder i dag med prægtig staffering - bemaling og forgyldning. Sådan stod stenen også oprindeligt, men engang da fjerde Christian besøgte kirken, befalede han, at den skulle tjæres over. Grunden hertil var, at jomfru Skovgaard engang, da kongen var i økonomiske vanskeligheder, havde nægtet at låne ham penge. Først i dette århundrede blev den gengivet sin farvepragt.

På et sted ved Sanderumgaard spærres vejen undertiden om natten ved, at der ligger en gloende stang over den. En pige skal være myrdet her.

Gården nævnes i 1468. I 1594 opføres en hovedbygning af Margrethe Skovgaard. 1794 anlægges den meget fornemme, endnu bestående park. 1870-72 opføres en ny hovedbygning ved H.J. Holm.

Sandholt 74. (B2 på kortet)

De døde hævner.

I tiden mellem 1789 og 1807 ejedes herregården Sandholt af oberstløjtnant Ch. N. Nobel Nørager. Han ønskede at indrette en familiegravelse i kælderen under koret i Lyndelse Kirke, men

Sandholt med de mange spøgelse, hvoraf et stræbte en ung pige efter livet og endte som skillingsvise-figur.

da den i forvejen var fuld af kister, hvoraf en del var meget brøstfældige, gav han ordre til, at der skulle skaffes plads ved at sætte de mest forfaldne kister ned på kirkegården. De tiloversblevne

skulle restaureres behørigt.

Herregårdssnedkeren kom til at forestå arbejdet, og til hjælp fik han nogle små-håndværkere og husmænd fra Lyndelse og Vester Hæsinge. Det viste sig imidlertid at være nogle højst uheldige personer, man havde entreret med: De rev de døde ud af kisterne og flåede smykker og klædningsstykker af dem. En af håndværkerne tog Corfitz Rud's balsamerede lig (d. 1630), stillede det op af væggen og gav det et slag, så hovedet trillede af. - »Engang var du ret en frisk karl, råbte han, men se til, hvad du nu formår!«

Smykkerne beholdt håndværkerne, men brokaden og det muselin, som fandtes i kisterne, fik konerne i Lyndelse og Vester Hæsinge; de syede børnetøj af musselinet og stadshuer af brokaden. På loftet hos en snedker i Vester Hæsinge, fandt man nogle år senere en prægtig barne-likkiste, som stammede fra gravkælderen, den blev nu brugt til at gemme tællelys i. Under vinduerne i hans stue sad prægtige paneler, der ved nærmere eftersyn viste sig at være sammensat af ligkistesider.

Jordfæstelsen af de døde fandt sted på den måde, at håndværkerne slæbte ligene ud på kirkegården, hvor de viste dem frem til hvem, der gad se dem. Et barnelig blev tabt i en grøft og først fundet senere. Dernæst kuledes de gamles jordiske rester ned i et lille hul, og for at få plads til dem alle, trampedes de godt sammen.

Alt dette kunne selvsagt ikke gå ustraffet hen, og da ingen jordisk myndighed åbenbart følte sig foranlediget til at gribe ind, tog de krænkede afdøde selv affære.

Den håndværker, som havde slået hovedet af Corfitz Rud, og som ialt havde været hovedmanden ved ødelæggelserne, kom af dage på en uhyggelig måde. Han havde været til barselsgilde, men da han på hjemvejen kom forbi Lyndelse Kirke, blev hans hoved grebet af en usynlig hånd og vredet rundt, så han styrtede livløs om for øjnene af dem, han fulgtes med.

Snart efter sin bratte henfart begyndte håndværkeren at spøge, og han blev anledning til en af de mest omtalte danske genganger-affærer.

Pinsedags aften 1796, havde den 18årige Bodil Pedersdatter fra Millinge, der tjente som pige på Sandholt, været et ærinde på den nærliggende mølle. Da hun skulle tilbage, måtte hun over møllebroen, hvor hun fik øje på en skikkelse iført en mørk kappe.

Bodil, som mente at genkende gårdens forrider, spurgte: »Er

Bodil og ildmanden på Sandholt. Et spøgelse, som plagede hende i tre år, og hvorom hun siden skrev viser.

det Dig, Hans forrider?» Tre gange måtte hun gentage sit spørgsmål, inden den anden reagerede. Så vendte han sig langsomt og spurgte: »Vil Du se, hvem jeg er?« Med disse ord slog han kappen til side, og Bodil så, at han var ganske gloende.

Nu blev hun bange: »Du er jo en fordømt ånd«, udbrød hun, men det skulle hun aldrig have gjort, thi vi mennesker har ingen ret til at fordømme nogen, og nu fik spøgelse magt over hende. Længe klemte og pinte han pigen, og det er ikke godt at sige, hvordan hun var sluppet fra ham, hvis hun ikke havde kunnet læse sine trosartikler så fyndigt for genfærdet, at det tilsidst måtte

tigge hende om at holde op.

Bodil måtte nu love at fortælle de andre, der var med i gravkælderens, hvordan det var gået håndværkeren, men hvis hun ymtede noget derom til uvedkommende, ville spøgelse komme og pine hende hver nat indtil tre år var forløbet, og om han kunne, ville han tage livet af hende.

»Guds magt er stærkere end Din«, svarede Bodil, og da spøgelse rakte hende hånden til afsked, stak hun i stedet en snip af sit forklæde frem. Det blev ganske svedent.

Bodil udførte, hvad spøgelse havde pålagt hende, men ved et uheld kom hun også til at indvi uvedkommende deri. En nat drømte hun nemlig, at hun genoplevede mødet med ildmanden og talte i den forbindelse i søvne, hvad de andre piger, som hun delte værelse med, hørte. Straks var spøgelse over hende og pinte og plagede hende på det græseligste. Hun kunne se det, de andre kunne ikke. Derimod var det tydeligt for dem, at Bodil kæmpede voldsomt med et eller andet.

Det synes som om det første års tid gik, førend Bodil talte over sig, men de sidste to år arriverede plageånden hver aften ved solnedgangstid og holdt hende i ånde uafbrudt indtil midnatstimen var forbi. Hun led meget under det og tabte sig, så hun tilsidst kun var skind og ben. På et eller andet tidspunkt fik hun en pause på syv ugers tid - så begyndte det igen.

Flere præster prøvede at drive gespenstet bort, dog uden at have heldet med sig. Endelig pinsedags aften 1799 var det den sidste gang, gejsten kunne komme, og Bodil var ganske klar over, at den ved den lejlighed ville gøre sit bedste for at tage livet af hende. Hun bad alle gårdens folk om, at de ville holde vagt over hende, og en præst blev ligeledes organiseret. Han havde sin bibel med og læste op af den fra sol gik ned og til midnatstimen var forbi.

Midt i dette opbud af mennesker lå Bodil i sin seng og stredes med den usynlige ildmand, der stillede i samme øjeblik, som solen var gået ned. Det var tydeligt for enhver, at det var en kamp på liv og død, og hendes krop blev vredet og vendt af kræfter, som ingen kunne se. Åbenbart blev den onde ånd dog noget svækket under indtrykket af de mange bønner, som de forsamlede bad og præstens messende læsen, så den kunne ikke gøre det af med sit offer, og i samme øjeblik, midnatstimen var til ende, faldt Bodil til ro og sov snart efter fredeligt.

Hvis det kan betragtes som en beskeden kompensation, så var Bodil synsk i den tid, hun plagedes af spøgelse, men det er vel iøvrigt et spørgsmål, om hun nogensinde for alvor fik fred for det: Hun blev siden gift og kom til at bo i Millinge, hvor hun døde i 1860 82 år gammel. Folk, der kendte hende og kom i hendes hjem, sagde, at hun og manden aldrig gik i seng, førend midnatstimen var passeret, og når klokken slog tolv, blev der altid en sær uro og pulsen i stuen, og den lampe, som hang i loftet, begyndte at gyngede frem og tilbage. Så snart imidlertid klokken blev ét, faldt alt til ro.

Det hævdes, at forklædet, som spøgelse havde brændt, efter Bodils død blev hængt op i Svanninge Kirke, og at det herfra skulle være kommet til Nationalmuseet. Det lader sig imidlertid ikke længere efterspore. Derimod kan det nævnes, at man flere steder i Tyskland, bl.a. på nogle klostre, opbevarer både tøj, bøger og træplader, der er blevet brændt af ånder i en tilsvarende situation som Sandholt-spøgelsets, og i nogle tilfælde er det blevet til nydelige svedne håndaftryk.

Nogle kuriøse minder har man dog om Bodils spøgelse, nemlig nogle såre omstændelige viser, som hun selv skrev og lod publicere. De er meget lange, og Bodil kunne nok ikke siges at være nogen stor digter, så vi har valgt at lade dem udgå.

Der kan vel næppe herske tvivl om, at Bodil var medial, og at en poltergeist havde slået sin noget besværlige kærlighed på hende. Ganske vist var der folk, der mente, at Bodil havde en livlig fantasi, men det vil vel altid hedde sig om personer, der har haft den slags oplevelser.

Der kendes paralleller til denne sag - nogle få herhjemme og en del i udlandet, og det er ikke ualmindeligt, at plageånderne er overmåde grove overfor de mennesker, i forbindelse med hvilke de af en eller anden grund kan virke.

Alle de håndværkere, der havde været med i gravkælderen, gik det ilde. Pint af samvittighedskvaler og - som det påstodes - spøg-

Farveplanche V

Alterkalken i Rise Kirke på Ærø er et smukt gotisk arbejde. Den skal dog ikke skyldes menneskers virke, men være forfærdiget af de underjordiske ved Dunkær, som en karl engang stjal den fra.

elser, turde de ikke komme uden for deres hjem efter mørkets frembrud. Det siges også, at ingen af dem fik en naturlig død.

Oberstløjtnant Nørager fik, som den egentlige ansvarlige for hele maløren, også sin hårde straf. Bodil måtte - tilskyndet af ildmanden - gå til ham og fortælle ham, at han tre dage inden sin død skulle miste synet, fordi han havde forsømt at føre tilsyn med oprydningen i gravkælderen, samt at hans slægt ville uddø. Begge spådomme kom til at gå i opfyldelse.

I det hele taget synes Sandholts ejere at have haft svært ved at lade begravelsen i Lyndelse Kirke i fred: Engang jagede en ung junker fra gården til hest på Lyndelse mark. Han fik øje på en hare, som han forfulgte, og da den søgte at undslippe ved at smutte ind på kirkegården, satte junkeren efter den på sin hest.

I sin angst søgte haren gennem et hul i kirkemuren ned i gravkælderen, men også her var junkeren efter den. Han fangede den og daskede den ihjel mod en af kisterne.

Så begav han sig på hjemvejen med sit bytte, men hesten snubbede over en sten, og junkeren slyngedes af. Han slog hovedet så hårdt mod jorden, at han blev liggende bevidstløs, medens hesten alene løb hjem.

Folk fra Sandholt drog ud, fandt den bevidstløse unge mand og førte ham til gården. Her lå han i nogle dage uden rigtig at komme til bevidsthed. Han fantaserede, troede, at han var en brevdue, som skulle afsted med et brev til en dame. I et ubevogtet øjeblik løb han hen til vinduet, kravlede op i vindueskarmen og sprang ud. Ved faldet dræbtes han på stedet.

Det skal ikke være godt at sove i værelset, hvor junkeren lå. Endnu vækkes man stundom ved, at der høres skridt. En mørk skikkelse dukker op i vinduet og springer ud med et skrig.

I et andet kammer er det en barberende herre, der spørger. Man ser ham stå foran et stort spejl og rage sig, og inden han forlader rummet, går han hen til sengen, bøjer sig over den, der måtte ligge

Farveplanche VI

Skaarup Kirke, hvor en gammel præst manede såvel sin egen søn eller karl som en mængde spøgelse i jorden.

dér og puster vedkommende i hovedet med en isnende, gravklam ånde.

Forhen skulle der hver lørdag lægges et knippe halm i en vindueskarm, fordi en spøgeshund yndede at hvile sig der.

Et meget gammelt sagn fortæller, at der engang på Sandholt levede en herremandsdatter, der forelskede sig i en simpel gårdskarl. Deres forhold fik følger, og da pigens tilstand ikke længere kunne skjules, blandede den opbragte fader sig på en såre ubehagelig måde i affæren. Han dømte karlen til at blive hængt og datteren til at se derpå.

Til dette formål lod han rydde en glime gennem skoven, der lå mellem Sandholt og galgebakken. Lysningen fik siden navnet »Jomfruhugget«. Fra et af gårdens vinduer måtte frøkenen nu se, hvorledes hendes hjertenskær blev henrettet, og bagefter lod den grumme fader hende indemure.

Mange har berettet, at de har set en kvindeskikkelse stå og stirre ud af et vindue og derpå forsvinde. Da man engang var ved at foretage nogle ombygninger på Sandholt, fandt håndværkerne angiveligt et kvindeskelet i et hulrum i en mur.

1434 ejes Sandholt af Henneke og Timme Krummedige. 1502 ejes gården af Torben Bille, der anlægger voldsted og opfører stenhus. Tidligt i 1500årene opføres østfløj med portgennemkørsel for Jacob Hardenberg.

1590 erhverver Knud Rud Sandholt. Hovedbygningen brænder, en sydfløj genopføres i to stokværk, østfløjen forhøjes med et tredje stokværk og nord- og vestfløjen samt fire ottekantede tårne opføres. 1770 opføres den tildels endnu stående ladegård. 1788 nedrives østfløjen delvis og genopføres. Vesttårnene rives ned. 1790-91 fuldføres hovedbygningens genopførelse.

Scheelenborg 75. (C1 på kortet)

Røvernes nytårsaften.

I gammel tid var Fynshoved overgroet med skov og et ypperligt tilholdssted for røvere. Mellem to bakker er en lavning, som endnu kaldes Røverdalen.

En nytårsaften kom en flok røvere til herregården Grønlund, det nuværende Brockdorff, og overfaldt beboerne, som blev bundet. Derpå satte røverne sig til rette og lod, hvad huset formåede af mad og drikke, vederfares retfærdighed. Efterhånden blev de ikke så lidt påvirkede af herremandens gode vin, og en karl, som de ikke havde fået bundet ordentligt, så sit snit til at liste bort, uden at det blev opdaget. Han sprang op på en hest og red til Eskebjerg (det nuværende Scheelenborg), hvor herremanden straks samlede sine folk sammen og satte afsted for at komme de betrængte på nabogården til hjælp.

Da de nåede frem, var røverne stærkt berusede, det var derfor ikke vanskeligt at overmande dem, de blev bundet og sat i fængsel for snart efter at blive hængt på en høj på Martofte mark. Højen er endnu kendelig og kaldes Stejlehøj.

Karlen, som var redet efter hjælp, havde en kæreste, som han grumme gerne ville giftes med, men det kunne ikke blive til noget, for han var meget fattig. Eskebjergmanden var imidlertid blevet så imponeret over hans raske opførsel, at han skænkede ham en god gård.

Senere anlagdes der i Røverdalen et stenknuseri, og i udgravningerne fandt man fra tid til anden menneskeskeletter, som mentes at være af røvernes ofre.

Scheelenborg, som oprindeligt hed Eskebjerg, ejedes i 1280erne af marsken Stig Andersen Hvide (Marsk Stig). 1603 fik den bindingsværkshovedbygning, der i 1843 erstattedes af den nuværende grundmurede hovedbygning. Navnet Scheelenborg fik gården i 1680.

Skamby Kirke 76. (B1 på kortet)

Pesttjørn og troldefod.

Den gang, da man ville bygge Skamby Kirke, var der en trolde i nærheden, som fandt, at det var en rigtig dårlig idé, for snart ville lyden af klokker spolere hans glæde ved tilværelsen, således som det allerede var sket for så mange andre trolde landet rundt.

Men Skamby trolde var ikke, som trolde er flest. Han forlod sig

ikke på tilfældige stenkast og den slags pjank. Nej, hver evige aften gik han hen på byggepladsen, og så sparkede han alt det omkuld, som menneskene havde rejst om dagen. Derfor gik det mildes talt heller ikke særlig rask med byggeriet, og folk i Skamby var på nippet til at tabe modet og give op.

Tilsidst henvendte de sig til en klog mand og spurgte, hvad i alverden de skulle stille op med den kirke, der hele tiden blev ødelagt. Han grublede nogen tiden derover og sagde så, at hvis de byggede kirken i korsform, ville den ikke kunne røres af nogen trolld.

Det gjorde de så, og da trollden ud på aftenen stillede for at sparke det opførte ned, var det ham ikke muligt at rokke murværket en smule. Derover blev han umådelig rasende og lagde alle kræfter i et spark, som han rettede mod den nordre kapelarms gavl. Den væltede ikke, som han havde ventet, men sparket var ført med en sådan kraft, at troldens fod lavede et aftryk i kvaderen, som den ramte. Hvordan den stakkels trollds fod har set ud efter sparket, tør man slet ikke tænke på, men han humpede allenfals tilbage til højen, og siden har vist ingen hørt eller set noget til ham. Stenen derimod kan alle se.

I 1349 kom den frygteligste sygdom, der vist nogensinde har hærgnet verden, til Danmark og hermed til Fyn. Det er blevet fortalt, at når denne pest nåede til en ny egn, sænkede der sig først en blålig, ildelugtende tåge over landet, og få dage efter blev folk syge. De der blev angrebet havde praktisk talt ikke én chance for at overleve, og på grund af blodudtrædninger under huden blev de syge i det sidste stadium mørktfarvede, hvilket gav pesten navnet den sorte død.

Som alle andre steder i landet blev Skamby hårdt ramt. Hovedparten af beboerne døde, og i begyndelsen blev pestens ofre begravet almindeligt, men tilsidst var det ganske umuligt at gennemføre individuelle begravelser: Overalt lå der lig, og rakkere og pestkarle, hvis opgave det var at få de døde begravet, udgravede store gruber i jorden, hvori ligene stabledes som var det brændestykker. Når en grube var fyldt, blev der hældt læsket kalk over, og så kastedes der jord på.

På kirkegården i Skamby gravedes der en sådan kule, men mandefaldet blandt pestkarlene og rakkerne havde været så stort, at

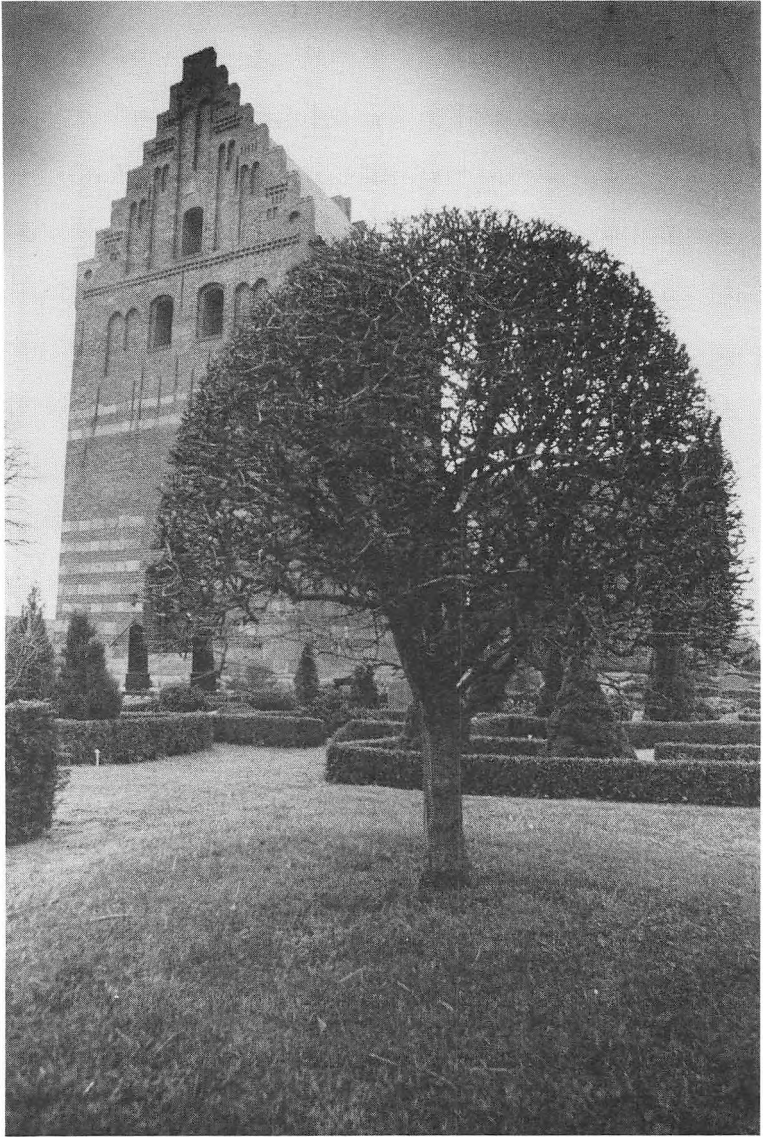
Troldens fodaftryk på kirkemuren i Skamby, hvoraf det ses, at troldre sparker hårdt, når de vil vælte kirker.

der tilsidst ikke var nogen til at indsamle lig. Derfor gik folk, når de følte sig syge, selv hen og lagde sig i pestkulen. Det begyndte gerne med en uskyldig nysen, og næste tegn var en mørk plet i håndfladen. Så snart den forekom, kunne man lige så gerne først som sidst ty til pestkulen, for da var alt håb alligevel ude.

Den sorte død rasede fire-seks måneder på hver egn, så forsvandt den og blussede op et andet sted. Da den var borte fra Skamby, fik man dækket pestkulen til, og oven på den plantedes en hvidtjørn, en såkaldt pesttjørn, som skulle holde pesten borte. Dette træ blev stående, til det under en storm Mortens aften 1933 væltede. Der blev dog straks plantet en ny tjørn, som står der den dag i dag.

Man har ved forskellige lejligheder måttet grave i den gamle pestkule, og der ligger skeletter i mængder. Der er også bevaret en del pengestykker fra den tid, for folk var så bange for at blive smittet, at ingen turde nærme sig kulen for at udplyndre ligene.

Hvorfor det netop var en hvidtjørn, man plantede?

Under pesttjørnen på Skamby kirkegård ligger hundredevis af skeletter. Det var ofrene for den sorte død.

Allerede i oldtiden var hvidtjørnen et helligt træ hos nordboerne og havde forbindelse med dødekulten. I jernalderen brugtes således ved af hvidtjørn til ligbålene, og man plantede siden hvidtjørn på gravene. De lange spidse barktorne blev stukket gennem tunge eller læberne på døde, som man frygtede ville blive vampyrer, og de blev stukket fast i fodsålerne på døde, som kunne forventes at ville gå igen. Også mod andet ondt havde hvidtjørnen magt: Mod lynnedslag og ildsvåde opbevarede tjørnekviste i husene, og tjørn sat over vinduerne værnede imod hekse og skadelig indflydelse - herunder onde øjne - fra ildesindede personer.

I kristen tid blev det gjort til, at hvidtjørnen havde fået alle disse ypperlige egenskaber, fordi Jesu tornekrone netop var flettet af hvidtjørnegrene. Det var iøvrigt også årsagen til, at man kunne fordrive tandbylder, andre bylder og vorter ved at stikke hvidtjørnetorne i dem.

I Skamby binder hvidtjørnen pesten, og den hindrer de mange døde i at stå op af deres grav og spøge i den verden, som de så brat måtte forlade.

Skjoldemose 77. (B2 på kortet)

Nissernes slagsmål.

Ved Skjoldemose er en skov, som kaldes Mændenes Løkker, og her påvises et voldsted, hvor gården forhen har ligget. På denne lokalitet går en del spøgeri; man har set gespenster ride rundt på hvide heste, og på en vej som går dér forbi, er agende godtfolk blevet standset af usynlige kræfter. Engang gik det så vidt, at hele overdelen løftedes af en vogn, der skulle til mølle.

Skjoldemosenissen var en vætte, der så på sin husbonds ve og vel. Et år, da høslættet havde været usædvanlig dårligt på Skjoldemose, og dyrene manglede foder, listede han en nat over til Kroghenlund, hvor han vidste, at der på marken stod et hæs. Skjoldemosenissen krøb ind under hæsset, løftede det op og begyndte at trave hjem til sig selv med den vældige byrde på skuldrene.

Nu ville uheldet, at Kroghenlund-nissen just den nat havde fået det for varmt indendøre og lagt sig ud i hæsset. Han vågnede ved,

at det hoppede så underligt i hans gode stak, og ved at se sig om, opdagede han, at det gik rask afsted over stok og sten. Da han lidt efter fik øje på Skjoldemose-nissens røde lue, stod det ham klart, hvad der var på færde.

Som naturligt var, blev Kroghenlundnissen fortørnet over artsfællens bjærgsomhed og sprang ned for at give ham »nogle på frakken«. Snart var et forrygende slagsmål under udvikling, og det varede til hanen gøl. Høet spredtes for alle vinde, så hverken tyven eller den bestjålne fik glæde af det. Bruneløkken kaldes stedet hvor nisserne stredes, og intet har siden villet trives dér.

I Erik Hardenbergs ejertid 1475-1500 opførtes der på Skjoldemose en hovedbygning, som i 1662 fornyedes af det endnu stående to stokværk høje hovedhus. Det restaureredes i 1868 og fik da den renæssancekarakter, som stadig præger det. I 1916 føjedes en tårnagtig udbygning til.

Skovsbo 78. (C1 på kortet)

Et spøgelseshus uden lige.

Ved Rynkeby ligger Hardenberg'ernes hvide herregård, Skovsbo, som opførtes i årene 1572-79 af rigsråd Erik Hardenberg. Det er et smukt renæssancehus med tårn, spir og vælske gavle. En del er dog ændret i tidens løb: I barokken fik huset større vinduer, og tidligt i forrige århundrede kom en stor portal til på tårnet, medens der senere i århundredet opførtes en kort nordfløj svarende til den oprindelige sydfløj. Disse forandringer har dog ingenlunde formået at fjerne anlæggets grund-karakter, så lidt som de har kunnet fortrænge dette drag af vemod, der uhåndgribeligt, men dog markant ruger over den gamle gård.

Måske blev sørgmodigheden ligefrem bygget ind, da murene rejstes: Erik Hardenberg var en af landets mægtigste og rigeste mænd, men den ydre glans og herlighed fulgtes på ingen måde op af et lykkeligt privatliv. Han var gift med den smukke, rige Anne Rønnow fra Hvidkilde, og hun måtte gennem hele sin tilværelse kæmpe mod det tungsind, som skal have været et særkende for hendes slægt. I perioder var hun ganske formørket. Tungsingighe-

den havde vel også sine årsager: Af de ni børn, der fødtes i ægte-skabet, døde de seks før forældrene, heriblandt alle sønnerne, og da ingen af dem efterlod sig børn, gik Erik Hardenberg i graven som den sidste mand i sin slægt.

Det skal være om fru Anne, sagnet fortæller, at en frue på Skovsbo engang mistede sin forstand og blev til gru og ynke for alle. En dag, da hun gik rundt på marken, var det imidlertid som om himlen åbnede sig for hende, og Guds engle steg ned på jorden.

Fra samme stund var hun atter normal, og som tak for sin frelse lod hun en billedskærer gøre et krucifix, som opstilledes på stedet, hvor underet var sket. Krucifixet står stadig på samme sted, og det er tydeligvis et renæssancearbejde. Et par gange har det dog befundet sig i en meget slet forfatning, og hvis det bortkommer, eller nogen forgriber sig på det, sker der ubehagelige ting på Skovsbo:

I lange tider havde Skovsbos ejere pietetsfuldt vedligeholdt krucifixet, men da familien Berg i 1767 overtog gården, kom det til at ligge tungt med interessen, og det endte med, at justitsråd J.M. Berg i begyndelsen af forrige århundrede lod det tage ned og køre til Skovsbo, hvor det endte i brændebunken.

Det varede imidlertid ikke længe, førend den gode justitsråd kom på bedre tanker, for ikke alene blev mennesker og dyr på Skovsbo syge. Der blev tillige en sådan uro på gården, at det ikke var til at nære sig for de levende. Der havde altid været »livligt« på Skovsbo rent spøgerimæssigt. Nu udartede det til den rene terror: Tågede skikkelser dukkede pludselig op rundt om på gården for lige så pludseligt at forsvinde igen. Der hørtes skridt, uden at man kunne se, hvem der gik, og stemmer talte lige ud af luften. Døre åbnedes og lukkedes af sig selv, og folk blev berørt af usynlige, kolde hænder.

Så fik justitsråden ellers trukket krucifixet frem fra brændet, det blev sendt til en billedskærer, og efter at det på bedste måde var restaureret, opsattes det på den gamle plads. Herefter udviste gespensterne det hensyn at trappe deres aktiviteter ned, så spøgerierne snart igen lå på det for Skovsbo normale niveau.

At det var fru Anne, der stod bag de magtfulde demonstrationer på gården, var ingen i tvivl om, og i det hele taget skal det være hende, der har ansvaret for hovedparten af de rumlerier, som gården er berygtet for.

Det er så heldigt, at vi kender et portræt af Anne Rønnow, det befinder sig i privat eje og synes malet af renæssancekunstneren Tobias Gemperlin i tiden mellem 1570 og 85. Indtil omkring 1914 hang maleriet på Skovsbo. Det vil sige: Kun når herskabet var hjemme, ellers skulle det hænge i Rynkeby Kirke, og forsømte man at udvise denne høflighed, begyndte fru Anne sporenstregs at spøge, så man kunne være forvisset om, at samtlige tjenestefolk var rejst af gårde, når man atter vendte hjem.

Portrættet viser en dame, der antagelig er i 30erne. Hun er rød-blond, har et fint, ovalt ansigt. Hun bærer en perlestukket, guldbroderet fruerhue. Næsen er lang og lige, hagen kraftig, og den sensuelle munds underlæbe skyder lidt frem, hvilket kunne tyde på, at fruene har haft et lille underbid. Øjnene er brune og forunderligt fjerne. Selvom det er et enkelt og meget konventionelt portræt, har maleren alligevel formået at lægge et udefinerligt strøg af melankoli i det. Der er en tilkæmpet ro i hendes fremtoning. Rigdommen kommer til udtryk i de svære guldkæder om halsen og guldbæltet om livet. De danner en stærk kontrast til det vemodige ansigt.

Også i Klovborg Kirke (se »Sagnet Danmark, Østjylland) ser vi fru Anne på den Hardenberg'ske familiegravsten. Hun er hér noget kraftigere og naturligvis ældre.

De talrige personer, der gennem tiderne har mødt Skovsbos hvide dame, erklærer samstemmende, at der er tydelig lighed mellem det malede portræt og spøgelsen.

Det er ikke godt at sige, hvorvidt ægteskabet mellem Erik Hardenberg og Anne Rønnow var baseret på gensidig tilbøjelighed. Som regel var ægteskabet i de kredse fastsat af parrets forældre, og i mange tilfælde blev de implicerede overhovedet ikke spurgt om deres mening. Man giftede besiddelser og slægter sammen som led i jord-, kapital- og magtspekulationer, og derefter havde enhver sig at rette.

Fru Annes triste skæbne kunne måske tyde på, at der ikke hos hende bestod nogen sand kærlighed til den 12 år ældre mand, og det har været den almindelige opfattelse, at »Forbandelsens kælder« på Skovsbo gemte på en tragedie, som havde forbindelse med fru Annes liv.

Indtil 1860erne var forbandelsens kælder tilmuret, og over tilmuringen stod malet: »Forbandet enhver, der åbner mig!«

Fru Anne Rønnow er Skovsbos smukke, meget aktive, men vist ikke altid lige behagelige spøgelse.

Jægermester F.C.B. Busck, der på det tidspunkt ejede gården, besluttede imidlertid at trodse forbandelsen og åbne kælderens, og for at være så meget på den sikre side, som man kan være, når man indlader sig på sligt, inviterede han nogle behjertede folk - deriblandt to præster - med.

Man marcherede i flok og følge ned i kælderens, hvor nogle murene brød hul i tilmuringen og dannede en åbning, så man kunne komme ind. Med godsejeren i spidsen forsvandt ekspeditionens medlemmer medførende lys, så man kunne orientere sig.

Det varede noget, inden de kom ud. Da var alle tavse og blege, og godsejeren gav ordre til, at kælderens påny skulle tilmures.

Siden gik det rent galt for Busck, og enden på visen blev, at han måtte sælge Skovsbo. Den aften, hvor salgspapirerne blev underskrevet, så hans datter den hvide dame i parken. Det gjorde hendes store danske hund også, og den blev helt ude af sig selv af skræk.

Der kom aldrig nogen virkelig forklaring på, hvad det egentlig var, man havde oplevet i forbandelsens kælder. Det siges dog ret bestemt, at der blevet fundet et skelet, vist et mandligt, og nogle beklædningsgenstande, bl.a. nogle af violet fløjel.

Efter den tid blev kælderens endnu engang åbnet og tilmuret. Det skete i greve Frederik L.V. Ahlefeldt-Laurvig's tid. Medens man var igang med arbejdet, indløb der et telegram om, at grevens forlovede i København pludselig var blevet alvorligt syg. Greven så deri en tilkendegivelse fra det hinsidige om, at den kælder burde man lade være i fred, hvorfor den prompte lukkedes. - Og pigen kom sig lige så hurtigt, som hun var blevet syg.

Nu står kælderens imidlertid åben, og det kunne synes som om spøgerierne har haft deres udgangspunkt dér, for i dag er der relativt roligt på Skovsbo - dog ikke helt:

Realskolebestyrer Aage Fast og fru Inger Fast ejede Skovsbo før den nuværende besidder, godsejer P.H. Normann, og Fast havde flere møder med fru Anne. Således har han fortalt mig følgende:

»En aften havde jeg været til et skolemøde i Odense og kom hjem til Skovsbo ved midnatstid. Jeg hørte da rumsteren fra stuen i den søndre udbygning, og i den tro, at en vagabond havde skaffet sig adgang til huset, listede jeg hen og kiggede derind.

Det var i de lyse nætters tid, og jeg kunne skelne alt i rummet ret

klart. Jeg fik øje på en kvinde i en gammeldags dragt med pibe-krave, og da ansigtet tegnede sig ganske skarpt, kunne jeg genkende fru Anne fra portrættet, som jeg flere gange har set. Hun gled hen imod mig, og jeg trak mig forståeligt nok tilbage. Hun syntes dog ikke at ænse mig, men gled videre gennem stuerne, medens jeg fulgte efter i respektfuld afstand.

Hun tog vejen ud i tårnet og gik op af trappen, som knagede under hende, så hun kan ikke have været vægtløs. På første sal drejede hun ind og forsvandt, og en gennemsøgning af værelserne gav intet resultat«.

En anden aften havde Fast siddet og set fjernsyn, da han i stuen ved siden af fik øje på en dame, som stod og betragtede en vitrine. Han var imidlertid meget optaget af udsendelsen og koncentrerede sig derfor ikke om kvinden, som han antog for at være sin kone.

Da han lidt senere gik op i sovekammeret, lå fru Fast og læste i en bog. Det forbavsede ham, for han havde jo lige set hende i stuen nedenunder. Fruen bedyrede, at hun ikke havde været dernede længe, og da de to var alene i huset, måtte det altså være fru Anne, der havde vist interesse for vitrinen.

Ganskevist så man intet spøgelse, da realskolebestyreren døde, men fru Fast fortalte siden, at der havde været en besynderlig uro, som om der bestandig færdedes nogen i huset, og fløjdørene sprang op, sådan som de ifølge traditionen gør det, når en af herskabet på Skovsbo skal dø.

Fru Anne Rønnow døde i 1606, men ud over ikke at være vægtløs, må hun også på anden måde være knyttet til den materielle verden og have visse behov, som kendes i den: Fornylig hørte den nuværende ejers kone, som en nat var alene hjemme på slottet, hvordan nogen gik ind på det med garanti aflåste toilet, slog sædet ned, rev papir af og trak efter sig. Da fru Anne siden tog i døren, var den fortsat låst.

Fru Anne er dog ikke ene om at repræsentere mystikken på den fynske herregård: Ritmester Erik Lykke, som forlod denne verden d. 6. maj 1701, er ikke mindre spændende, eftersom den onde højstegen mødte op på Skovsbo og afhentede ham, hvilket var så meget mere trist, eftersom han var den ældgamle Lykke-slægts sidste mandlige repræsentant.

Det var - som altid - pengene, der var den egentlige årsag til mi-

seren: Lykke, der til at begynde med var en fattig rad uden gård og gods, havde ladet sig friste til at skrive kontrakt med Fanden. Denne skulle herefter, så længe Lykke levede, udstyre ham med alskens rigdom og herlighed - deriblandt Skovsbo - mod at ritmesteren den allerede nævnte dato stillede sin person til djævelens rådighed.

Det bør nok retfærdigvis indføres, at Lykke faktisk giftede sig ret mange penge til, da han indgik ægteskab med Øllegaard Sche-
sted til Mullerup, men det kan naturligvis være, at det var Fanden, der stod ham bi, da den skønnes - eller vel snarere hendes forældres hjerter - skulle vindes.

Nok er det: Erik Lykke vidste udmærket godt, hvornår hans tid var udløbet, og han blev mere og mere urolig, efterhånden som den skæbnesvangre 6. maj nærmede sig.

På selve dagen sendte han alle gårdens folk væk fra om morgenen, kun hans tjener og han selv blev tilbage. Lykke gik op i det blå kammer, hvor han satte sig, og ustandselig måtte tjeneren ud at spejle efter, om der var noget særligt at se på himlen.

Til at begynde med var der intet, men så fik han øje på en ganske lille, kulsort sky, der hastigt kom nærmere. Han løb op og sagde det til ritmesteren, og da han hørte dette, låste han sig inde og bad tjeneren lade sig i fred.

Denne satte sig uden for det blå kammer, og pludselig hørte han et grueligt rabalder derinde fra. Han var lidt af en nysgerrig rad, så han listede hen og så gennem nøglehullet. Der fik han øje på Erik Lykke, som sad på skødet af Fanden der kæmmede ham med en gloende kam.

Fanden er uhyre følsom. Han mærkede straks, at der var noget galt og kiggede hen mod døren med en bemærkning om, at hér var der et øje for meget. Så pustede han mod nøglehullet, og det så kraftigt, at tjenerens øje fløj ud.

Herremanden benyttede sig af Fandens uopmærksomhed. Han sled sig løs og styrtede ud på gangen og ned ad tårntrappen med den onde i hælene. I kælderen blev han indhentet, og Fanden daskede ham mod kældermuren, så han døde, hvorpå han smuttede tilbage til det blå kammer med Erik Lykkes sjæl under armen og forlod stedet gennem en knækket rude.

Siden kunne i umindelige tider ingen vinduesrude være hel på den plads. Selv da man tog hele vinduet ud og ændrede konstruk-

tionen, blev ruden dér, hvor Fanden fløj ud, ved med at knække. Ligeledes fremkom der en blodplet på kældermuren på stedet, hvor Erik Lykke sloges ihjel, og den kan aldrig fjernes.

Jeg fik selv engang lov til at forny den knækkede rude på Skovsbo, men på det tidspunkt må Fanden være blevet gammel og noget distræt. Han løb allenfals lidt rundt i det, for det var ikke den nye rude, der knækkede. Det var den gamle ved siden af.

Under krigen i 1864 havde man indkvartering på Skovsbo, og medens de menige soldater sov på avlsgården, boede officererne på hovedbygningen. Nogle af dem havde fået anvist det blå værelse som sovekammer, men da de havde ligget der én nat, bad de så mindeligt om at blive flyttet et andet sted hen, for det havde spøgt, så de ikke kunne nære sig. De var tapre folk, og en fjende af kød og blod gik de ikke af vejen for, men denne u håndgribelige modstander var dem simpelthen for skrap.

Om det virkelig er Erik Lykke, der spøger i det blå værelse, kan man ikke med bestemthed vide. Hvem det end er, der driver sit spil på stedet, så er det allenfals en såre ugemytlig gejst:

For nogle år siden havde realskolebestyrer Aage Fast besøg af to jyske damer, der skulle overnatte i det blå værelse. De fik imidlertid ikke lukket et øje. Ustandselig var der noget, som bankede mod ruden, og der var en sælsom uro i værelset. Det var som om noget skubbede til sengene, og tilsidst mærkede den ene af damerne, at der blev trukket i hendes dyne.

Da man næste morgen ville se til de to og høre, hvorledes de havde sovet, havde de trukket klædeskabe, stole og meget andet hen foran døren for at barikadere sig imod spøgelserne.

Jeg har selv oplevet, hvad jeg må tro er lidt af værelsets mystik: For nogle år siden besøgte jeg Aage Fast og fru Inger. Det var højlys dag, så jeg havde ikke just forventet at blive præsenteret for spøgerier.

Sammen med fru Fast, som viste mig rundt i det gamle hus, var jeg gået ind i det blå værelse, hvor vi stod så nogenlunde midt på gulvet. Pludselig hørte vi en lydelig knirken bag os. Vi vendte os om og så, at døren til et stort klædeskab var drejet op af sig selv. Medens vi var ved at lukke den - og den gik ret trangt - knirkede det igen. Det var døren til et andet klædeskab, som tog den samme tur. Vi gøs ærlig talt lidt og var enige om, at det dog var et mærkværdigt tilfælde - noget der nok kunne få følsomme folk til at tro,

at det spøgede på stedet.

Da lød der fra en ny kant af værelset en skumplen og et bums, og ud trillede en skuffe fra en kommode!

Kunne det være noget som skete, fordi vi trådte på gulvet og måske fik brædderne til at skråne lidt? Det syntes ikke at være muligt, og selvom skuffen blev sat på plads, og vi forsøgte at stille os mangfoldige steder i rummet, fandt den sig ikke foranlediget til at give flere opvisninger. Det gjorde dørene ejheller. Normalt er jeg ikke synderligt bange for spøgelse, men jeg indrømmer blankt, at det ikke huede mig at opholde mig i det blå værelse på Skovsbo. Hele atmosfæren dér var ubehagelig.

I stuen i den søndre udbygning, hvor Aage Fast så Anne Rønnow's spøgelse, har der tidligere været en pille, som støttede rummets hvælving. Ved restaureringen i 1881 blev denne pille revet ned, og man var meget spændt på, hvad der ved denne lejlighed ville komme for dagen, thi det hed sig, at en kvinde, der havde bedrevet utugt, var blevet indemuret i pillen. Der fandtes da også godtnok et hulrum, men der var ingen rester af en indemuret.

Det var også i denne stue, et spøgelse forhindrede, at et nyfødt barn blev dræbt, og herom er at berette:

I 1851 døde Skovsbos ganske unge ejer, cand. jur. Christian v. Westen Berg. Han var få måneder forinden blevet gift, og et halvt år efter hans død nedkom enken med en lille pige.

Moderen lå med sit barn i bemeldte stue, som dengang kaldtes havestuen, og en nat vågnede hun ved at se sin afdøde mand stå og pege på vuggen. Hun fik et chok og flyttedes straks over i den anden ende af huset med den lille.

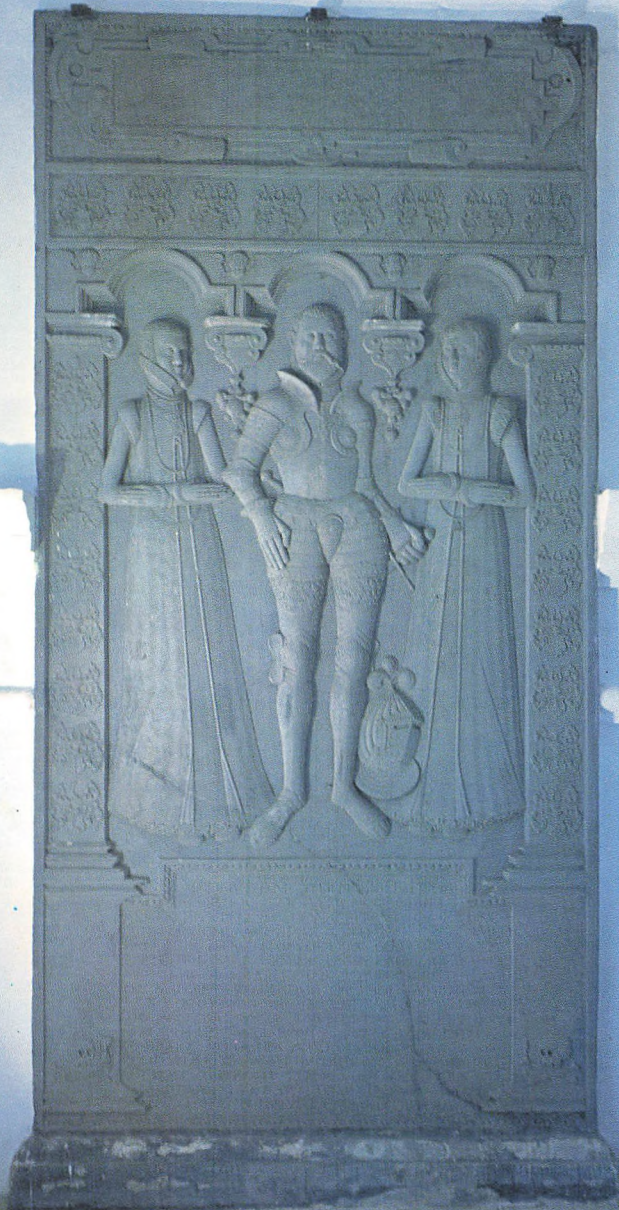
Næste aften styrtede havestuens loft ned netop dér, hvor vuggen havde stået.

Som så mange andre herregårde har også Skovsbo sin spøgelseseskaret. Når man sidder i »birkestuen«, men kun dér, høres undertiden en hestevogn skumple over gårdspladsens brosten. Den

*Farveplanche VII
Stubberup Kirke, hvor marsk Stig måske ligger begravet.*

kører op foran trappetårnet, hvor den standser. Hvis man imidlertid går ud og kigger efter, er der intet. Fru Fast fortalte, at hun og hendes mand en aften lod sig narre til at kigge efter hele to gange, fordi der ventedes gæster, men hver gang var det spøgelseskareten. - Det menes, at kørslen har noget at gøre med en tragedie i forbindelse med et bryllup.

Det er ikke blot på hovedbygningen, der går spøgeri: I et værelse på avlsgården vil folkene nødig sove, fordi en forvalter engang hængte sig dér og går igen.

Forhen, da man kørte med heste, var bønderne på egnen ikke særlig begejstrede for at køre forbi Skovsbo efter mørkets frembrud. Det skete nemlig ikke helt få gange, at hestene blev sky over et eller andet. Enten blev de så stående som naglede til stedet i rum tid, eller også tog pokker ved dem, så de løb løbsk, og det var snart endnu værre.

Skovsbo kendes i 1369, hvor den tilhørte Tue Nielsen Bild. Dens hovedbygning opførtes i årene 1572-79 i to stokværk med trappetårn og en kort udløberfløj mod syd. I 1881 restaureres gården ved Aug. Klein, der opfører en kort nordfløj.

Skovsgaard 79. (C3 på kortet)

Den bjergtagne søster.

Stig Porse på Skovsgaard (d. 1603) var en ugudelig rad, og det samme gjaldt hans ven, Melchior Hvass til Hjortholm (d. omkr. 1602). I deres yngre dage bedrev de en hel del slette sager sammen, men Stig Pors' søster, Ellen, som var en from kvinde, forstod at mildne kumpanernes sind. Da derfor nogle underjordiske en dag, hvor hun var på vej mellem gårdene, røvede hende og lukkede hende inde i deres høj, blev begge herremændene såre bedrøvede.

Broderen skal nok have været noget »klog«, og vidste hvordan

Farveplanche VIII

Ligstenen i Aasted Kirke over Eiler Brockenhuus til Nakkebølle og hans to hustruer, Berthe Friis og Anne Bille. De to sidstnævntes 17 børn døde alle på grund af Christence Kruckow's heksekunster.

søsteren skulle befries. Han lejede en flok spillekanter, og lod dem gå rundt om højen og spille det bedste, de havde lært. Når det ene hold var kørt træet, kilede et nyt på. Efterhånden blev troidene ganske øre af denne larm, de åbnede højen og lod pigen få sin frihed. Da hun slap ud, havde hun i den ene hånd en bog med grønne bogstaver, i den anden kniv og gaffel.

På grund af begivenheden blev højen kaldt »Ellensbjerg«, og rundt om den skal stien, som musikanterne trådte, endnu være kendelig. Bog, kniv og gaffel bragtes med til Skovsgaard, hvor de længe opbevarede som klenodier. Gaflen havde den egenskab, at den kunne dølle blod samt læge sår.

Det var den syvende onsdag i fasten, troidene åbnede deres høj, og i taknemmelighed over sin genvundne frihed, stiftede jomfru Ellen et legat, hvoraf Humble-præsten hvert år skulle have tilstillet 10 rdl. mod på årsdagen at holde en prædiken til den besynderlige sags ihukommelse. De fattige fik ved samme lejlighed en slagtet ko, som de kunne gøre sig til gode med.

Langt op i tiden vedblev disse milde gaver at virke, men så kom der et nyt herskab på Skovsgaard, som ikke ville vide af kollegatet; de undlod at slagte, og det så ud som om de fattige ville blive snydt.

Imidlertid udbrød der en ejendommelig sygdom blandt kvæget på herregården; det døde fra en ende af, og intet kunne standse soten. Først da en ko efter gammel sædvane slagtedes og gaves til de fattige, ophørte kvægdøden.

Men tilbage til Stig Porse og hans søster: En skønne dag fór herremanden heden, og snart efter begyndte han at spøge på gården; det blev så galt, at man måtte have præsten til at mane ham. Præsten var nu ikke begejstret for at påtage sig opgaven, først da Ellen Porse, som endnu levede, lovede at gå med, sætte sig under præstekjolen og hviske, hvad der skulle siges, om han kom i ordnød, gik han ind på at forsøge.

Så begyndte dysten, og det gik i begyndelsen meget pænt. Præsten svarede godt og forstandigt på de spørgsmål, spøgelset stillede ham, men da den nederdrægtige ånd ville vide, hvor Gud var inden skabelsen, hvor jo hverken himmel eller jord var til, begyndte præsten at hakke i det. Han skubbede fortvivlet til Ellen Porse med foden og hun sufflerede: »Han svævede over vandene«. Den besked gav præsten videre, og genfærdet måtte med et

klageskrig synke i grunden. Inden jorden lukkede sig, nåede det dog at hvæse: »Havde jeg troet dig det, søster min, så skulle du have fået lov at sidde i Ellensbjerg endnu!«

Engang i første halvdel af forrige århundrede døde en herremand på Skovsgaard, men nu havde kusken, hans tro ledsager, aldrig fred. Så snart solen var nede, kom herremandens genfærd, og det fulgte ham, hvor han end gik, til dagen gryede. Den gode mand blev efterhånden noget nervøs over dette og konsulterede en klog kone for at få et råd. Hun sagde, at han skulle spørge spøgelseset, hvad det gik efter, thi spøgelseser kan ikke tale uden at være adspurgt. Ydermere måtte kusken vare sig for at gå foran spøgelseset, thi så kunne det »gennemse« ham, og han ville visne bort.

Om aftenen kom herremanden, som han plejede, og kusken spurgte: »Hvad befaler nådigherren?« - »Jeg befaler, at du skal gå foran mig ned til enden af haven«. Kusken sagde, at han gerne ville følge efter, men herren måtte gå foran, som han altid havde gjort det i levende live.

Genfærdet vandrede da ned i haven, og på et bestemt sted gav det kusken besked om at grave. Det varede ikke længe, inden man stødte på benraden af et barn, og herremanden gav besked om, at præsten endnu i den samme nat skulle begrave den på kirkegården. Til tak for sin hjælp fik kusken et par gode støvler, og af den nye herremand måtte han forlange et par heste, to køer samt andet jordisk gods, som den døde nøje beskrev.

Efter denne instruktion forsvandt genfærdet, og kusken drog omsorg for, at dets vilje skete fyldest; den nye herremand nægtede ej heller at udlevere de goder, som forgængereren havde lovet kusken, og genfærdet viste sig ikke oftere.

På det gamle Skovsgaard var en væg, som aldrig kunne være hel. Lige gyldigt hvor ofte den muredes op, skred stenene ud, så der blev et hul. Man sagde, at der var manet én der. Det endte med, at godsejeren skjulte hullet ved at sætte et stort skab for.

1457 ejede Peder Modeskal Skovsgaard, og der påvises endnu et voldsted fra hans tid. I Claus Gagges tid - omkring midten af 1600årene, måske tidligere - opførtes et fint firfløjet anlæg af svært egebindingsværk. Det blev revet ned uden den fjerneste

grund af H.L. Møller, som i 1887-89 opførte den nuværende hovedbygning.

Skaarup 80. (C2 på kortet)

En manende historie.

Om præsten Christian Andersen Spleth, der i 1764 kom til Skaarup, led af en vejrtrækningskavank, skal være usagt, men på egnen kaldtes han gerne Hæsblæs. Han var en vældig maner, og han gjorde alt, hvad han kunne, for at hitte spøgelse, som han kunne prøve kræfter med. Hver evige aften føjtede han rundt på kirkegården for at opsøge gespenster, og det var hans kone efterhånden grundig træt af. En aften fik hun en karl fra præstegården - ja, somme siger, at det var hendes egen søn, til at tage et lagen over hovedet og liste op på kirkegården for at vænne pastoren af med de natlige udflugter ved at jage ham en ordentlig skræk i livet.

Men Spleth blev på ingen måde bange, da der pludselig dukkede en hvid skikkelse op bag en stor sten. Han tiltalte den med myndig røst og spurgte om det var et menneske eller en dødning. Tre gange spurgte Spleth, og da karlen intet svar gav, begyndte præsten at mane. Den unge mand mærkede, hvordan jorden gav efter under ham, og tilsidst udbrød han rædselsslagen: »Jamen Faer, det er jo mig!«

Spleth svarede: »Det var ilde, min ven, for nu er over en trediedel af dig nede, og så er jeg nødt til at mane færdig«, hvilket han så gjorde, og for at der ikke skulle komme mere spøgeri ud deraf, rammede han endog en spids pæl ned gennem den manede.

Åbenbart har han ikke taget det skete særlig tungt, for han var stadig lige emsig efter at finde manebare spøgelse. - En aften stod han således og kiggede ud på kirkegården fra sit studérkammer, og da ser han, at det ligesom ryger op fra en grav.

Han råber til sin kone, at hun skal skynde sig at komme, for så vil hun få noget sært at se. Selv skynder han sig at iføre sig kjole og krave, hvorpå han griber sin bibel og stryger ud af døren. Han springer over kirkegårdsdiget og når netop at få standset spøgelse ved kirkegårdsporten. Med præstekonen som tilskuer maner han

nu spøgelse i jorden uden videre vrøvl, og der blev slået en pæl ned over det, som i mange år stod lige inden for kirkeporten.

Det var også Spleth, der en nat lukkede en af de underjordiske høje, som stod på fire gloende pæle. Det skete med skriftens ord, og var så magtfuldt, at højen aldrig siden har lindet så meget som en tomme på sig.

En mand, der en aften havde fået sig en tår over tørsten på Skaarup kro, mødte, da han i fuldmånens skær var på vej hjem- over, en sort dame på en mark i byen. Han syntes, at hun så meget yndig ud, og derfor breder han i sin noget anløbne tilstand armene ud imod hende og siger: »Kom og giv mig et kys!«

»Nej ikke i aften«, svarer damen og ser på ham med et uudgrundeligt smil, »men kom igen i morgen aften ved samme tid på dette sted, så tales vi ved!« Det giver de hinanden hånden på, men idet manden tager hendes hånd, mærker han, at den er isende kold, og det går op for ham, at det er et spøgelse, han har aftalt stævnemøde med.

Han bliver så bange, at han ryster over hele kroppen, men spøgelse er væk, og han vandrer hjem. Selvfølgelig får han ikke lukket et øje, og næste morgen er det første, han gør, at skynde sig op til præstegården for at spørge Spleth, hvad han skal stille op.

Præsten er lidt betænkelig ved sagen, fordi manden selv har givet sig i lag med spøgelse og ydermere lovet at komme. At han bliver nødt til at holde ord, er en given sag, for ellers vil spøgelse komme til ham, og så bliver det hele blot langt værre. Men Spleth ved alligevel råd: Være hos karlen kan han ikke, derimod kan han give ham en beskyttelse, og det gør han.

Om aftenen kommer manden atter til præstegården, og Spleth går med ham hen på marken. Der slår han en magisk cirkel om ham og siger, at han under ingen omstændigheder må forlade den, ligegyldigt hvad der sker. Damen vil komme, en mand i præstekjole også, men manden skal blot række en bog, som Spleth giver ham i hånden, hen mod dem, så skal de nok fordufte, og overskride cirklen kan de ikke. Først når Spleth selv kommer, går ind over cirklen og tager fat i manden, må han gå med.

Derefter tager Spleth afsked og går hjem.

Kort efter dukker den sorte dame op. Hun smiler til manden og gør alt muligt for at få ham til at gå ud af cirklen og komme hen til hende, men det vil han ikke. Så begynder hun at true ad ham, og

han er mildest talt ikke glad ved situationen, alligevel tager han sig morderligt sammen og rækker bogen hen imod hende og beder hende læse i den. - I det samme er hun forsvundet.

Det varer kun et øjeblik, så kommer der en person i præstekjole og krave. Han ligner grangiveligt pastor Spleth og siger, at nu kan manden roligt komme ud fra kredsens, for nu er det hele overstået.

Men manden husker præstens ord og rækker i stedet bogen hen mod den anden, der brat forsvinder lige som den sorte dame. Der kom mange skikkelser den nat, og vor mand var helt forstumlet af alt det uhyggelige, han havde oplevet, men da hanerne havde gaaet dagen ind, forsvandt det hele, og lidt efter kom den rigtige pastor Spleth, gik over kredsens, tog fat i manden og fulgte ham hjem.

En nat kom Spleth farende ind i karlekammeret og vækkede karlen med besked om, at han inden der var gået fem minutter skulle være oppe, have spændt for og holde for døren, og så skulle det ellers gå afsted i fuld galop til Langaa, for der var der noget alvorligt på færde.

Karlen udførte befalingen, og Spleth sprang på vognen. Han var iført kjole og krave, så karlen kunne nok regne ud, at der var noget særligt på færde.

Inden de nåede Langaa fortalte præsten ham, at han skulle køre ind på den stedlige præstegårds gårdsplads, men han måtte ikke på vilkår holde stille så meget som et minut, end ikke når Spleth skulle af. Han skulle køre ganske sagte, så der ikke skete ulykker, og derpå måtte han sørge for at komme ud fra gårdspladsen. Så kunne han ligge og køre ganske langsomt frem og tilbage på vejen, indtil Spleth kom.

Snart var man i præstegården, Spleth sprang af, og karlen gjorde, som han havde fået besked på.

Noget efter kom præsten tilbage, og da var han ellers godt træt. Han havde måttet hjælpe en yngre kollega, som for kort tid siden var kommet til Langaa. Den gamle præst, der havde været før ham, havde spøgt så gruppvækkende i præstegården, at det simpelthen ikke var til at nære sig, og derfor havde den nye præst besluttet at sætte ham ned i haven.

Det viste sig imidlertid, at opgaven lagt oversteg hans kræfter, først slog spøgelseset hans bog fra ham, og derpå begyndte det at flænse klæderne af ham. Pastor Spleth havde derhjemme i Skaarup mærket, at det stod helt galt til i Langaa, og han var derfor

Han stillede sig i en magisk cirkel, hvor det lokkende genfærd ikke kunne få ram på ham...

straks ilet sin kollega til undsætning. Han nåede netop frem, som spøgelse afgørende var ved at få magten, så var han trådt i den betrængte præsts sted, og længe varede det ikke, før det brydsomme gespenst var manet dybt ned i jorden og havde fået en pæl rammet gennem sig.

Spleth kom imidlertid også selv til at spøge, da han var død, og det var nu på en særdeles ubehagelig omend meget kærlig måde: En mand, der en aftenstund kom kørende forbi præstegården, blev opmærksom på, at der fra dens port kom en høj, mørk skikkelse skridende ud. Heste har det med at blive ganske paralyserede i sådanne situationer, og de, som manden havde for sin vogn, udgjorde ingen undtagelser fra reglen.

Den mørke skikkelse nærmer sig vognen, sætter sin fod op på hammelen, griber fat i vognkanten, hæver sig i armene og strækker kyssetøjet frem mod den skrækslagne mand, der forfærdet udbryder: »Åa nej, dog«, og bøjer sig lige så langt tilbage, han bare kan. Spøgelse lader trutten falde, sukker: »Nåh nej«, lader sig glide ned på jorden og fortsætter med et dybt suk ind på kirkegården.

Steensgaard 81. (C2 på kortet)

Fru Anne viste sig.

Om landsdommer Vincent Steensen's heltemodige forsvar af Langeland imod svenskerne d. 17. februar 1659, hvor han fik sit baneår, er så meget bekendt og historisk velunderbygget, at der næppe er grund til her at gentage det. Derimod er den rolle hans hustru, Anne Holck, spillede, mere præget af sagn. Nogle vil vide, at hun blev afmægtig, da landsdommeren døende bragtes til Steensgaard ramt af en snes kugler; andre påstår derimod, at hun rask ilede til slagmarken, overtog ledelsen af bondehæren og ved sit utrolige mod fik svenskerne kastet i havet.

Nok er det: Den gang blev der intet af Langelands erobring, men seks uger senere oversvømmedes øen af svenske invasionstropper, og de tapre bønder måtte give op. Naturligvis gik det værst ud over Steensgaard, og efter sigende lænkedes fru Anne til hundehuset med en jernlænke om livet. Her stod hun nogen tid,

medens svenskerne gjorde sig til gode med, hvad der var på gården og fordrev tiden med at skyde til måls efter slægtsportrætterne.

Imidlertid lykkedes det hende at komme i forbindelse med en af karlene, og ham fik hun til at vise svenskerne, hvor vinkælderen, som de ellers forgæves havde eftersøgt, var at finde. Snart efter var et vældigt drikkelag igang, og da svenskerne var så berusede, at de ikke længere kunne hverken sanse eller samle, blev fru Anne af gårdens egne folk hjulpet løs. Nu blev svenskerne overfaldet, de slæbtes ud i gården, hvor de alle dræbtes ved den såkaldte »blodsten«. Den yngste bad for sig, men fru Anne skåned ingen, han blev dræbt i kælderen, hvor man endnu viser pletterne af hans blod.

Der er ingen historisk hjemmel for denne beretning, måske er den sand, måske er der kun tale om forherligende folkedigtning, dog er der ofte en betydelig kerne af sandhed i de gamle overleveringer, og kanhænde man en dag finder frem til de nøjagtige efterretninger om, hvad der virkelig passerede.

I juni 1660 døde fru Anne, og hun har siden gået igen, det er dog sjældent, man mærker noget til hende, men diplomaten, godsejer Vincens Steensen-Leth, så hende ved to lejligheder i dette århundrede og har herom overfor mig berettet:

»En aftenstund ved 10.30-tiden, da jeg sad og læste, hørte jeg en frygtelig tuden som af ulv eller stor hund, det varede et kvarter. En halv time efter, da jeg netop var gået i seng, viste fru Anne Holck sig for mig let genkendelig fra hendes portræt - hun var klædt i violet og så venligt på mig, så da hun igen viste sig 14 dage efter, var jeg slet ikke bange!«

I 1442 ejede Peder Jacobsen Steensen Steensgaard, der dog dengang hed Krogagergaard. I 1500, hvor kronen var ejer, opførtes der bindingsværksbygninger. 1580-85 erstattes disse bygninger af en grundmuret enetages hovedbygning med trappetårn. 1836-37 forhøjes hovedbygning og tårn med et stokværk og to tilbygninger rives ned.

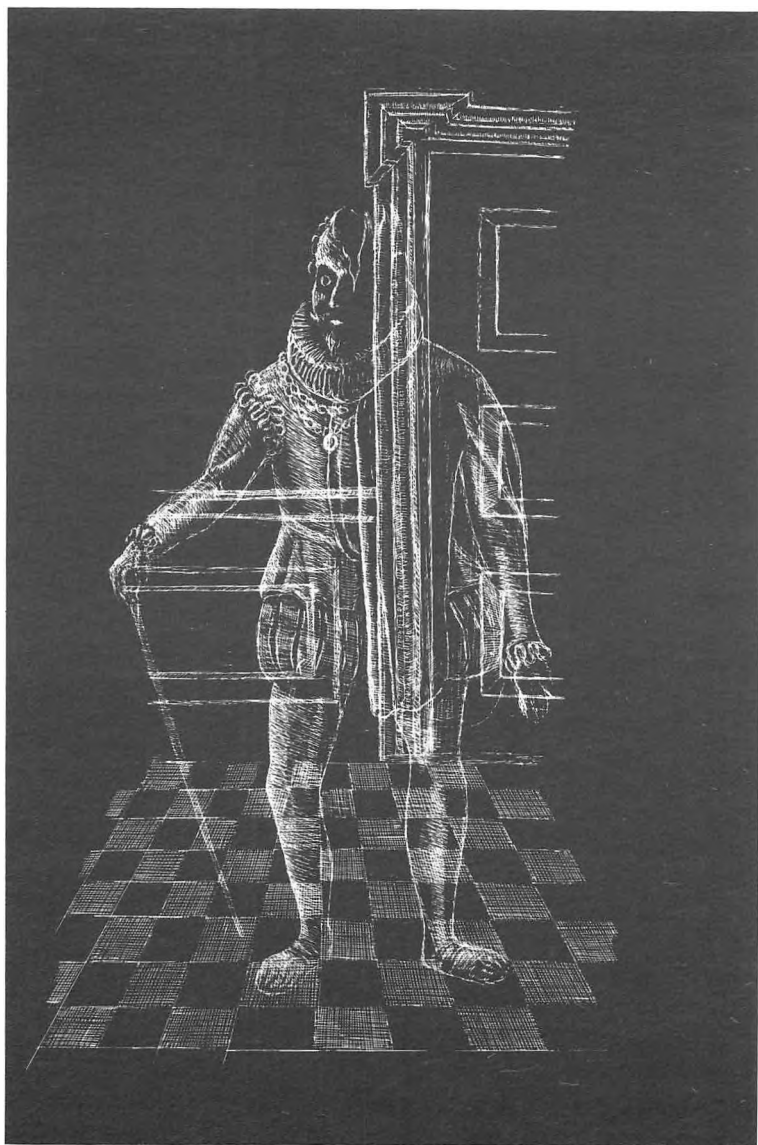
Steensgaard på Sydbyn, hvor Emmiksen spøger, og hvor et andet gespenst giver numre til bedste på klaveret.

Steensgaard 82. (B2 på kortet)

Den onde Emmiksen.

At Otte Emmiksen på Steensgaard var en hård negl, er en historisk kendsgerning: Han lå idelig i processer, skød på Karen Bryskes foged fra det nærliggende Østrupgaard og fór ilde frem overfor sine undergivne. Selv mod sine nærmeste var han en hjem søgelse, og det endte med, at hans sidste hustru, Dorte Hested, formåede kokken, Hans, og livdrengen, Jørgen Søfrensen til at ombringe Otte medens han sov.

Den 5. juli 1594 mellem klokken 4 og 5 om morgenen meldte Dorte, at banen var klar, de to listede sig ind i Otte's sovekammer, hvor kokken tre gange hug en økse i hans hoved. Voldsmændene skræbete i hast nogle værdigenstande til sig og flygtede derpå over hals og hoved. Kokken blev dog siden fanget og parteredes på ret-

På Steensgaard på Fyn går onde Emmiksen omkring med flakt hoved.

terstedet i fire stykker. Jørgen fik man aldrig fat i, og fru, som stod bag udåden, slap for videre tiltale.

Otte Emmiksen døde ikke straks, først næste dags aften udåndede han, og folkevisen beretter herom:

Oc nu ligger Emichszen den onde,
oc blodet rinder ham til døde,
ach måtte efter den hånlige død
det ævige liff ham forsøde.

Helt forsødet er han åbenbart ikke blevet - endnu da - thi ved nat-tetide slæber han sig som en grå skygge gennem Steensgaard, og i hans hoved flammer tre dybe, ildrøde vunder.

Dorte Hested, som Otte havde trakteret så hårdt, medens han levede, og som forvoldte hans blod udgydt, fik ej heller fred. Efter at hun var død - Gud véd hvor - måtte hun tilbage til Steensgaard hver nat og med en mursten skure på den røde plamage, der var vokset frem på gulvet under Otte's hoved. Aldrig fik hun den fjernet, den er der endnu under et nyt gulv, som lagdes for tre-kvart århundrede siden. Hvem véd, måske fandt hun hvile, da skyggen af blodpølen på de brede pommerske planker dulgtes under sirligt moderne egeparket?

Komtesse Ella Bille-Brahe-Selby berettede, at hun som 16årig så et spøgelse på Steensgaard. Det var i december, og juletræet stod pyntet i den gule sal, hvor hendes moder sad med nogle gæster. Komtesse Ella var på vej derop, da hun på en afsats mødte en ældre kone med en pakke under armen og bind om hovedet. De to nikkede høfligt til hinanden, og komtesse Ella fortsatte ind i den gule sal.

Der var intet mærkeligt i at møde en kone med en pakke under armen, for lensgrevinden plejede at uddele gavepakker og kurve til egnens mindre bemidlede. Komtesse Ella kunne imidlertid ikke erindre, at hun havde set den pågældende kone før, og spurgte moderen hvem det var, hun just havde udstyret med en julepakke. - »Her har ingen været«, svarede moderen overrasket, men en lille norsk dreng, som lå og legede på gulvet, sagde: »Jo, der var en kjerring med hovedet bundet ind«.

Siden blev man klar over, at det ikke var en indbinding, men en fruerhue, af den slags, som gifte kvinder bar i 15.- og 1600tallet, den mystiske dame havde haft på.

På Steensgaard har man været velsignet med noget så enestående som et klaverspillende spøgelse, der især præsterede en følsom fortolkning af Chopin. Den slags ville være et absolut plus ved et fuldt privat herresæde, men på Steensgaard, hvor man har pensionærer, var det ikke ønskeligt. Komtessen gik derfor en dag, hvor de liflige toner havde lydt, ind i stuen hvorfra de kom og sagde: »Nu må i holde op, for gæsterne er bange!« Siden har det musikalske spøgelse ikke ladet høre fra sig - og dog - en enkelt gang blev der vist slået et par akkorder an, uden at det imidlertid blev til mere.

Steensgaard er rigt udrustet, når det gælder ufjernelige blodpletter: I det gamle vægterkammer over porten sås nogle røde skjolder på væggen, og de var ikke til at få bugt med; selv om de kalkedes over, fremtrådte de efter nogen tids forløb påny klart og tydeligt. I dette kammer blev en troløs vægter, der havde sovet på sin post, grebet af Fanden og tærsket til døde mod muren.

En forlængst afdød herremand fra Steensgaard spøger på markerne og i skovene der omkring; han kommer ridende på en vælig ganger, og mange har mødt ham. En skovløberkone, som gerne ville se, hvordan spøgelsesrytteren så ud, tog opstilling ved et led, som han hver nat åbnede, han tilkastede hende en håndfuld guldpenge, som hun opfangede i sit forklæde, men da hun bagefter ville se til dem, var det ene flammer, og de havde brændt små huller over hele forklædet, så det var ganske spoleret.

Omkring 1390 tilhørte Steensgaard Albert Andersen Eberstein. Fra 1523 og fremefter opfører Anders Emmiksen en trefløjet hovedbygning i bindingsværk og blandingsmur. I 1620erne og 30erne opføres porttårn og opsættes sandstensportal om hoveddøren for Sidsel Høg. Fra 1956 har Steensgaard været herregårdspension.

Stubberup Kirke

83. (CI på kortet)

Kendte grav, måtte dø.

Sagnet om Marsk Stigs begravelse er blandt dem, man fortæller uden begejstring, for det stiller på en lidet flatterende måde maskulin tåbelighed og deforme æresbegreber til skue.

Det fortælles, og det er sikkert sandt, at den fredløse marsk, Stig Andersen Hvide, der holdt til på Hjelm, en varm julidag i 1293 var gået i land ved sin gamle gård Bjørnkær på Djursland, hvor han holdt jagt. Sammen med en svend var han redet efter et vildsvin, og ridtet var hårdt. Marsken red forrest og var netop ved at indhente dyret, så han kunne ramme det med sit spyd, da han pludselig holdt hesten an, greb sig til siden, segnede om i sadlen og gled ned på jorden. Svenden nåede at springe til og gribe ham, men der var intet at stille op: Marsk Stig var død.

En nat nogen tid senere kastede et skib anker ud for Hinds holms kyst, og en båd roedes i land. Nogle mænd sprang ud af den og trak den helt op på strandbredden, hvorpå de lempede en langagtig genstand ud af den og bar den op mod Stubberup Kirke.

Noget efter blev den Stubberup præst vækket ved, at der dundredes på hans dør, og da han lukkede op, stod der nogle formummede mænd uden for og forlangte, at han skulle følge dem hen i kirken og læse en messe over en død.

Præsten gjorde en masse indvendinger, for han havde på fornemmelsen, at det var en sag, som man egentlig ikke burde blande sig i, men mændene indtog en truende holdning, så tilsidst turde han ikke andet end at ledsage dem.

Inde i kirken, der oplystes af faklers og kærters skær var seks mand forsamlede omkring en ligkiste, som dækkedes af et prægtigt fløjlsklæde, og foran Vor Frues alter var der løsnat nogle sten og kastet en grav.

Præsten ville vide, hvem det var, han skulle begrave, men mændene sagde, at det vedkom ham ikke. Hvis han havde sit liv kært, gjorde han, som man ønskede af ham, og sørgede iøvrigt for at glemme alt om sagen. Man lod ham sværge tavshed, og så fandt højtideligheden sted. Mændene sænkede kisten med fløjlet i graven, den dækkedes til, og man forlod kirken. Præsten havde måske nok en formodning om, hvem det var, han havde begravet,

men han talte aldrig derom, og han fik sagtens også en smuk af-findelse for sin medvirken.

Imidlertid havde der været en tilskuer til marskens gravfærd, og det var præstens pige. Hun havde af nysgerrighed sneget sig efter mændene, og skjult bag hovedalteret overværede hun begravelsen. Det kostelige fløjlsklæde på kisten stak hende i øjnene, og da de andre havde forladt kirken, fjernede hun atter gulvfliserne, gravede ned og fik fat i klædet, som hun trak til sig ud fra den be-tragtning, at den døde næppe havde brug for det nu.

Fløjlet blev omhyggeligt børstet af og rensset, og så gik hun el-lers igang med at sy sig en brudekjole af det, for hun var en fattig pige og havde ikke råd til at købe klæde til den slags.

En dag kom hendes trolovede på besøg. Han havde været borte fra egnen en tid. Hun viste ham, hvad hun havde af brudeudstyr, og kjolen kom også op af brudekisten. Han rynkede panden og spurgte, hvor hun dog havde det fløj fra. Hun forsøgte sig med forskellige omsvøb, men tilsidst vedgik hun tyveriet.

Medens tilståelsen faldt, havde hendes trolovede rejst sig, han gik hen imod hende, og pludselig rev han sin daggert frem og stak den i hendes bryst med ordene: »Så kender du min herres sidste hvilested og må dø«.

Hun udåndede i hans arme, og han bar hende ned til stranden, hvor han begravede hende, dér hvor bølgerne mødes med land.

Den unge mand var, uden at pigen havde anelse derom, en af marsk Stigs svende, og der var vel adskillige grunde til, at man vil-le holde hans hvilested hemmeligt, for det kunne vel tænkes, at kongemagten atter ville hente ham frem og skamfere liget for at statuere et eksempel overfor de andre fredløse.

Hvordan en sådan historie er kommet ud, er ikke godt at vide: Der kan have været tilskuere, præsten kan have snakket over sig. Svenden kan have sagt det til sine fæller, og de har måske været indiskrete. Endelig kan han være blevet fanget og have tilstået sin forbrydelse, men nok er det: Han valgte en død herre for en leven-de kone.

Måske er det hele blot et dystert sagn, men i så fald et af de sej-livede: Adskillige kirker langs Kattégatkysten gør krav på at være marskens sidste hvilested, blandt dem Helgenæs og Draaby kirker på Djursland og Rørvig kirke på Sjælland.

Stubberup er imidlertid ikke usandsynlig: Kirkerne på Djurs-

land ville nemlig være alt for nærliggende steder at søge, hvis kongemagten ønskede at efterspore begravelsen. Hindsholm på Fyn ligger mere af vejen, men dog ret nær marskens operationsområde. Under kirkens nyere gulv ligger da også en gammel, glat ligsten uden ornamentik eller inskriptioner af nogen art. Under den - siger sagnet - hviler marsk Stig.

I gammel tid tjente den højt beliggende kirke som sømærke, og efter de hvidkalkede mure fik den blandt søfarende navnet »Den hvide jomfru«.

Stubberup Kirke opførtes i senromansk tid, men den er siden ændret meget: Skibet er forlænget mod vest, et oprindeligt kor er blevet erstattet af et langhuskor, og i sengotisk tid opførtes tårnet, der dog først afsluttedes i 1600. Våbenhuset som har vælske gavle er fra 1575.

Særslev 84. (B1 på kortet)

En præst af de særdeles sære.

I en bog om fynske sagn og overleveringer er det umuligt at forbigå Peder Jacob Aabye, der i tiden mellem 1743 og 1804 - altså i over 60 år - var præst i Særslev.

Forinden havde han i et år været præst for Sandager og Guldbjerg sogne, og det embede fik han på en ganske ejendommelig måde: De to kirker hørte under Gyldensteen, hvor man havde en hønsepige, som man satte overmåde stor pris på. Hun hed Mette Malene Suthorm, og det var grevens ønske, at hun skulle gøre et standsmæssigt giftermål.

Da Aabye derfor søgte kaldet, sagde greven, at det kunne han for så vidt godt få, men betingelsen var, at han giftede sig med hønsepigen. Det havde vor unge teolog intet imod, for pigen var både elskværdig og køn, og enden på visen blev, at der kunne fejres såvel bryllup som embedsindsættelse i 1742. Glæden varede imidlertid kort: Seks år efter døde Mette Malene. Hun havde da født præsten to børn.

Jacob Aabye havde imidlertid ikke lyst til at være enkemand, og endnu samme år - i 1748 - giftede han sig med Anna Cathrine Jørgensdatter Fedder, ved hvem han blev far til 8 børn.

Aabye var altid særdeles gode venner med herskabet på Gyldensteen, og det var nu rart nok, for han var en vældig nimrod og elskede at blive inviteret med på jagt.

På herregårdsjagterne plejede det at være sådan, at det, som hver enkelt skød, blev afleveret til greven. En dag, hvor der jagedes i Morud skov, spurgte Aabye imidlertid greven, om ikke han for een gangs skyld kunne få lov til at beholde det første, som han skød. Det ville greven ikke nægte ham, men til hans store forbavselse lagde Aabye kort efter an og skød mod en af de største og bedste ege i hele skoven. Han traf den uden vanskelighed, og greven måtte kønt holde ord og lade ham få egen.

Som ivrig jæger havde Aabye altid jagthunde, og en overgang var det fire små støvere, som han elskede højt og kaldte »englene«. Han tog dem med overalt, selv i kirken, når han holdt prædiken, og hvis nogen blandt menigheden gav udtryk for, at den slags kunne man ikke tillade sig, så blev vedkommende hurtigt overbevist om det modsatte af den særdeles tungehvase præst.

Man undgik nu også helst at komme i diskussion med Aabye, for når han blev ilter, udvikledes der en overflod af mundvand hos ham, og det ledsagede i kaskader hans ordflom, så modparten blev dygtigt gennemvædet deraf.

En dag havde avlskarlen på præstegården glemt at lukke porten med det resultat, at samtlige engle var strøget og tog sig en vældig løbetur over markerne. Dette gjorde præsten aldeles rasende: Han råbte, om nogen havde set englene, og avlskarlen svarede, at han aldrig så nogen engle, sikkert fordi han var så slem til at bande.

»Nej, hundene for satan«, brølede den opbragte præst. Han ønskede at avlskarlen ville få en ulykke for sin skødesløshed, og han fortsatte med at overfuse ham, til den gode landmand pludselig løftede sin møggreb og lovede pastoren stribede rygstykker, hvis ikke han i en vis hast fik pakket sig. Det var tale som Aabye forstod, og snart efter var han god igen.

Undertiden kunne det nok være vanskeligt at forene kirketjeneren med jagttilbøjelighederne, og det hændte, at Aabye mødte for sent op til gudstjenesten, fordi han havde været ude at støve noget vildt op. Det havde menigheden nu kønt at finde sig i. Langt værre var det, hvis den ikke mødte op til tiden, for så brød der et uvejrløs over de arme hoveder. Var man kommet for silde, var

det klogt at liste hen til den brøsigte ordets forkynder og hviske, at man var blevet forsinket, fordi man havde truffet en usædvanlig stor flok agerhøns og holdt den lidt under observation, så der kunne aflægges tilforladelig rapport om, hvor de lækre fugle måtte formodes at opholde sig.

Den slags hjalp altid: Præsten smilede formildet og glemte derpå undertiden i tilgivelig distraktion at fuldende sin prædiken. I stedet fik samtlige tilstedeværende på minuttens deres synders fulde forladelse, hvorpå hans velærværdighed lige så stille listede ned fra prædikestolen, forsvandt ud af kirken og strøg hjem efter bøs- sen og ud på jagt.

En vinterdag mumlede degnen under salmesangen til præsten, at han netop havde set en stor hare sidde i præstens kålgård og gøre sig til gode med derværende grønsager. Aabye havde ikke selv observeret haren, men han svor på, at den ikke skulle blive gammel i hans kålgård: »Vi må gøre det kort«, hviskede han til degnen. Derpå rejste han sig, skred gravitetisk op på prædikestolen og slog ud med hånden som tegn til, at man skulle indstille salmesangen.

Så gav han sig til at banke hænderne på ryggen og puste i dem, og da han et øjeblik senere tog ordet, kom hans prædiken til at lyde nogenlunde som så: »Venner, det er koldt i dag. Jeg ser, at i fryser. Selv fryser jeg også. Derfor vil jeg fatte mig i korthed: Mød talrigt næste søndag, da skal jeg klæde mig ekstra varmt og rive jer Guds ord sådan i næsen, at enten skal I tro det, eller også skal Fanden annamme Jer. Og dermed amen!«

Med disse ord forlod Aabye atter prædikestolen, hastede hjem og fik godtnok plaffet stakkels Morten i kålgården. Det fortælles ligeledes, at man en dag, just hvor han skulle til at prædike, meddelte ham, at der stod en flot råbuk på præstegårdsmarken. Aabye kiltede præstekjolen op, greb den bøsse, som han ofte havde med oppe i kirken og råbte til degnen: »Lad dem synge »Oh menneske begræd din synd« - salmebogens længste salme.

Væk var han, og bukken fik han, og han nåede netop tilbage til kirken, da menigheden istemte med sidste vers. Det skal nu i sandhedens interesse oplyses, at samme anekdote fortælles om St. St. Blicher og om mangfoldige andre præster, der holdt af at gå på jagt, og den er næppe ganske pålidelig i samtlige tilfælde.

Da Aabye blev gammel, kneb det svært med rørligheden, og

han havde tillige svært ved at se. Derfor blev det ikke til meget med harejagten. En dag traf han imidlertid en knægt på vejen, og han bar på en hare, som han nys havde skudt. Den købte Aabye af ham, stak den under armen og skyndte sig hjem til præstegården, hvor han fandt sin bøsse frem. Så blev haren båret ud på marken og sat op med nogle pinde, hvorefter Aabye skød den nok engang. Bagefter pralede han vidt og bredt af det bytte, som han havde fået på tasken. Han svor, at han selv havde skudt haren, hvilket jo også på sin vis var sandt nok.

Det var nu ikke alene jagten, der betog Aabye, også lystfiskeriet satte han højt, og det hændte, at han virkelig havde heldet med sig: En herlig søndag morgen havde han således været ude at røgte sine åluser, og det tør siges, at der var gevinst. Han vendte tilbage til præstegården med hele sin sejldugspose fyldt af de lækreste ål. Han glædede sig allerede til stegte ål samme aften og gik ud i bryggerset, hvor han stillede posen fra sig. Der var imidlertid en sådan interesse for hans ål, at han blev klar over, at hvis han ville gøre sig håb om selv at få dem at spise, måtte han passe godt på dem.

Derfor tog han resolut åleposen med sig op i kirken, da han skulle prædike, og stillede den på prædikestolen. Så kunne han vel have den i fred. - Men nej: Da han var midt i sin prædiken, kom degnen listende. Han havde fået øje på posen, som bevægede sig hid og did, når ålene kravlede rundt dernede, og han tænkte som så, at den slags kunne man dog umuligt have stående på en prædikestol under gudstjenesten. Han bukkede sig og skulle netop til at gribe posen, da præsten med stentorrøst råbte: »Lad den ligge, for fanden«, hvorefter han fortsatte med sin prædiken som om intet var hændt.

Det var synd at sige, at Aabyes forhold til menigheden var syndelig harmonisk: I sine korte og til tider særdeles fyndige prædikener buldrede han løs mod alt og alle. Til gengæld yndede folk at spare på det offer, som han skulle have.

Ved en bestemt lejlighed var det pinseofferet, det var galt med. Han fandt det så karrigt, at han end ikke ville modtage det. Derfor kylede han det afleverede efter giverne og råbte: »I Askebøtter (folk fra Askeby) og Esterbøller, i Maderupper og Slagstrupper. - Her skal jeg vie jer og døbe jeres unger, her skal jeg kaste jord på jeres gamle, og et sådant offer byder i mig. Men jeg skal sige jer én

ting: I går ad helvede til allesammen både store og små. Forældrene render først, og så kommer børnene i hælene på dem. Og tror I så, at Jeres gamle præst skal stå i porten og møde for Jer? Nej, så min sjæl og salighed gør han ej!»

Og tiende skulle han have, og en dag i høstens tid gik han sig en tur i præstegårdsmarken. Der var et beplantet dige mellem den og naboens mark, og bag diget hørte han naboens piger, som snakkede sammen under høstarbejdet, Mette, som den ene hed, sagde til Maren: »Her skal vi binde små neg, for her skal præsten tage sin tiende«.

Aabye listede afsted, uden at nogen af pigerne observerede ham, men næste søndag var der til dem i en god mening i kirken. Da præsten stod ved alteret, hørte menigheden og de to piger til deres bestyrtelse at han messede som følger: »Mette og Maren binder små neg, dem skal præsten have. Men hvad skal der da gøres ved de to forbandede kvindemennesker? De skal bindes i et knippe og kastes i helvede, hvor de skal brænde til evig tid!» Med disse magtfulde ord gik pastoren så op på prædikestolen og tog fat på dagens tekst.

Lige fra dåb til begravelse var han efter sine sognebørn og blandede ofte personlige forhold ind i sin forkyndelse. Han havde iøvrigt en noget aparte måde at holde børnene på, når de skulle døbes: Han stak dem simpelthen under venstre arm og holdt dem fast dér som i en skruestik, medens han med højre hånd øste vand på hovedet.

Denne fremgangsmåde syntes en kone, der kom fra et nabo-sogn, ikke om, hun ville selv holde barnet og lod sig ikke bevæge til at aflevere det, selvom Aabye med høj røst sagde: »Hit med ungen!» Da hun ikke ville give slip, pjaskede han til gengæld både hende og barnet sådan til med dåbsvand, at de begge blev helt gennemblødt.

I sin sidste tid som enkemand, havde Aabye i en periode en degneenke ved navn madam Løve som husholderske. Hun var, som præsten selv, af en ilter observans, og ofte tog de sig en ordentlig tur over et eller andet.

En dag mødtes de ved præstens skovlod, og som sædvanlig kom de i skænderi. Det endte endda med, at madam Løve gik løs på Aabye, og pastoren var snart klar over, at her blev han den lille. Derfor råbte han om hjælp, og hans råb blev besvarede.

Nu var gode råd dyre for madammen, men hun manglede ikke åndsnaerværelse: Hun kastede sig til jorden og holdt samtidig fast i præsten, så han væltede med og kom til at ligge oven på hende, og da folk i det samme kom løbende, sagde hun, at præsten ville voldtage hende.

Hvad der blev ud af sagen, vides ikke, sikkert er det imidlertid, at Aabye ikke glemte det lille intermezzo, og da madam Løve havde smisket sig ind hos murer Morten Jensen, så denne giftede sig med hende, tog præsten en grusom hævn.

Medens parret stod foran alteret, skulle Aabye holde vielsestalen, og han sagde da: »Hvo der får sig en god hustru, han annammer af Herren en velbehagelighed, men den, der får en skide skejssens rabaldermær som denne - åh Morten, åh Morten, hvad ville du der?«

End ikke ved begravelser kunne den gode præst dy sig: En mand i sognet, der var kendt for at høre til de fugtigere naturer, kom ved et bryllup for skade at drikke sig ihjel. Da han skulle begravnes, gav Aabye ham følgende salut med på vejen: »Han levede som et asen, han døde som et asen og begravnes som et asen uden ligtale, sang og klang. Det vil vi spare til en anden gang, amen!« - Og så var den ikke længere.

Hans filosofiske sindelag kunne ligeledes manifestere sig under en begravelsestale, som f.eks. da han skulle kaste muld på en karl, der var frosset ihjel. Manden var forsvundet midt om vinteren, da sneen lå højt, og først om foråret blev han fundet. Det viste sig da, at fugle og ræve havde betragtet liget som et kærkomment kosttilskud i den magre tid, så det var begrænset, hvor meget der var tilbage af karlen. Aabye sagde da: »Af jord er du kommet, til jord skal du blive - det som her er - og af jorden skal du igen opstå - det som ræve og krager ej har ædt!«

End værre gik det ved begravelsen af et barn, der var druknet i et gadekær og først blev fundet, da liget var i en tilstand af fremskredet henfald. Ordene lød ved den lejlighed som følger: »Af jorden skal det genopstå, som hér er, thi hvad der er gået i gedder i et gadekær kan min himmeriges part ikke stå op, amen!«

Af en eller anden grund afskyede han folkene fra Bogense af et godt hjerte, og han kunne blive hensat i sandt raseri, hvis han så, at der var mødt en flok bogensere op for at overvære hans ret kuriøse forkyndelse. Engang var opmødet fra Bogense særlig talrigt,

og som det var hans manér, skyggede Aabye med hånden over øjnene og spejdede ned i kirken, hvorpå han udbrød: »Sese, hvad er det? Jeg tror for min himmeriges part, at de Bogense paryk-blokke er komne herud i dag. I er nok komne for at høre, hvad den gamle hr. Aabye vil præke, men det skal for min himmeriges part blive løgn, amen!« - Og så var den prædiken forbi. Paryk-blok var dengang et slemt skældsord, det var nemlig en blok af træ, keramik, læder eller metal, som man satte sin paryk på, når den ikke var i brug. Altså var en parykblok at ligne ved at tomt hoved.

Flere gange truede man ham med at klage over ham til bispen - og så nænnede man det alligevel ikke. Hvis menigheden imidlertid havde svært ved at mande sig op til at bringe Aabye i søgelyset, så var han selv mand for at klare de sager:

Da man engang, hvor han var blevet gammel, havde bispedag i kirken, kom han gruelig galt afsted: Der var kommet en mængde folk i kirken - også fra Bogense - for at høre, hvordan Aabyes prædiken ville spænde af, når biskoppen var i kirken, og det skal siges, at skuffede blev de ikke. Hans velærværdigheds ord faldt nemlig som så:

»Sikke mange her er i dag, ja, selv de Bogense høns er fløjet ud, men det er nok ikke af gudfrygtighed, I er kommet. Enten er det vel for at se den sorte hund dernede« - og med disse ord pegede han på bispen - »eller også er det for at høre gamle Aabye sige noget, som i kan få at rende med, men det skal min himmeriges part blive løgn. Amen!«

Det trak op til skandale, men man valgte dog at bære over med Aabye, fordi han var så gammel. Han slap dog ikke for at tage en kapellan, for det var klart, at det ikke længere gik an at lade ham betræde en prædikestol.

At Aabyes sympati lå hos adelen, kunne ingen være i tvivl om, og denne faible kom klart til udtryk en søndag, hvor fru Hagedorn fra Harridslevgaard samt en del bogensere var mødt frem i Særslev Kirke, thi da hed det fra prædikestolen: »Ach! I stakler, i Bogense høns! I skal allesammen syde i helvedes pølsekiedel! Men fru Hagedorn, fru Hagedorn, hun sidder højt i himlens sal og ligger til bords med Abraham, Isak og Jacob«.

Til hans ros må siges, at Særslev Kirke aldrig stod tom i hans tid. Tværtimod: Det væltede ind med folk, og han må alligevel ha-

ve holdt af sin kirke, for endnu i sene nattetimer kan man høre hans skridt derinde. De standser et øjeblik foran den mindetavle, som opsattes over ham. Så fortsætter de og forsvinder ud af kirken.

Søbo

85. (B2 på kortet)

En sø af fornem herkomst.

Et folkeæventyr er knyttet til den vestfynske herregård, Søbo. Det fortæller om, hvor ilde det kan gå, hvis man er gerrig og viser tigere fra sin dør:

På Søbo, som dengang må have heddet noget andet, eftersom der ingen sø var, boede en rig og fornem frue; god var hun dog ingenlunde, thi hun var alt for lysten efter gods og guld samt dertil gridsk, og hård imod småkårsfolk.

En aften kom en tiggerske til hendes dør og bad om lidt i Guds navn samt et sted at sove, men fruene lod sine folk jage hende på døren med knubs og grove ord.

Så måtte tiggersken gå videre, og ret snart udenfor herregården kom hun til et lille fattigt hus. Konen, som boede dér, havde netop af det lidet, hun havde, kunnet koge en skål suppe til sig selv, men hun delte den med tiggersken, og mærkeligt nok viste der sig at være et sådant forslag i retten, at de begge blev mætte. Bagefter gav konen sin seng til tiggersken, for at denne kunne hvile ud til næste dags vandring. Selv lagde hun sig på gulvet.

Om morgenen stod tiggersken tidligt op og fortsatte sin færd, men inden hun forlod huset, hvor hun var blevet så godt modtaget, ønskede hun for konen, at det første, denne foretog sig, ret ville lykkes.

Nu traf det sig, at den fattige kone havde et lille stykke lærred, og af det ville hun gerne sy en særk til sin datter; hun var imidlertid bange for, at der var for lidt, og derfor målte hun det først op. Men se blot til, hvad der hændte: Stykket vedblev at vokse, og hun målte og målte, indtil trylleriet ved solnedgang hørte op. Hele huset var fyldt af det dejligste lærred, og konen, som efterhånden solgte en hel del af det, blev så velstående, at hun kunne købe en større gård.

Det varede ikke længe, inden rygten om den fattige kones held nåede herregården, og nu ærgrede nådigfruen sig gul og grøn over sådan at have givet tiggersken løbepas, hun sendte derfor sine folk ud på veje og stier for at lede efter hende. Omsider fandt de hende da også og indbød hende til at være deres frues gæst, hvad hun nølende indvilligede i.

Denne gang blev hun modtaget med den største gæstfrihed og bænket ved et veldækket bord. Fruen beklagede dybt den »misforståelse«, der havde ført til at hun før var blevet kastet på porten og bad mindeligt tiggersken ikke tage det ilde op.

Om natten sov gæsten i gårdens bedste seng, og fruén stod tidligt op for selv at følge hende på vej. Tiggersken takkede for opholdet, men da hun slet ikke syntes at have tanke for at opfylde noget ønske, tillod fruén sig at minde hende derom.

»Det står ikke i min magt at opfylde ønsker«, sagde tiggersken, »men måske kan jeg gøre det sådan, at det første, I tager Jer til i dag vil lykkes særlig godt«.

Fruén tog nu hastigt afsked og skyndte sig hjem for at tælle sine guldpenge og få endnu flere, end hun havde i forvejen. Uden for gården gik hun imidlertid om bag et stengærde for at lade sit vand, så hun ikke behøvede at spille tid hermed, når hun først var kommet igang med at tælle.

Hun satte sig, og hun blev siddende, thi det var just det første, hun foretog sig. Hendes vand rislede afsted som en bæk og løb ned i en lavning, hvor det dannede den sø, som gården siden fik navn af. Først da solen gik ned, kunne hun atter rejse sig og luske hjem.

Under Søbo ligger en stor lindorm, som engang vil blive anledning til gårdens ødelæggelse. Forhen stod der i parken en ældgamme lind, og så længe den eksisterede, havde ormen ingen magt, men en skønne dag fældede en letsindig ejer træet, så nu afhænger Søbos videre eksistens helt af ormens forgodtbefindende.

Én gang hver sommer kravler ormen ud fra sin gang og bader sin skidne krop i søen, hvis vand herefter bliver helt grønt og uigennemsigtigt og først klarer af, når frosten sætter ind.

Efter badet lægger ormen sig op på land for at tørres i solen, og folk, som ved den lejlighed har set den, beretter, at den er grumme lang og svær og har hoved som en kalv.

1442 er Joachim Henriksen Reventlow ejer af Søbo. I 1593 opføres en ladegård og 1648-56 ombygges en ældre hovedbygning. I 1720erne opføres en ny trefløjet hovedbygning i bindingsværk og grundmur. Den står for to fløjes vedkommende endnu.

Søbysøgaard 86. (B2 på kortet)

Et par slemme herremænd.

Søbysøgaards ældste navngivne spøgelse var hofmarskal Friedrich v. Holsten (d. 1752). Han var en striks herre overfor sine undergivne og mindedes længe blandt bønderne med frygt. Det er uvist, om han som genfærd optrådte på selve hovedbygningen, derimod siges det for sandt, at han gik igen i Dyrehaven ved Vaskedammen, hvor han havde slået en mand ihjel og skjult liget. Tre vældige bøgetræer, som stod ved stedet, gik under navnet »Marskallens Lysthus«. Holsten kom ved midnatstide anstigende i karet med fire sorte, ildfnysende heste for og fulgt af halsende hunde med gloende tunger slaskende ud af gabet.

I 1834 om sommeren gik et forrygende uvejr hen over Fyn, og herunder slog lynet ned i »lysthuset«, hvis træer splintredes. Siden har marskallen ikke manifesteret sig - i hvert fald, ikke så nogen har genkendt ham.

En senere ejer, major Axel Rosenkrantz (d. 1802), var om muligt endnu mere afskyet end marskallen, denne havde dog besiddet en god portion kultur, hvorimod majoren var en rå og brutal person uden nogen form for afslibning. Hans yndlingsforøjelse var at smide sølvdalere i den store vallekumme bag mejeriet i østfløjen, og derpå lade malkepigerne pjaske rundt i evakostume og samle pengene op.

Træhesten var ofte i brug i hans tid, og for at de, der red den, ret skulle have vé deraf, lod han hænge lodder ved deres ben.

I det såkaldte Maduens kammer var en blodskjold som aftryk af en hånd på den hvidkalkede væg; pletten lod sig ikke aftvætte og forsvandt først, da pudset mejsledes ned til de rå mursten. Om denne blodplet og kammerets besynderlige navn fortælles flere sagn, og de er så forskellige, at de ikke kan sammenfattes under

Søbysøgaard. I dag ungdomsfængsel, engang herregård med urolige herremænd, der nok også efter døden rørte en del på sig.

et. En ret almindelig version lyder således:

Mads Due ejede Søbysøgaard (en herremand af dette navn figurerer dog ikke på gårdens ejerliste). Han havde for at opnå visse timelige fordele indgået en kontrakt med Fanden, således, at han på en bestemt dag skulle tilhøre ham.

Da stunden nærmede sig, blev herremanden nervøs; han havde hørt, hvordan standsfæller, der var blevet hentet af Fanden, smaskedes ihjel mod en mur, og for at redde pelsen, beklædte han omtalte kammer med tykke dunpuder, hvorpå han låste sig inde.

Sin sædvane tro smuttede Fanden ind gennem nøglehullet, og der blev nu en dansen i kammeret, så intet levnedes af hverken dyner eller herremanden, det eneste synlige spor efter ham var den blodige hånd på væggen.

Blandt de andre forklaringer på blodplet og kammernavn kan fremhæves, at major Rosenkrantz derinde dræbte en karl ved

navn Mads Due, hvis det da ikke var en dydig pige, som hed Maren Due, der nægtede at være ham til vilje.

Det er, som man vil se, ikke forklaringer, det skorter på, selv den teori har været ført i marken, at det skulle dreje sig om en meget lidt dydig pige, Maren Due, der kun alt for gerne ville vise sig føjelig overfor majoren, og som til straf afhentedes af mørkets fyrste.

Det kan allenfals gerne være, at major Rosenkrantz har haft en finger med i spillet, thi han spøger i både Maduens kammer og et tilstødende lokale. En arme karl, som en nat sov dér, oplevede så forskrækkelige ting, at han snart efter tog sin død derover.

I stille, klare nætter, når fuldmånen drysser køligt platinstøv over jorden og blanke løjer smutter i den rolige sø, flakser sorte skygger afsted over Søbysøgaards skove. Man aner omridset af en rytter med kappe og fjerbræmmede hat, og bag ham springer slanke jagthunde.

Det er en herremand fra Søbysøgaard, som satte støverjagten såre højt. Da tiden nærmede sig, hvor han følte, at han skulle herfra, lod han præsten kalde for at bekende sine synder og få dem forladt. Den gode nimrod var ikke begejstret over at skulle herfra, men præsten talte så smukt om paradiset, at han snart slog sig til ro. Dog syntes han, der manglede et for at gøre himmerige helt perfekt og spurgte derfor: »Er der mon støverjagt i paradiset?«

Dette spørgsmål, som smagte så slemt af lav verdslighed, fortørnede præsten, og han udbrød harmdirrende: »Om du hænger så stærkt ved din støverjagt, da er paradiset ikke stedet for dig, og du kommer der ingenlunde!«

Med denne triste viden måtte vor herremand opgive ånden, og han har da også valgt et jordisk revir, hvor han skal jage med sine støvere så længe verden står.

Gårdens gamle mælkestue var i endnu tidligere tid kapel, og takket være profaneringen, var der aldrig ro. Hver nat lød det som om mælkebøtterne ramlede rundt mellem hverandre, uden at der dog var noget usædvanligt at observere, hvis man tændte lyset og så efter.

Et fænomen som billardspillende spøgelser turde være en spe-

cialitet, som ikke mange spøgelsesgårde i verden kan møde op med. Men når de levende på Søbysøgaard ud på aftenen blev trætte af spillets dyrken og gik til ro, tog gespensterne fat. For slukkede lanterner forlystede de sig med en pot billard, og man hørte hvordan køerne ramte ballerne, der kakkede sammen.

Søbysøgaards dage er talte; under den har en lindorm - forfaldets og forrådnelsens skrækkelige dæmon - lagt sit bredflabede hoved, der stinker vammelt som et hensmeltende kadaver. Ganske langsomt underminerer den det store anlæg, og en julekvæld synker alt i grus. Sin slimede svans gemmer den onde orm i søbundens klæge dynd, og når den rører på sig, hvirvler den slam og grønne alger frem, så vandet bliver pløret og lugter ilde.

Søbysøgaard omtales først ca. 1475, hvor den tilhører Jørgen Urne. I 1559 er der et voldsted, hvorpå antagelig har stået et firefløjet bindingsværksanlæg. 1641 opføres den endnu stående midterfløj med tårn af Hans Lindenow. 1710 opføres østfløjen. I 1768 opføres vestfløjen og tårnet rives ned, men ved en restaurering i 1850 får gården påny tårn. Den er i dag ungdomsfængsel.

Søndergaarde 87. (B1 på kortet)

Fyns værste herremand.

Eiler Brockenhuus til Søndergaarde er utvivlsomt den mest berygtede fynske herremand. Han døde i 1606 på fængselsborgen Dragsholm i Nordvestsjælland, hvor han var blevet indsat godt en snes år i forvejen.

Gale hr. Eiler eller »Iller Brækkefeldt«, som de fleste fynske bønder kaldte ham, var virkelig en mand af en noget særegen støbning, og der går en række hårrejsende historier om ham. Desværre synes de fleste af dem at være sørgeligt sande.

Hr. Eiler var lidt af en eksperimentator og havde bl.a. komponeret noget krudt, som han mente var det almindelige sortkrudt en hel del overlegent. Da Søndergaarde derfor en dag fik besøg af en skorstensfejer, mente han, at tiden måtte være inde til at gøre et forsøg med sprængstoffet. Han afmålte et pund af det, kom det i en tæt beholder, satte en lunte til og anbragte ladningen i den

skorsten, som fejeren just var igang med. Så satte han ild til lunten og skyndte sig uden for, hvor han spændt afventede begivenhedernes videre gang.

Virkningen overgik langt hans dristigste forventninger: Med et dommedagsbrag sprang hele skorstenen i luften, og skorstensfejeren for til himmels, medens spøgefuglen lo, så tårerne trillede ned ad kenderne på ham.

Alt ialt var døden et emne, som optog herremanden en del. Han yndede at lyve sig død og lade sig lægge i en kiste. Adelen kom så rejsende fra nær og fjern for at deltage i begravelsen. Når alle imidlertid var forsamlede, og begravelseshøjtideligheden i kirken var begyndt, sparkede han låget af kisten og sprang ud, medens han morede sig hjerteligt over de tilstedeværendes rædsel og forbavselse.

Herremanden på nabogården hed Otte Norby, og han havde skænket en ny alterkalk og disk til Rørup Kirke. Det passede ikke Brockenhuus, og da han derfor en dag var gået til alters i kirken, og præsten ville uddele sakramentet af det nye kirkesølv, greb hr. Eiler uden videre den nye kalk og disk, trak den gamle kalk frem fra skrinet, han havde medbragt, hældte vinen over i den og kylede derpå det nye altersølv i skrinet med et knald.

Den slags kom man imidlertid ikke godt fra i Fr. II's Danmark, og lensmanden i Odense, Breide Rantzau, fik strenge ordrer om at sætte sig i forbindelse med den rebelske herremand og kræve ham til regnskab.

Eiler Brockenhuus klarede dog frisag ved selv at opsøge kongen og bede om godt vejr. Frederik II lod nåde gå for ret mod, at hr. Eiler gjorde afbigt over for præst og menighed og lod de skader udbedre, som hans brutale fremfærd havde forvoldt på Otte Norbys kalk.

Imidlertid var der langt alvorligere sager under opsejling: I 1576 var Eiler Brockenhuus' mor død, og folk snakkede en hel del om, at det var sønnen, der havde forgiftet hende. Man vidste nok også et og andet om, hvorfor han havde skaffet hende af vejen. Hun havde nemlig været imod det forhold, som han stod i til sin egen søster.

Efter nogen tids forløb fik forholdet følger for de to. Søsteren fødte et barn! Det var Eiler Brockenhuus ikke synderligt begejstret for, eftersom incest eller blodskam straffedes med døden.

Han besluttede derfor at redde i det mindste sin egen pels, så han ombragte barnet. Åbenbart har søsteren ikke billiget denne handling, for snart efter mente han, at det nok også var bedst at slippe af med hende.

Man er lidt uenige om, hvordan det skete. Nogle vil vide, at han gav hende gift, andre påstår, at han bandt hende til halen af sin hest og red frem og tilbage med hende slæbende efter sig, indtil han havde fået livet af hende. - Det skal være sket på noget, som kaldes Eilerstien.

Det var ikke den eneste gang, hr. Eiler indlod sig i et forhold, som efter datidens begreber var incest: En dag i 1581, da Frederik II kom til Odense, fandt han et anklageskrift slået op på slotsporten. I det angaves, at hr. Eiler levede et forargeligt levned sammen med sin svigerinde, Margrethe Rantzau. Efter hendes mand, Otto Emmiksens død i 1579, havde han indledt et forhold til hende, og hun havde født et barn.

Kongen lod sagen undersøge. Det viste sig, at anklagen var fuldt berettiget, og derfor blev parret stævnet til at give møde for næste herredag i Odense. De reddede sig imidlertid ved at flygte, og først noget senere, da Brockenhuus mente, at uvejret var drevet over, vovede han sig atter tilbage til Søndergaard.

Foruden sine andre damebekendtskaber var Eiler Brockenhuus såmænd da også gift, og han mishandlede sin stakkels kone så slemt, som havde hun været en af bønderne på hans gods, og det sagde ikke så lidt.

Til dette kom, at han nu begyndte at rette trusler imod såvel kongen som rigsrådet, og Frederik II, der vist ellers havde været mest stemt for at lade nåde gå for ret endnu engang, tabte omsider tålmodigheden og lod Brockenhuus fængsle. Det var oprindeligt hans mening at lade sagen mod herremanden føre ved herredagen i Odense, men da han kom i besiddelse af materiale vedrørende Brockenhuus' og søsterens noget vidtløftige levned, blev han så chokeret, at han uden videre lod delinkventen anbringe på Dragsholm.

Frederik II døde, og Chr. IV blev konge. Han modtog en dag et brev fra fangen på Dragsholm, der skrev, at Frederik II var blevet giftmyrdet af rigsrådet, og at samme rigsråd nu også omgikkes med planer om at myrde Chr. IV på samme grusomme måde.

Chr. IV havde efter sigende haft planer om at løslade Brocken-

Rørup Kirke, hvor den gale Eiler Brockenhuus fra Søndergaard blev begravet indtil flere gange og nok ikke var død sidste gang, han døde.

huus. Nu lod han i stedet dommen over ham ændre til livsvarigt fængsel, og seks år efter døde livsfangen som halvt sindssyg.

Familien ville imidlertid gerne have Eiler Brockenhuus begravet med manér, og på Rørup kirkegård. Det gik kongen ind på, og kisten med det afsjælede legeme overførtes til Søndergaard. Begravelsesdagen kom, og ledsaget af et stort følge satte ligvognen sig i bevægelse. Ved siden af den red hr. Eilers bror.

Fra kirken hørte man klokkerne ringe, og lyden blev stærkere, jo nærmere man kom. Da hørtes pludselig en underlig skraben fra kisten. Den blev mere og mere udtalt og ledsagedes snart af bankelyde.

De nærmestgående blev rædselsslagne: Var Eiler Brockenhuus mon overhovedet død, eller lavede han det samme nummer, som

han forhen havde forlystet sig med nogle gange, nemlig at spille død.

Da red broderen helt op på siden af vognen, drog sit sværd og huggede det med stor kraft ned i kisten, samtidig med at han råbte: »Stille, bror. Du har syndet imod Gud og de hellige klokker!«

Det hjalp imidlertid ikke en smule, og broderen gav derfor i stedet hesten sporerne og galoperede afsted til kirken, hvor han fik klokkeren til at indstille ringningen. Så red han atter tilbage til følget, og nu lå Eiler Brockenhuus omsider stille i kisten.

Hvor Eiler Brockenhuus blev begravet, er ikke godt at sige: Der hviskedes om, at da man var halvvejs til kirken blev kisten så tung, at hestene ikke kunne rokke vognen en tomme. Derfor slæbte man møjsommeligt de jordiske rester af den frygtelige rad ind på en mark lidt østen for vejen og begravede dem dér. Da han imidlertid siden viste sig slem til at spøge, blev der rammet en stor egepæl ned i jorden gennem både ham og kisten.

Ifølge en anden tradition fik man ham omsider bugseret op på kirkegården, hvor han begravedes. Dog ikke førend der var boret hul i kistelåget og enden af et tov var stukket ned i det. Den anden ende af det blev fastgjort til en klokke, som hængtes i et stativ over graven. Hvis Eiler Brockenhuus så skulle vågne op og erkende, at han blot havde været skindød, kunne han nemlig så trække i tovet og ringe med klokken. Man hørte nu vist aldrig noget til den, så hvilen var åbenbart omsider faldet på den urolige herremand.

Søndergaardene tilhørte i 1400'erne Berthe Clausdatter Rantzau, hvis søn, Henrik Brockenhuus i 1497 står som ejer. Gården bliver i Brockenhuus'ernes besiddelse i over 150 år. I 1759 købes ejendommen af konferensråd Hans Simonsen og lægges ind under Erholm, hvortil den stadig hører. Hovedbygningen er af nyere dato.

Tiselholt 88. (C2 på kortet)

Store Fanden hentede Fanden lille.

Niels Brinck til Tiselholt (d. 1755) hørte til den under enevælden ikke ukendte godsejerstype, der var begyndt i beskedne kår, men

På Tiselholt tog den store Fanden »Fanden lille«.

siden arbejdede sig frem til stor ære og værdighed. Han tog det ikke nøje med valget af midler og optrådte som en bondeplager af noget format. Kvinder, der havde forsyndet sig, fik lov at smykke sig med den spanske kappe, medens mændene måtte gøre et ridt på den smalle hest, sattes i halsjern eller kom på pension i hundehullet.

Der var en skikkelig bondemand fra Vejstrup, som Brinck hav-

de et særlig godt øje til, engang måtte han hænge på træhesten i samfulde to dage, og det var nok for en mindre forseelse. Bonden syntes, der var grund til at tage hævn, og lejligheden viste sig, da han kørte et læs korn til Tiselholt; han sørgede for at vælte det af i møddingen, hvorpå han besteg læsset og kvad en lystig vise om Brinck, som han selv havde gjort. Herremanden kom gående forbi, men sagde blot: »Bi du til i morgen!«

Dagen derpå gik der bud til bonden om at indfinde sig på Tiselholt, hvad fjolset godt nok gjorde. Han blev ført frem for Brinck, og siden så ingen ham, om herremanden så havde slået ham ihjel eller sendt ham i slaveri på Bremerholm.

»Fanden lille« kaldte bønderne den grumme jorddrot, som altid havde en hundepisk eller knortekæp med sig og kun alt for gerne lod den gøre en lystig galop på de ufries rygge.

Juleaftens dag om morgenen i 1755 stod Brinck på hovedbygningens trappe og gav sine folk ordrer om arbejdet. Da blegnede han pludselig, thi han så, at en hvid rose i nattens løb var skudt frem mellem stenene i brolægningen. Han tog det for et varsel på sin snarlige død og skyndte sig ind i huset.

Brinck havde altid pralet af, at han end ikke frygtede for at stå ved siden af Fanden selv, men nu, hvor hans time virkelig var kommen, var han alt andet end stolt ved situationen og måtte hele tiden have en tjener hos sig.

Julenat da klokken slog tolv, indfandt en fremmed person sig på Tiselholt, og nølende gav Brinck tjeneren ordre til at fortrække, så han kunne være alene med den anden. Snart efter hørtes et skrækeligt skænderi fra herremandens kammer, og det gik over til håndgribeligheder. Brinck skreg hjerteskrærende; der lød et brag, så hele huset rystede, hvorpå alt blev tyst.

Først næste morgen vovede folkene sig ind i Brinck's gemak, hvor de fandt ham død. At det var Fanden, der havde taget hans sjæl, tvivlede ingen om, thi vinduerne var tilhaspede, og døren låst; kun en lille rude var åben, og gennem den var Fanden faret ud med herremandens usle sjæl. Et stort asketræ, som stod ham i vejen, var knækket midt over.

Brinck begravedes i Vejstrup Kirke. Hvile har han dog ikke fundet, thi hver nat kommer han kørende tilbage til Tiselholt i en karet med seks sorte heste, forrider samt kusk og tjener på bukken.

Forhen spærrede »Røde Led« over vejen, han befor, men det sprang op af sig selv, når kareten nærmede sig.

En aften efter høst havde der været tærskning på Tiselholt, og på hjemvejen kom bønderne til at tale om den slette Brinck og hans gengangeri. De var just nået til Røde Led, da Rasmus Skomager slog kors for det og sagde: »Hér igennem kommer han allenfals ikke i nat!« Efter denne dåd vandrede han den sidste halve mils vej hjem og gik til ro.

Ud på natten vågnede Rasmus ved at høre sit navn nævne. Uden rigtig selv at forstå hvorfor, sprang han op af sengen og løb ganske nøgen ud af huset. En uimodståelig kraft drev ham i rasende fart ned til Røde Led, hvor en karosse med seks fnysende og stampende heste for ventede.

Med brøsig stemme beordrede Brinck, som sad i vognen, leddet åbnet, og Rasmus skyndte sig at ordne det fornødne. Han nåede knapt at springe til siden og dukke sig, førend karossen tordnede frem. Kusken på bukken vendte sig halvt og langede ud efter ham med piskan, men ramte i stedet leddets svære staver, der knækkede, som var de tændstikker.

Efter dette brød ingen sig om at standse Brinck's færd, og han kører der endnu. Ganskevist har spøgeriet tabt noget i kraft, så man ikke længere ser kareten, men stundom høres den rulle op på Tiselholts gårdsplads.

1525 er Kjeld Hansen ejer af gården, og der kendes et voldsted med navnet »Tislot«. Gården afbrændes under Grevens Fejde. I 1650erne opfører Axel Valkendorf en firefløjet bindingsværkshovedbygning med tårn. Den nedrives i 1870erne for at give plads for den nuværende hovedbygning i nederlandsk nyrenæssance. Den er grundmuret og er sagtens i nogen grad inspireret af det sjællandske Lystrup.

Tranekær 89. (C2 på kortet)

Det er ikke traner, der har givet navn til Tranekær, men næsekongen Tran, som grundlagde det engang i den grå oldtid.

På slottet boede for umindelige tider siden en greve, hvis datter var hemmeligt trolovet med godsets jæger. Der gik en underjordisk gang fra Tranekær til en nærliggende bakke kaldet Tovlykke, og gennem den kunne komtessen uset gå til stævnemøder med sin hjertenskær. De to stod i ledtog med vægteren og det var aftalen, at når hun uden risiko for at blive opdaget af sin strenge far, kunne smutte tilbage gennem gangen og op på sit værelse, skulle vægteren synge et andet vers end den normale vægtersang.

Der var dog også en anden, som længe i al hemmelighed havde beundret den smukke unge pige; det var en ung bjergmand, som levede i en skovbakke lidt længere borte sammen med sin gamle, onskabsfulde mor.

En dag, da komtessen efter aftale mødte på Tovlykke, var jægeren forsinket, og hun satte sig til at vente. Pludselig blev hun imidlertid grebet af et par stærke arme; det var bjergmanden, og med hende i favnen løb han hjem til sin egen høj, hvor han glædesstrålende fremviste det dejlige bytte for den gamle bjergkvinde. Denne betragtede hånligt menneskepigen og sagde gnavent: »Slig fin, spæd kone passer ej for bjergmandens søn«.

Hvor nødtigt den unge underjordiske end ville, måtte han give afkald på komtessen, som græd og bad for sig. Han syntes dog, at han i det mindste måtte følge hende tilbage, men ej heller til det ville den gamle gnavling give sit minde, og da han alligevel stak ud af højen med pigen, gnækkede hun efter ham: »Du skynder dig så stærkt, du vil, det kræver dig fire lig!«

Bjergkvindens onde varsling gik i opfyldelse: Da jægeren nemlig nåede højen, fandt han ikke sin kærester, men hendes guldkæde, som hun havde tabt under kampen med bjergmanden. Han tog det som tegn på, at greven havde opdaget alt, og i fortvivlelse satte han bøssen for panden og trykkede af.

Knapt var knaldet hendøet, før bjergmanden nåede frem med komtessen. Da hun så sin trolovede ligge livløs i græsset, brast hendes hjerte af sorg. Nu blev den unge bjergmand, der på bunden var en rigtig rar fyr, dybt ulykkelig; han prøvede først at kal-

de de to til live, men da hans trolddomskunster ikke forsløg, så han ingen anden udvej end at følge dem i døden.

Hermed var elendigheden dog ikke slut, thi just hin aften kunne greven ikke falde i søvn; han hørte derfor vægteren synge et andet vers end det gængse, og da greven af samme grund tog delinkventen i skarpt forhør, vedgik denne uden nogen form for besmykkelse sin svigefuldhed. Intet under at den opbragte aristokrat følte sig foranlediget til at lade starutten klynge op i den nærmeste galge.

I gammel tid var der slemt med spøgeri på Tranekær; især var der et værelse, hvor ingen udholdt at sove, fordi en indemuret jomfru huserede på lokaliteten. Engang kom en fremmed til gården; han var ikke bleg for at overnatte i bemeldte værelse og bandede på, at ham ville der intet ondt ske. Så blev der da redt op til ham, og alt gik godt indtil midnatstimen slog, da blev der imidlertid en græselig larm i værelset, og det var ret som om der blev vendt op og ned på alting. Før manden vidste af det, bar usynlige hænder ham gennem luften og tabte ham noget ublidt ned på stenbroen foran gården.

Tranekær har også haft sin onde grevinde; hvem det var, véd man dog ikke længere så nøje. En led kvinde må hun allenfals have været, thi efter sin hedenfart spøjte hun, så det var rent utåleligt; ja, det lykkedes hende endog at interessere et par andre, længst hensovne grevinder for sagen, så man kunne møde hele tre kvindelige gejster på Tranekær.

At denne såre uplaisante form for skørteregimente måtte bringes til ophør, vil enhver kunne forstå, og derfor sendte greven bud efter præsterne i Snøde og Bøstrup, for at de skulle give sig i kast med de tre grevinder og skaffe orden i sagerne.

En lørdag aften gik det løs. Præsterne begav sig på vej op mod slottet, hvorfra spøgelsene kom dem imøde. Det blev en frygtelig dyst, og præsterne kæmpede mandeligt, men overmagten var for stor, og de træske kvindegejster stillede dem spidsfindige spørgsmål, som de ikke kunne besvare. Langsomt og sikkert trængte genfærdene sig ind på dem og strakte ud med deres gravkolde knokkelhænder. Præsterne veg baglæns ned ad vejen, og det var visselig gået dem ilde, om ikke de havde fået hjælp:

Den Tranekær præst lå i sin søde søvn, da han pludselig med et

sæt satte sig overende i sengen og lyttede. Han fornåm, at der var et eller andet galt på færde, men slog sig så til tåls med, at det blot var en grille, han havde fanget, og lagde sig igen.

Snart efter bemægtigede den samme følelse sig ham påny, og nu så han i en vision, hvordan hans embedsbrødre fortvivlet stred mod de onde ånder. Hastigt kom han ud af sengen, fik iført sig kjole og krave og ilede til undsætning.

Det var i sidste sekund, han nåede frem, for vel havde de to præster fået sat hver sin grevinde ned til knæene, men den tredje var smuttet bag dem og stod og gennemså den ene præst, så han allerede var blevet vissen i den ene side. Så tog Tranekær præst fat, og da parterne herefter stod mere lige, fik man ved fælles hjælp grevinderne manet dybt ned i jorden, og der har altid siden været fred for dem på Tranekær.

Det var dog også gået hårdt ud over præsterne. Ham fra Snøde, som var blevet gennemset, levede ikke længe efter, og da Bøstruppræsten hørte om kollegaens død, vidste han, at turen snart kom til ham med. Kun Tranekær-præsten slap nogenlunde helskindet fra affæren, han kunne imidlertid aldrig siden betræde en prædikestol, og talte altid fra kordøren.

Om general Frederik Ahlefeldt (d. 1832) fortælles adskilligt, og kun lidt af det kan fremdrages her. Han var på mange måder en farverig personlighed: Som officer var han bestemt ikke udygtig, dertil elskede han teater, skønne kvinder og bordets glæder. Ifølge overleveringen efterlod han sig foruden én ægte datter, Elise, omkring 70 mindre ægte børn. Elise var ligesom sin far en meget varmblodig natur, og i en ung alder fødte hun i dølgsmål et barn. Dølgsmål er måske for meget sagt, thi moderen var informeret, men da de to kvinder var overbevist om, at generalen aldrig ville tilgive datteren det lille sidespring, lykkedes det moderen at få hende sendt til Hamburg uden at noget opdagedes. Som grund angaves, at Elise havde slugt en pennefjer, som havde sat sig på tværs i halsen, og som kun en dygtig Hamburg-læge ville formå at fjerne.

Sine senere år levede generalen sammen med en maitresse. Hun havde en ubehagelig oplevelse på det gamle slot. En nat vågnede hun og så, at der ved et dokumentskab stod en hvidhåret olding og bladrede i nogle papirer. Opskræmt vækkede hun generalen og vi-

ste ham synet, men han slog det hen og sagde, at hun roligt kunne lægge sig ned og sove videre.

Næste morgen ville maitressen have alt at vide om, hvem det var, der havde gæstet dem, og generalen forklarede da, at det var hans bedstefader; denne havde siddet i så trange økonomiske kår, at han havde været nødsaget til at overlade Tranekær til sin søn. Efter sin død søgte han fortvivlet at bringe orden i pengesagerne og mødte op hver nat for at gennemgå gårdens papirer.

Greve Jørgen Ahlefeldt-Laurvig, Eriksholm, har over for mig berettet om et højst usædvanligt kollektivt spøgeri, som han for nogle år siden oplevede på Tranekær:

Uden for værelset, hvor han overnattede, lå en korridor, og på den anden side af den var der toilet og badeværelse.

Ud på natten vågnede han ved at høre lyden af mange mennesker, som gik forbi i korridoren. De talte højlydt sammen på umiskendeligt langelandsk, og nogle gav udtryk for, at det var synd, hvad man netop havde gjort ved Elises værelse.

Jørgen Ahlefeldt undrede sig over, hvem alle disse mennesker vel kunne være, og endnu mere forbavset blev han, da han hørte en stemme fra badeværelset sige meget tydeligt: »Nej se, her ligger en ring«.

»Lad endelig være med at røre den, det er jo ikke din«, svarede en anden.

Jørgen Ahlefeldt tog sig til hånden: Hans signetring manglede. Han havde taget den af, da han vaskede hænder og glemt at tage den på igen. Han skyndte sig op, fik en slåbrok på og åbnede døren ud til korridoren. - Den var gabende tom og helt stille. På toiletet var der heller ingen, men ringen lå der godt nok. Han tog den, gik ind på sit værelse, lukkede døren og lagde sig i sengen.

Et øjeblik efter fortsatte samtalerne uden for. En stemme sagde således: »Det er dog mærkværdigt, at de ikke har vist ham det billede oppe i tårnet, det er dog af hans navne«.

Næste morgen spurgte greven sine værtsfolk, hvad der egentlig var sket med Elises værelse (den allerede nævnte datter af generalen).

»Det er netop blevet lavet om til moderne køkken«, lød svaret. »Det var alt for upraktisk med køkkenet i kælderen«. Samtidig kom man i tanke om, at man havde glemt at vise greven et maleri, der

stod oppe i tårnet. Det viste sig at være af Jørgen Ahlefeldt til Haseldorf og Haselau (1682-1728).

I loftet på et værelse sidder et øje, som stirrer ned, siger sagnet. Dette værelse tør grevinden ikke betræde, thi ser øjet hende, sker der familien Ahlefeldt en ulykke. Kun grevinden véd imidlertid, hvor værelset er, og hun siger det ikke til nogen.

I en skov under Tranekær fandtes en stor, gammel eg, som kaldtes »Grevens livstræ«. Man mente, at Tranekær-grevernes liv og lykke var knyttet til dette træ.

Tranekær var i 1200årene en stærk, befæstet borg, som tilhørte Kronen. I den tid blev nord- og vestfløjen rejst. I løbet af 14.- og 1500årene blev borggården udbygget til et firefløjet anlæg og udstyret med et højt tårn, som imidlertid atter blev revet ned i 1649. 1725 blev syd- og østfløjen revet ned, medens nord- og vestfløjen restaureredes. Omkring 1800 opførtes der en teaterfløj. 1859 gennemgik Tranekær en ombygning ved N.S. Nebelong og fik ved den lejlighed det nu stående tårn, ligesom vestfløjen forlængedes. Tranekær fremtræder i det ydre nygotisk, men dens mure er fra romansk tid.

Ulriksholm 90. (C1 på kortet)

Roser af brød.

En helgenlegende er henlagt til Ulriksholm. Her levede engang en herremand, som var meget rig, men ikke undte de fattige den mindste bid fra sit bord. Hans frue derimod var en god og from kvinde, der ofte i smug bragte noget af husets overflod ud til dem, der led nød. Engang samlede hun nogle brød i sit forklæde og begav sig hen til en dårligt stillet familie med dem. På vejen mødte hun imidlertid sin onde gemal, som i en brysk tone spurgte, hvad hun bar i forklædet. I sin angst for, at han skulle gøre hende fortræd, svarede hun, at det var roser, og da han rev forklædet op for at se, om hun talte sandt, var brødene virkelig forvandlet til store, duftende røde roser.

Det er sagnet om landgrevinde Elisabeth af Thüringen, der hér er plantet om til den frodige fynske jord.

For mange år siden stod der i Ulriksholms skov en galge, hvor mange menesker blev hængt af en ond herremand. Galgen er forlængst borte, men ved nattetide kan man ikke gå forbi stedet, hvor den stod, uden at det går skævt, man hverken ser eller hører spøgelse, men bliver vildfarende og må vedblive at vandre rundt i skoven til dagen gryer.

I 1520erne hvor Mikkil Pedersen Akeleye ejede gården, kaldtes den Skinnerup. I 1616 erhvervedes den af Chr. IV som opførte en sydfløj i to stokværk med trappetårn. I 1645, hvor gården overtages af Ulrik Chr. Gyldenløwe, får den navnet Ulriksholm. 1646 opføres en østfløj ligeledes i to stokværk og med trappetårn. I 1790erne moderniseres østfløjen og tårnet forhøjes i bindingsværk. 1828 nedbrydes sydfløjens øverste stokværk og i 1860erne restaureres anlægget ved N.S. Nebelong.

Valdemars Slot 91. (C2 på kortet)

Æbler med tilbehør.

I middelalderen hed den ejendom, der nu fremtræder under navnet Valdemars Slot, Kærstrup. Hovedbygningen, som var en røverborg, lå ude i skoven, hvor et voldsted endnu er kendeligt, og fra den førte en løngang til Tranekær på Langeland.

Kirsten Munk har ejet Valdemars Slot, og ved hendes død i 1658, tilfaldt det datteren, Hedvig, som boede der i årene 1661-64. Hun var hårdt plaget af kreditorer, men man vil vide, at hun ikke selv var ganske uden skyld deri, thi hun satte alle sine penge til ved spillebordet. Ustandselig måtte folk tage pant i godset, fordi hun ikke kunne udrede, hvad hun skulle; ja, det gik så vidt, at tjenestefolkene fik sikkerhed i Valdemars Slot for løn, de havde til gode. I 1664 overlod hun pro forma godset til sin svoger. Corfitz Ulfeldt, og da han styrtedes, overgik det til staten.

Kammerherre Niels Juel (d. 1766) er ofte blevet fremdraget som et

Valdemars Slot, hvor der blev trakteret med tørre tærsk - men bestemt ikke uden grund.

afskrækkende eksempel på en bondeplager; det hedder sig, at han egenhændigt svang pisken over bøndernes rygge, hvilket da ejheller skal benægtes, selvom det vist kun skete én gang og ikke uden grund.

Juel havde fået den idé, at han ville forbedre sine bønders sundhedstilstand; og som et led i disse bestræbelser indkøbte han i dyrdomme de bedste æbletræer i Frankrig og uddelte dem gratis til bønderne med besked om, at træerne skulle plantes i haverne. Herremanden forklarede, at æblerne ville være til gavn for både voksne og børn, men bønderne havde ikke lyst til at deltage i den slags eksperimenter; nu skulle de vise den tovlige herremand, at sådan noget udenvælsk tøjeri ikke trivedes på Tåsinge. Derfor skar de lige så stille roden af træerne, inden de stak dem i jorden,

og da herremanden så de visne træer, måtte han bedrøvet erkende, at alle pengene var spenderet forgæves.

Der gik nogle dage; så blæste det op til voldsom storm, og da den lagde sig, lå også alle de rodløse æbletræer. Det blev Juel opmærksom på, og alle bønderne kaldtes sammen på slottet, hvor den omtalte pryglescene udspillede. Alligevel holdt han så meget af de genstridige mennesker, at han gav dem nye æbletræer og lovede dem al landsens ulykker, hvis de ikke denne gang plantedes efter forskrifterne.

Så turde bønderne ikke andet end lade æbletræerne stå, med det resultat, at Tåsinge blev - og vist stadig er - centrum for Danmarks æbleavl og det sted, hvor de fleste nye sorter gennem tiderne er fremelsket.

Man siger således nok, at herremanden slog, men de fleste har glemt at uddybe, hvorfor han gjorde det.

1320, hvor ejendommen tilhører Peder Nielsen Stygge, står der en borg kaldet Kærstrup. Voldsted er kendeligt. I 1630 ejes slottet af prins Valdemar Christian, og 1639-44 opføres en hovedbygning i to stokværk med trappetårn ved Hans Steenwinckel d.y. Stedet kaldes Valdemarsslot. 1658 ødelægges det af svenskerne. I 1670erne restaureres slottet af Niels Juel. Trappetårnet nedrives. 1754 ombygges og udvides hovedbygningen og der opføres avlsgård og tepavillon ved G.D. Tschierscke.

Veflinge Kirke 92. (B1 på kortet)

Las Benhane.

Den værste troldmand, man har haft på Nordfyn, var utvivlsomt Las Benhane eller Lars Bønhas, som andre kalder ham. Og ved en bønhas forstod man en omrejsende person, der kunne lidt af hvert, men nok ellers ikke var stort bevendt. Kanske er det en sådan, han har været, og så har han vel syntes, at man burde pynte lidt på navn og titel.

I sine senere år boede Las i et lille hus i Veflinge, og han led døden på bålet i 1664, altså medens Frederik III var konge i Danmark.

Oprindeligt havde Las vistnok været en hæderlig mand, men da intet øjensynligt ville lykkes for ham, tog han en rask beslutning og gik i det herrens år 1630 tre torsdag nætter i træk op i Veflinge Kirke, hvor han på slaget 12 forrettede sin nødtørft i døbefonten, samtidig med at han afsvor sin kristne tro og bad fadervor bagfra tre gange.

Tredie torsdag nat kom Fanden også til stede, og med sig bragte han en kontrakt, som han lod Las gennemlæse, hvorefter Las måtte snitte sig med en kniv og underskrive kontrakten med sit blod. Fanden skrev også under, og ifølge kontrakten blev Las nu udstyret med allehånde sære evner, som andre mennesker ikke er i besiddelse af. Til gengæld skulle han så tilhøre den onde efter sin død.

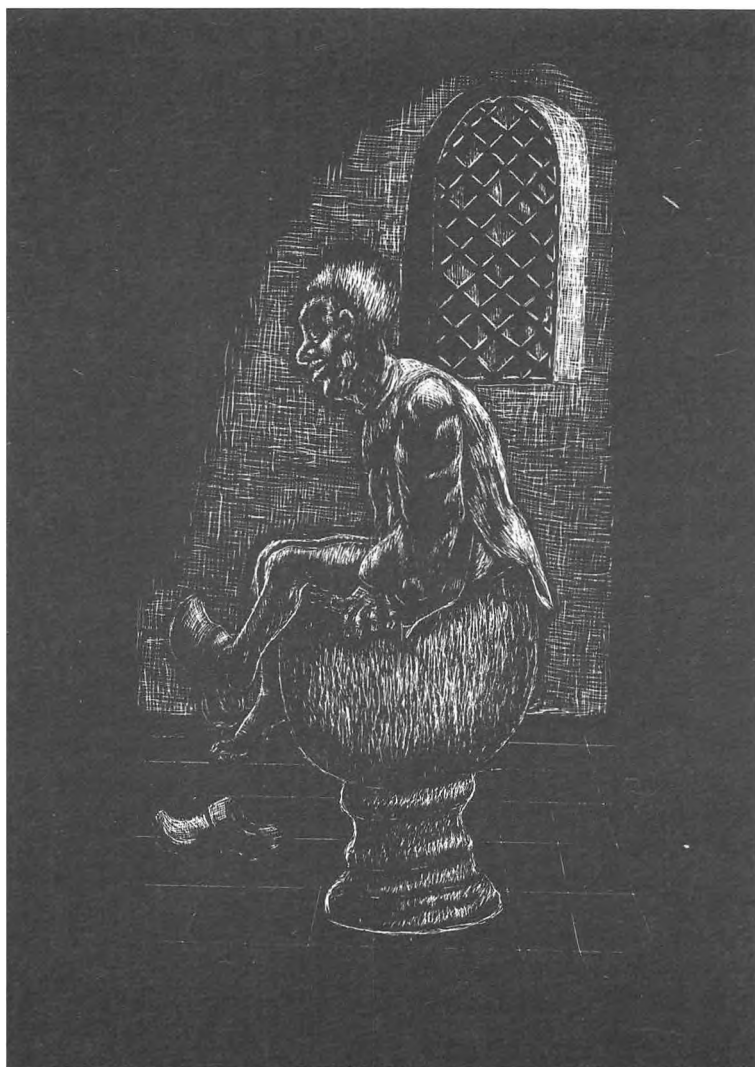
Nu skal man imidlertid ingenlunde tro, at Fanden ser på kontraktunderskriverens fordel - tværtimod: Hvis han kan snyde ham, gør han det, og det kan synes, som om Las var gået for let hen over nogle af kontraktens afsnit, thi selvom han fik en vis magt, blev han aldrig rig, men måtte gå fra dør til dør og tigge.

En tid lang boede Las på Krengerup, hvor herremanden havde megen glæde af ham. Las var nemlig - foruden sine andre færdigheder - friskytte. Det var han blevet ved, at han en dag gik til alters og beholdt sakramentet i munden. Så snart gudstjenesten var slut, listede han ud på kirkegården, hvor han havde skjult en bøsse, som var ladet. Han spyttede hostie og vin ned i løbet og affyrede dernæst den egenartede ladning, så den ramte kirkemuren. Efter den dag ramte han alt, hvad han sigtede på, ja, endog alt, hvad han blot tænkte på at ramme.

Derfor var han en nyttig mand at have med på jagten, for man kom altid hjem med bytte, og det satte herremanden pris på. Antagelig har han blot holdt Las for en blændende skytte og ikke for troldmand.

En juleaften gik Las imidlertid for vidt: Han væddede med folkene på Krengerup om, at han kunne nedlægge en vildand bare ved at skyde op gennem skorstenen. Det troede naturligvis ingen på, men Las ladede sin bøsse, stak den ind i skorstenen over ildstedet og brændte skuddet af, så det rungede i hele huset. - Og ned dumpede en vildand.

Da herremanden hørte om dette, stod det ham klart at det ikke var rigtig fat med Las, som derfor blev sat på porten. - Så det blev

Las Benhane tog afsked med Vorherre på højest usædvanlig vis.

et dyrt væddemål at vinde.

Herefter måtte Las ernære sig gennem sine sorte kunster og ved betleri. Mælk, fløde og smør kunne han altid skaffe sig, for han kendte til den idræt at trylle mælken fra konerne, når de malkede deres kreaturer. Las havde nemlig stukket et par syle fast i en loftsbjælke, og deres skafter klemte han, ligesom man klemmer patterne på en ko, som malkes. Samtidig tænkte han på en bestemt gård, hvor han vidste, at man just var igang med malkningen.

Straks strintede mælken ud af skafterne og ned i hans spand, så det skummede.

Når han tyvkærrede arbejdede han blot efter samme recept med en tom smørkærne, og medens konen på den gård, han koncentrerede sig om, intet smør kunne få, blev Las'es kærne fyldt med det herligste smør.

Et af Las Benhanes glansnumre bestod i, at han af hvert læs korn, der kørtes gennem byleddet, kunne tolde tre skæpper. Hvordan han bar sig ad dermed, vidste vist ingen, men folk, som havde været i hans hus, når en vogn med korn kørte forbi udenfor, berettede, at det pludselig lød, som om det regnede oppe på Las'es loft. det var de tre skæpper, som strømmede ned.

Man havde dog også nogen nytte af Las: Han ejede nemlig Cypriani bog og vidste råd imod sygdomme hos såvel mennesker som dyr, og hvis nogen anden end han selv dristede sig til at tyvmalke eller på anden måde stjæle, kunne han på stedet udpege den skyldige for den bestjålne. Han kunne endda slå øjet ud på en tyv, hvilket skete på den måde, at han enten tegnede eller ridsede en cirkel med magiske tegn og i dens midte hamrede han et ligkistesøm ned. I det samme mistede tyven synet på det ene øje.

På den tid var en bonde ved navn Frands Hat oldermand i Veflinge, og en dag skulle bymændene samles hos ham for at drøfte et vigtigt anliggende. Las mødte også op og satte sig nok så flot for bordenden. Det var en grov provokation, for Las var højst husmand, og de andre var bønder, og husmænd havde ikke ret til at deltage i bøndernes forsamlinger.

Frands Hat blev såre opbragt over formastelsen. Han greb Las i armen og sagde: »Gå af vejen, din skiderik, og lad skikkelige folk få plads!« Med skældsordet hentydede Frands meget muligt til Las'es eskapade i kirken, som ikke var helt ubekendt, fordi Las

nok ikke selv havde kunnet holde tæt.

Las lod sig dog ikke noget sige: »Jeg skal nok gå«, svarede han, »men skiderik skal du selv være!«

Med disse magtfulde ord forlod han mødet, og Frands Hat begyndte at redegøre for den aktuelle sag. Han talte kun et øjeblik, så måtte han styrte ud og lette sin bug, og i et halvt år døjede han ustandselig af mavepine og durkløb.

Så meldte han Las for trolddom. Delinkventen blev grebet af bymændene for at blive ført til Odense. Las var i strålende humør, og han underholdt sine vogtere på forskellig måde. Da man f.eks. kørte forbi Dallund, var det just i middagsstunden, og hestene var spændt fra plovene, så disse stod ene på marken.

»Skal jeg få dem til at gå?« spurgte Las. Det fandt bymændene var en fortræffelig idé, og et øjeblik efter rullede alle plovene på én nær hen over marken uden forspand.

Det var en flot præstation, blot undrede bymændene sig over, at den ene plov ikke rokkede sig. »Næh, børnlille, den lader jeg nok stå, for se, der er flyverøn i dens bom, og over det har trolddom ingen magt«.

Omsider nåede man Odense, og Las kom i forhør på Rådhuset. Samtidig skete der det ejendommelige, at en stor, gnistrende sort hunkat smuttede ind i forhørslokalet, hvor den stod og viftede med halen og ikke var til at drive ud. Man kiggede på den, og Las udbrød: »Gør plads, børnlille, medens bispinden drejer sin svans!«

I samme nu forvandlede katten til bispinden, som til og med stod ganske nøgen blandt alle de forsamlede mandfolk. Det var en flov affære, og hun fik travlt med at bringe sig i salveten. Men Las morede sig kongeligt, for hans trolddom var stærkere end hendes, og han havde ofte nok måttet løse, hvad hun havde bundet.

Nogen tilståelse fik forhørmændene godtnok ikke lokket ud af Las. Det eneste, man kunne formå ham til, var at angive et par koner, der havde været i ledtog med ham ved hans hekserier. Det drejede sig om to koner i Seden, som foruden deres andre dystre kunster havde det med at omskabe sig til krager, der sad og galpede så uheldsvarslenende på en høstak på Seden holme.

Las krammede ud med denne viden, fordi man lovede ham straffrihed, hvis han ville angive andre.

Ved sagens afslutning var kongen også til stede. Heksene havde

da forlængst tilstået deres hundekunster og var blevet dømt til bålet.

Så kom turen til Las: »Hvor mange år har du tjent den fule ånd?« spurgte Frederik III ham.

»34 år, Deres Majestæt«, svarede Las, og så fremkom han ellers med den ene tilståelse efter den anden. Alt, hvad han gennem årene havde troldet og forgjort blev lagt for dagen, og da han omsider var færdig, råbte kongen dybt rystet: »Tvi dig!« Og dernæst på trods af alle afgivne løfter: »På bålet med ham!«

Så var den dom afsagt, og bagefter spurgte de folk, som resultatløst havde afhørt Las, hvorfor han uden videre betroede det hele til kongen? »Jo se, børnlille, det var et salvet hoved, og for et sådant kan man ikke lyve!«

I Væde blev de tre brændt. Da luerne slikkede op under den første heks, udbrød Las: »Der får hun s'gu sin rumpe varmet!« Da den næste besteg bålet, sagde han helt betænkelig: »Ja, ja, det er dog ingen børneleg«.

Omsider måtte han selv til det, og folk hørte ham råbe i flammerne: »Har jeg ikke sagt, at hanen skulle steges på Odense hede?«

Dermed var Las Benhanes saga ude, og det var døbefontens med. Den blev makuleret og fjernet fra kirken, og det er sandsynligt, at den nu står på min gårdsplads, for jeg købte i sin tid en makuleret døbefont, som har stået i en af de nordfynske kirker og som skulle være kasseret, fordi den var vanhelliget.

Fanden! Jo, han er da i kirken endnu. Man kan se hans hoved under orgelpulpituret, men det er efterhånden blevet noget udvisket af overkalkning. Et kirkelam har man iøvrigt også: Det ligger hver dag og sover på hvælvingen over koret, men når mørket bryder frem, tripper det ned i byen, hvis det skal varsle død for en eller anden. I modsat fald holder det sig mest til kirkegården.

Vejrupgaard 93. (C1 på kortet)

En rigtig flottenheimer.

Hans Frederik Johan Brockenhuus v. Løwenhielm (d. 1851) var kun 10 år gammel, da han overtog Vejrupgaard, det var en bety-

delig ejendom, og der var ejheller mangel på rede penge, thi hans bedstemor havde medbragt to kister fulde af guld og sølv, da hun kom til gården. Når Løwenhielm som ung mand red ud, var hans hest beslået med sølvsko, som sad så løst, at de let kunne tabes. det var til stor fryd for beboerne i Marslev sogn, der strømmede til ved vejen, hvor han havde redet, for at sikre sig en sølvsko. For at ingen skulle gå utilfredse hjem, medbragte Løwenhielm en pung med sølvpenge, og af dem strøede han med rund hånd omkring sig.

I 1300 ejes Vejrupgaard, da kaldet Vetorp, af Henrik greve af Gleichen. 1614 opfører Corfitz Ulfeld den endnu stående trefløjede hovedbygning, der dog senere er en del forandret.

Vejstrupgaard 94. (C2 på kortet)

Ved Vejstrupgaards gamle mølle, som ligger i gårdens park, går en sortbroget kalv, det er genfærdet af en gammel møller, der tolkede for hårdt af kornet, og som på den måde får sin straf. Nogle har forsøgt at skyde efter kalven, men så slår den en styg latter op.

Vejstrupgaard kendes i 1359, hvor den tilhører Jens Carlsen. I 1622 får den nye bygninger efter brand. 1754 opføres hovedbygningen og senere i århundredet forhøjes den med et stokværk samt udstyres med 6 kupler. 1842 fjernes kuplerne. Til gården hører en gammel vandmølle.

Viby Kirke 95. (C1 på kortet)

Kirkelammet.

Når man i gammel tid begravede et dyr - eller for den sags skyld et menneske - levende under et hus, dige, en vold etc., var det for at knytte dem til stedet som en slags værnere og i videre forstand som varetager af stedets og måske de dertil knyttede menneskers tarv.

Det mentes, at den levende begravede beholdt en vis form for liv, ingen havde jo dræbt den, og det gjorde ikke alene dens værnekraft større, men tillod den ydermere at færdes i grænseområdet mellem det fysiske og det ufysiske.

Kirkevarerne hører til disse halvmaterielle væsener, som, når det passer dem, kan fortætte partikler om sig til et småfysisk legeme for derpå lige så hurtigt at sprede dem igen.

I Viby Kirke er et lam kirkevare, fordi et levende lam begravdes under kirken ved dens opførelse, og det viser sig når en i sognet skal dø. Det er altid efter mørkets frembrud, det manifesterer sig, om dagen opholder det sig over kirkehvelvingen, hvor man før i tiden altid lagde en bunke halm og tilsvarende hø op til det juleaften. Når man så siden kom op og kiggede efter, var det tydeligt, at noget havde ligget i halmen og spist af høet.

At møde lammet på kirkegården betyder normalt ikke noget, ej heller skulle den, der møder det i byen, når det tydeligvis er på vej til et bestemt sted eller er under returnering til kirkegården, være i farezonen. Mange, der har truffet lammet på kirkegården, har klappet det i den tro, at det var et ganske almindeligt lam, og efter sigende har det intet som helst mod at blive klappet på ryggen eller kløet bag øret. Mange er dog ligegodt blevet lidt underlige tilmode, når det lam, de netop har stået og kælet for, pludselig opløser sig for øjnene af dem og forsvinder ud i det blå.

Kirkelammet er gråt, sådan som danske får var det i gamle dage, og da ingen nogensinde klipper det, er ulden så lang, at den slæber hen ad jorden.

Wedellsborg 96. (A1 på kortet)

En gammel spøgelseshistorie.

Det prægtige Wedellsborg hører i dag til de sagnmæssigt stille gårde: Vel kan det hænde, at smedejernsportene på forborgen, Adlerhus, om natten springer op, og en sort karet med firspand kører igennem og ruller op ad den lange allé, men bortset herfra mærker man intet til spøgelse mere.

Hvem der sidder i den sorte karet, véd man ikke så nøje, men det er en almindelig opfattelse, at det er den excentriske grev Wil-

helm Friederich v. Wedell (d. 1706). Han skal have været ret brutal over for bønderne, og da han engang var blevet uenig med præsten i Husby, lod han sine folk trække ham ned af prædikestolen midt under en gudstjeneste og gennempygge.

En spøgelseshistorie fra Wedellsborg blev i 1822 nedskrevet af Eskel Sørensen fra Gelbjerg ved Balslev. Den indgår i en lille afhandling kaldet »Hvad jeg veed og hvad jeg meen om Troldom Sansigerie Maane vise igien Spøgelse og Forvarsler«.

»Alle ældre folk Paa Veddelsborg Grevskab ved at fortælle om en rædsom tildragelse engang passeret paa Veddelsborg. Omtrent 1740-50 var der en Greve navnl. Grev Christian, denne var en saa stor Elsker af Fruentimmerne, at foruden sin Kone havde han flere uden om, der iblandt en Maitresse navnl. Jomfrue Kalstrup. Denne føde ham fleere Børn. Den sidste Gang hun fornam at lave til Barsel og smelte Greven denne Tidende, har han skiændet lidt paa hinde, at hun og fik saa mange Børn. Fortrydelig over denne formeentlig Fornærmelse saa tog hun sig selv af Dage. Men efter

Det statelige Wedellsborg, hvor en fornærmet dame måtte manes ned.

at hun var begravet, var der et saa slemt Gienfærd paa Gaarden, at Greven ikke kunde være der. Han lod da alle Godsets Præster komme derhend en Nat for at skille ham af med gienfærdet eller rettere sagt maane det. 2 af dem navnl. Hr. Storch i Balslev og Hr. Godske i Tanderup tog det an. Men førend de maane det ud af Huset, saa slog de en Kreds om Greven befalede ham ikke at gaae der ud af, førend de gav ham Lov dertil. Men alligevel var Greven saa nysgierrig, at han gik ud af Kredsen for at see efter det, men da vilde Gienfærdet været tilbage for at knække Halsen paa Greven, hvis ikke Præsterne havde været det stærkere. Folkene paa Gaarden, der var nysgierrig og vilde see til saa smaat ud af Glukker eller ved Dørrene, efter deres Udsigende saa saae Gienfærdet ud, da Præsterne kom med det, som en flaaet Koe. Det vilde have været nedsat i Lystskoven, men blev det formeent, men nedsat paa et andet Steds længere henne. Før Præsten Hr. Godske forlod sin Kusk, leveerte han ham sine Handsker med Tilføyende han maatte ikke kiøre, førend han forlangte sine Handsker, satte sig i Vognen og siger, kiør nu i Iesu Navn. Mange Gange kom Præsten livagtigen satte sig i Vognen forlangte sine Handsker sagde, kiør nu, men ikke i Iesu Navn. Men da endelig den rette Præst kom satte sig i Vognen forlangte sine Handsker og siger kiør nu i Iesu Navn, saa kiørte Kusken. Men for den Forseelse, at Greven gik ud af Kredsen, førend han havde Lov dertil, saa døde Præsten Hr. Storch kort tid efter, og Hr. Godske spyttede Blod alle de Dage han levede efter. Saa vidt efter fortælling af Grevskabets Folk.«

En anden gang, det var galt med spøgerier på slottet, måtte man have fat i præsten fra Tangerup, som hed Mikkel Petersen Rørup, men som aldrig kaldtes andet end »Hr. Mikkel med de side bukser«. Også han måtte igennem disse særlige foranstaltninger med kusken, og der kom ligeledes ved denne lejlighed flere ud, satte sig i vognen og sagde: »Kør nu«, men først da hr. Mikkel selv satte sig op og føjede et »i Jesu navn« til, parerede kusken ordre. Før der kunne køres måtte baghjulet dog tages af vognen og lægges op på laddet, og den onde - for ham var det - måtte bære for det fjerde hjul hele vejen hjem til præstegården.

I ældgamle tider boede der på Wedellsborg, som dengang hed Iversnæs, en meget ond herremand og hans frue. Efter døden spøjte de ved gården. Man hørte hende jamre: »Jeg fryser, jeg

fryser«, og hans barske stemme svarede: »Så gå til Iversnæs og varm dig!« Kom man ned i køkkenet ved midnatstide, kunne man se det onde par stå tæt op af arnestedet i skikkelse af to rådyr.

1295 ejede Niels Hamundsen Litle gården, der hed Husbygaard. Omkring 1330 opførte Anders Pedersen Stygge en barfred på et voldsted og kaldte stedet Iversnæs. Omkring 1500, medens slægten Gyldenstjerne ejer gården, opføres der i forlængelse af barfreden en fløj samt et tårnhus, og en nordfløj i to stokværk opføres. 1672 får gården navnet Wedellsborg af Wilhelm Friederich v. Wedell, der erhverver gården efter Hannibal Sehested i 1666. 1689 opføres porthuset Adlerhus. 1690-1700 store ombygninger. Tårnhuset gennembrudt med port, og kapel indrettet. 1766 tilmures portgennemkørslen igen. I slutningen af 1800årene opføres et trappetårn, og i 1920 ombygges hovedbygningen, og den dertil knyttede staldlænge forhøjes med en etage af Julius Wedell.

Æbelø 97. (B1 på kortet)

En nisseagent.

Engang i gamle dage boede der en del mennesker på Æbelø nord for Fyn. De arbejdede sammen, de spiste sammen, og de sov sammen om natten i én eneste kæmpestor seng, hvor de lå på rad og række og snorkede det bedste, de havde lært.

Alt var kort sagt fred og idyl, indtil der en dag ved lavvande kom en nisse til øen. Han vandrede derhen over bråddet, og se det var en nisse med principper: Han hyldede den ej heller i dag ukendte teori om, at alle mennesker skal være lige!

Nu begyndte et sandt mareridt for de stakkels øboer, for da de var gået til sengs, stillede nissen prompte og inspicerede benenden, hvor hans øje stødtes, fordi nogle af de sovendes fødder lå højt oppe og andre langt nede, så de dannede en rodet zigzag-linje. Dette måtte omgående rettes, så alle var lige, og derfor tog nissen dem, hvis fødder lå for højt oppe, og trak dem ned, så samtlige pusselanker beskrev en snorlige linje.

Vel tilfreds med udført dåd gik han derpå op til hovedgærdet for at danne sig et overblik over forholdene i den ende af sengen,

og så minsandtten, om ikke tillige hovederne lå på den mest sjuske-
de måde - nogle højt oppe, andre langt nede.

Sådanne tilstande kunne selvsagt ikke tolereres, hvorfor han tog de, hvis hoved lå for langt nede, og trak dem op, så de flugtede med de øvrige. Nu var der virkelig bragt system i sagerne, mente han, og derfor ville han vende tilbage til det sted, han havde fundet sig på loftet, men idet han ville til at gå ud af døren, kom han til at kaste et blik på fødderne og opdagede til sin indignation, at de atter lå hulter til bulter - nogle højt oppe, andre langt nede.

Følgelig greb han i sit høje ideals navn endnu engang fat i fødderne og hev ned og rettede ud. Da det var fuldbragt, ville han dog lige engang beundre sit værk, inden han gik til ro. Af samme grund marcherede han op til hovedgærdet, kneb det ene øje til og sigtede ned langs hovederne. - Hør, hvad var nu det? Hovederne beskrev de mest uskønne bølgelinjer som havet omkring øen, når det var i oprør.

Atter måtte denne selvbestaltede velgører i sving, og sådan gik det forøvrigt hele natten lige til kokken ved daggry råbte - for det gør haner i Fyns området. Så fik de arme øboer omsider lidt fred, men megen søvn kunne det ikke blive til, fordi de skulle op og passe deres arbejde.

Om aftenen, da alle havde lagt sig i den store seng, begyndte det hele forfra: Nissen havde en tyrkertro på sine teoriers rigtighed, bærekraft og gennemførlighed, og han flyttede op og ned på æbeløfolkene den ganske nat.

Dette fortsatte nogle måneder, og desværre var der ingen som helst udsigt til, at kendsgerningerne kunne overbevise nissen om det ørkesløse i hans virke. Han mente, at grunden til den åbenbare forbedrings udeblivelse alene skulle søges i, at det var ualmindelig genstridige og reaktionære folk, han havde med at gøre.

En morgen pakkede æbeløboerne derfor alt deres kluns sammen, samlede deres dyr i en stor flok og begav sig sukkende afsted over bråddet til Fyn, hvor de slog sig ned et eller andet sted. Kun to blev tilbage på øen, og de var lige lange.

Nu var der ikke længere nogen at flytte med, hvilket ærgrede nissen, som var en foretagsom rad. Derfor flyttede også han fra øen, og da han stadig er forvisset om, at en flot teori er at foretrække frem for realiteter, som ikke passer én, nægter han fortfarende at anerkende, at mennesker nu engang er forskellige og skal

have lov til at være det i fred. Følgelig går han den dag i dag rundt iblandt os og hiver og gør ved, og det er den slags, der tilsidst får folk til at rejse deres vej.

Engang lå der ud for Nordfyn på en grund, der kaldes Taagegade, en ø, og på den boede en konge, der som sig hør og bør havde et slot med tårn og tinde. Han havde en datter, som var såre fager at skue, med blå øjne og langt gyldent hår. Mange unge mænd kiggede interesserede efter det fortryllende væsen, og kongen, der som mange fædre var noget skinsyg af sig, besluttede derfor at træffe foranstaltninger, som ville beskytte den skønne imod alle efterstræbelser.

Han lod gøre et bur til hende, hvor hun blev sat ind som en anden fugl, og samtidig havde han det held at finde en drage af passende størrelse. Den lod han lænke foran burets låge, hvor den holdt vagt og åd alle, der kom inden for rækkevidde.

År ind og år ud måtte den unge jomfru sidde i buret, medens dragen udenfor spyede både edder og forgift. Ingen af de ungersvende, der præsenterede sig for kongen og anholdt om datterens hånd, fandt nåde for hans øjne, for når fædre er jaloux, er de ret umulige at have med at gøre. Hvis derfor ikke de unge mænd fjernede sig i en vis hast, blev de grebet og kastet for den altid sultne drage.

Kongen betragtede åbenbart prinsessen som sin ejendom, og det er ikke godt at vide, hvad det hele var endt med, hvis ikke en yngre havmand, der ellers holdt til på det dybe vand norden om Æbelø en dag var svømmet ind til kysten ud for kongeborgen, hvor han sad og slikkede solskin på en stor sten.

Han hørte da prinsessen synge i sit bur, og så dejlig var stemmen, at han straks blev dødeligt forelsket i pigen. Forsigtigt kravlede han op til slottet, og det tog sin tid, for han havde som alle havmænd en fiskehale i stedet for ben.

Da han nåede stedet, hvor dragen lå, sprang den straks frem for at æde ham. Her havde den imidlertid gjort regning uden vært, for havmanden gav den nogle ordentlige dask på hovedet med sin hale, så den faldt bedøvet om.

Videre gik det hen til buret, og eftersom havmanden var en vældig kraftkarl, fik han lågen vristet op. Jomfruen syntes straks meget bedre om havmanden end om dragen og sin gamle, knarvorne

far. Derfor satte hun sig glad op på havmandens ryg, og han humpede ned til stranden med hende og ud i de svale bølger.

Kongen og hans svende havde i mellemtiden opdaget, hvad der var på færde og skyndte sig efter de to. De nåede stranden i samme øjeblik, som havmanden satte fra land, men da han først var kommet i sit rette element, gik det så stærkt, at ingen kunne indhente ham.

De to slog sig nu ned nord for Æbelø, hvor de levede lykkeligt sammen, og kongedatteren fik en hel flok billedskønne døtre med havmanden. Til straf for kongens umenneskelighed lod havmanden hans slot synke i bølgerne, og på stille sommerdage, når vandet er klart, kan man endnu skimte omridset af slottet på Tågegaade.

En dag lå havmanden i solen på Æbelø strand, da en bonde kom ned med sin vogn for at hente et læs sand. De to faldt i snak, og havmanden pralede af sine vældige kræfter. Bonden var lidt af en snu rad, og han savnede en god kørevej fra Æbeløs nordvestspids og over til Bjørnsknude på den jyske kyst. Godtnok var der bråddet mellem Æbelø og Fyn, hvor man da forresten den dag i dag kan køre over ved lavvande, men priserne på landbrugsvarer skulle være bedre i det jyske. Nu så bonden sin chance, og det endte med, at han væddede med havmanden om, hvorvidt denne fra solnedgang til første hanegal kunne danne et tilsvarende bråd til Jylland. Lykkedes det for ham, skulle bonden efter nogle år tilhøre ham, lykkedes det ikke, var de kvit.

I samme nu solen gik i hav, begyndte det at bruse og boble om Æbeløs spids. Dybe malstrømme opstod, og snart efter begyndte et bråd at skyde sig ud i vandet. Det gik med utrolig hast, og bonden, som vovede sig lidt ud på det nye land, blev klar over, at det arbejde klarede havmanden mageligt til tiden.

Nu blev han ligegodt hed om ørerne, for det var ingen lystig tanke at skulle tilhøre havmanden. Derfor strøg han nu hjemover og ind i hønsehuset, hvor han lavede en larm og jog på hønsene, så de skræppende og kaglende for ud på gårdspladsen. Hanen fløj af bar befippelse op i et træ og galede som besat.

Havmanden mente, at nu måtte dagen være nær. Han havde altså tabt sit væddemål med bonden, for selvom bråddet var kommet et godt stykke ud, var det endnu hverken helt eller halvt i Jylland. Da det senere gik op for ham, at bonden havde haft ham til

bedste, blev han så ærgerlig, at han på én eneste stormvejrnat nedbrød hele bråddet og skyllede det væk.

Men tilbage til havmandsparrets døtre: De er som allerede nævnt meget smukke, og efter deres mor har de ben ganske som menneskepiger. Man skal kunne træffe dem både i solskin og måneskin, hvor de sidder på de store sten ved Fyns nordkyst og reder deres lange gyldne hår med guldkamme og synger med deres klare stemmer. Mange ungersvende har ladet sig bedåre af dem, men det skal man nok være varsom med, for hvis de taber hjertet til en mand, lokker de ham ud i vandet, og så går det ellers afsted med ham til den anden side af Æbelø, hvor der er over tyve meter dybt!

Ærø, Rise Kirke 98. (B3 på kortet)

Troldsølv.

I Rise Kirke har man den dejligste gotiske alterkalk, som stadig har en god del af den oprindelige lueforyldning i behold. Denne kalk er ikke kommet til veje på normal vis. Den er taget fra trolde-
ne i en af højene ved Dunkær.

Sagnet fortæller, at en karl en sommernat kom ridende forbi højene, da en af dem pludselig åbnede sig, og den fagreste jomfru kom ud. Hun gik hen imod ham, rakte ham kalken, som var fuld af en rødlig væske, og bad ham drikke på højkongens velgående.

Karlen snusede til drikken, og godt lugtede den bestemt ikke. Derfor slyngede han i stedet kalkens indhold bort over skulderen, gav hesten sporene og sprængte afsted med klenodiet i hånden.

Straks myldrede underjordiske ud af højen, de satte efter karlen, som kun reddede sig ved at benytte sig af den i sådanne situationer fastlagte taktik, der består i at ride over en pløjemark på tværs af furerne. Derved dannes korsets tegn, og det kan de underjordiske ikke, så de må i stedet løbe fure op og fure ned, indtil de er ved markens ende.

Alligevel var de lige ved at fange karlen, og det var utvivlsomt gået ham ilde, hvis ikke han netop var kommet forbi Rise Kirke, hvor han kastede kalken ind over kirkegårdsmuren.

De underjordiske, som var lige i hælene på ham, standsede nu et øjeblik for at se, om de kunne redde kalken ud, men det gik ik-

ke an, da den lå på indviet jord. Derfor genoptog de forfølgelsen, og de skulle netop til at gribe ud efter hesten, da karlen red ind på gårdspladsen i gården, hvor han tjente. Han fik endda skubbet porten i lige i synet på underjordsfolkene, som hentede sig nogle brådne pander, og da de ikke kunne komme ind i gården, luskede de tilbage til deres høj.

Næste morgen fandt karlen kalken på kirkegården, men han turde ikke beholde den og gav den i stedet til kirken, hvor den altså stadig bruges.

Man kunne vel mene, at det var en grov opførsel, karlen havde udvist over for de underjordiske, men hør blot: På kalkens fod er der et krucifix, og det tyder unægtelig på, at kalken oprindeligt har været bestemt til kirkeligt brug. Man tør således gå ud fra, at de underjordiske selv havde stjålet den fra en kirke.

I virkeligheden er det således kun retfærdigheden, der er sket fyldest.

Ørbæklunde 99. (C2 på kortet)

Vesten for Nyborg, en god mils vej inde i landet, ligger herrebor- gen Ørbæklunde. En stolt, stejl bygning, der synes viden omkring.

Ørbæklunde er et af de steder, hvor man i fuld alvor kan tale om spøgerier. Undertiden hører man om natten en karet komme kørende ind på gårdspladsen, men der er aldrig nogen at se.

En af de bedste spøgelsesagttagelser, vi overhovedet kender herhjemme fra, stammer fra Ørbæklunde. Det var grosserer Jørgen Toft, København, der havde oplevelsen, og vi har fået hans tilladelse til at gengive den med hans egne ord:

- Tirsdag den 11. oktober 1960 ankom jeg til Ørbæklunde kl. ca. 19.30, og der var intet usædvanligt ved min sindsstemning, udover at jeg var lidt træt.

Jeg tilbragte aftenen med at tale med mine svigerforældre og under samtalen drak jeg en gin og tonic. Kort før sengetid spiste vi et par stykker smørrebrød og drak en øl dertil. Jeg havde spist et let måltid på færgen og ikke drukket anden spiritus end det her nævnede.

Kl. 22.30 sagde jeg godnat til mine værtsfolk og gik til mit væ-

På Ørbæklunde huserer damen med lerøjnene, som man skal kunne træffe den dag i dag.

relse i tårnet. Værelset var vel udluftet, og der var lukket for varmen, som havde været åben dagen igennem.

Medens jeg røg en cigaret, læste jeg ca. 15-20 minutter på sengen, hvorpå jeg lagde mig til at sove efter at have slukket lyset.

Ud på natten vågnede jeg (eller mente jeg var vågen), men havde samtidig en mærkelig fornemmelse, som om jeg var genstand for en udladning mere regelmæssig end elektrisk induktionsstrøm, men dog tydeligt mærkbar uden at være egentlig generende. Jeg hørte tydeligt trin som af damesko i billardstuen, der støder op til mit soveværelse. Udladningen mærkedes stærkere. Jeg spekulerede på, om jeg var vågen og følte på sengen, der er temmelig karakteristisk derved, at den højre kant er højere end den venstre (det har formodentlig været den højre halvdel af en dobbeltseng). Væ-

relset var helt mørkt, men jeg kunne se stjernerne gennem vinduesruden. Idet jeg rejser mig op i sengen og drejer hovedet til højre, ser jeg til højre for mig en rosagrå kvindeskikkelse, der stikker hovedet og overkroppen ud af væggen omtrent som en galionsfigur.

Skikkelsen var normal af bygning og havde et hovedslør omtrent som et brudeslør med halvrunde tunger. Trækkene var ret grove og øjnene underligt døde som på en statue, skikkelsen bevægede sig ikke. Jeg blev forskrækket ved synet og brølede »Gå væk, gå væk«, og slog to-tre gange efter skikkelsen med min venstre, knyttede hånd uden dog at ramme noget. Samtidig famlede jeg med min højre hånd efter kontakten til sengelampen, der var anbragt over mit hovedgærde. Jeg fik tændt lyset ret hurtigt, og straks forsvandt skikkelsen. Der var imidlertid lugt i værelset som af gamle æbler og andre madvarer.

Jeg besindede mig lidt og tændte en cigaret, og efter nogen tid mærkede jeg ikke lugten af fødevarer. Mit armbandsur var gået i stå kl. 23.15, og jeg vidste ikke, hvad klokken var. Jeg læste et stykke tid og hørte tårnuret slå halv. Jeg gættede, at klokken var halvfire og stillede mit ur derefter og trak det op. Det viste sig den næste dag, at den kun har været halvtre.

Den næste dag var der ingen usædvanlig lugt i værelset. Jeg sov roligt og uafbrudt til klokken var ca. 7 morgen.

Dette var grosserer Jørgen Toft's beretning, og den stemmer udmærket overens med de iagttagelser der ellers er gjort af dette ejendommelige genfærd. Hun kaldes på egnen »damen med lerøjnene«, og ved forskellige lejligheder har hun åbenbart sig for medlemmer af familien Lange, som ejer Ørbæklunde, eller for folk, der har været på besøg og overnattet i værelset, hvor hun færdes.

Hvem den grå dame er, véd ingen, men sandsynligheden taler for, at der er tale om en gammel, pligtro husholderske, som end ikke efter døden har fundet det betimeligt at holde fyraften.

Også en ridefoged har spøgt på Ørbæklunde. Han kom til gården som skriverdreng i slutningen af 1700tallet, og da han var meget dygtig, tjente han sig snart op, så han efter få år blev ridefoged.

Men han var et slet menneske, og da han døde blev der et ræd-

Løngangen på Ørbæklunde.

somt spøgeri på gården. Især i skriverstuen var det helt galt. Der blev kylet rundt med folianter og bumset omkring med stole, men når man kom derind, stod alt på sin plads.

Den stedlige præst blev omsider tilkaldt for at skaffe ridefogedens ånd af vejen, men det kneb svært at få ham væk. Hver gang, præsten tog en bog frem for at læse besværgelser, slog genfærdet den fra ham, og det viste sig at være fordi præsten som ung student havde stjålet for to skilling hvedebrød og altså ikke var syndefri.

Præsten tog da en toskilling frem og slog den på genfærdet med ordene: »Af trang og nød stjal jeg et skillingsbrød, nu være det betalt«.

For den salut kunne ridefogeden ikke stå, baglæns blev han tvunget ned til kirkeløkken og nedmanet. Længe stod der på stedet en pæl over ham, men nu er den rådnet væk.

Der er talt meget om en løngang på Ørbæklunde. Den er der,

men det er nu et afløb fra en »hemmelighed«.

Gården kaldes ca. 1500 Lundsgaard og ejes af Poul Laxmand. 1502 er den i biskop Jens Andersen Beldenaks besiddelse. Han bygger befæstet gård kaldet Ørbæklundsgaard. Det bliver i 1528 til Ørbæklunde. I 1560erne opfører kansleren Johan Friis den endnu stående hovedbygning, som i 1593 tildeltes mere renæssancestil af Henrik Friis, der lod de svungne gavle og det øverste af trappetårnet om ikke hele trappetårnet opsætte. Den lavere østlige sidefløj kom til ca. 1650, men er senere noget ombygget. Mod havesiden har hovedhuset to store og et mindre firkantet tårn.

Østergaard 100. (C1 på kortet)

Østergaard har den egenhed, at den ikke kan brænde. Flere gange har der været ild i den, men aldrig er det blevet til noget. En aften væltede røgteren en lygte på høstænet, og det begyndte at blusse livligt i høet. Han gik roligt ned i gården, pumpede en spand vand op og slukkede med den ilden. Det turde - siger folk - være bevis nok på, at gården ikke kan brænde.

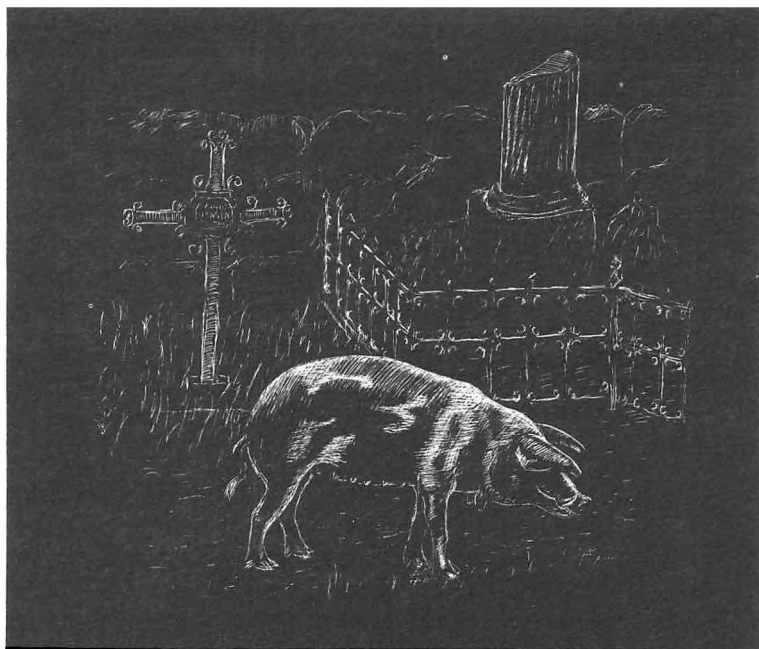
Der er nogle gange konstateret lidt spøgeri på gården, en hvid dame færdes på hovedbygningen, og et sært, »blødt« usynligt dyr i avlsgården.

I 1584 nævnes Anders Kaas som ejer af Kiilsgaard, som den da hed. I 1598 står der en hovedbygning på en kvaderstenssokkel og den bærer antagelig navnet Østergaard. 1731 er den vejet for den nuværende hovedbygning i eet stokværk med egebindingsværk.

Øster Hæsinge 101. (B2 på kortet)

Gravsoen.

Kirkevaren i Øster Hæsinge er en gravso. Det forholder sig nemlig sådan, at det første væsen, der begravnes på en kirkegård, kommer til at være dens vare, hvilket vil sige, at den varetager forskellige

Gravsoen i Øster Hæsinge.

gøremål omkring død og begravelse. Den går sine runder i sognet for at tilse gamle rettersteder, trebundne skel, hvor selvmordere var sat ned, manepæle og den slags, den holder også orden og ro mellem de døde på kirkegården. Gravsoens væsentligste opgave er dog nok at gå med dødsvarsel, og man kan da ved nattetid se den stå og tryne på døren til det hus, hvor nogen skal dø. Det kan også varsle en nært forestående død for den, der løber på en sådan so.

Da derfor en mand fra Øster Hæsinge en nat, da han måtte forbi kirkegården, så, at der henne fra stendiget om de dodes have kom ham en stor grå so i møde, er det såmænd intet under, at han blev bange.

Svinet kom gryntende nærmere og nærmere, og manden blev så nervøs, at han rent glemte sin børnelærdom. Han kunne lige klare

de første 5-6 ord af Fadervor, så havde han glemt resten, og medens han stadig gentog de samme ord, trak han sig langsomt tilbage mod sin gård, medens svinet blev ved med at gå hen imod ham. Så gjorde han brat omkring og satte i løb, medens han stadig bad, og han kunne høre af snøfteriet bag sig, at gravsoen stadig var i hælene på ham.

Det lykkedes ham at nå gården, og han smuttede ind, smækkede døren og kravlede omgående i seng, hvor han trak dynen op over hovedet og blev liggende til dag. Først da tog han mod til sig og satte sig op i sengen. Han fik da gennem vinduet øje på en stor grå so, som gik ude i haven. Det var hans egen so, den var brudt ud af sin indhegning og havde fået lyst til en lille udflugt i byen, hvor den altså var havnet ved kirken. Den havde kendt sin herres stemme og var gået efter den. Det var det, han havde opfattet som forfølgelse.

Østrupgaard 102. (B2 på kortet)

Østrupgaard og Søbo havde hver sin nisse, og engang skete det, at den fra Østrupgaard var lusket over til Søbo for at stjæle et havrehæs. Tyveriet undgik dog ikke Søbo-nissens opmærksomhed; han smuttede ind i hæsset og gjorde sig tungere og tungere, så Østrupgaard-nissen tilsidst knapt magtede at slæbe det. Omsider måtte den tyvagtige vætte sætte sig for at puste ud, men da brød den udhvilede Søbo-nisse ud af hæsset og bankede ham godt igennem. Ved samme lejlighed blev hele havrehæsset spredt over markerne, som siden kaldtes Havrebjerg.

Østrupgaard dannede iøvrigt rammen om optagelserne af den danske film »Kongen bød«, som markerede 150-året for stavnsbåndets ophævelse i 1788.

1425 ejedes Østrupgaard af Palne Jensen Marsk af Munk slægten. Sent i århundredet opførtes det oprindelige stenhus, som ombyggedes og forhøjedes i 1572. Omkring 1638 blev en vestlænge nedbrudt. 1710 opførtes en ny vestfløj og stenhuset ombyggedes på ny. Ca. 1710 rejstes portfløjen og i 1742 den store, endnu bevare-

de agerumslade. I begyndelsen af forrige århundrede opførtes to udløberfløje til portfløjen (østfløjen). Mejeribygningen fra 1860 er - sammen med stenhuset - det i hele Europa ganske enestående anlægs eneste grundmurede huse.

Oversigtskort til
Sagnenes Danmark

Fyn med øer

**Tallene henviser til det ledetal,
der er gengivet ved overskriften for hvert
af de omtalte sagnsteder**

Copyright: Geodætisk Institut